

Spremljanje izvajanja Akcijskega programa za invalide 2014–2021

**Poročilo o uresničevanju
Akcijskega programa za invalide 2014–2021 v letu 2017**

Ljubljana, maj 2018

SEZNAM UPORABLJENIH KRATIC

Seznam uporabljenih kratic zakonov in drugih dokumentov

KPI/MKPI	Konvencija o pravicah invalidov
ZIMI	Zakon o izenačevanju možnosti invalidov (Uradni list RS, št. 94/10 in 50/14)
ZPIZ-2	Zakon o pokojninskem in invalidskem zavarovanju (Uradni list RS, št. 96/12, 39/13, 99/13 – ZSVarPre-C, 101/13 – ZIPRS1415, 44/14 – ORZPIZ206, 85/14 – ZUJF-B, 95/14 – ZUJF-C, 90/15 – ZIUPTD, 102/15, 23/17, 40/17 in 65/17)
ZOA	Zakon o osebni asistenci (Uradni list RS, št. 10/17)
ZZVZZ	Zakon o zdravstvenem varstvu in zdravstvenem zavarovanju (Uradni list RS, št. 72/06)
ZZRZI	Zakon o zaposlitveni rehabilitaciji in zaposlovanju invalidov (Uradni list RS, št. 16/07 – uradno prečiščeno besedilo, 87/11, 96/12 – ZPIZ-2 in 98/14)

Seznam drugih uporabljenih kratic

API 2014–2021	Akcijski program za invalide 2014–2021
APZ	Aktivna politika zaposlovanja
CKEDU	Centralna kadrovska evidenca državne uprave
CPR URI – Soča	Center za poklicno rehabilitacijo URI – Soča
CUDV	center za usposabljanje, delo in varstvo
DSRPS	Društvo specialnih in rehabilitacijskih pedagogov Slovenije
DZ	državni zbor
EDF	Evropski invalidski forum
ENIL	Evropska mreža za neodvisno življenje
ESS	Evropski socialni sklad
EU	Evropska unija
FIHO	Fundacija za financiranje invalidskih in humanitarnih organizacij v Republiki Sloveniji
FŠO	Fundacija za šport
IO	invalidska organizacija
IRSSV	Inštitut RS za socialno varstvo
JSKD	Javni sklad za kulturne dejavnosti
MDDSZ	Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve in enake možnosti
MDI	Mreža za deinstitucionalizacijo
MF	Ministrstvo za finance
MGRT	Ministrstvo za gospodarski razvoj in tehnologijo
MIZŠ	Ministrstvo za izobraževanje, znanost in šport
MJU	Ministrstvo za javno upravo
MK	Ministrstvo za kulturo
MKF	Mednarodna klasifikacija funkcioniranja
MNZ	Ministrstvo za notranje zadeve
MOP	Ministrstvo za okolje in prostor
MP	Ministrstvo za pravosodje
MZ	Ministrstvo za zdravje
MZI	Ministrstvo za infrastrukturo
MZZ	Ministrstvo za zunanje zadeve
NSIOS	Nacionalni svet invalidskih organizacij Slovenije
NUK	Narodna in univerzitetna knjižnica
NVO	nevladna organizacija

NŽH	Neodvisno življenje hendikepiranih
OKS-ZŠZ	Olimpijski komite Slovenije-Združenje športnih zvez
OZN	Organizacija združenih narodov
OZZ	obvezno zdravstveno zavarovanje
RS	Republika Slovenija
RTV SLO	Radiotelevizija Slovenija
SČP	Svet OZN za človekove pravice
SEK	Svet za elektronske komunikacije
SOUS	Skupnost organizacij za usposabljanje oseb s posebnimi potrebami
SSKJ	Slovar slovenskega knjižnega jezika
SURS	Statistični urad Republike Slovenije
URI – Soča	Univerzitetni rehabilitacijski inštitut Republike Slovenije – Soča
URI – Soča RCZR	Univerzitetni rehabilitacijski inštitut Republike Slovenije – Soča, Razvojni center za zaposlitveno rehabilitacijo
VDC	varstveno-delovni center
ZDGNS	Zveze društev gluhih in naglušnih Slovenije
ZDSSS	Zveza društev slepih in slabovidnih Slovenije
ZDUS	Zveza društev upokojencev Slovenije
ZIZRS	Združenje izvajalcev zaposlitvene rehabilitacije v Republiki Sloveniji
ZPP	Zobnoprotenični pripomočki
ZRSZ	Zavod Republike Slovenije za zaposlovanje
Zveza Sonček	Zveza društev za cerebralno paralizo Slovenije – Sonček
ZZZS	Zavod za zdravstveno zavarovanje Slovenije
YHD	Društvo za teorijo in kulturo hendikepa

Izrazi, zapisani v moški slovnični obliki, so uporabljeni kot nevtralna oblika za ženski in moški spol.

Pri poročanju o dejavnostih nevladnih organizacij smo za poimenovanje invalidov ohranili izraze, ki so jih invalidske organizacije uporabile v svojih poročilih.

KAZALO

UVOD	5
PREGLED IZVAJANJA DEJAVNOSTI V LETU 2017 PO CILJIH AKCIJSKEGA PROGRAMA ZA INVALIDE 2014–2021.....	14
1. CILJ: OZAVEŠČANJE IN INFORMIRANJE	15
2. CILJ: BIVANJE IN VKLJUČEVANJE	22
3. CILJ: DOSTOPNOST	31
4. CILJ: VZGOJA IN IZOBRAŽEVANJE.....	48
5. CILJ: DELO IN ZAPOSLOVANJE	54
6. CILJ: FINANČNO-SOCIALNA VARNOST	67
7. CILJ: ZDRAVJE IN ZDRAVSTVENO VARSTVO	70
8. CILJ: KULTURNO UDEJSTVOVANJE	81
9. CILJ: ŠPORT IN PROSTOČASNE DEJAVNOSTI	88
10. CILJ: VERSKO IN DUHOVNO ŽIVLJENJE	90
11. CILJ: SAMOORGANIZIRANJE INVALIDOV	92
12. CILJ: NASILJE IN DISKRIMINACIJA	94
13. CILJ: STARANJE Z INVALIDNOSTJO.....	97
RAZISKAVE IN OBJAVE, KI SE NANAŠAJO NA VEČ RAZLIČNIH CILJEV API OZ. NA VSE CILJE	100
SKLEPI.....	101

KAZALO PREGLEDNIC IN SLIK

<i>Preglednica 1: Poročanje in spremembe v preglednici Navodila za poročanje API 2014–2021 za leto 2017.....</i>	<i>6</i>
<i>Preglednica 2: Podatki o socialnovarstvenih programih, namenjenih invalidom (2013–2015).....</i>	<i>27</i>
<i>Preglednica 3: Brezposelni invalidi 2011-2017</i>	<i>43</i>
<i>Preglednica 4: Praktično usposabljanje za dijake in izvedena javna naročila v letu 2017.....</i>	<i>62</i>
<i>Preglednica 5: Število zaposlenih invalidov glede na kategorije.....</i>	<i>63</i>
<i>Preglednica 6: Število opravljenih storitev ZRSZ za invalide in število brezposelnih invalidov, ki so se zaposlili</i>	<i>63</i>

UVOD

Vlada Republike Slovenije (v nadaljevanju: Vlada RS) je na podlagi *Zakona o izenačevanju možnosti invalidov* (nadaljevanju: ZIMI) na svoji 40. redni seji dne 9. 1. 2014 sprejela Akcijski program za invalide 2014–2021 (v nadaljevanju: API). Ministrica za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti je dne 23. 4. 2014 izdala Sklep o imenovanju in nalogah Komisije za spremljanje API 2014–2021, št. 141-1/2013/67, ki jo sestavljajo predstavniki resornih ministrstev, strokovnih organizacij, Nacionalnega sveta invalidskih organizacij Slovenije, drugih invalidskih organizacij in Zveze društev upokoencev Slovenije.

Namen API je spodbujati, varovati in zagotavljati polnopravno in enakovredno uživanje človekovih pravic invalidov ter spodbujati spoštovanje njihovega dostojanstva. Program se nanaša na obdobje 2014–2021 in obsega 13 temeljnih ciljev in 91 ukrepov, ki celovito urejajo vsa področja življenja invalidov.

V nadaljevanju podajamo vmesno poročilo o uresničevanju API 2014–2021 za leto 2017. Poročila članov komisije smo zbirali do sredine marca 2018. Nekateri člani komisije svojih poročil in prispevkov niso oddali, zato v poročilu pri področjih, za katera so določeni kot poročevalci, ni podatkov.

Strukturo poročila narekuje API 2014–2021 in temu primerno so poglavja razdeljena po ciljih, tj. od prvega do trinajstega cilja. Dodano je še poglavje o raziskavah in objavah, ki se nanašajo na več različnih ciljev API 2014–2021. Sledi še poglavje z zaključki in seznam spremenjenih, dopolnjenih in sprejetih predpisov na področju invalidskega varstva v letu 2017. Vsako poglavje je v prvem delu strukturirano tako, da je najprej naveden cilj, sledijo pa mu ukrepi in nosilci. Navedeni cilji, ukrepi in nosilci so zapisani enako kot v API 2014–2021, pri vsakem cilju pa so navedeni tudi poročevalci. Med poročevalce spadajo organizacije, katerih predstavniki so člani Komisije za spremljanje izvajanja API 2014–2021 in so do vključno 20. 3. 2018 posredovali informacije in podatke o dejavnostih pri določenem cilju (oziroma druge komentarje). Pri navajanju poročevalcev so upoštevana veljavna imena ministrstev in javnih zavodov.

V poročilu so navedene novosti oziroma tiste dejavnosti, ki so potekale v letu 2017. Dejavnosti so predstavljene po naslednjih kategorijah:

- *sprejeta zakonodaja* – leta 2017 sprejeti zakoni, pravilniki in drugi podzakonski akti oz. njihove spremembe, ukrepi, sklepi, nacionalni programi in drugi strateški dokumenti ipd.;
- *zakonodaja v pripravi* – v prvi alineji tega odstavka omenjeni tipi dokumentov, ki so se pripravljali leta 2017;
- *programi* – dlje časa trajajoče dejavnosti in projekti, ki so potekali leta 2017;
- *raziskovalna dejavnost* – raziskave, študije, preizkusni programi oz. raziskovalni projekti ipd., ki so bili izvedeni oz. so potekali leta 2017;
- *dogodki* – enkratne dejavnosti, ki so bile izvedene oz. so potekale leta 2017, kot so konference, kongresi, srečanja, razstave, seminarji, delavnice, publikacije oz. drugi dogodki;
- *kvantitativni podatki* – podatki kot npr. število uporabnikov določenih storitev in programov, delež prilagoditev, finančna sredstva, porabljena za določeno dejavnost, ipd.;
- *težave, opozorila, komentarji, predlogi* – morebitne težave in opozorila pri uresničevanju ukrepov ter komentarji in predlogi za v prihodnje.

Vsak posamezen cilj oziroma poglavje vsebuje le tiste kategorije dejavnosti, o katerih so poročali poročevalci. V primeru, da določena kategorija dejavnosti pri posamičnem cilju ni navedena, to pomeni, da nihče izmed poročevalcev ni poročal o dejavnosti, ki spada v to kategorijo. Poročevalci so bili naprošeni, da poleg navedbe dejavnosti zapišejo še številko ukrepa¹, na katerega se dejavnost

¹ Zaradi ustreznjega vsebinskega ujemanja smo mestoma poročila poročevalcev razporedili k drugim ciljem, kot so to naredili sami.

nanaša, kar je zapisano v oklepajih na koncu posamične dejavnosti (v primeru, ko poročevalec ukrepa ni navedel, smo ukrep določili sami).

Zaradi boljše preglednosti so v poročilu podatki ministrstev in javnih zavodov podani posebej, podatki nevladnih organizacij (v nadaljevanju: NVO) pa posebej. Razumljivo je, da je število dejavnosti obeh vrst organizacij različno glede na cilj in kategorijo dejavnosti; npr. ministrstva in javni zavodi več poročajo o zakonih, nevladne organizacije pa več o dogodkih. Podobno ministrstva in javni zavodi npr. več poročajo pri cilju o zaposlovanju invalidov, ki ga regulira država, nevladne organizacije pa npr. več pri cilju o ozaveščanju, ker so pogostejše v neposrednem stiku z invalidi.

Določene segmente iz vsebin poročanja smo dodali v Prilogo k poročilu, saj menimo, da ne spadajo v samo besedilo API 2014–2021 (to so predvsem daljši sezname), kljub temu pa so informativni in pomembni.

Poročilo o uresničevanju API 2014–2021 v letu 2017 je namenjeno zlasti pregledu novosti in kontinuiranih dejavnosti za invalide ter zrcali stanje invalidskega varstva v RS. Zaradi nemerljivosti ukrepov, izvedenih za doseganje posameznih ciljev, je težko oceniti, koliko je posamezni cilj uresničen.

V spodnji preglednici je prikazan pregled poročanja o izvajanju API 2014–2021, kot sledi iz Navodil za poročanje API 2014–2021. Poročevalci (člani komisije) morajo od nosilcev (svojih proračunskih uporabnikov in drugih podizvajalcev) pridobiti podatke o opravljenih dejavnostih pri navedenih ukrepih za preteklo leto. V stolpcu *Opomba* smo navedli spremembe, kot so nam jih sporočili poročevalci, in druga pojasnila.

Preglednica 1: Poročanje in spremembe v preglednici Navodila za poročanje API 2014–2021 za leto 2017

POROČEVALCI (so obenem tudi nosilci)	NOSILCI (proračunski uporabniki in drugi podizvajalci ministrstev in drugih organizacij, ki so opredeljene kot poročevalci)	CILJI in UKREPI, za katere je odgovoren posamezen nosilec	OPOMBA
MINISTRSTVA			
Ministrstvo za kulturo	Direktorati in službe		MK je poročalo pri vseh predvidenih ciljih.
	Direktorat za medije	Cilj 1, ukrep 1, 2, 3, 4, 5 Cilj 3, ukrep 3 Cilj 4, ukrep 3, 4, 9, 12 Cilj 5, ukrep 1 Cilj 8, ukrep 1, 2, 5, 7	
	Direktorat za ustvarjalnost (vključuje Sektor za umetnost in Sektor za statusne zadeve)	Cilj 1, ukrep 1, 2, 5 Cilj 3, ukrep 2, 3 Cilj 4, ukrep 3, 4, 6, 7, 9 Cilj 5, ukrep 1 Cilj 8, ukrep 1, 2, 4	
	Direktorat za kulturno dediščino (vključuje Sektor za muzeje, arhive in knjižnice, Sektor za nepremično kulturno dediščino in	Cilj 3, ukrep 2, 3 Cilj 4, ukrep 3, 4, 9 Cilj 5, ukrep 1 Cilj 8, ukrep 1, 2, 3, 4, 5, 7, 8	

POROČEVALCI (so obenem tudi nosilci)	NOSILCI (proračunski uporabniki in drugi podizvajalci ministrstev in drugih organizacij, ki so opredeljene kot poročevalci)	CILJI in UKREPI, za katere je odgovoren posamezen nosilec	OPOMBA
	<i>Informacijsko-dokumentacijski center za kulturno dediščino)</i>		
	Informacijsko-dokumentacijski center za kulturno dediščino	Cilj 1, ukrep 1, 2, 5 Cilj 3, ukrep 2, 3 Cilj 4, ukrep 3, 4, 6, 9 Cilj 5, ukrep 1 Cilj 8, ukrep 1, 2, 3, 7, 8	
	Arhiv Republike Slovenije (organ v sestavi MK)	Cilj 3, ukrep 2, 3 Cilj 4, ukrep 3, 9 Cilj 5, ukrep 1 Cilj 8, ukrep 1, 2	
	Služba za kulturne raznolikosti in človekove pravice	Cilj 1, ukrep 1, 2, 5 Cilj 2, ukrep 7 Cilj 3, ukrep 2, 3 Cilj 4, ukrep 3 Cilj 5, ukrep 1 Cilj 8, ukrep 1, 2, 3, 4, 5, 8	
	Služba za evropske zadeve in mednarodno sodelovanje	Cilj 1, ukrep 1, 2, 3, 4, 5 Cilj 3, ukrep 2, 3 Cilj 4, ukrep 3, 4, 12 Cilj 5, ukrep 1 Cilj 8, ukrep 1, 2	
	Služba za slovenski jezik	Cilj 1, ukrep 1, 2, 4, 5 Cilj 3, ukrep 3 Cilj 4, ukrep 3, 4, 6, 9, 12 Cilj 8, ukrep 1, 2	
	Služba za kadrovske in splošne zadeve	Cilj 4, ukrep 3 Cilj 5, ukrep 1	
	Služba za investicije in ravnanje s stvarnim premoženjem	Cilj 3, ukrep 2 Cilj 8, ukrep 2	
	Služba za informatiko in upravno poslovanje	Cilj 1, ukrep 1, 2, 4, 5 Cilj 3, ukrep 3	
	Pravna služba MK	Cilj 1, ukrep 1, 2, 5 Cilj 8, ukrep 6	
	Služba za proračun in finance	Cilj 5, ukrep 1 Cilj 8, ukrep 2	
	Inšpektorat RS za kulturo in medije (organ v sestavi MK)	Cilj 1, ukrep 1, 5 Cilj 3, ukrep 2, 3 Cilj 4, ukrep 3, 4, 6, 9, 12 Cilj 5, ukrep 1 Cilj 8, ukrep 6 Cilj 12, ukrep 1, 2	
	Urad RS za verske skupnosti	Cilj 3, ukrep 2, 3 Cilj 10, ukrep 1	

POROČEVALCI (so obenem tudi nosilci)	NOSILCI (proračunski uporabniki in drugi podizvajalci ministrstev in drugih organizacij, ki so opredeljene kot poročevalci)	CILJI in UKREPI, za katere je odgovoren posamezen nosilec	OPOMBA
	Javne kulturne ustanove		
	Slovenske splošne knjižnice (skupaj 58 knjižnic, organiziranih v 10 območij – poročča Sektor za muzeje, arhive in knjižnice na MK)	Cilj 1, ukrep 1, 2, 4, 5 Cilj 3, ukrep 2, 3 Cilj 4, ukrep 3, 4, 6, 9, 12 Cilj 5, ukrep 1 Cilj 8, ukrep 1, 2, 3, 4, 7, 8	
	Narodna in univerzitetna knjižnica Ljubljana (poročča Sektor za muzeje, arhive in knjižnice na MK)	Cilj 1, ukrep 1, 2, 4, 5 Cilj 3, ukrep 2, 3 Cilj 4, ukrep 3, 4, 6, 9, 12 Cilj 5, ukrep 1 Cilj 8, ukrep 1, 2, 3, 7, 8	
	Arhivi (poročča Sektor za muzeje, arhive in knjižnice na MK)	Cilj 3, ukrep 2, 3 Cilj 4, ukrep 3, 9 Cilj 5, ukrep 1 Cilj 8, ukrep 1	
	Muzeji (poročča Sektor za muzeje, arhive in knjižnice na MK)	Cilj 3, ukrep 2, 3 Cilj 4, ukrep 3, 4, 6, 9, 12 Cilj 5, ukrep 1 Cilj 8, ukrep 1, 2, 4	
	Galerije (poročča Sektor za umetnost na MK)	Cilj 3, ukrep 2, 3 Cilj 4, ukrep 3, 4, 6, 9, 12 Cilj 5, ukrep 1 Cilj 8, ukrep 1, 2, 4	
	Gledališča (poročča Sektor za umetnost na MK)	Cilj 1, ukrep 1, 2, 5 Cilj 3, ukrep 2, 3 Cilj 4, ukrep 3, 4, 6, 9, 12 Cilj 5, ukrep 1 Cilj 8, ukrep 1, 2, 4	
	Javne glasbene ustanove (Slovenska filharmonija, SNG Opera in balet Ljubljana ipd. – poročča Sektor za umetnost na MK)	Cilj 1, ukrep 1 Cilj 3, ukrep 2, 3 Cilj 4, ukrep 3, 4, 6, 9, 12 Cilj 5, ukrep 1 Cilj 8, ukrep 1, 2, 4	
	Javne ustanove za filmsko umetnost (Slovenski filmski center – SFC, Viba film, Slovenski filmski muzej – poročča Sektor za umetnost na MK)	Cilj 1, ukrep 1, 2, 3, 5 Cilj 3, ukrep 2, 3 Cilj 4, ukrep 3, 4, 6, 9, 12 Cilj 5, ukrep 1 Cilj 8, ukrep 1, 2	
	Cankarjev dom v	Cilj 1, ukrep 1, 2, 5	

POROČEVALCI (so obenem tudi nosilci)	NOSILCI (proračunski uporabniki in drugi podizvajalci ministrstev in drugih organizacij, ki so opredeljene kot poročevalci)	CILJI in UKREPI, za katere je odgovoren posamezen nosilec	OPOMBA
	Ljubljani (poročča Sektor za umetnost na MK)	Cilj 3, ukrep 2, 3 Cilj 4, ukrep 3, 4, 9, 12 Cilj 5, ukrep 1 Cilj 8, ukrep 1, 2, 4	
	Javni sklad RS za kulturne dejavnosti – JSKD (poročča Direktorat za medije na MK)	Cilj 1, ukrep 1, 2, 3, 4, 5 Cilj 3, ukrep 2, 3 Cilj 4, ukrep 3, 4, 6, 12 Cilj 5, ukrep 1 Cilj 8, ukrep 1, 2, 4	
	Javna agencija RS za knjigo (poročča Sektor za muzeje, arhive in knjižnice)	Cilj 1, ukrep 1, 2, 4, 5 Cilj 3, ukrep 3 Cilj 4, ukrep 4, 6, 12 Cilj 5, ukrep 1 Cilj 8, ukrep 1, 2, 3, 7	
	Radiotelevizija Slovenija (poročča Direktorat za medije na MK)	Cilj 1, ukrep 1, 2, 3, 5 Cilj 3, ukrep 3 Cilj 4, ukrep 3, 4, 12 Cilj 5, ukrep 1 Cilj 8, ukrep 1, 2, 3, 4	
	Kulturni spomeniki v RS (poročča Sektor za nepremično kulturno dediščino na MK)	Cilj 3, ukrep 2, 3 Cilj 8, ukrep 1, 2	
Ministrstvo za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti	Direktorat za invalide, vojne veterane in žrtve vojnega nasilja	Cilj 2, ukrep 3 Cilj 4, ukrep 10, 12 Cilj 5, ukrep 1, 3 Cilj 6, ukrep 1, 6 Cilj 11, ukrep 1, 2, 3 Cilj 13, ukrep 9	Poročal pri ciljih 2, 3 in 5. Pri drugih ciljih poročal, da ni beležil aktivnosti.
	Direktorat za družino	Cilj 2, ukrep 2 Cilj 6, ukrep 2, 4 Cilj 12, ukrep 2	Poročal pri vseh predvidenih ciljih.
	Direktorat za socialne zadeve	Cilj 2, ukrep 1, 4, 7 Cilj 4, ukrep 2 Cilj 5, ukrep 4 Cilj 6, ukrep 1, 2, 3, 5, 6 Cilj 7, ukrep 1 Cilj 13, ukrep 1, 3, 4, 5, 6, 8, 9, 10	Poročal pri ciljih 2, 4, 6, 12 in 13. Pri ukrepih 5.4 in 6.1 poročal, da meni, da ta dva ukrepa ne spadata pod področje socialnih zadev. Na področju, ki ga zajema ukrep 5.4, sicer v letu 2017 ni bilo zakonskih sprememb.
	Direktorat za trg dela in zaposlovanje	Cilj 4, ukrep 1, 5 Cilj 5, ukrep 1, 2	Poročal pri cilju 5. Pri četrtem cilju vsebine, ki bi bila posebej

POROČEVALCI (so obenem tudi nosilci)	NOSILCI (proračunski uporabniki in drugi podizvajalci ministrstev in drugih organizacij, ki so opredeljene kot poročevalci)	CILJI in UKREPI, za katere je odgovoren posamezen nosilec	OPOMBA
			namenjena invalidom, ne izvaja.
	Direktorat za delovna razmerja in pravice iz dela	Cilj 12, ukrep 3	Ni poročal.
	Služba za enake možnosti in evropsko koordinacijo	Cilj 12, ukrep 2	Ni poročala.
Ministrstvo za infrastrukturo	Služba za trajnostno mobilnost in prometno politiko	Cilj 3, ukrep 1	MZI je poročalo pri vseh predvidenih ukrepih.
	Direktorat za letalski in pomorski promet		
	Sektor za letalstvo	Cilj 3, ukrep 1	
	Sektor za pomorstvo	Cilj 3, ukrep 1, 2	
	Direktorat za kopenski promet	Cilj 3, ukrep 1	
	Sektor za ceste		
	Sektor za cestni promet in logistiko	Cilj 3, ukrep 1	
	Sektor za železnice in žičnice	Cilj 3, ukrep 1	
Ministrstvo za okolje in prostor	Direktorat za prostor, graditev in stanovanja		MOP je poročalo pri vseh predvidenih ukrepih.
	Sektor za urejanje prostora na državni ravni	Cilj 3, ukrep 2	
	Sektor za urejanje prostora na lokalni ravni	Cilj 3, ukrep 2	
	Sektor za graditev in stanovanja	Cilj 3, ukrep 2 Cilj 2, ukrep 5, 6	
Ministrstvo za izobraževanje, znanost in šport	Direktorati in službe MIZŠ	Cilj 4, ukrep 1, 7, 10 Cilj 9, ukrep 1, 5, 6	Poročali pri vseh predvidenih ciljih.
	Zavod RS za šolstvo (ZRSŠ)	Cilj 4, ukrep 2, 5, 6	
	Visokošolske institucije (VI)	Cilj 4, ukrep 1, 11	
	Olimpijski komite Slovenije – Združenje športnih zvez (OKS-ZSZ)	Cilj 9, ukrep 6	Poročal pri vseh predvidenih ciljih.
Ministrstvo za zunanje zadeve	Sektor za človekove pravice	Cilj 1, ukrep 2 Cilj 13, ukrep 1	Poročalo pri vseh predvidenih ukrepih.

POROČEVALCI (so obenem tudi nosilci)	NOSILCI (proračunski uporabniki in drugi podizvajalci ministrstev in drugih organizacij, ki so opredeljene kot poročevalci)	CILJI in UKREPI, za katere je odgovoren posamezen nosilec	OPOMBA
Ministrstvo za javno upravo	Direktorat za javni sektor	Cilj 5, ukrep 3	Poročal pri vseh predvidenih ukrepih.
Ministrstvo za notranje zadeve	Policija	Cilj 12, ukrep 7	Poročali, da policija s celovitimi statističnimi podatki o postopkih z invalidi ne razpolaga, saj bi njihovo zbiranje pomenilo delovanje v neskladju s 14. členom Ustave Republike Slovenije (prepoved diskriminacije) in tudi s 4. členom in četrtem odstavkom 9. člena <i>Zakona o varstvu osebnih podatkov</i> . Prav tako Policija ne razpolaga s številom primerov institucionalnega nasilja nad invalidi in menijo, da bi vsakršna ocena obsega teh primerov utegnila pomeniti zgolj subjektivne poglede na to tematiko.
Ministrstvo za zdravje		Cilj 7, ukrep 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10	Poročalo pri ukrepih 7.3, 7.4 in 7.7.
Ministrstvo za finance		Cilj 6, ukrep 1	Poročalo, da v letu 2017 ni pripravilo zakonodajnih sprememb, ki bi posegale na področje invalidske politike in s tem na uresničevanje navedenega cilja.
VLADNE SLUŽBE			
Statistični urad RS (SURS)	SURS	SURS sicer sam ne sodeluje neposredno pri uresničevanju posameznih ciljev oz. ukrepov, določenih v akcijskem programu za invalide, pač pa različnim	SURS poroča o izvedenih in objavljenih statističnih raziskovanjih, ki se vsebinsko nanašajo na invalide.

POROČEVALCI (so obenem tudi nosilci)	NOSILCI (proračunski uporabniki in drugi podizvajalci ministrstev in drugih organizacij, ki so opredeljene kot poročevalci)	CILJI in UKREPI, za katere je odgovoren posamezen nosilec	OPOMBA
		nosilec teh nalog omogoča, da imajo na voljo potrebne informacije in podatke pri vrednotenju narejenega za uresničevanje zastavljenih ciljev v programu.	
STROKOVNE INSTITUCIJE			
Zavod za pokojninsko in invalidsko zavarovanje Slovenije	Zavod za pokojninsko in invalidsko zavarovanje Slovenije	Cilj 5, ukrep 1, 3 Cilj 7, ukrep 11	Poročal pri vseh predvidenih ukrepih.
Zavod za zdravstveno zavarovanje Slovenije	Zavod za zdravstveno zavarovanje Slovenije	Cilj 7, ukrep 3, 5, 7	Poročal pri vseh predvidenih ukrepih.
Inštitut RS za socialno varstvo	Inštitut RS za socialno varstvo	IRSSV poroča pri tistih ciljih, na področju katerih je v preteklem letu opravil naloge.	IRSSV je poročal pri ukrepih 2.3, 2.4, 6.6, 10.1, 12.7.
Zavod RS za zaposlovanje	Zavod RS za zaposlovanje	Cilj 5, ukrep 1, 2, 3, 4	Poročal pri vseh predvidenih ukrepih.
Univerzitetni rehabilitacijski inštitut RS – Soča	Univerzitetni rehabilitacijski inštitut RS – Soča	Cilj 1, ukrep 2, 4 Cilj 5, ukrep 1, 3, 6	Poročal pri prvem, petem in sedmem cilju.
Skupnost organizacij za usposabljanje oseb s posebnimi potrebami	Javni zavodi in koncesionarji	Cilj 1, ukrep 2, 4 Cilj 4, ukrep 5 Cilj 7, ukrep 10 Cilj 13, ukrep 2	Poročala pri prvem in sedmem cilju.
Združenje izvajalcev zaposlitvene rehabilitacije v RS	Izvajalci zaposlitvene rehabilitacije	Cilj 1, ukrep 2 Cilj 5, ukrep 1, 3, 5, 6	Poročalo pri ukrepih 1.2 in 5.4. Pri drugih ukrepih poročalo, da ni beležilo aktivnosti.
Javni štipendijski, razvojni, invalidski in preživninski sklad Republike Slovenije	Javni štipendijski, razvojni, invalidski in preživninski sklad RS	Cilj 5, ukrep 1	Pri skladu navajajo, da merila in postopki predstavljajo vprašanje določb predpisov, sklad pa ni organ, ki le-te izdaja, temveč jih zgolj izvaja. Sklad prav tako ne ocenjuje invalidnosti in meni, da bi pri tem

POROČEVALCI (so obenem tudi nosilci)	NOSILCI (proračunski uporabniki in drugi podizvajalci ministrstev in drugih organizacij, ki so opredeljene kot poročevalci)	CILJI in UKREPI, za katere je odgovoren posamezen nosilec	OPOMBA
			delu vprašanja odgovor podale inštitucije, ki so za to pristojne.
INVALIDSKE IN DRUGE ORGANIZACIJE			
Nacionalni svet invalidskih organizacij Slovenije	NSIOS in članice	Cilj 1, ukrep 1, 2, 3, 4, 5 Cilj 2, ukrep 2, 7 Cilj 3, ukrep, 3 Cilj 4, ukrep 1, 2, 9, 10, 11, 12 Cilj 5, ukrep 1, 2, 3 Cilj 6, ukrep 6 Cilj 7, ukrep 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10 Cilj 8, ukrep 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10 Cilj 9, ukrep 1, 2, 3, 6 Cilj 11, ukrep 1, 2, 3 Cilj 12, ukrep 1, 2, 3, 4, 5 Cilj 13, ukrep 8	Poročal pri vseh predvidenih ciljih, razen pri 13., pri katerem posebnih dejavnosti ni izvajal.
Zveza društev upokojencev Slovenije		Cilj 1, ukrep 1, 4, 5 Cilj 13, ukrep 1, 5, 7, 8, 9, 10	ZDUS je poročala pri vseh predvidenih ciljih. Ukrepov 13.5 in 13.7 ne more izvajati, ker za to nima zakonske podlage. Posebnih pravilnikov in aktov na tem področju v letu 2017 ni sprejemala, je pa izvajala različne programe in projekte, v okviru katerih si je prizadevala za izvrševanje ciljev in ukrepov, kot jih opredeljuje API.
Zveza društev za cerebralno paralizo Slovenije – Sonček		Lahko poročajo o vseh ciljih in ukrepih z vidika nevladnih organizacij.	Ni poročala.
YHD – Društvo za teorijo in kulturo hendikepa		Lahko poročajo o vseh ciljih in ukrepih z vidika nevladnih organizacij.	YHD je poročal o ukrepih pri ciljih 2.3, 2.4, 2.6 in 2.7.

Da bi zajelo širši oz. večresorni pregled dogajanja na področju invalidov, je MDDSZ dne 12. 7. 2016 izdalo Sklep o spremembi Sklepa o imenovanju in nalogah Komisije za spremljanje Akcijskega programa za invalide 2014–2021, št. 141-1/2013/67 z dne 23. 4. 2014 in št. 149-10/2016/2 z dne 25. 1. 2016 (glej Prilogo A2), iz katerega sledi, da so med nosilce in poročevalce vključene tudi naslednje institucije:²

Ministrstvo za gospodarski razvoj in tehnologijo	Poročalo pri tretjem in petem cilju.
Ministrstvo za pravosodje	Poročalo pri prvem, tretjem, sedmem in dvanajstem cilju, vendar v poročilo večinoma niso bili zajeti konkretni podatki o ukrepih za leto 2017, temveč splošen opis aktivnosti, ki so na tem področju potekale v navedenem obdobju.
Nacionalni inštitut za javno zdravje	Poročal pri sedmem cilju.

Za leto 2017 je bila med poročevalci tudi Slovenska Karitas, ki je poročala pri cilju 10.

² V sklepu za nove nosilce oz. poročevalce ni določeno, pri katerih ciljih in ukrepih naj bi poročali, zato poročajo o vseh relevantnih zadevah, ki zadevajo invalide.

PREGLED IZVAJANJA DEJAVNOSTI V LETU 2017 PO CILJIH AKCIJSKEGA PROGRAMA ZA INVALIDE 2014–2021

1. CILJ: OZAVEŠČANJE IN INFORMIRANJE

Opis cilja

Z ozaveščanjem in informiranjem širše in strokovne javnosti je treba zagotoviti dojemanje invalidov kot enakovrednih in enakopravnih članov družbe.

Ukrepi:

- 1.1 opravljanje dejavnosti za ozaveščanje javnosti o invalidih, ki so usmerjene proti stereotipom, predsodkom in škodljivim praksam, tudi tistim, povezanim s spolom in starostjo, obenem pa ozaveščati o dobrih praksah na vseh področjih družbenega delovanja;
- 1.2 ozaveščanje strokovne javnosti s področij zaposlovanja, izobraževanja, javne uprave in druge strokovne javnosti, ki se ukvarja z invalidsko problematiko (rehabilitacijski in socialni delavci, delodajalci, arhitekti, učitelji, medicinsko osebje, osebni asistenti in drugi);
- 1.3 zagotavljanje več prostora, namenjenega invalidski tematiki, v medijih in prikazovanje invalidov kot dejavnih članov družbe;
- 1.4 izdajanje strokovnega in informativnega gradiva za ozaveščanje širše in strokovne javnosti;
- 1.5 ozaveščanje in obveščanje invalidov o pravicah, dolžnostih in možnostih na vseh področjih njihovega življenja.

Nosilci:

MK (direktorati in službe, kot izhaja iz Preglednice 1, ter vse javne kulturne ustanove), MZZ (Sektor za človekove pravice), URI – Soča, SOUS, ZIZRS, NSIOS, ZDUS, IRSSV, YHD, Zveza Sonček.

Poročevalci ministrstev in javnih zavodov:

MZZ, Ministrstvo za pravosodje, URI – Soča, MK

Programi

Ministrstvo za pravosodje poroča, da se trudijo osvetliti tovrstno problematiki tudi v okviru izobraževalnih programov. Center za izobraževanje v pravosodju, ki skrbi za izobraževanje pravosodnih organov, je tako v letu 2017 v okviru dolgoročnega projekta pristopil k ozaveščanju in spoznavanju problematike invalidnih oseb v sodnih postopkih. V letu 2017 so se najprej posvetili tematiki oseb z okvaro sluha, z njo pa so seznani čim širšo ciljno skupino, to so sodniki, tožilci, sodno in tožilsko osebje. Center za izobraževanje v pravosodju je v letu 2017 začel sistematično uvajati programe usposabljanja glede pravice do pravnega varstva za invalide in osebe s posebnimi potrebami, tj. ljudi z dolgotrajnimi telesnimi, duševnimi, intelektualnimi ali senzoričnimi okvarami, ki jih v povezavi za različnimi ovirami lahko omejujejo, da bi enako kot drugi polno in učinkovito sodelovali v družbi. V letu 2017 je izvedel prvi sklop predavanj, namenjenih posebnostim in problematiki ranljivih skupin. V okviru sodniških šol, izobraževanj za državne tožilce in izobraževanj za sodno osebje, je bil prvi sklop predavanj z naslovom »Gluhi, naglušni in gluhoslepi v sodnih postopkih« posvečen osebam z okvaro sluha. V predavanjih je sekretar Zveze društev gluhih in naglušnih Slovenije, ki je tudi tolmač za slovenski znakovni jezik, predstavil problematiko razumevanja oseb z okvaro sluha, specifik njihovega razumevanja in komunikacije, možne tehnične pripomočke ter pravice, ki jih imajo kot invalidne osebe. Namen predavanj o ranljivih skupinah je približati posebnosti in specifične težave vsake skupine zaposlenim v pravosodnih organih, da bodo bolje opremljeni za situacije, v katerih se srečujejo s posamezniki, ki imajo posebne potrebe. V okviru izobraževalnih programov Centra za izobraževanje v pravosodju poskušajo pri uveljavljenih izobraževalnih programih ozvestiti udeležence

o problematiki invalidnih oseb in prikazati možne rešitve, npr. s prikazom uporabe sodobne tehnične opreme za komunikacijo z invalidnimi osebami na daljavo. Izobraževalni program je zastavljen široko, v naslednjih letih se bodo posvetili še ostalim invalidnim osebam in njihovim težavam v sodnih postopkih. Tako so za leto 2018 predvidena izobraževanja, ki se nanašajo na položaj slepih in slabovidnih v sodnih postopkih. Ob koncu posameznega sklopa izobraževanj načrtujejo izdajo publikacije, ki bo zaokrožila in nadgradila predavanja o položaju posamezne ranljive skupine (*Ministrstvo za pravosodje, ukrep 1.2*).

MK (Direktorat za medije) poroča, da so v okviru Javnega razpisa za izbor kulturnih projektov za razširjanje programskih vsebin, namenjenih senzorno oviranim v njim prilagojenih tehnikah, ter za razvoj tehnične infrastrukture, namenjene senzorno oviranim, ki jih bo v letu 2017 financirala Republika Slovenija iz proračuna, namenjenega za kulturo (oznaka JPR-SO-2017; v nadaljnjem besedilu Javni razpis za senzorno ovirane 2017) bili v letu 2017 sofinancirani tudi nekateri kulturni projekti, ki so bili namenjeni informiranju senzorno oviranih oseb (gluhih in naglušnih ter slepih in slabovidnih), kakor tudi ozaveščanju širše slovenske javnosti o problematiki pripadnikov omenjenih skupin invalidov. Med tovrstne projekte sodi kulturni projekt Zveze društev slepih in slabovidnih Slovenije (v nadaljevanju ZDSSS) z naslovom: »Medijsko-informativna dejavnost Zveze društev slepih in slabovidnih Slovenije – programske vsebine«, ki je bil sofinanciran v skupni višini 25.787,00 EUR in v okviru katerega so bili sofinancirani časopisi v Braillovi pisavi za slepe, časopisi v zvočnem zapisu, časopisi v povečanem tisku za slabovidne in računalniški časopis Zveze društev slepih in slabovidnih Slovenije, ki je dostopen na spletnih straneh ZDSSS. Širšo javnost sta o vsakodnevnih težavah, s katerimi se v vsakdanjem življenju soočajo gluhi in naglušni ter o njihovih posebnih potrebah ozaveščala dva projekta Zveze društev gluhih in naglušnih Slovenije (v nadaljevanju ZDGNS) in sicer projekt z naslovom »Spletna TV za gluhe in naglušne«, ki je bil sofinanciran v skupni višini 18.130,24 EUR ter projekt z naslovom »Prisluhnimo tišini – izobraževalna oddaja«, ki je bil sofinanciran v skupni višini 5.179,29 EUR. Pri prvem projektu gre za spletni portal z objavljenimi video prispevki s področja politike, zdravja, kulture, športa, medicinsko – tehničnih pripomočkov za gluhe in naglušne ter z drugih področij, ki so pomembna oziroma zanimiva za gluhe in naglušne osebe. Prispevki so opremljeni s podnapisi in/ali tolmačenjem v slovenski znakovni jezik za gluhe, dostopni pa so 24 ur na dan in 365 dni v letu tudi normalno slišočim. Pri drugem projektu pa gre za že tradicionalno TV oddajo, ki jo v sodelovanju z ZDGNS pripravlja RTV Slovenija in ki je namenjena tudi ozaveščanju širše javnosti o problematiki gluhih in naglušnih. Na leto je posnetih in predvajanih po 20 TV oddaj (*ukrepi 1.1, 1.2., 1.3, 1.4 in 1.5, pa tudi ukrepi 3.3, 8.1, 8.2 in 8.5*).

RTV Slovenija poroča, da je ena od temeljnih dolžnosti Javnega zavoda RTV Slovenija, da vse svoje gledalce in gledalke ter poslušalce in poslušalke pa tudi bralce in bralke enakovredno obvešča o vseh plateh življenja. Tudi v letu 2017 so si na RTV Slovenija prizadevali, da bi na svojih radijskih in televizijskih programih, v Multimedijem centru ter na portalu www.Dostopno.si, javnost ozaveščali tudi o pravicah, potrebah, dolžnostih in življenju ljudi s posebnimi potrebami. To so izvajali na različne načine: preko umeščanja tovrstnih vsebin v nase radijske in televizijske oddaje ter v spletne vsebine, s sodelovanjem v različnih akcijah, s pripravljanjem oddaj različnih žanrov, namenjenih predstavitvi življenja invalidov ter tudi z vabljenjem invalidov kot gostov v pogovorne, izobraževalne, svetovalne in informativne oddaje. Tudi v letu 2017 so na Radiu Slovenija v okviru različnih radijskih oddaj predvajali vsebine, ki so se nanašale na invalide in ki so invalide, pa tudi širšo javnost ozaveščale o pravicah invalidov ter o njihovih potrebah in problemih, s katerimi se srečujejo v vsakdanjem življenju. Med radijske oddaje z invalidskimi vsebinami spadajo »Med štirimi stenami«, »Dobro jutro otroci«, »Druga jutranja kronika«, »Nočni obisk«, »Podari delovno izkušnjo«, »Studio ob 17-ih«, pa tudi v drugih informativnih, izobraževalnih in razvedrilnih oddajah. Invalidi so pogosto kot gosti povabljeni v pogovorne in tudi strokovne radijske oddaje, v katerih nastopajo kot strokovnjaki za posamezna področja ali pa poslušalcem in poslušalkam (v nadaljevanju poslušalci) predstavijo svojo osebno zgodbo ali uspehe v svoji poklicni karieri. Na Valu 202 so vsak teden v okviru akcije Botrstvo pomagali otrokom, med katerimi je bilo veliko otrok z invalidnostjo ter otrok staršev z invalidnostjo. Na Valu 202 so veliko pozornosti namenjali tudi dosežkom športnikov invalidov, njihovim akcijam in iniciativam. Na tretjem programu ARS so predvajali tudi radijske igre in literarne oddaje, ki so bile namenjene tudi

slepim in slabovidnim poslušalcem. Na Radiu Slovenija so pogosto predvajali napovedi filmov in TV oddaj z zvočnim opisom za slepe in slabovidne na TV Slovenija. Prav tako so aktivno sodelovali pri pripravi vsebin za invalide za objavo na spletni strani www.dostopno.si Vsebine, ki so se nanašale na invalide pa so v letu 2017 predvajali tudi v okviru radijskih oddaj na Radiu Koper (oddaje »Jutranjik«, »Dopoldan in pol« in »Opoldnevnik«) in Radiu Maribor (v informativnih ter v tematsko bolj poglobljenih oddajah). (objavljene so bile v okviru rubrike »Izpostavljamo iz RA«). Veliko pozornosti so v letu 2017 v okviru dnevno – informativnih TV oddaj kot so »Poročila«, »Dnevnik«, »Odmevi« in »Slovenska kronika« namenjali tudi aktualnim dogodkom v zvezi z invalidsko problematiko, tudi v zvezi s sprejemanjem nove zakonodaje, ki bo pomembno vplivala na varstvo pravic invalidov. Invalidska problematika je bila zajeta tudi v TV oddajah kot so »Tednik«, »Dobro jutro«, »Po Sloveniji«, v športnih informativnih oddajah, v igranih in dokumentarnih oddajah, pa še v nekaterih drugih TV oddajah. Na TV Slovenija so predvajali tudi humanitarne spote ter podpirali akcije namenjene ozaveščanju širše javnosti o invalidih in njihovih pravicah. Invalidske vsebine pa so bile v letu 2017 predvajane tudi v okviru TV oddaj, ki sta jih pripravljala regionalna TV studia v Kopru in Mariboru in sicer sta bili to oddaja TV centra Maribor »Tele M« in oddaja TV Koper – Capodistria »Primorska kronika«. Prav tako so na TV Slovenija skrbeli za potrebe gluhih in naglušnih gledalcev in sicer predvsem na ta način, da so vrsto TV oddaj tolmačili v slovenski znakovni jezik, med drugim tudi referendumске in predvolilne TV oddaje – referendumska in volilna soočenja in sklepne volilne oddaje. Ob vremenski ujmi meseca decembra so izjemoma dva dneva tolmačili v slovenski znakovni jezik več dnevno informativnih oddaj kot običajno ter jih sočasno predvajali na TV SLO 3 in/ali MMC TV-ju, vse z namenom, da bi tudi gluhih gledalcev zagotovili boljšo obveščenost. Kot predhodna leta so tudi v letu 2017 predvajali TV oddajo »Prisluhnimo tišini«, ki je namenjena ozaveščanju gluhih in naglušnih, pa tudi širše slovenske javnosti o pravicah, pa tudi o specifičnih potrebah ter športnih in drugih dosežkih gluhih in naglušnih. V okviru otroškega in mladinskega programa TV Slovenija so v slovenski znakovni jezik tolmačili tudi oddaje »Zgodbe iz školjke«. Že od leta 2016 dalje pa lahko gluhi in naglušni gledalci sočasno na MMC TV-ju in na TV SLO 3 spremljajo še TV oddaje »Posebna ponudba« (zdaj »Koda«), »Utrip«, »Zrcalo tedna«, »Infodrom« in »Tednik«, ki so vse opremljene s posnetkom tolmačenja vsebine v slovenski znakovni jezik. Slepim in slabovidnim gledalcem pa so v letu 2017 na TV Slovenija nudili TV oddaje in filme, ki so bili posebej opremljeni z zvočnimi opisi za slepe in slabovidne. Tako so mesečno za slepe in slabovidne predvajali vsaj eno dokumentarno oddajo ali film lastne produkcije. V času poletne sheme so tako predvajali naslednje dokumentarne filme oziroma serije z zvočnim opisom: »Ženska« (dva dela), film »Zakleta bajta« in dokumentarno serijo »Odmev davnine« (trije deli). Za otroke in mladostnike z okvaro vida, pa so predvajali naslednje TV serije in filme opremljene z zvočnim opisom: v času zimskih počitnic mladinsko izobraževalno serijo »Infodrom – moje življenje«, v času jesenskih počitnic serijo »Adrenalinci«, v novoletnih dneh pa film »Princ na belem konju« (*ukrepi 1.1, 1.2, 1.3, 1.4 in 1.5., pa tudi 3.3., 4.5, 4.13 in 8.1*).

Dogodki

MZZ je v letu 2017 sodelovalo pri naslednjih aktivnostih oziroma dogodkih v okviru Organizacije združenih narodov (v nadaljevanju: OZN) in Evropske unije (v nadaljevanju EU):

- sodelovanje Stalnega predstavništva RS pri OZN in ostalih mednarodnih organizacijah v Ženevi na seminarju Sveta OZN za človekove pravice (SČP) o vlogi družine pri promociji in zaščiti pravic invalidov, 23. februarja 2017;
- Stalno predstavništvo RS pri OZN in ostalih mednarodnih organizacijah v Ženevi je junija 2017 na 35. zasedanju SČP v Ženevi sodelovalo pri pogajanjih in sprejemu resolucije o mandatu posebnega poročevalca za človekove pravice invalidov, ki jo je Slovenija podprla;
- udeležba Stalnega predstavništva RS pri OZN v New Yorku na desetem zasedanju Konference držav pogodbenic Konvencije o pravicah invalidov, ki je potekala med 13. in 15. junijem 2017 v New Yorku - na zasedanju je sodelovala tudi predstavnica MDDSZ;
- udeležba Stalnega predstavništva RS pri OZN v New Yorku na 55. zasedanju Komisije za socialni razvoj, ki je potekala med 1. in 10. februarjem 2017 v New Yorku, ena izmed tematik, o kateri se je razpravljalo na komisiji je tudi področje invalidov;

- udeležba Stalnega predstavništva RS pri OZN v New Yorku na zasedanju 3. odbora Generalne skupščine OZN (3. oktober – 23. november 2017). Stalno predstavništvo je sodelovalo pri pogajanjih in soglasnemu sprejemu resolucije z naslovom "Konvencija o pravicah invalidov in Izbirni protokol: položaj žensk in deklic z invalidnostjo", ki jo je Slovenija podprla;
- Stalno predstavništvo Republike Slovenije pri EU v Bruslju izpostavlja in se zavzema za pravice invalidov v kontekstu človekovih pravic na področju skupne zunanje in varnostne politike (*MZZ, ukrep 1.1, 1.2 in 1.5*).

Pri Razvojnem centru za zaposlitveno rehabilitacijo na **URI – Soča** so 30. novembra 2017 skupaj z Združenjem gluhoslepih Slovenije – Dlan, izvedli strokovno srečanje, na katerem so predstavili zaključke raziskovalne naloge Analiza pravic gluhoslepih v nekaterih evropskih državah in v Sloveniji s predlogi za izboljšanje ter ureditev statusa oseb z gluhoslepoto. Predstavitve so se poleg gluhoslepih udeležili predstavniki različnih ministrstev, parlamentarnega Odbora za delo, družino, socialne zadeve in invalide, Nacionalnega inštituta za javno zdravje, Centra RS za poklicno izobraževanje idr. (**URI – Soča**, ukrepa 1.1 in 1.2).

Kvantitativni podatki

MK (Direktorat za medije) poroča, da so v letu 2017 bili sofinancirani skupno trije (3) kulturni projekti senzorno oviranih oseb v skupni vrednosti 49.096,53 EUR, ki so bili v pretežni meri namenjeni tudi ozaveščanju širše javnosti o potrebah, problemih in dosežkih slepih in slabovidnih ter gluhih in naglušnih oseb, od tega sta bila v okviru javnih razpisov MK sofinancirana skupno en kulturni projekt ZDSSS v skupni vrednosti 25.787,00 EUR ter dva kulturna projekta ZDGNS v skupni vrednosti 23.309,53 EUR (*ukrepi 1.1, 1.2, 1.3, 1.4 in 1.5, pa tudi 8.1*).

Težave, opozorila, komentarji, predlogi

V okviru izvrševanja svojih pristojnosti pa **Ministrstvo za pravosodje** namenja posebno pozornost tudi vlogam strank, ko/če jih seznanijo o morebitnih neustreznih odločitvah sodišč o naložitvi plačila stroškov za tolmačenje v primerih oseb s posebnimi potrebami. Stroški za tolmačenje, prevajanje ali za zagotovitev pisanja v obliki, razumljivi gluhih in slepih osebam, namreč ne bremenijo oseb s posebnimi potrebami, ampak jih krijejo sodišča iz proračuna.

MK (Služba za kulturne raznolikosti in človekove pravice) kakor za predhodna leta, ugotavlja tudi za leto 2017, da je še vedno relativno majhen obseg TV oddaj in filmov prilagojen slepih in slabovidnim ter gluhih in naglušnim osebam. Kljub temu na tem področju še vedno prednjači RTV Slovenija. Še zlasti je ta problematika še vedno pereča pri komercialnih TV postajah in vedno znova se zastavlja vprašanje, kako bi lahko – če sploh – država ukrepala na področju, ki ga pokrivajo komercialne TV postaje (*ukrepi 1.1, 1.2, 1.3, 1.4 in 1.5, pa tudi ukrepa 3.3 in 8.1*).

Kakor prejšnja leta tudi letos pri službi predlagajo, da se nadaljuje z izvajanjem ukrepov za pozitivno prikazovanje invalidov in oseb s posebnimi potrebami v množičnih medijih, za ozaveščanje širše javnosti o njihovih sposobnostih, dosežkih in prispevkih na vseh področjih življenja in da se še poveča število člankov o invalidih oziroma invalidski problematiki, prispevkov na svetovnem spletu, pa število radijskih in TV oddaj. Prav tako naj se še poveča število tistih igranih filmov ter dokumentarnih, informativnih, izobraževalnih, kulturnih in zabavno – razvedrilnih TV oddaj, ki so posebej prilagojene specifičnim potrebam gluhih in naglušnih ter slepih in slabovidnih. K slednjemu bi veljalo spodbujati tudi komercialne TV postaje (*ukrepi 1.1, 1.2, in 1.3*).

Poročevalci nevladnih organizacij:
ZDUS, NSIOS, SOUS, ZIZRS

Programi

ZDUS poroča, da so v letu 2017 na svojih predavanjih za prostovoljce, druge člane Zveze DUS in javnost ter okroglih mizah, namenjali posebno pozornost sprejemanju invalidov kot enakovrednih in enakopravnih članov družbe. Opozarjali so na stereotipe in predsodke, ki jih še vedno gojijo posamezniki v odnosu do invalidne populacije in spodbujali svoje prostovoljce, da nudijo laično pomoč starejšim invalidom in jih spremljajo, če je to potrebno, na sprehode, k zdravnikom in podobno. Svoje člane, invalide osveščajo o njihovih pravicah, dolžnostih in možnostih na vseh področjih njihovega življenja, po potrebi pa jim tudi pomagajo pri njihovem uveljavljanju. V revijah ZDUS Plus in Vzajemnost ter z občasnimi prispevki v javnih občilih so informirali svoje članstvo in širšo javnost o ustreznem odnosu do starejših invalidov, namenskega gradiva pa v letu 2017 niso izdali (**ZDUS, ukrepi 1.1, 1.4 in 1.5**).

Dogodki

ZIZRS poroča, da so skupaj z **ZRSZ, URI – Soča, Zavodom za pokojninsko in invalidsko zavarovanje Slovenije in Ministrstvom za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti**, z namenom ozaveščanja strokovne javnosti, kot soorganizatorji sodelovali pri pripravi in izvedbi vsakoletnih izobraževalnih REHA dnevov na področju poklicne/zaposlitvene rehabilitacije, ki so potekali v Portorožu od 26. do 27. septembra 2017 na temo Prihodnost - možnosti in priložnosti dela za invalide.

V okviru programa so udeleženci spregovorili o prihodnosti, od digitalizacije, robotizacije do avtomatizacije delovnega okolja in o tem kako dosegati ravnovesje med tehnološkim napredkom in novo nastajajočimi tveganji za delo in zaposlovanje ljudi oziroma potrebe po delu, ki zagotavlja socialno varnost. Izpostavili so nekatere možnosti za delo ranljivih skupin, predvsem za invalide ter katere veščine in znanja bodo potrebna za ohranjanje delovnih mest oziroma nove zaposlitve. V prvem delu programa so bili predstavljeni tudi različni pristopi in modeli družbene skrbi za delo z ljudmi. Predstavljene so bile tudi tuje izkušnje pri zaposlovanju invalidov, in sicer model zaposlitvene rehabilitacije v Avstriji in na Hrvaškem. Posebej so bile predstavljene novosti pri poklicni rehabilitaciji v Sloveniji. V okviru izobraževalnih dni so bile tudi prvič podeljene letne nagrade delodajalcem za dobro prakso pri zaposlovanju invalidov na podlagi javnega natečaja. Sedmim prejemnikom so bile podeljene listine »Invalidom prijazno podjetje«. Listine je podelila ministrica za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti dr. Anja Kopač Mark. Na dvodnevni REHA dnevi in enodnevni seminarji je bilo skupaj udeleženih 592 strokovnih delavcev iz različnih okolij (izvajalcev zaposlitvene rehabilitacije, invalidska podjetja, zaposlitveni centri, državni organi).

ZIZRS je za izobraževanje strokovnih delavcev na podlagi področnega zakona (poleg REHA dni) posebej pripravil in organiziral izvedbo naslednjih različnih tem:

- načrtovanje prilagoditve delovnega mesta;
- obveznosti iz varstva osebnih podatkov in obvladovanje osebnih podatkov v praksi;
- kakovostno komuniciranje in obvladovanje konfliktov;
- urgentne situacije v procesu zaposlitvene rehabilitacije;
- zakonodajni in sistemski okvir poklicne/zaposlitvene rehabilitacije;
- metode dela v zaposlitveni rehabilitaciji oseb s težavami v duševnem zdravju;

Izobraževanje je bilo skupaj izvedeno v več kot treh obveznih terminih in sicer kot devet enodnevni seminarjev in en dvodnevni seminar. Tretja tema je bila izvedena v treh terminih, četrta pa v dveh terminih in različnih lokacijah (**ZIZRS, ukrep 1.2**).

SOUS poroča, da je z namenom ozaveščanja strokovne javnosti, skupaj z Društvom specialnih in rehabilitacijskih pedagogov Slovenije (DSRPS,) organizirala vsakoletne izobraževalne dneve – dvodnevno srečanje strokovnih delavcev, ki je bilo uspešno organizirano 28. in 29. marca 2017 v Portorožu. Kot soorganizator se je pridružil Zavod RS za šolstvo. Izobraževalni dnevi so bili prava dva dni na temo: »Aktualne vsebine s področja specialne in rehabilitacijske pedagogike« ter tretji dan pa kot 27. Srečanje vodilnih in vodstvenih delavcev na področju vzgoje, izobraževanja in usposabljanja otrok in mladostnikov s posebnimi potrebami. Zaključki oziroma priporočila udeležencev so objavljena na spletni strani SOUS in bili posredovani pristojnim ministrstvom.

SOUS je posebej na temo deinstitucionalizacije organizirala tudi mednarodni posvet, v sodelovanju z EASPD - Evropsko združenje ponudnikov socialnih storitev za osebe s posebnimi potrebami in invalide. Mednarodni posvet na temo »Od besed do življenja v skupnosti« je bil organiziran 15. in 16. maja 2017 v prostorih Kongresnega centra Brdo pri Kranju, organizacijo mednarodnega posveta pa je finančno podprlo Ministrstvo za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti. Mednarodnega posveta se je udeležilo 161 predstavnikov iz različnih organizacij in sicer iz izvajalskih organizacij in uporabnikov, izobraževalnih organizacij ter predstavniki ministrstev in skupnosti (brez spremljevalcev uporabnikov). Skupaj je z uvodnimi predavanji oziroma predstavitvami aktivno sodelovalo 47 predstavnikov oziroma predavateljev. Pripravljeni zaključki mednarodnega posveta SOUS in EASPD povzemajo bistvene ugotovitve in poudarke iz uvodnih predavanj in prispevkov s primeri dobre prakse ter predloge za hitrejšo in učinkovitejšo izvedbo deinstitucionalizacije v Sloveniji. V prilogi zaključkov je priložen pregled vseh sodelujočih na mednarodnem posvetu s plenarnimi predavanji in predstavitvami. Zaključki so bili po potrditvi na Izvršnem odboru skupščine SOUS posredovani pristojnim ministrstvom in Vladi Republike Slovenije ter so objavljeni na spletni strani SOUS, skupaj s pridobljenimi prispevki (**SOUS**, ukrep 1.2).

SOUS je skupaj s DSRPS in založbo Centerkontura, pripravila tudi dve samostojni številki revije Specialna in rehabilitacijska pedagogika, osrednje in edine znanstvene in strokovne revije za področje specialne in rehabilitacijske pedagogike. Revija je edina skupna strokovna in znanstvena revija za različna področja specialne in rehabilitacijske pedagogike, in sicer za vzgojo, izobraževanje, usposabljanje, delo in varstvo oseb z motnjami v duševnem razvoju, za gluhe in naglušne, slepe in slabovidne oziroma z okvaro vidne funkcije, gibalno ovirane, dolgotrajno bolne, osebe z govorno-jezikovnimi motnjami, avtističnimi motnjami, čustvenimi in vedenjskimi motnjami ter s primanjkljaji na posameznih področjih učenja (**SOUS**, ukrep 1.4).

Težave, opozorila, komentarji, predlogi

NSIOS je medije in nosilce javnih funkcij še naprej opozarjal na pomembnost odpravljanja predsodkov in stereotipov, povezanih z invalidnostjo. Opozorila so se nanašala tudi na terminološke nedoslednosti in neprimerne rabe pridevnika *invaliden* v prenesenem pomenu. Z ZRC SAZU so dosegli dogovor, da se slovarska razlaga pojma *invalid* modernizira. Na srečanjih s predstavniki državnih organov so opozarjali na slabo medresorsko sodelovanje na področju invalidskega varstva, predvsem pa na pomanjkljivo poznavanje, razumevanje in uresničevanje *Konvencije o pravicah invalidov* (v nadaljevanju: MKPI). Predlagali so dosledno spoštovanje MKPI, predvsem obveznost temeljitega posvetovanja z reprezentativnimi predstavniki v vseh procesih odločanja o zadevah, ki se tičejo invalidov (**NSIOS**, ukrepi 1.1, 1.2, 1.3).

Uresničevanje prvega cilja

Na področju ozaveščanja in informiranja je tudi v letu 2017 potekalo več nacionalnih in mednarodnih projektov in dejavnosti (seminarjev, delavnic, strokovnih srečanj idr.), kjer so med drugim sodelovali URI – Soča, MZZ, ZIZRS, ZRSZ, MDDSZ in Zavod za pokojninsko in invalidsko zavarovanje Slovenije.

MZZ je v letu 2017 med drugim sodelovalo pri več dogodkih v okviru Organizacije združenih narodov in Evropske unije. Slovenija je podprla resoluciji o mandatu posebnega poročevalca za človekove pravice invalidov ter *"Konvencijo o pravicah invalidov in Izbirni protokol: položaj žensk in deklic z invalidnostjo"*. Prva je bila sprejeta na 35. zasedanju SČP v Ženevi (junij 2017), druga pa na zasedanju 3. Odbora Generalne skupščine OZN, ki se je odvijala v oktobru in novembru 2017.

SOUS je z skupaj z Društvom specialnih in rehabilitacijskih pedagogov Slovenije organizirala vsakoletne izobraževalne dneve, ki so potekali v marcu 2017 v Portorožu. Kot soorganizator se je pridružil Zavod RS za šolstvo.

NSIOS je medije in nosilce javnih funkcij še naprej opozarjal na pomembnost odpravljanja predsodkov in stereotipov, povezanih z invalidnostjo, ter nedoslednosti pri uporabi terminologije na tem področju.

2. CILJ: BIVANJE IN VKLJUČEVANJE

Opis cilja

Invalidom je treba omogočiti samostojno izbiro načina življenja, kje, s kom in kako bodo živeli, ter pri tem zagotoviti takšno ureditev bivalnega okolja, da bo dostopno vsem ter prilagojeno potrebam invalidov in njihovim družinam ne glede na to, ali se odločijo za samostojno bivanje v stanovanjskem objektu ali institucionalno bivanje. V ta namen je prestrukturiranje bivalnih površin velikokrat ključnega pomena.

Zagotoviti je treba tudi programe in izobraževanje o partnerstvu, spolnosti in družini za invalide, pa tudi tiste, ki z njimi sobivajo ali so z njimi v stiku.

Za samostojno življenje je nujno zagotoviti tudi storitve osebne pomoči in osebne asistENCE.

Invalidi ne smejo biti izpostavljeni samovoljnemu ali nezakonitemu vmešavanju drugih v njihovo zasebnost, družino, dom, korespondenco in druge vrste komuniciranja.

Ukrepi:

- 2.1 zagotavljanje možnosti invalidom, da samostojno izbirajo obliko svojega bivanja ter kje in s kom bodo živeli;
- 2.2 zagotavljanje enakih možnosti invalidom za oblikovanje in načrtovanje družine in starševstva;
- 2.3 zagotavljanje osebne asistENCE invalidom (sistemska oz. zakonska ureditev tega področja);
- 2.4 zagotavljanje drugih programov in storitev, ki omogočajo samostojno in neodvisno življenje invalidom ne glede na bivalne okoliščine (oskrba na domu, prevoz, medicinska oskrba in drugo);
- 2.5 zagotavljanje brezplačnega prilagajanja bivalnih objektov in stanovanjskih površin funkcionalno oviranim osebam (povečana minimalna površina zaradi oviranega gibanja);
- 2.6 zagotavljanje varovanih in neprofitnih najemnih stanovanj invalidom (prednostna obravnava pri dodeljevanju stanovanj);
- 2.7 spodbujanje inovativnih programov, storitev in pristopov, ki bodo krepili moč uporabnikov (sistem zagovornišva).

Nosilci:

MK (Služba za kulturne raznolikosti in človekove pravice), MDDSZ (Direktorat za invalide, vojne veterane in žrtve vojnega nasilja, Direktorat za družino, Direktorat za socialne zadeve), MOP, MZI (Sektor za graditev in stanovanja), NSIOS, IRSSV, YHD, Zveza Sonček

Poročevalci ministrstev in javnih zavodov:

MDDSZ (Direktorat za invalide, vojne veterane in žrtve vojnega nasilja in Direktorat za socialne zadeve), IRSSV, MK

Sprejeta zakonodaja

MDDSZ (Direktorat za invalide, vojne veterane in žrtve vojnega nasilja) poroča, da je leta 2014 začel delovati Svet za invalide RS na podlagi 33. člena *Konvencije o pravicah invalidov*, ki je tripartitno neodvisno strokovno in posvetovalno telo in deluje kot obvezni posvetovalni forum o vprašanih invalidske politike in kot telo za monitoring o izvajanju in implementaciji *Konvencije o pravicah invalidov*. Svet je sestavljen iz sedmih predstavnikov reprezentativnih invalidskih organizacij, sedmih predstavnikov strokovnih institucij s področja invalidskega varstva ter sedmih predstavnikov Vlade Republike Slovenije. Ustanovljen je bil na podlagi *Zakona o izenačevanju možnosti*. Predsednik Sveta za invalide RS je vedno predstavnik reprezentativnih invalidskih organizacij. Naloge Sveta so:

- spremlja razvoj in izvajanje programov s področja invalidskega varstva ter daje pobude za njihov razvoj in izvajanje,
- med javno obravnavo predlagateljem zakonov in drugih predpisov daje mnenje o zakonih in drugih predpisih, ki se nanašajo na invalidsko varstvo,
- sodeluje pri pripravi poročil o izvajanju nacionalnih programov in daje mnenje o njih,
- Vladi Republike Slovenije daje pobude, predloge in priporočila v zvezi z invalidskim varstvom,
- skrbi za sodelovanje med ministrstvi in strokovnimi institucijami ter invalidskimi organizacijami,
- spodbuja in spremlja izvajanje *Zakona o ratifikaciji Konvencije o pravicah invalidov in Izbirnega protokola h Konvenciji o pravicah invalidov*³,
- opravlja druge naloge skladno s sprejetimi pravili o delovanju sveta.

V oktobra 2017 je Svet zaključil svoj prvi mandat in izbrani so bili novi člani Sveta. Januarja 2018 je bilo potrjeno novo vodstvo: predsednik (s strani IO) in trije podpredsedniki, eden s strani invalidov, drugi vladni predstavnik in tretji s strani strokovnih institucij ter sekretarka Sveta.

MDDSZ (Direktorat za invalide, vojne veterane in žrtve vojnega nasilja) tudi poroča, da je Državni zbor je v leta 2017 sprejel tudi težko pričakovan *Zakon o osebni asistenci (ZOA)*, ki sistemsko ureja pravico do osebne asistencije in način njenega uveljavljanja z namenom omogočiti posamezniku z dolgotrajnimi telesnimi, duševnimi, intelektualnimi ali senzoričnimi okvarami, ki ga omejujejo, da bi enako kot drugi polno in učinkovito sodeloval na vseh področjih družbenega življenja, enake možnosti, večjo neodvisnost, aktivnost in enakopravno vključenost v družbo skladno z določbami *Konvencije o pravicah invalidov*. Po zakonu je osebna asistenca pomoč uporabniku pri vseh tistih opravilih in dejavnostih, ki jih ne more izvajati sam zaradi vrste in stopnje invalidnosti, a jih vsakodnevno potrebuje doma in izven doma, da lahko živi neodvisno, aktivno in je enakopravno vključen v družbo.

Pri izvajanju osebne asistencije mora imeti uporabnik nadzor nad organizacijo in oblikovanjem storitev osebne asistencije glede na lastne potrebe, zmožnosti, življenjske okoliščine, pogoje ter želje. V primeru nezmožnosti upravljanja z lastno asistenco, naloge uporabnika prevzame njegov zakoniti zastopnik. Kot osebna asistenca se šteje osebna pomoč uporabniku, pomoč v gospodinjstvu in drugih dnevnih opravilih, spremstvo, pomoč na delovnem mestu in v izobraževalnem procesu ter pomoč pri komunikaciji. Do osebne asistencije je upravičen uporabnik, ki potrebuje najmanj 30 ur osebne asistencije tedensko in je star od 18 do 65 let. Gluhi, slepi ali gluhoslepi uporabniki, ki ne potrebujejo 30 ur osebne asistencije tedensko pa so upravičeni do komunikacijskega dodatka in sicer v obliki denarnega nadomestila oziroma 30 ur osebne asistencije mesečno. Uporabniku je tudi zagotovljena prosta izbira izvajalca osebne asistencije in osebnega asistenta (**MDDSZ - Direktorat za invalide, vojne veterane in žrtve vojnega nasilja, ukrep 2.3**).

V Sloveniji poleg govornih klicev na številko 112 s fiksnih in mobilnih aparatov obstaja možnost še delujočih storitev WAP112, SMS112 in eCall na podlagi *Zakona o spremembah in dopolnitvah Zakona o elektronskih komunikacijah določila*, da mora operater številke za klice v sili uporabnikom invalidom omogočiti klice v sili z uporabo govornih in znakovnih jezikov ter drugih oblik negovorjenih jezikov. Operater oziroma izvajalec mora zagotavljati tovrstne klice v sili na način in v obsegu, kot je to tehnično mogoče. V obdobju enega leta od 1.7.2016 do 30.6.2017 je bilo izmerjeno naslednje število klicev na številko 112:

- S fiksnih in mobilnih skupaj: 437.031 klicev
- eCall: 738 klicev
- preko WAP112: 0 klicev in
- preko SMS112: 4.576 klicev.

³ Uradni list RS – Mednarodne pogodbe, št. 10/08.

Zakon je v DZ predlagala Vlada. O predlogu zakona je bila opravljena javna obravnava, v okviru katere je imela zainteresirana javnost, vključno z invalidi, možnost podati tudi pripombe in predloge k predlogu zakona. Ministrstvo za javno upravo je pripravilo tudi opredelitev do pripomb iz javne obravnave in jih objavilo na svojih spletnih straneh (**MDDSZ**).

Zakonodaja v pripravi

Na **MDDSZ** so pripravili *Zakon o socialnem vključevanju invalidov*, ki je tik pred sprejemom, in bo nadomestil *Zakon o družbenem varstvu duševno in telesno prizadetih oseb* iz leta 1983. S predlaganim zakonom se ureja status in pravice najtežjih invalidov, pri katerih je invalidnost nastala pred dopolnjenim 18. letom starosti oz. v času rednega šolanja do dopolnjenega 26. leta starosti. Primerjalno z veljavno zakonodajo se širi krog upravičencev, tako, da bodo poleg oseb z zmernimi, težjimi in težkimi motnjami v duševnem razvoju in najtežje gibalno oviranih oseb sedaj po zakonu lahko pridobile status invalida tudi osebe z avtističnimi motnjami, ki imajo hudo obliko neprilagojenega vedenja, ki jim onemogoča samostojno življenje in pridobivanje sredstev za preživetje, gluhoslepe osebe in osebe z zmerno do hudo možgansko poškodbo ali okvaro. Za slednje tri skupine velja, da so upravičenci, če invalidnost nastopi pred vstopom v pokojninsko in invalidsko zavarovanje. Cilj *Zakona o socialnem vključevanju invalidov* je polnoletnim osebam, ki si zaradi svoje invalidnosti ne morejo same zagotavljati socialne varnosti in se vključevati v družbo, zagotoviti: pravico do nadomestila, pravico do dodatka za pomoč in postrežbo in podporne storitve za sodelovanje ter vključenost v družbo. Podporne storitve so namenjene usposabljanju za samostojno življenje, vseživljenjskemu učenju, prebivanju s podporo in ohranjanju socialne vključenosti starejših invalidov. Z naštetim se invalidom omogoča, da živijo v skupnosti – če je le možno, s primerno podporo v domačem okolju - in enako kot drugi odločajo o svojem življenju na vseh ravneh, kjer to zmorejo oziroma dobijo podporne storitve povsod tam, kjer jih potrebujejo, ustrezno svetovanje in pomoč pri odločanju (**MDDSZ - Direktorat za invalide, vojne veterane in žrtve vojnega nasilja**, ukrep 2.4).

MDDSZ (Direktorat za socialne zadeve) poroča, da se pripravlja predlog spremembe *Zakona o duševnem zdravju* (ZDZdr)⁴, v 4. delu, ki se nanaša na obravnavo v skupnosti. Pripravljajo se spremembe *Pravilnika o načinu in vsebini obravnave v skupnosti ter vsebini, pogojih in načinu opravljanja izpita za koordinatorja obravnave v skupnosti*⁵. V obravnavi v državnem zboru je tudi *Resolucija o nacionalnem programu duševnega zdravja*, ki daje podlago za zagovorništvo (**MDDSZ – Direktorat za socialne zadeve**, ukrep 2.7).

Programi

MDDSZ (Direktorat za invalide, vojne veterane in žrtve vojnega nasilja) in **URI – Soča** poročata, da se je v septembru 2017 zaključil 20 mesecev trajajoči projekt EU kartica ugodnosti za invalide, katerega nosilec je bilo Ministrstvo za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti, partner pa Nacionalni svet invalidskih organizacij. Projekt bo imel dolgoročen učinek na večje vključevanje invalidov v družbo celotne EU. Razvojni center za zaposlitveno rehabilitacijo na Univerzitetnem rehabilitacijskem inštitutu RS je pri projektu sodeloval kot evalvator projektnih aktivnosti. Cilj projekta je bil invalidom omogočiti enotnejšo obravnavo in specifične ugodnosti na potovanjih v domači državi in drugih državah EU (zaenkrat je ugodnosti možno koristiti poleg Slovenije še v Belgiji, na Cipru, v Estoniji, na Finskem, v Italiji, na Malti in v Romuniji), predvsem ko gre za dostopnost prometa, turizma, umetnosti in kulture, športa in izobraževanja. Obenem je izvedba projekta vplivala na ozaveščanje in seznanjanje o invalidih, o njihovih zmožnostih, potrebah, željah, načinu življenja, predvsem pa je opozarjal, da so invalidi ljudje, ki potujejo in se na ta način enako kot vsi, tudi osebnostno razvijajo. Končni učinek kartice je tudi del uresničevanja in implementacije *Konvencije o pravicah invalidov* in *Akcijskega programa za invalide 2014 – 2021*. Priprava kartice je imela povezovalni učinek med

⁴ Uradni list RS, št. 77/08 in 46/15 – odl. US.

⁵ Uradni list RS, št. 49/09.

nevladnimi invalidskimi organizacijami, ministrstvi in lokalno skupnostjo, saj so le na podlagi skupnega napora, znanja in sodelovanja ustvarili nekaj več, dodano vrednost v življenju invalidov v Sloveniji. Za projekt je bilo namenjenih skupno pol milijona evrov. Rezultati projekta so spletna baza ponudnikov ugodnosti⁶ in mobilna aplikacija ter izdelana EU kartica ugodnosti za invalide, za katero lahko invalidi zaprosijo na upravnih enotah. V omenjeni bazi se trenutno sicer nahaja približno 190 ponudnikov ugodnosti.

Kot evalvator so pri URI – Soča ob koncu projekta (v avgustu in septembru) izvedli 6 srečanj fokusnih skupin s predstavniki različnih invalidskih organizacij (Medobčinsko društvo gluhih in naglušnih za Gorenjsko Auris Kranj, Društvo študentov invalidov Slovenije, Društvo gluhoslepih Slovenije DLAN, Društvo distrofikov Slovenije, Medobčinsko društvo invalidov občin Litija in Šmartno pri Litiji in Zveza sožitje – zveza društev za pomoč osebam z motnjami v duševnem razvoju Slovenije, Društvo Sožitje Ljubljana). Poleg njih so anketirali strokovne delavce upravnih enot (100 % odzivnost) in ponudnike ugodnosti (46 % odzivnost). Iz dobljenih podatkov upravnih enot so ugotovili, da je bilo od začetka izdajanja kartice v juliju in do konca avgusta (ko so izvajali evalvacijo) število izdanih odločb 2487 in le majhen delež invalidov (0,8 %) je prejel negativno odločbo. Večinoma so postopki za pridobitev kartice trajali do pet delovnih dni. Glede na odgovore ponudnikov ugodnosti so ugotovili, da je večina mikro in malih delodajalcev (ki zaposlujejo do 50 zaposlenih), javnih zavodov ter da v kar polovici primerov ne zaposlujejo invalidov. Največ ugodnosti je na področju umetnosti in kulture. Analiza s srečanj fokusnih skupin je pokazala, da so bili v fazi evalvacije v mnogih primerih še premalo informirani o projektu, vendar pa ga tisti, ki ga poznajo oziroma kartico celo že imajo, pozdravljajo, saj projekt omogoča večjo vključenost in večjo aktivnost invalidov, s čimer pomembno prispeva k dvigu kakovosti življenja invalidov.

Ob zaključku projekta so 28. novembra na URI – Soča organizirali dogodek, namenjen promociji EU kartice za invalide. Med več kot 70 udeleženci so bili predstavniki invalidskih organizacij, izvajalci zaposlitvene rehabilitacije, ponudniki ugodnosti v okviru EU kartice za invalide, strokovni delavci upravnih enot in URI – Soča. Udeleženci so imeli nekaj novih predlogov glede kartice, tako glede ciljne populacije (širjenje kriterijev glede upravičencev v zakonodaji) kot tudi vključitve novih ponudnikov ugodnosti v bazo. Izmenjava informacij je bila koristna tudi za vse udeležence, saj bodo novi predlogi še dodatno prispevali k pozitivnim izkušnjam vseh deležnikov v procesu pridobivanja in uporabe EU kartice ugodnosti za invalide.

MDDSZ poroča, da je v letu 2017 na podlagi javnega razpisa za sofinanciranje programov socialnega varstva sofinanciralo 11 socialnovarstvenih programov za podporno bivanje invalidov in drugih specializiranih programov za organizacijo in spodbujanje neodvisnega življenja invalidov, od tega 3 javne socialnovarstvene programe in 8 razvojnih socialnovarstvenih programov. Višina sofinanciranja s strani MDDSZ je v letu 2017 znašala 408.412,10 EUR, od tega je bilo 208.577,10 EUR namenjenih javnim socialnovarstvenim programom in 199.835,00 EUR razvojnim socialnovarstvenim programom. V letu 2017 je MDDSZ sofinanciralo tudi program Zagovorništvo Altra, društva Altra - odbor za novosti v duševnem zdravju in sicer v višini 25.300,00 EUR (program ni del javne službe) (več v prilogi).

Pri **MK (Služba za kulturne raznolikosti in človekove pravice)** so tudi v letu 2017 opravljali svetovanja in delavnice v zvezi s prijavi na javne razpise MK in na evropske javne razpise (*ukrep 2.7*).

Raziskovalna dejavnost

ZOA se bo v praksi začel izvajati 1. 1. 2019. Do začetka uporabe zakona mora pristojno ministrstvo pripraviti podzakonski akt (pravilnik), na podlagi katerega bo možna dejanska raba zakona v praksi. Pravilnik o izvajanju osebne asistencije mora natančno opredeliti postopek uveljavljanja pravice do osebne asistencije, oceno upravičenosti in potreb po osebni asistenci, imenovanje in delovanje komisije za oceno upravičenosti in potreb, pogoje in merila za izbiro izvajalcev osebne asistencije,

⁶ <http://www.invalidska-kartica.si>

usposabljanja in izobraževanja različnih deležnikov (ocenjevalcev, koordinatorjev, osebnih asistentov), financiranje storitve in še kaj. Za pripravo standardiziranega obrazca za ugotavljanje upravičenosti in potreb po osebni asistenci je Direktorat za invalide, vojne veterane in žrtve vojnega nasilja pri MDDSZ pooblastil **IRSSV**. V lanskem letu je tako IRSSV pristopil k pripravi enotnega orodja za oceno upravičenosti in ocenjevanje potreb po osebni asistenci.

Na podlagi prilagoditve nemškega orodja za oceno upravičenosti do dolgotrajne oskrbe NBA (nem.: *Das neue Begutachtungsinstrument*) so pripravili okvirni predlog ocenjevalnega orodja za ugotavljanje upravičenosti in oceno potreb po osebni asistenci, ki je sestavljen iz treh sklopov: popisa življenjske zgodbe osebe, ocenjevalnega obrazca in okvirnega osebnega načrta. Orodje NBA je dobro testirano (se za področje dolgotrajne oskrbe uporablja že več let, v letu 2017 pa je bilo dodatno izpopolnjeno), je celovito ter metodološko utemeljeno. Pomembna prednost NBA orodja je tudi ta, da omogoča prilagoditve ocenjevalnega obrazca/uteževanja posameznih vsebinskih sklopov (modulov) na dokaj enostaven način, s čimer dopušča in razširja uporabo na različnih področjih. Več podrobnosti o samem orodju lahko preberete v poročilu *Priprava podlag za izvedbo pilotnih projektov, ki bodo podpirali prehod v izvajanje systemskega zakona o dolgotrajni oskrbi* (Lebar in drugi 2017).

Predlog orodja za oceno upravičenosti do osebne asistencije in oceno potreb po tej storitvi je IRSSV potestiral na desetih uporabnikih osebne asistencije, predstavil naročniku, izvajalcem, strokovni javnosti in drugim deležnikom, ki bodo bodisi vključeni v sam postopek uveljavitve pravice do osebne asistencije, bodisi bodo sodelovali kot ocenjevalci oziroma člani komisij za ocenjevanje (**IRSSV**, ukrep 2.3).

Kvantitativni podatki

Z letom 2016 je **IRSSV** pričel z rednim lenim monitoringom izvajanja osebne asistencije na nacionalni ravni⁷. V letu 2017 je opravil drugo tovrstno analizo, nanašala pa se je na leto 2016. Pripravljena je bila na enakih metodoloških izhodiščih (individualizirani podatki) kot predhodna analiza, hkrati pa je upoštevala vsebino in določila ZOA, ki je bil februarja 2017 sprejet v Državnem zboru RS.

Namen študije, ki osebno asistenco popiše na celovit in podroben način, je pridobiti informacije o tem, kako je v Sloveniji osebna asistencija organizirana, kakšna oskrba in v kolikšnem obsegu se izvaja pod okriljem osebne asistencije, kdo so njeni izvajalci, kdo uporabniki ter kdo jo financira. Pri tem je IRSSV do sedaj (torej v analizah iz leta 2016 in 2017) posebno pozornost namenil podatkom, ki predstavljajo osnovo za možne projekcije obsega in značilnosti uporabnikov osebne asistencije glede na sprejete zakonske okvirje. Drugi namen naloge je vzpostaviti izhodišča za redno letno spremljanje programov osebne asistencije v bodoče oziroma izhodišča za vzpostavitev centralne zbirke podatkov o osebni asistenci, ki se bo vzpostavila glede na sprejeti ZOA.

V letu 2016 je bilo v programe osebne asistencije vključenih 1.138 uporabnikov (v letu 2015 1.125), med njimi je bilo največ gibalno oviranih. V povprečju so prejeli 14,3 ure asistencije na teden. Kot ključne storitve osebne asistencije so opredeljene storitve, namenjene osebni pomoči in pomoči v gospodinjstvu, saj sta skoraj dve tretjini (60,9 %) vseh ur osebne asistencije namenjeni izvajanju tovrstnih oblik pomoči. Uporabnikov, ki so v letu 2016 prejeli 30 ali več ur osebne asistencije na teden in so bili stari od 18 do 65 let, je bilo 196. Na podlagi podatka o številu dodatnih ur asistencije, ki bi jih po poročanju izvajalcev še potrebovali trenutni uporabniki osebne asistencije, IRSSV predvideva, da bi bilo do zakonske zagotovljene osebne asistencije upravičenih še 99 oseb. Na podlagi obeh podatkov (o številu uporabnikov v starosti od 18 do 65 let, ki prejema 30 ali več ur osebne asistencije na teden in tistih, ki bi potrebovali toliko ur asistencije na teden) ocenjujejo, da bo ob začetku izvajanja ZOA v praksi, v sistem vstopilo okrog 300 oseb.

V programih osebne asistencije je bilo v letu 2016 zaposlenih 431 oseb (za obseg 413,75 zaposlitve), od tega 413 osebnih asistentov in 18 koordinatorjev. Programi osebne asistencije so financirani iz različnih virov. V letu 2016 je bilo programom osebne asistencije namenjenih dobrih pet milijonov evrov, natančneje 5.367.584,7 EUR (v letu 2015 4.905.435,5 EUR). Sredstva MDDSZ v višini 3.315.331,5 EUR so predstavljala 60,2 % celotnih prihodkov, in sicer na podlagi (1.) Javnega razpisa

⁷ Poročila so dostopna na: <http://www.irssv.si/raz-porocila/invalidsko-varstvo#programi-za-invalidi>

za sofinanciranje programov za samostojno oziroma samostojnejše življenje invalidov za obdobje od 2015 do vključno 2018, (2.) Javnega razpisa za sofinanciranje programov za izvajanje storitev osebne asistencije za invalide za obdobje od 1. 6. 2016 do 31. 12. 2018 in (3) javnih razpisov za sofinanciranje programov socialnega varstva. Za financiranje osebne asistencije so pomembna tudi sredstva FIHO, občin in drugi viri. Prispevki uporabnikov (v letu 2016 so skupaj znašali 171.612,0 EUR oziroma dobrih 44.000 EUR več kot v letu 2015) so predstavljali 4,9 % skupnih sredstev. Prejemanje osebne asistencije je v 24. organizacijah popolnoma brezplačno za uporabnika, v devetih organizacijah pa imajo uveden določen sistem plačevanja storitev. Za 674 oziroma 59,2 % uporabnikov je bila osebna asistenca v letu 2016 brezplačna (**IRSSV, ukrep 2.3**).

IRSSV vsako leto (od leta 2007) pripravlja poročila o izvajanju programov socialnega varstva,⁸ ki jih sofinancira MDDSZ, med njimi tudi o izvajanju programov, namenjenih invalidom. Od začetka spremljanja v 2007 do leta 2011 se je število programov in uporabnikov postopoma povečevalo, nato pa je do leta 2013 upadlo in se nato spet povečalo (glej preglednico); to pa zato, ker je MDDSZ – Direktorat za socialne zadeve prek razpisov do vključno leta 2011 sofinanciral tudi programe prevozov za invalide ter druge manjše programe za spodbujanje socialne vključenosti in neodvisnega življenja invalidov, kasneje pa praviloma ne več (**ukrep 2.4**).

Preglednica 2: Podatki o socialnovarstvenih programih, namenjenih invalidom (2013–2016)

	2013	2014	2015	2016
Število programov	8	11	9	10
Število organizacij	8	10	9	9
Višina vseh pridobljenih sredstev (EUR)	3.285.726,0	3.281.012,0	1.593.111,5	1.905.312,0
Višina sredstev, pridobljenih od MDDSZ (EUR)	446.356,0	519.408,0	768.063,7	1.074.622,4
Odstotek sredstev, pridobljenih od MDDSZ (%)	13,6	15,8	38,9	56,4
Število uporabnikov	1037	1089	1020	1140

Vir: **IRSSV** (**ukrep 2.4**)

Na podlagi analize izvajanja pomoči na domu, ki jo **IRSSV** redno izvaja od leta 2008, je bilo med uporabniki pomoči na domu v letu 2016⁹ 226 oseb s statusom invalida po ZDVTDP, ki po oceni pristojne komisije ne zmorejo samostojnega življenja; 222 invalidov s pravico do tuje pomoči in nege za opravljanje večine življenjskih funkcij in osem hudo bolnih otrok ali otrok s težko motnjo v telesnem ali težko in najtežjo motnjo v duševnem razvoju, ki niso vključeni v organizirane oblike varstva¹⁰ (**IRSSV, ukrep 2.3 in 2.4**).

Na podlagi spremljanja izvajanja storitev v VDC in CUDV¹¹, ki jo prav tako izvaja **IRSSV**, pa je med uporabniki VDC in CUDV v letu 2016 dodatek za tujo nego in pomoč po ZDVTDP prejelo najmanj 730 uporabnikov. Celotno nadomestilo za invalidnost pa je v letu 2016 prejelo najmanj 1507 uporabnikov.

MDDSZ (Direktorat za socialne zadeve) poroča, da je osebam z motnjo v duševnem in telesnem razvoju v okviru javne mreže zagotovljena možnost izbire svojega bivanja. V letu 2017 je v Sloveniji delovalo 23 javnih varstveno delovnih centrov (VDC), in sicer 18 samostojnih in 5 v okviru zavodov za usposabljanje (CUDV). Poleg javnih zavodov VDC je v mreži javne službe delovalo tudi 11 koncesionarjev. Navedeni izvajalci nudijo storitev vodenja, varstva in zaposlitve pod posebnimi pogoji

⁸ Poročilo za leto 2016 je v celoti dostopno na:

http://irssv.si/upload2/koncno%20porocilo_SV%20programi_IRSSV_2017pop-2.pdf

⁹ Podatki za leto 2017 bodo dostopni v drugi polovici leta 2018.

¹⁰ Poročilo je v celoti dostopno na: http://irssv.si/upload2/Izvajanje%20PND%20za%20leto%202016_3.pdf

¹¹ Poročilo je v celoti dostopno na:

http://irssv.si/upload2/VCD_CUDV_koncno_porocilo_storitve_v_2016_IRSSV.pdf

za odrasle osebe z motnjo v duševnem in telesnem razvoju (VVZ) ter storitev institucionalnega varstva (IVO). V okviru storitve institucionalnega varstva lahko uporabniki bivajo tudi v bivalnih enotah ali stanovanjskih skupinah (gre pretežno za tovrstne oblike ne pa zavodske oblike bivanja). V letu 2017 je 24 urno institucionalno varstvo odraslih izvajalo 10 javnih zavodov, 16 urno institucionalno varstvo odraslih pa 21 javnih zavodov in 6 koncesionarjev. Največ izvajalcev navedenih storitev je v Osrednjeslovenski regiji (8), sledijo Savinjska (6), Podravska (5), Goriška (4) in Gorenjska (3). Varstveno delovni centri obe storitvi izvajajo na 157 različnih lokacijah na območju celotne Slovenije (vodenje, varstvo in zaposlitev pod posebnimi pogoji ali ti. dnevno varstvo na 105 lokacijah, institucionalno varstvo odraslih v zavodu na 11 lokacijah, bivalne enote na 35 lokacijah ter stanovanjske skupine na 29 lokacijah). Vse razpoložljive kapacitete so trenutno zasedene. V okviru storitve vodenja, varstva in zaposlitve pod posebnimi pogoji se izvajajo oblike dela, ki so prilagojene osebam, ki so nezmožne za samostojno življenje in delo ter potrebujejo pomoč pri oskrbi. Uporabnikom se omogoča ohranjanje pridobljenih znanj, pridobivanje novih spretnosti in krepitev socialnih navad. V letu 2017 so glede na nujne potrebe po dodatnih vključitvah realizirali 62 novih vključitev uporabnikov v storitev vodenja, varstva in zaposlitve pod posebnimi pogoji, pri čemer so bila mesta namenjena predvsem za vključitev oseb z možganskimi poškodbami ali okvarami. Skupno je bilo v storitev vodenja, varstva in zaposlitve pod posebnimi pogoji vključenih 3.488 upravičencev. Ministrstvo ocenjuje, da bo potrebno v prihodnjih letih povečati število vključenih v storitev vodenja, varstva in zaposlitve pod posebnimi pogoji, saj je po podatkih varstveno delovnih centrov na čakalnih listah za sprejem trenutno okoli 500 oseb. Na čakalni listi za takojšnjo vključitev v storitev institucionalnega varstva (IVO) je 223 oseb (24 urno: 130 in 16 urno: 93). Nove vključitve bodo obravnavane v okviru načrtovanja razvoja mreže VDC za področje celotne Slovenije. Število uporabnikov, ki so bili v zadnjih 5 letih vključeni v 24 urno institucionalno varstvo v zavodu (zavodska oblika) ne upada, ampak stoji na številu 450 vključenih. Na čakalni listi za takojšnjo vključitev v storitev institucionalnega varstva v zavodsko obliko 24 urnega varstva je trenutno 123 oseb, vendar v zadnjih letih ni bilo širitev te oblike storitve. Interes za to obliko predvidoma ostaja zaradi staranja uporabnikov in na to vezanih zdravstvenih težav ter potrebi po višji negi. Poleg tega so te oblike za uporabnika cenejše, ob tem da gre pri institucionalnem varstvu za plačljivo storitev (uporabnik plača ceno storitve ob tem se lahko upošteva oprostitev plačila in doplačilo občin). V okviru javne mreže se je v zadnjih petih letih ustanovilo skupno 5 novih stanovanjskih skupin in 3 bivalne enote, od tega v letu 2014 - 2 enoti, v 2015 - 2 enoti, v 2017 – 1 enota ter 2018 - 3 enote. Do leta 2020 ima MDDSZ interes pridobiti kohezijska sredstva za investiranje v infrastrukturo bivalnih enot in stanovanjskih skupin. Na posameznih regijah že potekajo dogovori za vzpostavitev bivalnih kmetij, kjer bi bivalo 6-8 oseb (*ukrep 2.1*).

Težave, opozorila, komentarji, predlogi

MDDSZ (Direktorat za socialne zadeve) poroča, da bo na področju oseb z motnjami v duševnem in telesnem razvoju potrebno oblikovati nove storitve in drugačne systemske rešitve, saj se v obstoječem sistemu kažejo določene pomanjkljivosti (področje prevoza oseb z motnjami v duševnem in telesnem razvoju, medicinska oskrba, pomoč družini itd.). Predvsem se predvideva razvoj novih oblik storitev in mreže za osebe z možganskimi poškodbami ali okvarami ter za upravičence, ki so starejši od 55 let. Potrebe so tudi po pomoči na domu za osebe z motnjami v telesnem in duševnem razvoju (**MDDSZ - Direktorat za socialne zadeve, ukrep 2.4**).

Poročevalci nevladnih organizacij:

YHD, NSIOS

Sprejeta zakonodaja

Tudi **YHD** poroča, da je bil 17. februarja 2017 v Državnem zboru sprejet *Zakon o osebni asistenci (ZOA)*, ki se začne uporabljati s 1. januarjem 2019 (**YHD, ukrep 2.3**).

Programi

Pri YHD poročajo, da je bilo v letu 2017 v program (natančna vsebina programa je bila opisana v poročilu za leto 2016) Neodvisno življenje hendikepiranih: osebna asistenca (v nadaljevanju: NŽH) vključenih 114 uporabnikov, katerim so bile zagotovljene storitve, ki temeljijo na principih neodvisnega življenja. Ta definirajo neodvisno življenje kot proces ozaveščanja, opolnomočenja in emancipacije, ki ga morajo nadzorovati hendikepirani sami. Ob tem nasprotujejo razvoju in vzdrževanju sistemov, ki predstavljajo odvisnost znotraj institucionalnih okvirjev in delitvi hendikepiranih glede na medicinske diagnoze. Temeljijo na izenačevanju možnosti, definiranju lastnih potreb, izbiri in kontroli nad storitvami. Osebno asistenco je v letu 2017 uporabljalo 97 uporabnikov iz cele Slovenije, povprečno pa imajo v programu zagotovljenih 170 ur asistenc na mesec (podatek predstavlja povprečje v letu 2017). Ostali uporabniki koristijo druge dejavnosti kot so prevozi hendikepiranih oseb, vrstniško svetovanje in informiranje ter zagovorništvo (*YHD, ukrep 2.3*).

Pri programu Svetovanje in zagovorništvo uporabnikov hendikepirani koordinatorji programa, ki so tudi sami uporabniki osebne asistencije nudijo drugim uporabnikom svetovanje, ki se dotika različnih področij življenja in zagovorništvo uporabnikom v različnih situacijah ter reševanje konfliktov med uporabniki in osebnimi asistenti. Aktivnost je na voljo vsem uporabnikom NŽH v delovnem času koordinatorjev programa. V letu 2017 je to storitev koristilo 41 neponovljivih uporabnikov. Na voljo je tudi vrstniško svetovanje v izvedbi štirih uporabnic programa NŽH. Gre za odnos vzajemnega zaupanja in diskretnosti, kjer vrstniški svetovalec posluša in podaja lastne izkušnje, v katerih se uporabnik lahko prepozna ali pa najde ustrezen rešitev za svoje težave. V individualni obliki je vrstniško svetovanje dostopno uporabnikom osebno, po telefonu ali elektronski pošti. Storitve je v individualni ali skupinski obliki koristilo 17 različnih uporabnikov (*YHD, ukrep 2.7*).

Prevozi uporabnikov se izvajajo med tednom, tudi izven delovnega časa koordinatorjev, izjemoma po predhodnem dogovoru tudi med vikendom, odvisno od potreb uporabnikov. To storitev je v letu 2017 koristilo 37 različnih uporabnikov (*YHD, ukrep 2.4*).

Od Mestne občine Ljubljana ima YHD v najemu prehodni stanovanji, ki ju nudijo uporabnikom in jim s tem omogočajo začasno namestitve in bivanje, dokler si ne uredijo svojega prebivališča (*YHD, ukrep 2.6*).

Težave, opozorila, komentarji, predlogi

NSIOS poroča, da so, kjer so imeli možnost, pojasnjevali, da je največji faktor socialne izključenosti revščina ter opozarjali na intersekcionalno diskriminacijo in poudarjali, da se procesi deinstitutionalizacije ne morejo niti začeti dokler ni zagotovljena robustna infrastruktura podpornih storitev (*NSIOS, ukrep 2.1*).

YHD še poroča, da se kljub večkratnim opozorilom, predvsem MDDSZ, da razpisi za črpanje EU sredstev za deinstitutionalizacijo v Sloveniji še niso na voljo in da je Slovenija zato v velikem časovnem zaostanku in ne bo mogla uresničevati zavez, v zvezi s tem po njihovih informacijah ni nič spremenilo.

Uresničevanje drugega cilja

V oktobru 2017 je Svet za invalide RS zaključil svoj prvi mandat in izbrani so bili novi člani Sveta, januarja 2018 pa je bilo potrjeno novo vodstvo.

Državni zbor je v februarju 2017 sprejel *Zakon o osebni asistenci* (ZOA), ki se začne uporabljati s 1. januarjem 2019 in ki sistemsko ureja pravico do osebne asistencije in način njenega uveljavljanja z namenom omogočiti posamezniku z dolgotrajnimi telesnimi, duševnimi, intelektualnimi ali senzoričnimi okvarami, ki ga omejujejo, da bi enako kot drugi polno in učinkovito sodeloval na vseh področjih družbenega življenja, enake možnosti, večjo neodvisnost, aktivnost in enakopravno vključenost v družbo skladno z določbami *Konvencije o pravicah invalidov*. Po zakonu je osebna asistenca pomoč

uporabniku pri vseh tistih opravilih in dejavnostih, ki jih ne more izvajati sam zaradi vrste in stopnje invalidnosti, a jih vsakodnevno potrebuje doma in izven doma, da lahko živi neodvisno, aktivno in je enakopravno vključen v družbo. Pri pripravi zakona so aktivno sodelovale tudi nekatere nevladne organizacije, kot sta YHD in NSIOS.

Na MDDSZ so pripravili *Zakon o socialnem vključevanju invalidov*, ki je tik pred sprejemom, in bo nadomestil *Zakon o družbenem varstvu duševno in telesno prizadetih oseb* iz leta 1983. pripravlja predlog spremembe *Zakona o duševnem zdravju (ZDZdr)*, v 4. delu, ki se nanaša na obravnavo v skupnosti. Pripravljajo se spremembe Pravilnika o načinu in vsebini obravnave v skupnosti ter vsebini, pogojih in načinu opravljanja izpita za koordinatorja obravnave v skupnosti. V obravnavi v državnem zboru je tudi *Resolucija o nacionalnem programu duševnega zdravja*, ki daje podlago za zagovornišvo.

3. CILJ: DOSTOPNOST

Opis cilja

Dostopnost je širok pojem, ki ne obsega le dostopa do grajenega okolja in odprave arhitektonskih ovir, temveč tudi dostop do informacij oz. komunikacij in s tem omogoča invalidu vključitev v širše družbeno okolje oz. v vse sfere človekovega življenja, kot so npr. izobraževanje, zaposlovanje, vključevanje v politično, športno in kulturno življenje ter dostopnost do zdravstvenih, socialnih in drugih storitev. Dostopnost daje invalidu možnost vključevanja v socialno, ekonomsko in politično življenje.

Vlada RS je leta 2005 sprejela Nacionalne usmeritve za izboljšanje dostopnosti grajenega okolja, informacij in komunikacij za invalide 'Dostopna Slovenija'. Njeni cilji imajo pravno podlago v številnih zakonih o urejanju prostora, gradnji objektov, dostopnosti stanovanj, dostopnosti delovnega okolja in opreme, letalskem in cestnem prometu, elektronskih komunikacijah itd. V letu 2002 je bil sprejet tudi *Zakon o uporabi slovenskega znakovnega jezika*, ki gluhim in naglušnim zagotavlja pravico do uporabe slovenskega znakovnega jezika. S tem pa jim omogoča uresničevanje pravice do obveščenosti, kar obsega dostopnost do informacij v njim prilagojenih tehnikah.

Ukrepi:

- 3.1 zagotavljanje mogoče dostopnosti do prevoza (v Republiki Sloveniji do krajev prometnega območja, na katerem je vzpostavljen javni potniški promet, vsak dan v tednu, in do taksijev) – vstop, izstop, slušno in vidno obveščanje;
- 3.2 zagotavljanje dostopnosti do grajenega okolja ali do vseh objektov v javni rabi;
- 3.3 zagotavljanje dostopnosti do informacij in komunikacij (prilagoditev gradiva v zvezi z odločanjem na državni in lokalni ravni v lahko berljivo tehniko; uporaba slovenskega znakovnega jezika za gluhe ter zagotavljanje branja podnapisov in opisovanja dogajanja na zaslonu za slepe, vsaj pri dnevnoinformativnih, znanstvenih in drugih izobraževalnih televizijskih oddajah; spodbujanje e-dostopnosti in uporabe druge informacijsko-komunikacijske tehnologije; spodbujanje proizvajalcev, da svoje izdelke opremijo z Braillovo pisavo; ohranjanje relejnih centrov za senzorno in komunikacijsko ovirane invalide, to je centrov, ki skrbijo za posredovanje informacij med gluhim/naglušnim in drugimi osebami);
- 3.4 zagotavljanje dostopnosti do turističnih programov za funkcionalno ovirane osebe, spodbujanje turističnih agencij k oblikovanju turističnih dejavnosti za invalide;
- 3.5 zagotavljanje varnostnih zahtev za osebe z zmanjšano mobilnostjo na potniških ladjah in hitrih potniških plovilih v skladu z Direktivo 2009/45/ES o varnostnih predpisih in standardih za potniške ladje.

Nosilci:

MK (direktorati in službe, kot izhaja iz Preglednice 1, ter vse javne kulturne ustanove), MZI, MOP, NSIOS, IRSSV, YHD, Zveza Sonček

Poročevalci ministrstev in javnih zavodov:

MZI, MOP, Ministrstvo za pravosodje, MGRT, MDDSZ (Direktorat za invalide, vojne veterane in žrtve vojnega nasilja), MK

Sprejeta zakonodaja

MOP poroča, da pri izvajanju nalog dosledno spoštuje in upošteva določbe predpisov o graditvi objektov, ki bi kakorkoli lahko vplivali na zagotavljanje dostopnosti in potreb invalidov in drugih

funkcionalno oviranih ljudi v stavbah, določenih s Pravilnikom o zahtevah za zagotavljanje neoviranega dostopa, vstopa in uporabe objektov v javni rabi, ter več stanovanjskih stavb¹². V letu 2017 je bil sprejet nov *Gradbeni zakon*, ki je Univerzalno dostopnost in uporabo objektov uvrstil med bistvene zahteve objektov, hkrati pa natančneje opredelil obveznost upoštevanja določb glede dostopnosti za javne objekte kot tudi obveznost gradnje prilagodljivih stanovanjskih objektov. Na podlagi zakona je v sodelovanju s pristojnimi organizacijami s tega področja v pripravi podzakonski predpis, ki bo podrobneje obdelal materijo in uzakonil obvezno uporabo treh standardov s področja univerzalne gradnje objektov (**MOP**, ukrep 3.2).

MGRT poroča, da je bil v februarju 2018 sprejet novi *Zakon o spodbujanju razvoja turizma* (ZSRT-1)¹³, ki v tretji alineji prvega odstavka 18. člena določa oprostitve plačila turistične takse za osebe z invalidnostjo oziroma telesno okvaro. V 15. členu ZSRT-1 pa je med dejavnostmi in storitvami, katerih opravljanje na ravni turističnega območja je v javnem interesu, opredeljena tudi dejavnost informiranja turistov, vključno s turisti s posebnimi potrebami.

MGRT tudi poroča, da je Vlada Republike Slovenije 5. 10. 2017 sprejela *Strategijo trajnostne rasti slovenskega turizma 2017 – 2021*, ki govori o dostopnosti do turističnih destinacij, atrakcij in ostale turistične ponudbe, predvsem z vidika ustreznih prometnih povezav in dostopnosti do naravnih znamenitosti (**MGRT**, ukrep 3.4).

MZI (Direktorat za kopenski promet, Sektor za cestni promet in logistiko) poroča, da so na ministrstvu leta 2015 začeli s pripravo novega *Zakona o motornih vozilih* (ZMV-1)¹⁴, ki je bil sprejet konec leta 2017. Navedeni ZMV-1 je nadomestil *Zakon o motornih vozilih* (ZMV)¹⁵, vsebuje pa tudi nove določbe, ki bodo olajšale obveznosti oseb z invalidnostjo. Šesti odstavek 28. člena ZMV-1 določa izjemo glede določanja uporabnika vozila v primerih, ko je lastnik vozila polnoletna oseba z invalidnostjo brez ustreznega vozniškega dovoljenja in mu je bila z odločbo priznana oprostitve plačila letne dajatve za uporabo vozila v cestnem prometu. Oprostitve plačila letne dajatve za uporabo vozila v cestnem prometu je urejena z *Zakonom o dajatvah za motorna vozila*¹⁶. Navedena izjema je določena zato, ker te osebe z invalidnostjo z vozili v njihovi lasti vozijo različne osebe in ni primerno, da je v njihovem primeru zgolj ena oseba določena kot uporabnik tega vozila. Izjema velja tudi v primerih osebe z invalidnostjo s posebej zanje prirejenim vozilom za čas do pridobitve vozniškega dovoljenja na tem vozilu. S to rešitvijo so ugodili mnenjema Zagovornika načela enakosti in Varuha človekovih pravic, ki sta menila, da so bile po prejšnjem *Zakonu o motornih vozilih* (ZMV) polnoletne osebe z invalidnostjo, ki morajo imenovati uporabnika, diskriminatorno obravnavane. Polnoletna oseba z invalidnostjo brez veljavnega vozniškega dovoljenja, ki ji je z odločbo priznana oprostitve plačila letne dajatve, je lahko določena kot uporabnik vozila tudi v primerih uporabe vozil iz drugega odstavka 28. člena ZMV-1, to pa so vozila iz pogodbe o lizingu ali pogodbe o zakupu ali prodaje s pridržkom lastninske pravice. Navedene določbe ZMV-1 se pričnejo uporabljati 1. oktobra 2018, saj je do takrat treba prilagoditi sistem, ki podpira delovanje evidence registriranih vozil (**ukrep 3.1**).

MZI (Direktorat za kopenski promet, Sektor za železnice in žičnice) poroča, da mora biti priprava in izvedba projektov nadgradnje ter obnove železniških postaj in postajališč v skladu z zahtevami evropske in slovenske zakonodaje o interoperabilnosti železniškega sistema v EU. Skladno z določili Uredbe (EU) št. 1300/2014 je bil v mesecu juniju 2017 izveden Državni izvedbeni načrt za tehnične specifikacije za interoperabilnost v zvezi z dostopnostjo železniškega sistema EU za invalide in funkcionalno ovirane osebe, Republike Slovenije, ki je bil posredovan na Evropsko komisijo na oddelek za transport in mobilnost (DG MOVE). Njegov cilj je pri vsaki nadgradnji ali obnovi zagotoviti, ohraniti ali povečati tehnično združljivost peronske infrastrukture s tirnimi vozili, da bi povečali dostopnost uporabe železniškega prometa invalidom in FOO (**ukrep 3.1**).

¹² Uradni list RS, št. 97/03, zadnja sprememba, upoštevana v čistopisu: Uradni list RS, št. 77/2009

¹³ Uradni list RS, št. 13/18

¹⁴ Uradnem listu RS, št. 75/17.

¹⁵ Uradni list RS, št. 106/10, 23/15 in 68/16.

¹⁶ Uradni list RS, št. 54/17.

MDDSZ (Direktorat za invalide, vojne veterane in žrtve vojnega nasilja) poroča, da je bila aprila 2017 sprejeta novela *Zakona o spremembi zakona o volitvah v državni zbor*, na podlagi katere je bila odpravljena protiustavnost, ki jo je Ustavno sodišče ugotovilo z odločbo iz leta 2007 in se nanaša na ureditev volitev po pošti in protiustavnost, ki jo je Ustavno sodišče ugotovilo z odločbo iz leta 2014, ki se nanaša na volišča, dostopna invalidom, in glasovanje na teh voliščih s posebej prilagojenimi glasovalnimi napravami za invalide. V skladu z novelo zakona morajo biti invalidom dostopna vsa volišča, odpravljajo se glasovalne naprave in se namesto tega invalidom dodatno omogoča tudi glasovanje po pošti. Prvi odstavek 79.a člena *Zakon o spremembi zakona o volitvah v državni zbor*, ki določa, da so vsa volišča dostopna invalidom, se je začne uporabljati 1. februarja 2018. Slednje pomeni, da bodo morala biti za naslednje državnozborske in lokalne volitve vsa volišča invalidom arhitektonsko dostopna (*ukrepa 3.2 in 3.3*).

Ministrstvo za pravosodje poroča, da so bile na področju izvrševanja kazni zapora z *Zakonom o spremembah in dopolnitvah Zakona o izvrševanju kazenskih sankcij*¹⁷ (v nadaljevanju: ZIKS-1F) v letu 2015 dodane nove določbe, ki posebej urejajo prestajanje kazni za obsojence, ki (zaradi starosti, bolezni ali invalidnosti) potrebujejo dodatno pomoč. Drugi odstavek 60. člena ZIKS-1 tako določa, da ti obsojenci lahko bivajo v za to prilagojenem prostoru ali oddelku enega od zavodov. Trenutno sta invalidnim osebam najbolj prilagojena zavoda za prestajanje kazni zapora Dob in Koper. V ZPKZ Dob so z namenom uporabe oseb z invalidnostjo posebej prilagojeni določeni prostori, kopalnice in sanitarije. Na voljo so tudi dvigala in klančine za invalidski voziček, ki zagotavljajo neodvisen odhod na sprehode in druge vrste individualnega in skupinskega dela v zaporih. Tovrstne prilagoditve so vključene tudi v načrt nove stavbe ljubljanskega zapora.

Poleg navedenega je novela ZIKS-1F natančneje uredila tudi možnost prekinitve izvrševanja kazni v primerih, ko obsojenec brez tuje pomoči ni sposoben sam opravljati vsaj ene od osnovnih življenjskih potreb, zavod pa mu te pomoči ne more zagotoviti (druga točka prvega odstavka 82. člena ZIKS-1). Prav tako peti odstavek 86. člena *Kazenskega zakonika* določa, da se kazen zapora do devetih mesecev lahko izvršuje tudi s hišnim zaporom, če glede na nevarnost obsojenca, možnost ponovitve dejanja ter osebne, družinske in poklicne razmere obsojenca v času izvrševanja kazni ni potrebe po prestajanju kazni v zavodu ali če je zaradi bolezni, invalidnosti ali ostarelosti obsojenca kazen treba in jo je mogoče izvrševati v ustreznem javnem zavodu.

Tudi ob pripravi zadnjih sprememb *Zakona o brezplačni pravni pomoči*¹⁸, ki so bile uveljavljene v lanskem letu, je bila določba 22. člena, ki določa pogoje za določitev izjemne pravne pomoči, nomotehnično izboljšana. Po novem se lahko izjemna brezplačna pravna pomoč med drugim dodeli tudi zaradi družinskih razmer prosilca, če so stroški za preživljanje družine obremenjeni s stroški za vzdrževanje družinskega člana z motnjami v telesnem ali duševnem razvoju, s stroški za vzgojo in izobraževanje otrok s prilagojenimi potrebami oziroma drugimi stroški, ki so nastali zaradi višje sile ali zaradi razlogov, ki niso na strani prosilca ali družinskih članov.

Zakonodaja v pripravi

MGRT poroča, da je v pripravi je *nov Pravilnik o kategorizaciji nastanitvenih obratov*. V prilogi pravilnika bodo (kot so tudi že pri obstoječem pravilniku) določeni kriteriji za ocenjevanje. Nekateri kriteriji so vezani tudi na dostop brez ovir oziroma kriteriji za »invalidom prijazni« nastanitveni obrat (*MGRT, ukrep 3.4*).

Programi

MZI (Direktorat za kopenski promet, Sektor za železnice in žičnice) poroča, da so se v preteklem letu izvajali številni infrastrukturni projekti, ki med drugim obravnavajo tudi problematiko invalidov. Pri vseh nadgradnjah, obnovah in novogradnjah se mora upoštevati Uredba Komisije (EU) 1300/2014 z

¹⁷ Uradni list RS, št. 54/15.

¹⁸ Uradni list RS, št. 96/04 – uradno prečiščeno besedilo, 23/08, 15/14 – odl. US in 19/15.

dne 18. novembra 2014 o tehničnih specifikacijah za interoperabilnost v zvezi z dostopnostjo železniškega sistema Unije za invalide in funkcionalno ovirane osebe, tako da je ta problematika vključena v vse infrastrukturne projekte, ki zadevajo dostopnost. V letu 2017 so bili npr. izdelani IDZ projekti za nadhode in za izven nivojske dostope na perone v Kresnicah, Lazah, Ponikvi, Šentjurju, Račah idr. Razpisana je bila oddaja del za podhod v Štorah, v teku je projektna dokumentacija za izvedbo del v Trbovljah, Hrastniku in Štorah, izvedeno je dvigalo na postaji v Laškem, na postajah Celje in Rimske Toplice sta predvideni dvigali, prvo je še v fazi projektiranja, slednje bo dokončano do leta 2020. Bistvene zahteve za invalide so bile upoštevane tudi pri verifikaciji projektne dokumentacije za podvoz na Ljubljanski ulici v Mariboru. V sklopu nadgradnje proge Slovenska Bistrica – Poljčane so bile prav tako upoštevane bistvene zahteve za invalide pri izvedbi podvoza in dostopa na peron. Pri postajališču Vnanje Gorice so te zahteve upoštevane pri projektih faze PGD. Izvedena so bila dvigala na postaji Murska Sobota, Ljutomer, Ivanjkovci, prav tako so predvidena na postaji Maribor, Pragersko, Šentilj idr. Tehnične specifikacije za interoperabilnost v zvezi z dostopnostjo železniškega sistema za invalide so bile prav tako upoštevane pri izvedbi železniških postajališč Dolgi most, Lavrica, Šmihel in postajališča Spodnja Slivnica, Čušperk in Stara Cerkev. Izven nivojski dostop na peron z dvigali je predviden tudi v izvedbenem načrtu za železniško postajo Grosuplje (*ukrep 3.2*). Glede dostopa do motornih garnitur **MZI (Direktorat za kopenski promet, Sektor za železnice in žičnice)** poroča, da je obstoječe stanje sledeče:

- dizelske motorne garniture: 6 vozil serije 711, 25 vozil serije 713, 39 vozil serije 813 – skupaj 70 vozil, od katerih nobeno ni prirejeno za prevoz gibalno oviranih oseb;
- elektromotorne garniture: 3 vozila serije 310, 5 vozil serije 311, 30 vozil serije 312 – skupaj 38 vozil, na katerih je ob uporabi ustreznih dvigal oziroma klančin mogoč prevoz gibalno oviranih oseb (*ukrep 3.1*).

Prenova potniških vagonov za omogočanje vstopa gibalno oviranih oseb na vozičkih se bo izvajala, če bo sprejeta odločitev za splošno prenovo zdajšnjih potniških vagonov. Takšna prenova ni predvidena za dizelske motorne garniture. Na elektromotornih garniturah serije 312 bo izvajalec obvezne gospodarske javne službe (v nadaljnjem besedilu: OGJS) prevoza potnikov v notranjem in čezmejnem prometu v prvi polovici leta 2017 začel vgradnjo izvlečnih stopnic, kar bo na peronih višine 550 mm omogočalo vstop potnikov na vozičkih brez dodatnih pripomočkov. Izvajalec OGJS prevoza potnikov v notranjem in čezmejnem prometu pripravlja razpis za 25 novih motornih vozil, ki naj bi jih v ponudbo začel uvrščati z voznim redom 2018/19. Načrtovana je nabava desetih enopodnih večnapetostnih, desetih enopodnih 3000-voltnih elektromotornih in petih dizelskih motornih garnitur. Vsa vozila bodo opremljena z ustreznimi tehničnimi pripomočki za neoviran dostop oseb na vozičkih s peronov višine 550 mm. Pri vseh večjih obnovah rabljenih ali nabavah novih vozil bodo upoštevane TSI PRM. V daljinskem oziroma medmestnem prometu je prevoz oseb na invalidskih vozičkih mogoč na vlakih ICS (Inter City Slovenija) ter na večini vlakov Euro City (EC) in na nekaterih vlakih Inter City. Vlaki, ki imajo v sestavi vagone za prevoz oseb na invalidskih vozičkih, so v voznem redu posebej označeni. V lokalnem prometu je prevoz potnikov na invalidskih vozičkih mogoč v elektromotornih nizkopodnih garniturah (Siemens Desiro) na progah: Ljubljana–Maribor, Ljubljana–Dobova, Ljubljana–Jesenice in Ljubljana–Sežana, v mednarodnem prometu pa je prevoz oseb na invalidskih vozičkih mogoč na vlakih Euro City (EC), ki imajo v sestavi vagone za prevoz oseb na invalidskih vozičkih. Vlaki so v voznem redu posebej označeni (*ukrep 3.1*).

Programi

MK (Direktorat za kulturno dediščino, Sektor za muzeje, arhive in knjižnice) poroča, da dolgoročna izhodišča muzejske, knjižnične in arhivske dejavnosti temeljijo na omogočanju enakih možnosti dostopa do muzejev, knjižnic in arhivov. Še posebno za področje knjižnic in arhivov je omogočanje dostopnosti do njihovih storitev za vse prebivalce Slovenije in izvajanje storitev za uporabnike s posebnimi potrebami v posebej zanje prilagojenih tehnikah nujnost (*ukrepa 3.2 in 3.3*).

MK (Direktorat za kulturno dediščino, Sektor za muzeje, arhive in knjižnice) nadalje poroča, da veljavni standardi za splošne knjižnice v poglavju »Prostori za uporabnike« izrecno določajo, da morajo biti »prostori v zgradbi funkcionalno povezani, s kratkimi, preglednimi komunikacijami in s čim manj pregradami, udobni in varni za zaposlene in obiskovalce ter dostopni invalidom«. Poleg tega

standardi določajo, da mora biti v knjižnici na voljo oprema za uporabo gradiva in tehnična oprema za vizualno, slušno in fizično ovirane posameznike. Tudi strateški načrt NUK 2015 – 2019 predvideva spremljanje potreb uporabnikov s posebnimi potrebami (gibalno oviranih, slepih, slabovidnih in oseb z motnjami branja) ter vzpostavitev rednega in trajnega sodelovanja s predstavniki študentov s posebnimi potrebami. Strateški načrt predvideva tudi koordinacijo in razvoj storitev za uporabnike s posebnimi potrebami v okviru knjižničnega sistema. Prizadevajo si, da bi izvajanje storitev za osebe s posebnimi potrebami nenehno izboljševali, zlasti z individualnim pristopom k uporabnikom in personalizacijo storitev ter dodelitvijo osebnega knjižničarja v skladu s priporočili IFLA. V okviru projekta Evropska kartica invalida so državni muzeji in NUK vključeni v mrežo invalidom (gibalno ali kako drugače oviranim osebam) prijaznih ustanov (*ukrepa 3.2 in 3.3*).

MK (Direktorat za kulturno dediščino, Sektor za muzeje, arhive in knjižnice) poroča, da se v okviru zagotavljanja dostopnosti do informacij in komunikacij le počasi realizirajo aktivnosti za izboljšanje e-dostopnosti vsebin, saj v letu 2017 javnim zavodom na področju dela sektorja ni bilo zagotovljenih dodatnih namenskih sredstev za nakup opreme in storitve za tovrstno digitalizacijo. V okviru izvajanja nalog javne službe je v letu 2017 npr. znašal delež muzejskih predmetov objavljenih na spletnih straneh državnih muzejev manj kot 2 %. MK spodbuja objavljane podatkov (npr. na spletnih straneh muzejev, saj se s tem omogoča širša in boljša dostopnost do muzejskih zbirk - največ predmetov s podatki je objavljenih na spletni strani Tehniškega muzeja Slovenije 12 %). Na področju muzejske dejavnosti ima spletno stran v celoti prilagojeno senzorno oviranim osebam Slovenski etnografski muzej (financirano iz EU projekta). Zaradi pomanjkanja namenskih sredstev v muzejih, arhivih in knjižnicah le počasi potekajo aktivnosti omogočanja dostopnosti do informacij o slepim in slabovidnim ter gluham in naglušnim, čeprav bi si želeli hitrejšega napredka (*ukrep 3.3*).

MK (Direktorat za kulturno dediščino, Sektor za muzeje, arhive in knjižnice) nadalje poroča, da se zaposleni v muzejih trudijo, da omogočajo tudi invalidnim obiskovalcem dostop do muzejskih zbirk z vzdrževanjem in izboljševanjem obstoječih prilagoditev ter in iskanjem novih možnosti dostopnosti - dodajanje kopij muzejskih predmetov, ki jih je možno otipati, napisi v Braillovi pisavi, avdio gradivo s podnapisi... Vsi državni muzeji v pristojnosti Direktorata za kulturno dediščino (Narodni muzej Slovenije, Slovenski etnografski muzej, Muzej novejšje zgodovine Slovenije, Tehniški muzej Slovenije, Muzej krščanstva na Slovenskem, Narodna galerija) in večina pooblaščenih muzejev ima stalne razstave prilagojene senzorno in gibalno oviranim osebam. Vedno večji poudarek je na možnosti samostojnih ogledov razstav s strani invalidnih oseb. Kot ustaljena praksa za iskanje načinov in pristopov predstavljanja kulturne dediščine invalidom, se nadaljuje sodelovanje javnih zavodov z invalidskimi organizacijami. Ustaljena praksa so izvedbe spremljevalnih inkluzivnih (vključujočih) pedagoških in andragoških programov ob razstavnih projektih v muzejih. Knjižnična dejavnost sicer že tradicionalno posveča velik delež svojih storitev ranljivim skupinam uporabnikov. Na področju knjižnične dejavnosti potekajo številne aktivnosti za omogočanje enakih možnosti dostopa do knjižnic in njihovih storitev za vse prebivalce Slovenije. Na področju knjižnične dejavnosti potekajo številne aktivnosti za omogočanje enakih možnosti dostopa do knjižnic in njihovih storitev za vse prebivalce Slovenije. Ne gre zgolj za prilagoditve v knjižnicah, kot so vgradnja ustreznih dvigal in klančin, nakup računalnikov z Braillovo vrstico in programskimi prilagoditvami, bralnih lup, zvočnih knjig, bralnikov, slušnih zank, izdelava prilagojenih spletnih strani v skladu s standardi WCAG, omogočanje slepim uporabnikom vstopa v knjižnične prostore s psom vodnikom, izposoja očal, bralnih ravnil itd., saj slovenske splošne knjižnice in NUK že vrsto let izvajajo tudi različne aktivnosti za povečevanje dostopnosti knjižnične dejavnosti za vse ciljne skupine uporabnikov s posebnimi potrebami (brezplačne ali znižane članarine, prilagojeni izposojevalni roki, dostava gradiva na dom, bibliobusna služba, organiziranje premičnih zbirk gradiva, branje na domu, obiskovanje domov upokojencev, bivalnih skupnosti, tečaji informacijskega opismenjevanja za posebne skupine uporabnikov, bibliopedagoški programi za osebe s težavami v duševnem zdravju, tolmačenje prireditev, ki jih organizirajo knjižnice, oddaljen dostop do e-gradiva, organiziranje učne pomoči otrokom s specifičnimi učnimi težavami ...) (*ukrepa 3.2 in 3.3*).

S postavk za knjižnično dejavnost je **MK** v letu 2017 sofinanciralo nakup gradiva, ki vključuje tudi nakup knjižničnega gradiva v invalidom prilagojenih tehnikah (zvočno gradivo, gradivo s povečanim tiskom, gradivo v Braillovi pisavi, taktilne slikanice itd.). Gradivo, ki je tako primerno za uporabo tudi slabovidnim uporabnikom in dislektikom imajo knjižnice označene s posebnimi piktogrami. Podatki o

obsegu nakupa tovrstnega gradiva v knjižnicah bodo dostopni po pridobitvi letnih poročil za leto 2017. Knjižnice ocenjujejo, da je zaradi majhne ponudbe knjižničnega gradiva v invalidom prilagojenih tehnikah na trgu, delež tovrstnega gradiva obsega manj kot 1 % celotne knjižnične zbirke slovenskih splošnih knjižnic. Nakup knjižničnega gradiva je za splošne knjižnice povsem avtonomna naloga, ki jo morajo izvajati strokovno utemeljeno ter skladno s kriteriji, oblikovanimi na podlagi ugotovljenih splošnih in posebnih potreb v njihovem okolju, ki so določeni in javno objavljeni v dokumentu o nabavni politiki knjižničnega gradiva. V letu 2017 je MK financiralo tudi programe posebnih nalog osrednjih območnih knjižnic, v okviru katerih knjižnice izvajajo tudi posebne aktivnosti za »opredelitev ciljev, koordinacijo in izvedbo knjižničnih storitev za posebne skupine uporabnikov« (9. člen Pravilnika o osrednjih območnih knjižnicah), med katere sodijo tudi invalidi (*ukrep 3.3*).

MK (INDOK Center Direktorata za kulturno dediščino) je v letu 2017 zagotavljal dostopnost do grajenega okolja, prevoza, informacij in komunikacij invalidom na več načinov. Že ob načrtovanju stavbe MK na Metelkovi 4 je bil zagotovljen prost in neoviran dostop gibalno oviranim osebam do prostorov INDOK centra Direktorata za kulturno dediščino. Na ta način je gibalno oviranim osebam bil zagotovljen tudi prost in neoviran dostop do vsega gradiva, ki ga center hrani. Tudi v letu 2017 je INDOK Center Direktorata za kulturno dediščino s projekti digitalizacije dediščine ter javno dostopnostjo podatkov registra nepremične kulturne dediščine in z njim povezanih dokumentov na spletu povečal oziroma izboljšal dostop do slovenske kulturne dediščine in do informacij o njej tudi gibalno in senzorno oviranim osebam. Knjižnica INDOK Centra Direktorata za kulturno dediščino je tudi vključena v sistem COBISS, kar omogoča vpogled v gradivo in olajšano medknjižnično izposajo tudi gibalno in senzorno oviranim osebam (*ukrepa 3.2. in 3.3*).

Kot poroča **MK (Arhiv Republike Slovenije (ARS))** se je v letu 2016 začel v okviru Evropske kohezijske politike 2014-2020 - Evropski socialni sklad - odvijati projekt razvoja slovenskega javnega elektronskega arhiva e-ARH.si. Cilj projekta je do leta 2020 nadgraditi in poglobiti dosedanja prizadevanja na področju dolgoročnega ohranjanja elektronskega arhivskega gradiva, v okviru katerega bo tudi možno pripravljati arhivsko gradivo, ki bo dostopno slepim in slabovidnim osebam. Projekt e-ARH.si: ESS 2016-2020 je organiziran v osem kompetenčnih centrov (KC). Glavna naloga KC4 (#dostopnost) je upravljanje z dostopi do elektronskega arhivskega gradiva (eAG), kjer posebno pozornost namenjajo tudi omogočanju dostopa in uporabe eAG ranljivim skupinam, kamor uvrščajo vse, ki se srečujejo z gibalnimi in senzornimi ovirami (slepi, slabovidni, gluhi, naglušni, gibalno ovirani ipd.). Pri tem jih vodi misel, da invalidnost ne sme biti ovira, da posameznik ne bi mogel spoznati svoje preteklosti in slovenske kulturne dediščine. Na podlagi predhodno opravljene analize dostopnosti same zgradbe Arhiva Republike Slovenije so ugotovili, da je tudi sama okolica za ranljive skupine (invalidne) težko dostopna, zato so se povezali z Mestno občino Ljubljana. Rezultat je bil, da je bila meseca novembra zaključena prenova obeh avtobusnih postaj v neposredni bližini Arhiva Republike Slovenije in izveden talni taktilni vodilni sistem (ki žal ne vodi do vhoda v arhiv) in izravnave klančin. Za naglušne uporabnike imajo na razpolago 1 komplet (1 oddajnik, 4 prejemniki) mobilnega FM sistema. Za gluhe uporabnike so po predhodni najavi uredili tolmačenje v slovenski znakovni jezik. Zamenjali so označevalne table prostorov, ki so namenjeni javnosti. Le-te so sedaj lažje berljive za slabovidne. Kritična mesta so opremili s kontrastnimi trakovi. Vsem obiskovalcem z invalidsko karto omogočajo parkiranje na notranjem dvorišču Arhiva Republike Slovenije. V času izvajanja projekta e-ARH.si bodo v Arhivu Republike Slovenije vzpostavili virtualno arhivsko čitalnico, ki bo predstavljala vhodno spletno točko za dostop do eAg tudi za ranljive skupine (invalidne). Pri zasnovi virtualne arhivske čitalnice (specifikacije) so upoštevali smernice (WCAG 2.0) za omogočanje dostopnosti ranljivim skupinam, tako da bo le-ta dostopna tudi ranljivim skupinam (invalidom). Arhivsko čitalnico so že opremili s tehnično in programsko opremo za omogočanje dostopnosti eAG: računalnik, monitor, tipkovnica, miška, slušalke, multifunkcijska naprava, bralnik in povečevalnik zaslonke slike, e-Bralec, brajeva vrstica, ročne lupe, prenosna namizna elektronska lupa, namizna svetilka z LED osvetlitvijo, OCR program za prepoznavanje besedila, Text On Top (program za podnaslavljanje) (*ukrepa 3.2 in 3.3*).

MK (Arhiv Republike Slovenije (ARS)) poroča, da so informacije o dostopnosti uporabnikom ranljivih skupin dostopne na spletni strani Arhiva Republike Slovenije v rubriki Dostopnost za ranljive

skupine¹⁹. Spletna stran Arhiva Republike Slovenije bo prenovljena in omogočena bo dostopnost za ranljive skupine (invalidi) v okviru projekta P11, v katerega so se vključili konec leta 2017 (ukrep 3.3). Arhiv Republike Slovenije (ARS) – druge aktivnosti v zvezi z dostopnostjo izvedene v letu 2017. Člani KC4 so promovirali tematiko dostopnosti eAG za ranljive skupine na različnih domačih in mednarodnih konferencah ter objavljali strokovne članke na to temo. Izdali so tudi promocijsko brošuro v Braillovi pisavi (slovenska in angleška različica), ki so jo posredovali zainteresiranim društvom slepih in slabovidnih (ukrep 3.3).

MK (Direktorat za ustvarjalnost, Sektor za umetnost) poroča, da javni zavodi aktivno skrbijo za to, da je del njihovega programa prilagojen določenim segmentom publike s posebnimi potrebami. Skrbijo tudi za neovirano dostopnost svoje infrastrukture invalidom. Hkrati v okviru svojih prostorskih možnosti omogočajo invalidom brezplačen ogled predstav, razstav in drugih javnih prireditev. Problem nastane pri nekaterih javnih zavodih, ker v dvoranah niso namensko urejeni prostori za invalidske vozičke, kar omejuje število invalidov na invalidskih vozičkih v dvorani na predstavo (ukrep 3.2).

Pri **MK (Služba za slovenski jezik)** poročajo, da so spletne strani NOE MK so prilagojene slepim in slabovidnim na naslednja dva načina: besedila so objavljena z levo poravnanim robom (bralniki takšno besedilo lažje preberejo), dokumenti pa so objavljeni tako v obliki dokumenta v pdf formatu kot tudi v obliki dokumenta, ustvarjenega v računalniškem programu Word (ukrep 3.3).

Pri **MK (Služba za upravno poslovanje, splošne zadeve in informatiko)** pa so se tudi v letu 2017 pri svojem delu v Glavni pisarni MK srečevali s strankami invalidi, ki so jih obravnavali enakopravno z ostalimi strankami. Poleg tega so tudi v letu 2017 sodelovali z drugimi službami na projektih, ki uporabljajo informacijsko tehnologijo, kar invalidom omogoča lažjo dostopnost. Tak je na primer projekt informacijske podpore izvajanju javnih razpisov (eJR) (ukrep 3.3).

MK poroča, da je **Pokrajinski arhiv Maribor** prilagoditve za dostopnost spletne strani ranljivim skupinam že izvedel (ukrep 3.3).

RTV Slovenija poroča, da je v letu 2017 veliko vlagala v razvijanje in implementacijo tehnik za dostopnost RTV vsebin za gluhe in naglušne ter slepe in slabovidne gledalce. Tako so v zadnjih mesecih na RTV Slovenija za potrebe gluhih razvili sistem tako imenovanega »branja podnapisov s sintezo govora«, ki je bil konec leta 2017 v fazi testiranja. Po implementaciji sinteze govora v sistem RTV-ja so optimizirali branje s sintezo govora in jo poskusno interno že uporabljali na pridruženem tonskem kanalu, kjer sinteza »bere« podnapise. Do sedaj so se omejili na branje podnapisov v informativnem programu (v oddajah kot so »Dnevnik« in »Poročila«). Poleg tega so vzpostavili sistem, ki bo omogočal spremljanje zvočnih opisov za slepe in slabovidne sočasno in pri katerem za predvajanje zvočnih opisov ne bo več potreben programski prostor. Na RTV Slovenija pričakujejo, da bodo v najkrajšem možnem času sintezo in zvočne opise lahko poslušali tudi gledalci doma, ko bo tehnološko nadgrajena celotna distribucijska veriga. V letu 2017 je tudi aktivno sodelovala v mednarodnem projektu »ADLAB PRO (Audio Description: A Laboratory for the Development of a new Professional Profile)«, ki se izvaja v okviru programa Erasmus + in ki traja od 1.9.2016 do 31.8.2019. Slovenija sodeluje kot projektni partner, medtem ko je nosilec projekta Università degli studi di Trieste. Cilj projekta ADLAB PRO je ocena trenutnega stanja izobraževanja na področju zvočnih opisov (audio deskripcij) v Evropi in oblikovanje profesionalnega profila zvočnega opisovalca. V okviru projekta bodo izdelani konkretni učni predlogi za različne zvrsti zvočnih opisov (za potrebe televizije, kinopredvajanj, muzejev, vizualnih dogodkov v živo). Na podlagi teh predlogov bo v zaključni fazi izdelan didaktični material za izobraževanje zvočnih opisovalcev. Naloga RTV Slovenija je zbiranje podatkov o trenutnem stanju zvočnega opisovanja v Sloveniji in tudi na področju balkanskih držav, sodelovanje pri pripravi didaktičnih materialov, predvsem pa priprava konkretnih primerov zvočnega opisovanja za televizijske vsebine. (2) Vodstvo RTV Slovenije je v letu 2017 aktivno sodelovalo tudi pri projektu »IREAD2« (vsebine za invalide), ki je potekal prav tako v okviru programa Erasmus +. Nosilec projekta je bil SDI inštitut iz Münchna, RTV Slovenija pa naj bi bila partnerica pri projektu. Projekt naj bi se ukvarjal s prilagajanjem vsebine prispevkov na MMC za osebe z različnimi oblikami invalidnosti. Okvirni sofinancirani proračun za RTV Slovenija je bil predviden v znesku 94.573,00 EUR. Projekt je

¹⁹ http://www.arhiv.gov.si/si/delovna_podrocja/e_arhsi/dostopnost_za_ranljive_skupine/

bil v času nastanka Letnega poročila RTV SLO (februarja 2018) v fazi verifikacije. (3) V letu 2017 so na RTV Slovenija aktivno raziskovali tudi možnosti razvoja tehnike lahkega branja za medije (gre predvsem za spletne vsebine) ter s tem povezanega (razvijajočega se) profila novinarja podnaslavljalca oziroma zvočnega opisovalca v tehniki lahkega branja (*ukrep 3.3, pa tudi 1.1, 1.2, 1.3, 1.4 in 1.5*).

MK poroča, da se je **Knjižnica slepih in slabovidnih Minke Skaberne** vključila v sistem Biblos, ki ponuja elektronske knjige v slovenskem jeziku in si jih je mogoče izposoditi na prenosne naprave (e-bralniki, pametnimi telefoni, tablicami) in tudi računalnike. V **Narodni in univerzitetni knjižnici v Ljubljani (NUK)** pa v letnem poročilu 2017 z dne 19.2.2018 na strani 35 pod točko »7.2 Prednostni letni cilji na področju uporabniških storitev« navajajo točko 3) *Zagotavljanje enakih možnosti osebam s posebnimi potrebami pri uporabi knjižničnih prostorov in dostopu do informacijskih virov*. Nadalje na strani 45 navajajo, da so v prijavnih obrazci vključevali nove funkcionalnosti, med drugim podpora sintetizatorjem govora (*ukrep 3.3*).

Slovenski gledališki inštitut (SLOGI) je svojo dejavnost v letu 2017 približal različnim skupinam invalidom na naslednje načine:

- Doživetje Škofjeloškega pasijona jim je približal s pomočjo taktilne makete po vzoru Kobetove slike »Škofjeloški pasijon« (avtorica: Barbara Bertalanč Domiter, mentorica: doc. dr. Aksinja Kermauner). V okviru magistrskega študija tiflopedagogike je Barbara Bertalanč Domiter pod mentorstvom dr. Aksinje Kermauner izdelala tipno maketo Škofjeloškega pasijona po vzoru slike »Škofjeloški pasijon«, ki jo je leta 1967 naslikal Boris Kobe. V februarju 2015 je maketa dopolnila stalno razstavo gledališkega muzeja in od leta 2017 je razstavljena v prostorih v 1. nadstropju Slovenskega gledališkega inštituta. Predstavitev makete spremlja delavnica Doživetje Škofjeloškega pasijona, ki udeležencem na veččutni način približa zgodovino, pomen in podobo te procesije. Tako maketa kot delavnica sta namenjeni senzorno oviranim obiskovalcem, zlasti slepim, slabovidnim in gluhoslepim.
- Jeziki gledališča, vodstvo z gluho vodičko v znakovnem jeziku po stalni razstavi Slovenskega gledališkega inštituta HOJA ZA GLEDALIŠČEM – od jezuitov do Cankarja. Udeleženci so v obliki interaktivnega vodstva spoznali sistem gledaliških izraznih sredstev, ki bi jih lahko imenovali tudi znakovni jezik gledališča. Program se je izvajal tudi v znakovnem jeziku pod vodstvom gluhega vodiča (Melanie Likar, gluha študentka fotografije) in je bil primeren za gluhe in naglušne obiskovalce.
- Jeziki gledališča – video vodič. Melanie Likar, gluha vodička, je posnela video vodič po stalni razstavi v slovenskem znakovnem jeziku s podnapisi. Vodič je na voljo skupinam in posameznim obiskovalcem, da jih uvede v vsebine razstave ter jih seznani o zgodovini gledališča na Slovenskem in gledaliških izraznih sredstvih.
- Gledališče na dotik, veččutno vodstvo. S pomočjo številnih modelov, maket in tipnih slik so se udeleženci seznanili z zgodovino gledališča na Slovenskem, zlasti z razvojem odrov in prostorov. Zaradi taktilnega zaznavanja in drugih veččutnih elementov je bil program primeren tudi za slepe, slabovidne in gluhoslepe osebe.
- Obleka naredi človeka. Gledališka delavnica je bila primerna tudi za osebe z okvaro sluha, saj je temeljila na vizualnih sporočilih in ustvarjanju, pri čemer komunikacija preko besedil ali govora ni bistvenega pomena. Vsebinsko se je osredotočala na gledališki kostum in njegovo uporabo, na primer v pantomimičnem igranju vlog.
- Commedia dell'arte. Gledališka delavnica je obiskovalcem predstavila zgodovino italijanske commedie dell'arte ter je bila osredotočena na spoznanje likov in njihovih značilnosti s pomočjo kostumov in telesnega izražanja. Delavnico je izvajala gluha režiserka Lada Lištvanova v sodelovanju s tolmačko za znakovni jezik. Program je bil posledično dostopen tako slišnim kot osebam z okvaro sluha.
- Avdiodeskripcija za gledališče: Slišati, kar drugi vidijo. V okviru 47. Tedna slovenske drame je Slovenski gledališki inštitut v sodelovanju s festivalom Teden slovenske drame in Goethe-

Institutom Ljubljana organiziral petdnevno strokovno usposabljanje z naslovom »Avdiodeskripcija za gledališče« (ukrepi 3.2 in 3.3).

Mestno gledališče Ljubljansko (MGL) ima urejen dostop do dvoran za invalidske vozičke (dvigalo), možnost prisotnosti psa vodnika na predstavah. Poleg tega omogoča invalidom dostopnost tudi na naslednje načine:

- z nadnapisi v slovenskem jeziku (v letu 2017 so pripravili nadnapise v slovenskem jeziku za dve uprizoritvi in k ogledu povabili člane Društva gluhih in naglušnih Ljubljana),
- po uspešnem ciklu Bralnih uprizoritev so v letu 2017 nadaljevali s pripravo cikla gledaliških predstav z naslovom »Pripovedništvo«, ki je zanimiv za člane Društva slepih in slabovidnih, ki so jim namenili že prejšnji cikel Bralne uprizoritve,
- z udeležbo invalidov na strokovnem usposabljanju z naslovom »Avdiodeskripcija za gledališče« (ukrepa 3.2 in 3.3).

SNG Drama Ljubljana je v letu 2017 izvajala naslednje ukrepe za izboljšanje fizične in informacijsko – komunikacijske dostopnosti za invalide:

- prenovili so spletne strani SNG Drame Ljubljana (www.drama.si) na z uporabo tehnologije, ki slepim in slabovidnim omogoča, da lahko spletne vsebine prilagodijo svojim specifičnim potrebam,
- v skladu s finančnimi zmožnostmi so tudi v letu 2017 nadgrajevali in dopolnjevali spletne strani (www.drama.si) z digitaliziranimi vsebinami,
- invalidom na invalidskih vozičkih so tudi v letu 2017 omogočali brezplačen ogled predstav, medtem ko so njihovi spremljevalci (ki so sicer zaželeni) vstopnico morali plačati. Za skupine (2 do 6) oseb je bila potrebna predhodna najava pri blagajni gledališča – vsakega 21. v mesecu so na spletni strani www.drama.si/spored objavili program za naslednji mesec, po katerem se je bilo mogoče osebno ali po telefonu dogovoriti za ogled predstave. Vstop za posameznike na invalidskem vozičku je bilo mogoče urediti pri blagajni tudi na dan predstave, kadar dvorana ni bila razprodana in kadar niso bili predvideni igralski prehodi skozi dvorano. Spremljevalec je moral ob prihodu na predstavo obvestiti biljetsko službo, ki je nato usposobila dvižno ploščad in omogočila vstop z invalidskim vozičkom,
- invalidska dvižna ploščad za dostop do dvorane velikega odra se nahaja pri desnem stranskem vhodu v objekt. Dostop je po klančini z Igriške ulice. Invalidom je v dvorani namenjen prostor na obeh straneh parterja od 10. do 12. vrste. Invalidska dvižna ploščad za dostop v Malo dramo je ob stopnicah v Malo dramo – vhod z Igriške ulice. Invalidom na vozičkih je namenjen prostor ob prvih vrstah (največ štiri na predstavo, obvezna je predhodna rezervacija),
- na pobudo predstavnikov Zveze društev gluhih in naglušnih Slovenije so bile v sezoni 2017/18 nekatere predstave opremljene z nadnapisi v slovenskem jeziku. Na programu gledališča so bile tudi bralne uprizoritve, na katere so še posebej povabili člane različnih združenj slepih in slabovidnih. Po dogovoru so gostili tudi skupine gluhih in naglušnih, ki so prišli v gledališče v spremstvu svojega tolmača slovenskega znakovnega jezika (ukrepa 3.2 in 3.3).

V **Mestnem gledališču Ptuj** pa so invalidskim organizacijam in društvom omogočili brezplačen ogled predstav (ukrepa 3.2), medtem ko je spletna stran **Gledališča Koper** s prenovo v letu 2017, postala združljiva s programi, ki slepim in slabovidnim omogočajo branje ali pretvorbo pisnih vsebin v avdio zapis. Vse gostujoče predstave v tujih jezikih v Gledališču Koper sicer opremijo s podnapisi (ukrep 3.3).

Na **RTV Slovenija** so tudi v letu 2017 dostopnost radijskega in televizijskega medija omogočali s podnaslavljanjem, tolmačenjem v slovenski znakovni jezik ter z zvočnim opisovanjem oddaj domače produkcije. Prizadevali so si tudi za čim večjo dostopnost do oddaj na spletu Na Radioteleviziji Slovenija (RTV SLO) so v letu 2017 posvečali posebno pozornost programskim vsebinam, ki se nanašajo na problematiko življenja invalidov v najširšem spektru njihovega delovanja. Skladno z

uredniško naravnostjo želi RTV SLO vsebinsko in brez ločevanja tovrstnih programskih vsebin, temveč z enakovrednim vključevanjem v programsko shemo prispevati svoj delež k boljši obveščenosti in ozaveščenosti javnosti ter k večji vključenosti ljudi z invalidnostmi, gluhih in naglušnih, slepih in slabovidnih v slovensko družbo. RTV Slovenija je v letu 2017 v svoje programe umeščala vsebine, ki sledijo ciljem vključujoče družbe, med katere spadajo tudi vsebine povezane z invalidsko tematiko. Prizadevanja RTV Slovenija na tem področju so bila v letu 2017 usmerjena v poročanje o pomembnih dogodkih na področju invalidske tematike, obveščanje o potrebah in pravicah invalidov ter v ozaveščanje javnosti o življenju invalidov nasploh ter njihovem vključevanju v širše družbeno okolje. Poleg programskih vsebin je bilo v programsko ponudbo umeščenih več oddaj v tehnikah, prilagojenih slepim in slabovidnim ter gluhih in naglušnim. RTV Slovenija je aktivno pristopila k večanju deleža dostopnih vsebin, trend povečevanja se je nadaljeval tudi v letu 2017. V primerjavi z letom 2016 je bilo povečano število oddaj z zvočnim opisom (audio deskripcija), oddaj s tolmačem v slovenski znakovni jezik ter oddaj s kakovostnimi podnapisi za gluhe in naglušne. Tudi v arhivu spletnega portala MMC je bilo umeščenih več kot 2000 novih oddaj. Poleg razširjanja invalidskih vsebin v radijskih in televizijskih oddajah pa so bile uvedene tudi nove tehnologije, ki povečujejo dostopnost programov RTV SLO predvsem slepim in slabovidnim, osebam z motnjo branja, gluhih in naglušnih ter tudi starejšim. V Strategiji razvoja RTV Slovenija za obdobje 2017–2021 so v strateško operativni načrt vključene smernice razvoja področja dostopnosti in soodvisnih nadgradenj tehničnih sistemov ter implementacije novih tehnologij. Prednostna naloga je razvoj in uvajanje sistema, ki bo omogočil branje podnapisov za slepe in slabovidne oziroma implementacijo sintetičnega govora za branje podnapisov. V letu 2017 so namestili dvizžno ploščad za invalidske vozičke za stopnišče v avli Radia Slovenija, nadaljevale pa so se aktivnosti, ki bodo v prihodnjih letih omogočale kakovostno dostopnost vsebin za invalide, in sicer:

1. Razširitev zvokovnega kanala s pridruženim zvokovnim kanalom s signalizacijo »Visually impaired« – december 2016, januar 2017.
2. Implementacija sinteze govora – testno predvajanje govorečih podnapisov v osrednji informativni oddaji – januar 2017.
3. Razširitev predvajanja sintetičnega govora po uspešnem testiranju na največji možni delež TV vsebin lastne produkcije – julij 2017.
4. Nadgradnjo sistema podnaslavljanja za gluhe in naglušne, ki bo vključevala: avtomatizacijo podnaslavljanja, podporo za predvajanje podnapisov na tretjem nacionalnem TV-programu ter 142 digitalno podnaslavljanje (angl. DVB subtitling) – september 2017.
5. Uvedba hibridne televizije (HbbTV), ki bo omogočala dostop do arhiva vsebin, prilagojenih za senzorne invalide – december 2016, januar 2017.
6. Nadgradnja HbbTV s tehnološkimi rešitvami za enakopravnejšo dostopnost do programskih vsebin – september 2017.

Nove tehnologije bodo omogočile večjo dostopnost radijskih in televizijskih programov ter drugih vsebin RTV SLO. Nekatere TV oddaje iz kulturno – umetniškega programa RTV Slovenija, v katerih nastopa več govorcev, so bile v letu 2017 zaradi lažje prepoznavnosti podnaslovljene z različnimi barvami govorcev. V letu 2017 so na RTV Slovenija zaradi upoštevanja pravice do dostopnosti ključnih informacij za osebe z okvaro sluha in vida, oblikovali dva posebna protokola o zagotavljanju dostopnosti do informacij v času kriz, naravnih katastrof in drugih izrednih dogodkov ali v primerih bistvenih sprememb programske sheme. V okviru podnaslavljanja za gluhe in naglušne je MMC tudi v letu 2017 omogočal spremljanje večine oddaj lastne produkcije s podnapisi. Vsak mesec so na MMC-ju opremili s podnapisi okoli 1000 oddaj, na dan več kot 10 informativnih oddaj. Podnaslovljene oddaje so na voljo na teletekstu in v spletnem arhivu. Ob koncu leta 2017 je bilo v spletnem arhivu uporabnikom na voljo skupno 15.700 podnaslovljenih oddaj (leta 2016 12.000, leta 2015 pa 9.000). Spletni arhiv je bil dostopen preko računalnikov, mobilnih naprav ter preko hibridne (Hbb) televizije, na sodobnejših TV-sprejemnikih. MMC je tudi v letu 2017 nadaljeval tehnološke izboljšave sistemov in storitev, preko katerih so na voljo RTV vsebine. Tako so bili decembra 2017 uvedeni novi formati vsebin za uporabnike mobilnih naprav in nadgrajene mobilne aplikacije in platforma RTV 4D. MMC je v sodelovanju s predstavniki slepih in slabovidnih uporabnikov izvedel izboljšave spletnega predvajalnika RTV 4D za delovanje z opremo za slepe in slabovidne. Omenjene izboljšave so vključevale: nabavo nove strojne in programske opreme za podnaslavljanje, ki omogoča

avtomatizacijo predvajanja podnapisov, in s tem širitev obsega podnaslovljenih oddaj; nabavo in namestitve ter konfiguracijo nove omrežne opreme za boljšo prepustnost omrežja (zaradi pričakovanja povečevanja spletnega video prometa v letu 2018); nadgradnjo strežnikov sistema RTV 4D na 10 GB povezljivost. Na RTV Slovenija tudi poročajo, da je portal www.dostopno.si poseben portal, narejen v skladu z osnovnimi standardi spletne dostopnosti za slepe in slabovidne ter gluhe in naglušne v sklopu MMC RTV SLO, ki omogoča enostaven in pregleden dostop do širokega kroga informacij, obenem pa predstavlja tudi zbirališče (arhiv) izbranih radijskih in televizijskih oddaj in prispevkov z invalidsko problematiko ter vseh oddaj, ki so z ustreznimi tehnikami prilagojene predvsem gluhim in naglušnim, slepim in slabovidnim ter drugim uporabnikom, ki potrebujejo posebne prilagoditve. V okviru portala je več različnih rubrik. Tako npr. v osrednji rubriki portala objavljajo članke, povezane z invalidsko problematiko. Omenjeni članki zajemajo širok spekter tem: od življenjskih zgodb, pravic invalidov, delovanja invalidskih društev, do področja zakonodaje, tehničnih in medicinskih pripomočkov za gluhe in naglušne ter slepe in slabovidne, itd. Stran www.dostopno.si je dobro obiskana, nekateri članki s portala pa so objavljeni tudi na osrednjem portalu MMC RTV SLO. Dostopno.si pa je tudi portal za promocijo dostopnosti RTV programov ter za napovedovanje oddaj v prilagojenih tehnikah. Podobno kot leta 2016, je bilo tudi v letu 2017 na portalu objavljenih okoli 300 člankov na temo invalidov oziroma invalidske problematike (*ukrepi 3.2 in 3.3., pa tudi 1.1, 1.2, 1.3, 1.4 in 1.5*).

Raziskovalna dejavnost

MK (Arhiv Republike Slovenije (ARS)) poroča, da so v letu 2017 izvedli analizo o stanju na področju fizične dostopnosti zgradbe in prostorov ARS za invalide, v kateri so opredelili kritične točke za dostopnost in akcijski načrt za odpravo teh kritičnih točk. Izhodišče aktivnosti je bilo, da mora biti dostopnost v virtualni arhivski čitalnici možnost izbire in ne edina možna izbira za ranljive skupine (invalide), zato so izvedli analizo dostopnosti same zgradbe Arhiva Republike Slovenije, v kateri so opredelili kritične točke za dostopnost in akcijski načrt za odpravo teh kritičnih točk. Izdelali so tudi analizo dostopnosti spletnih strani Arhiva Republike Slovenije in vseh regionalnih arhivov, ki so jo skupaj s predlogi za izboljšanje dostopnosti posredovali direktorjem oziroma direktoricam arhivov. Poleg tega so zaposleni Arhiva Republike Slovenije izvedli analizo predloge prenovljenega spletišča javne uprave in podali svoje mnenje vodji projekta P11 (*ukrep 3.2*).

MGRT poroča, da je bil v letu 2017 končan dvoletni projekt v okviru Ciljno-raziskovalnega programa (CRP) na temo »Identifikacija, klasifikacija in potenciali razvoja produktov socialnega turizma v Sloveniji, s poudarkom na programih za seniorje«, katerega izvajalec je bila Univerza na Primorskem, Fakulteta za turizem Turistica, v sodelovanju z Znanstveno-raziskovalnim središčem in Fakulteto za dizajn. Osrednji cilj projekta je bil spodbujanje povečanja konkurenčnosti slovenskega turizma na področju razvoja produktov t.i. socialnega turizma, saj je ta kompatibilen z načeli trajnostnega razvoja turizma in prinaša številne ekonomske in socialne koristi za posameznike in družbo. V okviru projekta je bila izdana tudi brošura »Turizem za vse« (**MGRT**, *ukrep 3.4*).

MZI (Direktorat za kopenski promet, Sektor za železnice in žičnice) poroča, da je bil v letu 2017 v okviru raziskovalne dejavnosti izveden Državni izvedbeni načrt za tehnične specifikacije za interoperabilnost v zvezi z dostopnostjo železniškega sistema EU za invalide in funkcionalno ovirane osebe, Republike Slovenije.

MZI (Služba za trajnostno mobilnost in prometno politiko) poroča, da je v letu 2017 delal na projektni nalogi »Omogočanje multimodalne mobilnosti za osebe z različnimi oviranostmi«. To je večletna naloga, ki bo trajala naslednjih petih let. Razvoj vsebine naloge se je pričel v letu 2017, naloga pa je imela velik pozitiven odziv pri uporabnikih in pri lokalnih skupnosti. Projekt se osredotoča na področje problematike vključevanja ranljivih skupin (na začetku slepih in slabovidnih oseb ter gibalno oviranih oseb, pozneje se razširi na ostale ranljive skupine) v procese multimodalnega prometa, s tem pa trajnostnega omogočanja in dviga kakovosti življenja oseb z različnimi oviranostmi pri nas. V projektu se bodo v nadaljevanju podale rešitve varnega gibanja in varnih poti za šolajočo mladino. Izvedba projekta se v letu 2018/2019 nadaljuje v tri nivojski povezavi multimobilnosti (država,

občine, javne inštitucije-zgradbe). Naloga upošteva tudi novo *Direktivo o odpravljanju komunikacijski ovir*, ki Sloveniji nalaga implementacijo rešitev na tem področju. Tako se lahko vzpostavijo enotne rešitve z navodili v tri nivojskem sloju, ki se izgradi postopno skupaj z občinami in javnimi institucijami. Gre za rešitve v okviru vzpodbud multimodalnega trajnostnega obnašanja s pomočjo tehnologij, ki so inovativne in prostorskih podatkov ter rešitve v načrtovanju prilagoditev prometne infrastrukture na zgoraj omenjenih treh nivojih. Ključne aktivnosti so: analiza stanja (obstoječih topografskih podatkov in virov za mobilnost ranljivih skupin, spletne in informacijske dostopnosti, načinov in aktivnosti informiranja, promocije šolskih poti); izdelava metodologije celotnega sistema (inicialnega zajema in vzdrževanja podatkovnega sloja, redakcijskega načrta, spletne in informacijske dostopnosti); vzpostavitev podatkovnega sloja za mobilnost in spletno dostopnost; izdelava pregledovalnika podatkovnega sloja; izvedba informiranja, promocije in izobraževanja potencialnih deležnikov. Ključni cilji so v skupinah slepih in slabovidnih, gibalno oviranih oseb ter gluhih in naglušnih oseb. Pri uporabnikih (npr. pri slepih in/ali gibalno oviranih osebah) je potrebno izvesti predhodno načrtovanje poti za doseg svojega cilja. Tu so trije procesi: lokacija osebe v prostoru, postopek navigacije in multimodalna mobilnost (uporaba različnih vrst javnega prometa za doseg cilja). Vsebinska naloga je usmerjena v reševanje problematike multimodalne mobilnosti za neodvisno gibanje invalidov ter uporabo različnih vrst javnega prevoza na državni in lokalni ravni (*ukrepa 3.3 in 3.4*).

Dogodki

MOP poroča, da so v letu 2017 v Direktoratu za prostor, graditev in stanovanja izvedli javno naročilo izdelave priročnika Univerzalna stanovanjska graditev²⁰. V letu 2017 so v okviru javnega razpisa za sofinanciranje projektov promocije in ozaveščanje na področju urejanja prostora in graditve v letu 2017, tudi sofinancirali izvedbo šestih delavnic v različnih občinah po Sloveniji, na temo dostopnosti in uporabe javnih objektov (**MOP**, *ukrep 3.2*).

MDDSZ poroča, da je Ljubljana kot glavno mesto Slovenije, zaradi širokega pristopa k dostopnosti, ki zajema celotno prebivalstvo, osvojila že tri priznanja na natečaju Evropske komisije Access City Award. Za Access City Award 2018 je prejela srebrno priznanje, za leto 2015 bronasto, leta 2012 pa je prejela posebno pohvalo, kar pomeni, da je položaj Ljubljane na samem vrhu evropskih mest na področju dostopnosti na številnih področjih, od izobraževanja, športa, kulture, socialnega varstva in zdravja do prometne infrastrukture, saj je zagotavljanje dostopnosti ena izmed prioritetnih nalog mesta Ljubljane.

MZI poroča, da so se udeležili zasedanja 19. odbora CRPD - Convention on the Rights of Persons with Disabilities - OZN za pravice invalidov, ki je potekalo na Uradu OZN v Ženevi, 22. in 23. februarja 2018. Zasedanje je med drugim zadevalo tudi področje zakonodaje in njeno implementacijo na področju prevoza potnikov. V obojestransko seznanitev o tej tematiki se je na Stalnem predstavništvu RS pri Uradu ZN v Ženevi, izmenjalo določene vsebinske in organizacijske informacije. Na zasedanju se je uvodno (nagovor predstavnika delegacije, državna sekretarka na MDDSZ) predstavilo tudi to področje prevoza potnikov. Predhodno se je seznanilo s to temo imenovani odbor v obliki Odgovorov odboru OZN za pravice invalidov. Na vprašanja, ki zadevajo področje dostopnosti in področje osebne mobilnosti po *Konvenciji o pravicah invalidov* se je odgovarjalo posamičnim spraševalcem imenovanega odbora. Tako se je predstavilo v okviru projekta trajnostne mobilnosti Celotno prometno strategijo in projekt Omogočanje multimodalne mobilnosti oseb z različnimi oviranostmi ter prilagajanje javnega potniškega prometa (vozna sredstva, t.i. ZIMI). Delegacija je po mnenju imenovanega odbora zelo dobro predstavila spremljanje in izvajanje pristojne zakonodaje.

RTV Slovenija poroča, da so se predstavniki RTV Slovenija oktobra 2017 udeležili »EBU Access Experts meeting«, to je srečanja strokovnjakov s področja dostopnosti, ki ga je organiziral posebni Odbor za dostopnost pri EBU-ju. Na njem so dali člani RTV Slovenija pobudo za določitev standardov glede dostopnega poročanja v času kriz izrednih razmer in naravnih katastrof (*ukrep 3.3*).

Knjižnica za slepe in slabovidne Minke Skaberne pri Zvezi društev slepih in slabovidnih Slovenije (ZDSSS) je novembra 2017 podpisala dogovor o sodelovanju med KSS, Združenjem slovenskih splošnih knjižnic ter Knjižnico Mirana Jarca Novo mesto. Ker bo KSS leta 2018 praznovala 100-letnico

²⁰ Priročnik je objavljen na:

http://www.mop.gov.si/fileadmin/mop.gov.si/pageuploads/publikacije/univerzalna_stanovanjska_graditev.pdf

svojega delovanja, bodo v sodelovanju s splošnimi knjižnicami organizirali in izvajali različne prireditve in aktivnosti (*ukrep 3.3*).

Kvantitativni podatki

MZI (Direktorat za kopenski promet, Sektor za železnice in žičnice) poroča, da so posamezni količinski podatki zajeti v Državnem izvedbenem načrtu za tehnične specifikacije za interoperabilnost v zvezi z dostopnostjo železniškega sistema EU za invalide in funkcionalno ovirane osebe, Republike Slovenije. V Sloveniji se bo financiranje Državnega izvedbenega načrta za TSI PRM izvajalo prvotno iz namenskih sredstev EU, Sklada za podnebne spremembe, sredstev proračuna RS in drugih virov. Sredstva namenjena ukrepom za invalide so zajeta v sklopu posamezne investicije infrastrukturnega projekta.

RTV Slovenija – MMC je v okviru podnaslavljanja za gluhe in naglušne tudi v letu 2017 omogočal spremljanje večine oddaj lastne produkcije s podnapisi. Vsak mesec so na MMC-ju opremili s podnapisi okoli 1000 oddaj, na dan več kot 10 informativnih oddaj. Medtem je na Portalu Dostopno.si (spletni arhiv **RTV SLO**) ob koncu leta 2017 bilo v spletnem arhivu uporabnikom na voljo skupno 15.700 podnaslovljenih oddaj (leta 2016 12.000, leta 2015 pa 9.000). Obe tem je bilo v letu 2017 objavljenih tudi okoli 300 novih člankov na temo invalidske problematike (*ukrep 3.3*).

Težave, opozorila, komentarji, predlogi

Pri **MGRT** poročajo, da se zavedajo, da je v slovenskem turizmu potrebno poskrbeti za posebne potrebe določenih ciljnih skupin, zato si v svojih razvojnih aktih in zakonodaji prizadevajo oblikovati ugodne temelje za razvoj invalidom prijaznega okolja. Mnoge občine in turistična podjetja so že postala prijazna invalidom, vendar to povsod še vedno ni uspešno urejeno. Veliko ovir je zaznati predvsem pri ureditvi javnega potniškega prometa, ki je zelo pomemben segment turizma. O dostopnosti do turističnih destinacij, atrakcij in ostale turistične ponudbe, predvsem z vidika ustreznih prometnih povezav in dostopnosti do naravnih znamenitosti pišejo tudi v Strategiji trajnostne rasti slovenskega turizma 2017 – 2021 (ki jo je 5. 10. 2017 sprejela Vlada Republike Slovenije). Da bi bila Slovenija s turističnega vidika čim bolj prijazna invalidom, je v Sloveniji uzakonjena tudi oprostitev plačila turistične takse (**MGRT**, *ukrep 3.4*).

MZI (Direktorat za kopenski promet, Sektor za železnice in žičnice) poroča, da SŽ – Potniški promet, d. o. o., skrbi za vstop oziroma izstop gibalno oviranih oseb na vozičkih na določenih vlakih in relacijah. Z ustreznimi dvigali so že opremljene železniške postaje Ljubljana, Celje in Maribor, sicer pa je dostop do peronov in do vlakov mogoč s pomočjo železniškega osebja. Težave za prevoz invalidne osebe pa vidijo predvsem v tem, da mora le-ta biti najavljen vsaj 48 ur pred potovanjem (*ukrep 3.1*).

MZI (Direktorat za letalski in pomorski promet, Sektor za pomorstvo) poroča, da je Pomorska inšpekcija Uprave RS za pomorstvo v letu 2017 opravila inšpekcijski nadzor z vidika varnostnih zahtev za osebe z zmanjšano mobilnostjo na dveh slovenskih potniških ladjah in sicer na ladjah "Portorož" in "Laho". Ladje so bile pregledane v skladu z 10. členom *Pravilnika o potniških ladjah*²¹ in direktivo 2009/45/ES o varnostnih predpisih in standardih za potniške ladje. Ugotovljeno je bilo, da so dostopi na ladje in prehodi v ladijske prostore primerni, ter da obe ladji, v okviru svojih tehničnih zmogljivosti, ustrezata kriterijem prevoza oseb z zmanjšano mobilnostjo (*ukrep 3.5*).

Ministrstvo za pravosodje navaja, da namenja veliko pozornost pravicam populacije, ki je zaradi vidnih ali slušnih okvar ali zaradi popolne izgube obeh čutov zelo ovirana pri komunikaciji, dostopu do informacij in mobilnosti. V ta namen so se v letu 2016 posebej posvetili npr. področju zagotavljanja pravic oseb, ki zaradi delne ali popolne izgube sluha za tolmačenje potrebujejo prisotnost tolmača. Ker je bil nekdanji naziv jezikovnega področja "sodni tolmač za govorico gluhih in naglušnih" zastarel in je bil lahko razumljen kot žaljiv, so jezikovno področje preimenovali v "slovenski znakovni jezik", vsled

²¹ Uradni list RS št. 23/11.

česar imajo trenutno na listi sodnih tolmačev štiri sodne tolmače za slovenski znakovni jezik. Poseben položaj gluhih, naglušnih in gluhoslepih oseb pa je bil upoštevan tudi na normativni ravni ob pripravi novega predloga *Zakona o sodnih izvedencih, sodnih cenilcih in sodnih tolmačih* (ZSICT), ki je trenutno v državnozborskem zakonodajnem postopku in bo nadomestil tiste določbe *Zakona o sodiščih* (ZS), ki se nanašajo na sodne izvedence, cenilce in tolmače. S predlogom zakona se bistveno spreminja vloga stroke v vseh segmentih ureditve področja – gre za zakonsko podprte vloge, ki se kažejo predvsem z vzpostavitvijo Strokovnega sveta ter stalnih in začasnih strokovnih teles, kjer bo stroke osredotočena na samo bistvo pomena te besede. Predlog ZSICT tako določa, da bo v Strokovnem svetu stalen član tudi sodni tolmač za slovenski znakovni jezik, ki predstavlja specifično jezikovno področje, ki zahteva posebna znanja in veščine. V predlogu zakona, ki sicer ohranja t.i. pozivni sistem iz sedaj veljavnega ZS, je predvideno, da Ministrstvo za pravosodje dvakrat v koledarskem letu objavi poziv k predložitvi vlog za imenovanje sodnih izvedencev, sodnih cenilcev in sodnih tolmačev. Poziv se objavi glede na potrebe na posameznem strokovnem področju in podpodročju izvedenskega ali cenilskega dela oziroma glede na potrebe za posamezen tuj jezik ali slovenski znakovni jezik, ki se ugotovijo na podlagi obrazloženih predlogov predsednikov posameznih sodišč. Na podlagi posameznih predlogov predsednikov sodišč je ministrstvo v preteklih letih v pozivu tudi objavilo potrebo po imenovanju novih sodnih tolmačev za slovenski znakovni jezik, vendar pa tudi v letu 2017 zaradi neizpolnjevanja zakonsko določenih pogojev ni prišlo do imenovanja novih sodnih tolmačev za slovenski znakovni jezik.

Ministrstvo za pravosodje in Ministrstvo za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti sta se že v letu 2009 dogovorili, da se problematika enakopravnega sodelovanja v postopkih za slepe in slabovidne uredi na enem mestu, in sicer v okviru ZIMI. S tem je bila odpravljena tudi protiučustavnost *Zakona o pravnem postopku z Ustavo Republike Slovenije*²², ker ni urejal pravice slepih in slabovidnih do dostopa do sodnih pisanj ter do pisnih vlog strank in drugih udeležencev v postopkih v zanje zaznavni obliki.

V ZIMI so določena enotna pravila glede zagotavljanja pravice slepih do dostopa do pisanj in pisnih vlog v zanje zaznavni obliki v vseh postopkih, upravnih in sodnih. Slepi, slabovidni ali gluhoslepi imajo pravico, da se jim v vseh postopkih pred državnimi organi, organi samoupravne lokalne skupnosti, izvajalci javnih pooblastil oziroma izvajalci javne službe zagotovi dostop do vseh pisanj v postopku v njemu razumljivi obliki, ki jo morajo ti organi zagotoviti, ter da lahko tudi sam vlaga pisanja v njemu prilagojeni tehniki. Za slepe oziroma slabovidne se štejejo slepi in slabovidni, ki imajo tako stopnjo okvare vida, kot jo določa opredelitev slepote in slabovidnosti za Republiko Slovenijo (ali veljavna klasifikacija Svetovne zdravstvene organizacije – 1980). Za gluhoslepega pa se šteje, kdor ima tako hkratno poškodbo sluha in vida, da mu to povzroča vsakodnevne težave kljub uporabi pripomočkov za gluhe ali slepe (slušni aparat, polžkov vsadek, očala, leče) in zato potrebuje posebno prilagojeno pomoč. Ta pravica je povezana tudi z možnostjo sodelovanja v drugih postopkih, npr. pri visokošolskih zavodih v postopkih, ki so povezani s statusom študenta, in v postopkih v zvezi s študijem. Glede na to, da gluhoslepi pri svoji komunikaciji z zunanjim svetom uporabljajo prilagojen znakovni jezik (gre za t.i. taktilni znakovni jezik) in druge oblike komunikacije, ter glede na to, da sta Evropska zveza gluhoslepih (EDbU) in Finska zveza gluhoslepih v letu 2017 sprejeli »NUJNO RESOLUCIJO o enakih možnostih oseb z gluhoslepoto v Evropi«, v kateri je bila posebej izpostavljena pravica gluhoslepih do usposobljenega in strokovnega tolmača, na ministrstvu že preučujejo možnosti za celovitejšo ureditev tega jezikovnega področja. Pri tem dodajajo, da je v predlogu novega ZSICIT predvideno, da bo z podzakonskim aktom, ki ga na predlog Strokovnega sveta izda minister, pristojen za pravosodje, določil področja oziroma jezike, ki bodo dejansko zajeti v posameznih sklopih strokovnih področij oziroma jezikov. Enako velja tudi v primeru, če pride do oblikovanja novega področja, podpodročja ali jezika. Ministrstvo kot predlagatelj zakona želi s tem zagotoviti vpliv stroke, ki bo imel neposreden vpliv na poimenovanje posameznih strokovnih področij, podpodročij in jezikov in tudi na samo poimenovanje njihovih sklopov.

²² U-I-146/07-34 z dne 13. 11. 2008, Uradni list RS, št. 111/08.

Znano je, da vse gluhe oziroma naglušne osebe niso uporabniki slovenskega znakovnega jezika kot prvega jezika, zato v teh primerih sodelovanje sodnega tolmača ne prinese zadovoljivih rezultatov. V ta namen so potekali intenzivni pogovori z Zvezo društev gluhih in naglušnih Slovenije, ki je predstavila možnosti tehnoloških prilagoditev v razpravnih dvoranh. Gre za boljšo dostopnost sodnih razprav za osebe z okvaro sluha, ki ne uporabljajo slovenskega znakovnega jezika. Gluhota ali naglušnost lahko pomeni velike težave že pri sporazumevanju in vključevanju v okolje, v katerem osebe živijo, tako pa do težav lahko prihaja tudi ob izvajanju sodnih razprav. Za spremljanje obravnav naglušnim osebam je Ministrstvo za pravosodje v postopku nabave IR prevajalnih enot. Šestnajst (16) prvostopenjskih sodišč bo do konca marca 2018 opremljeno z IR prevajalnimi enotami v razpravnih dvoranh. Prevajalne enote omogočajo spremljanje zvoka preko slušalk, ki niso vezane na napravo, ampak prejmejo signal preko infra rdečega valovanja. Sprejemniki teh naprav imajo možnost nastavitve glasnosti, slušalke pa omogočajo izločitev šumov iz dvorane. Zelo težko gibalno oviram se lahko v sodnem postopku zagotovi tudi uporaba videokonference, ki se organizira pri taki osebi doma ali v drugi (zdravstveni ali drugi) instituciji, kjer biva.

Vrhovno sodišče Republike Slovenije jih je seznanilo, da je v teku projekt izboljšanja kakovosti sodstva, katerega del se nanaša tudi na postopkovno pravičnost, ki se dotika tudi vprašanj dostopnosti informacij o delu sodišč, vključno za osebe s posebnimi potrebami. V nastajajoče vodiče za vodenje sodnih postopkov bodo tako vključene tudi tovrstne vsebine. Že sedaj pa je na spletnih straneh slovenskih sodišč gluhim, naglušnim in slepim v obliki avdio-video prispevka v znakovnem jeziku na voljo pojasnilo, v katerem so predstavljene pravice oseb s posebnimi potrebami v sodnih postopkih.

Prav tako kot upravljalci nepremičnega premoženja pravosodnih organov in kot najemniki številnih prostorov za pravosodne organe, sledijo usmeritvam cilja 3, ukrep 2 in kot poseben pogoj pri odplačnem pridobivanju morebitnih novih nepremičnin ali novih najemih prostorov skrbijo, da nepremičnine omogočajo, da tudi gibalno ovirani lahko dostopajo oz. lahko ustrezno sodelujejo v postopkih pred sodiščem. Pri že obstoječih nepremičninah in tudi najetih prostorih skušajo gibalno oviranim omogočiti primerne dostope, kar narekuje tudi že sama zakonodaja. Nov Sodni red, ki je začel veljati 1. januarja 2017, še posebej izpostavlja, da se za investicije, ki jih izvaja ministrstvo, štejejo tudi investicije za ureditev dostopa, vstopa in uporabe sodnih stavb in prostorov sodišč invalidom ali osebam s posebnimi potrebami. Zato je tudi v letošnjem letu predviden sistemski pristop reševanja te problematike na vseh nepremičninah, ki so v celoti v lasti Republike Slovenije in jih uporabljajo pravosodni organi. Tako je bila izdelana projektna naloga za ureditev neoviranega dostopa, vstopa in uporabe objektov pravosodnih organov funkcionalno oviranim osebam (dostopov za invalide) na 34 lokacijah, kjer trenutno še ni omogočen neoviran dostop in ki bo podlaga za naročilo projektne dokumentacije za ureditev dostopa za invalide na posameznih objektih in v nadaljevanju podlaga za naročilo izvedbe dostopov. Načrtujejo, da bodo dostopi, kjer je to mogoče, predvidoma izvedeni v naslednjih letih, v okviru razpoložljivih sredstev finančnega načrta Ministrstva za pravosodje.

Ne glede na navedeno pa je bila v letu 2017 v povezavi z reševanjem navedene problematike:

- izdelana projektna dokumentacija, na podlagi katere je bila v objektu Okrožnega sodišča v Kopru, Ferrarska 9, dobavljena in zmontirana dvižna ploščad za invalide, ki le-tem omogoča neoviran dostop do razpravnih dvoran;
- izdelana projektna dokumentacija in pridobljeno gradbeno dovoljenje za postavitev dvigala, s katerim bo omogočen dostop invalidom v vsa nadstropja objekta Okrožnega sodišča v Novi Gorici. Razpis za pridobitev izvajalca del in sama izvedba le-tega pa je planirana v letu 2018.

Približno polovica pravosodnih organov ima zagotovljen gibalno oviranim invalidom urejen dostop. Skupen cilj je zagotoviti vsem, ki se srečajo ali so soudeleženi v postopkih pred sodiščem, enakopravno obravnavanje, morebitne razlike pa skušajo z različnimi prilagoditvami omiliti ali jih odpraviti. Kot prvi korak za doseg navedenega cilja so v okviru postopka sprejemanja novega Sodnega reda predlagali prilagoditev vsebine in oblike vabil na naroke tako, da bodo vabljeni dobili možnost, da že pred narokom opozorijo sodišče, da zaradi gluhosti, naglušnosti, slepote, invalidnosti ali drugih okoliščin potrebujejo posebne prilagoditve pri izpeljavi naroka. Z navedenim predlogom so seznanili Zvezo društev gluhih in naglušnih Slovenije ter Nacionalni svet invalidskih organizacij

Slovenije. Sodni red je bil z navedeno izpopolnitvijo sprejet in je začel veljati 1. januarja 2017 (prim. tretji odstavek 223. člena: »(3) Vabilo vsebuje obvestilo, da imajo udeleženci, ki so invalidi ali osebe s posebnimi potrebami, pravico do enakopravnega sodelovanja v postopku. Udeleženci, ki so invalidi ali osebe s posebnimi potrebami, morajo sodišču pred narokom sporočiti, da bodo uveljavljale pravico do enakopravnega sodelovanja v postopku.«).

Pri **MK** tudi za leto 2017 znova ugotavljajo, da je za načrtovanje ukrepov za dostopnost kulture invalidom, nujno hkrati načrtovati tudi potrebna finančna sredstva in druge pogoje, ki bodo omogočali realizacijo ukrepov in strategij (*ukrepa 3.2 in 3.3*).

V poročilih **MK - Direktorata za kulturno dediščino** opozarjajo na dejstvo, da se zaradi pomanjkanja sredstev za investicije počasi rešuje problem zagotavljanja dostopnosti do grajenega okolja oziroma do (historičnih) objektov, v katerih se izvajajo v okviru javne službe programske vsebine. Zato se ponovno postavlja vprašanje ali je s strani MK smiselno vztrajati na izvajanju in nadgrajevati različne vsebine, primerne za invalide, če le-ti ne morejo kot zaposleni ali obiskovalci samostojno v objekt (*ukrep 3.2*).

MK (Arhiv Republike Slovenije) je želelo tudi izboljšati dostopnost za slepe uporabnike (dostopnost čitalnice in razstavnega prostora v 2. nadstropju ter avla, kjer se izvajajo predavanja in izobraževanja v 1. nadstropju), vendar za ta poseg niso pridobili soglasja ZVKDS (30. 11. 2017). Težavo v tem trenutku rešujejo na ta način, da pristojna oseba (praviloma čitalničar) slepe uporabnike sprejme pri vhodu in jih vodi po arhivu. Prav tako ne morejo omogočiti dostopa gibalno oviranim uporabnikom in uporabnikom na invalidskem vozičku. Dostopnost za to skupino bi lahko omogočili z vgradnjo dvigala, za kar je ZVKDS izdal soglasje, prav tako je že izdelan izvedbeni načrt (*ukrep 3.2*).

Direktorat za ustvarjalnost na MK pa temeljni problem pri uresničevanju ciljev API še vedno vidi v fizični dostopnosti in opreme prostorov (ureditev infrastrukture, ureditev sanitarij, ureditev in razširitev dvoran ...) in prilagajanje tehničnih in komunikacijskih zmožnosti (napeljava indukcijske zanke v dvorane; nadnapisi; prevodi v znakovni jezik; ureditev ustreznih spletnih strani javnih zavodov v skladu z EU standardi za dostopnost – rešitve za gluhe in naglušne ter slepe in slabovidne ...). Za izvrševanje tega cilja bi bila namreč potrebna finančna sredstva za prestrukturiranje zmogljivosti zavodov, da bi se zagotovila ustrezna tehnična infrastruktura, ki bi ustvarila možnosti za bivanje in polne vključenosti v življenje. Glede na to, da tudi v letu 2017 za investicijsko vzdrževanje v gledališčih (nacionalnih in občinskih) iz državnega proračuna ni bilo zagotovljenih sredstev, implementacija teh ciljev ni bila možna. Kljub temu javni zavodi na področju uprizoritvene umetnosti (gledališča) v okviru svojega delovanja izvajajo veliko aktivnosti, ki omogočajo enakopravno vključevanje invalidov na različnih nivojih (*ukrepa 3.2 in 3.3*).

V **INDOK Centru Direktorata za kulturno dediščino** predlagajo, da se v najkrajšem možnem času prilagodi spletišča in mobilne aplikacije zahtevam **DIREKTIVE (EU) 2016/2102 EVROPSKEGA PARLAMENTA IN SVETA** z dne 26. oktobra 2016 o dostopnosti spletišč in mobilnih aplikacij organov javnega sektorja (*ukrep 3.3*).

Poročevalci nevladnih organizacij:

NSIOS

Težave, opozorila, komentarji, predlogi

NSIOS poroča, da je po izteku roka, ki ga je Ustavno sodišče po uspešni pobudi s strani NSIOS, za presojo *Zakona o volitvah* v Državnem zboru, naložilo zakonodajalcu, da uskladi zakon z ustavo (dostopnost volišč), je zakonodajalec to storil, dejanska dostopnost vseh volišč in tudi informacij, povezanih z volitvami, pa se izboljšuje počasi in upajo, da bodo skupaj z Državno volilno komisijo oblikovali delovno skupino za analizo stanja in predloge rešitev.

Ob sprejemanju zakona, ki v slovenski pravni red uvaja WAD direktivo, so opozarjali na nujnost vključitve spletnih strani fakultet in šol ter nujnost dostopnosti programov RTV Slovenija, vendar pri tem niso bili slišani, izpostavljali pa so tudi problem nedostopnosti javnega prevoza.

Celotno problematiko dostopnosti so predstavili v senčnem poročilu o izvajanju *Konvencije o pravicah invalidov*, ki so ga zagovarjali tudi pred Odborom ZN za pravice invalidov (**NSIOS**, ukrepi 3.1, 3.2, 3.3).

Uresničevanje tretjega cilja

V letu 2017 je bil sprejet nov *Gradbeni zakon*, ki je univerzalno dostopnost in uporabo objektov uvrstil med bistvene zahteve objektov, hkrati pa natančneje opredelil obveznost upoštevanja določb glede dostopnosti za javne objekte kot tudi obveznost gradnje prilagodljivih stanovanjskih objektov.

Konec leta 2017 je bil sprejet *Zakon o motornih vozilih* (ZMV-1), ki med drugim vsebuje tudi nove določbe, ki bodo olajšale obveznosti oseb z invalidnostjo.

Aprila 2017 je bila sprejeta novela *Zakona o spremembi zakona o volitvah v državni zbor*, na podlagi katere je bila odpravljena protiustavnost, ki jo je Ustavno sodišče ugotovilo z odločbo iz leta 2007 in se nanaša na ureditev volitev po pošti in protiustavnost, ki jo je Ustavno sodišče ugotovilo z odločbo iz leta 2014, ki se nanaša na volišča, dostopna invalidom, in glasovanje na teh voliščih s posebej prilagojenimi glasovalnimi napravami za invalide. Tudi NSIOS navaja, da je po izteku roka, ki ga je Ustavno sodišče po uspešni pobudi s strani NSIOS, za presojo *Zakona o volitvah v državni zbor*, naložilo zakonodajalcu, da uskladi zakon z ustavo (dostopnost volišč), zakonodajalec to storil, dejanska dostopnost vseh volišč in tudi informacij, povezanih z volitvami, pa se izboljšuje počasi in upajo, da bodo skupaj z Državno volilno komisijo oblikovali delovno skupino za analizo stanja in predloge rešitev.

Tudi MK poroča o številnih aktivnostih, ki so v letu 2017 potekale na tem področju.

4. CILJ: VZGOJA IN IZOBRAŽEVANJE

Opis cilja

V Republiki Sloveniji morajo biti v skladu s 56. členom ustave vsem državljanom zagotovljene enake pravice in možnosti izobraževanja in usposabljanja. Izobrazba je pomembna za človekov razvoj in njegovo udeležbo v družbi, za vstop na trg delovne sile in za razvoj osebnih zmogljivosti. Zato morajo biti invalidom dane enake možnosti udeležbe v celotnem izobraževalnem sistemu v rednih in posebnih programih na vseh stopnjah – od predšolske vzgoje do visokošolskega izobraževanja.

Invalidi se med izobraževanjem srečujejo z različnimi ovirami: arhitektonskimi in informacijsko-tehničnimi, kot so težave z dostopnostjo do študijske literature za slepe in slabovidne, do tolmača za gluhe in indukcijske zanke za naglušne itn. Zato so nujni ukrepi za odpravljanje takšnih ovir.

Izobraževalni sistem v Republiki Sloveniji temelji na usmerjanju otrok s posebnimi potrebami v zanje najprimernejše programe vzgoje in izobraževanja, s poudarkom na njihovem vključevanju v redne vzgojno-izobraževalne oblike. *Zakon o usmerjanju otrok s posebnimi potrebami* na konceptualni in sistemski ravni skupaj z drugimi področnimi zakoni ureja vzgojo in izobraževanje otrok s posebnimi potrebami za celotno vertikalo od vrtcev in osnovne šole do splošnega srednjega, poklicnega in strokovnega izobraževanja (ki vključuje tudi višje strokovno izobraževanje). Tako na podlagi določila *Zakona o osnovni šoli* ureja možnost izobraževanja oseb z izrazitejšimi motnjami v duševnem razvoju do 26. leta. V ta namen je pripravljen novi Posebni program vzgoje in izobraževanja, ki temu prebivalstvu omogoča vključevanje v take izbirne vsebine, v katerih lahko razvijajo znanje, spretnosti in veščine za opravljanje nekaterih enostavnih praktičnih opravil.

API 2014–2021 skrbi za invalide glede na opredelitev otrok s posebnimi potrebami: otroci z motnjami v duševnem razvoju, slepi in slabovidni otroci, gluhi in naglušni otroci ter gibalno ovirani otroci.

Ukrepi:

- 4.1 zagotavljanje enakih možnosti pri vpisu v vse izobraževalne programe ter spodbujanje večjega vključevanja invalidov v redne oblike vzgoje, izobraževanja in usposabljanja;
- 4.2 zagotavljanje mreže strokovnih institucij za podporo izobraževanju invalidov v specializiranih in rednih oblikah vzgoje, izobraževanja in usposabljanja;
- 4.3 zagotavljanje možnosti, da se osebe z zmerno, težjo in težko motnjo v duševnem razvoju vključujejo v vse ravni Posebnega programa vzgoje in izobraževanja (tudi na ravni usposabljanja za življenje in delo);
- 4.4 zagotavljanje praktičnega usposabljanja, pripravništva in prakse v okviru srednješolskega in univerzitetnega izobraževanja pri delodajalcih s programskimi spodbudami;
- 4.5 razvijanje in podpiranje vseživljenjskega učenja odraslih invalidov, brezposelnih in zaposlenih;
- 4.6 zagotavljanje ustreznega števila strokovnjakov in razširjanje znanja v izobraževalne programe vzgojiteljev, učiteljev in svetovalnih delavcev;
- 4.7 zagotavljanje učbenikov in drugih učil v obliki, ki je primerna glede na vrsto invalidnosti, vključno z zagotavljanjem učbenikov za otroke v programu z nižjim izobrazbenim standardom;
- 4.8 zagotavljanje prostorskih in tehničnih možnosti za izvajanje programov vzgoje in izobraževanja ter prilagojenega prevoza;
- 4.9 zagotavljanje ustrezne opreme za individualno uporabo pri izobraževanju;
- 4.10 zagotavljanje pravice do dodatne komunikacijske opreme, ki je nujno potrebna zaradi funkcionalne oviranosti;
- 4.11 zagotavljanje fizične pomoči vsem učencem, ki tako pomoč potrebujejo;
- 4.12 zagotavljanje podpore pri visokošolskem izobraževanju z osebno pomočjo, spremljanjem in svetovanjem za študente invalide, zagotavljanjem primernih nastanitvenih zmogljivosti za bivanje zanje in sistemom štipendiranja, ki jih bo spodbujal k doseganju višje izobrazbe;
- 4.13 spodbujanje učenja znakovnega jezika in dvojezičnega izobraževanja gluhih.

Nosilci:

MK (direktorati in službe ter javne kulturne ustanove, kot izhaja iz Preglednice 1), MDDSZ (Direktorat za invalide, vojne veterane in žrtve vojnega nasilja, Direktorat za socialne zadeve, Direktorat za trg dela in zaposlovanje), MIZŠ (direktorati in službe, Zavod RS za šolstvo, visokošolske inštitucije), SOUS, NSIOS, IRSSV, YHD, Zveza Sonček

Poročevalci ministrstev in javnih zavodov:

MIZŠ (direktorati in službe, Zavod RS za šolstvo, visokošolske inštitucije), MDDSZ (Direktorat za socialne zadeve), MK

Sprejeta zakonodaja

MIZŠ poroča, da je bil 23. 10. 2017 sprejet *Zakon za urejanje položaja študentov (ZUPŠ)*²³, ki v 7. členu določa spremembo 69.a člena *Zakona o visokem šolstvu*, ki govori o študentih s posebnimi potrebami in posebnim statusom. Člen definira študente s posebnimi potrebami in posebnim statusom ter njihove pravice, ki iz tega statusa izhajajo. Postopke in podrobnejši način izvrševanja pravic določi minister, pristojen za visoko šolstvo. ZUPŠ nato v 9. členu določa, da študenti s posebnimi potrebami in študenti s posebnim statusom uveljavljajo pravice iz tretjega odstavka 69.a člena *Zakona o visokem šolstvu* od vpisa v študijskem letu 2019/2020 (**MIZŠ, ukrep 4.1**).

Zakonodaja v pripravi

MIZŠ poroča, da je postopno začel reševati problem prevoza gibalno oviranih študentov. Prvi korak je bilo že omenjeno (Glej Sprejeta zakonodaja) definiranje statusa študenta invalida v *Zakonu o visokem šolstvu*, na osnovi katerega bo, po skupnih dogovorih MIZŠ-MDDSZ-MZI leta 2016 in 2017, Ministrstvo za infrastrukturo reševalo vprašanje prilagojenega prevoza študentov invalidov tako, kot ga ureja za ostale študente (**MIZŠ, ukrepa 4.1, 4.8**).

Programi

MIZŠ poroča, da bo v letu 2018 prvič izveden javni razpis »Inovativne in prožne oblike poučevanja in učenja« v višini 2.800.000 EUR. Namen javnega razpisa je s spodbujanjem prožnih oblik učenja zagotoviti dvig splošnih in poklicnih kompetenc študentov ter izboljšati kakovost poučevanja in razvoj učnega okolja. Na razpis se bo možno prijaviti tudi s temami, ki jih naslavlja v tem poročilu (**MIZŠ, ukrep 4.1**).

V letu 2017 je MIZŠ z javnim razpisom tudi izbralo izvajalca projekta *Z roko v roki poMOČ*, sofinanciranega iz Evropskega socialnega sklada, in sicer za obdobje 2017-2021 (v letu 2017 je bilo v usposabljanja tega projekta vključenih preko 2.400 strokovnih delavcev). Konzorcij institucij, specializiranih za strokovno obravnavo različnih vrst primanjkljajev, ovir oziroma motenj otrok in mladostnikov s posebnimi potrebami, v okviru projekta organizira in izvaja aplikativna profesionalna usposabljanja strokovnih delavcev v vzgoji in izobraževanju. Partnerji glede na izražene aktualne potrebe vzgojno-izobraževalnih zavodov ponudijo ciljna profesionalna usposabljanja za neposredno delo s konkretnim otrokom oziroma mladostnikom s posebnimi potrebami. Poleg splošnega modula izobraževanja za strokovne delavce, lahko naročnik v okviru ciljno usmerjenih modulov izbira iz nabora vsebin usposabljanj glede na posamezno skupino otrok s posebnimi potrebami, in sicer s področij:

- vzgoja in izobraževanje otrok z motnjami v duševnem razvoju,
- vzgoja in izobraževanje slepih in slabovidnih otrok oziroma otrok z okvaro vidne funkcije,

²³ Uradni list RS, št. 61/17.

- vzgoja in izobraževanje gluhih in naglušnih otrok in otrok z govorno-jezikovnimi motnjami,
- vzgoja in izobraževanje gibalno oviranih otrok,
- vzgoja in izobraževanje otrok s primanjkljaji na posameznih področjih učenja,
- vzgoja in izobraževanje otrok z avtističnimi motnjami ter
- vzgoja in izobraževanje otrok s čustvenimi in vedenjskimi motnjami, ki potrebujejo prilagojeno izvajanje programov vzgoje in izobraževanja z dodatno strokovno pomočjo ali prilagojene programe vzgoje in izobraževanja oziroma posebne programe vzgoje in izobraževanja.

V okviru že delujočega projekta *Krepitev kompetenc strokovnih delavcev na področju vodenja inovativnega vzgojno-izobraževalnega zavoda v obdobju od 2016 do 2018*, sofinanciranega iz Evropskega socialnega sklada so se za področje izobraževanja invalidov v letu 2017 izvajali programi iz 5 različnih področij (v katerih usposabljanja je bilo v letu 2017 vključenih približno 500 strokovnih delavcev) in sicer:

- praktično usposabljanje z delom za dijake s posebnimi potrebami,
- srečanje vodilnih in vodstvenih delavcev, ki delajo na področju vzgoje in izobraževanja otrok s posebnimi potrebami,
- razvijanje poučevalne prakse pri delu z otroki z učnimi težavami in posebnimi potrebami,
- izzivi vzgojno izobraževalnega dela z otroki z učnimi težavami in posebnimi potrebami
- kreiranje različnih pristopov pri vzgojno-izobraževalnem delu z otroki z učnimi težavami in posebnimi potrebami.

MIZŠ še poroča, da je na podlagi poziva za izvajanje posodobitvenih programov ministrstvo pozvalo k izvajanju programov za izobraževanje strokovnih delavcev v vzgoji in izobraževanju različne izvajalce javnoveljavnih programov in zavode v sistemu vzgoje in izobraževanja. V posodobitvene programe je bilo v letu 2017 vključenih približno 700 strokovnih delavcev. Na osnovi omenjenega poziva so zavodi izvedli 32 različnih programov za usposabljanje strokovnih delavcev in sicer za delo:

- z otroki z različnimi motnjami sluha in govora na vseh stopnjah izobraževanja (posebej spoznavanje konverzacije z gluhih in naglušnim otrokom oziroma mladostnikom)
- z otroki z motnjami vida na vseh stopnjah izobraževanja,
- z otroki z motnjami branja in pisanja,
- z otroki z avtističnimi motnjami,
- s starši otrok s primanjkljaji na posameznih področjih,
- z družinami otrok s primanjkljaji na posameznih področjih,
- strokovnih teamov in krepitev odnosov med strokovnimi delavci in starši,
- v prilagojenih učnih okoljih,
- s pomočjo terapevtskega psa,
- z več različnimi motnjami.

MK (Direktorat za kulturno dediščino, Sektor za muzeje, arhive in knjižnice) poroča, da knjižnična dejavnost tradicionalno posveča velik delež svojih storitev ranljivim skupinam uporabnikov. Na področju knjižnične dejavnosti potekajo številne aktivnosti za omogočanje enakih možnosti dostopa do knjižnic in njihovih storitev za vse prebivalce Slovenije. Knjižnice tovrstne aktivnosti kot primere dobre prakse predstavljajo na različnih strokovnih srečanjih, da bi tovrstne prilagojene storitve še bolj približali občanom pa se povezujejo z različnimi organizacijami in društvi, ki lahko s svojim delovanjem pomembno prispevajo k boljšim pogojem za prost in neomejen dostop do znanja, duhovnih dobrin, kulture in informacij tudi posameznikom in skupinam s posebnimi potrebami (*ukrep 4.7*).

Pri **Direktoratu za ustvarjalnost (Sektor za umetnost, MK)** poročajo, da so bili v letu 2017 v okviru Javnega razpisa za izbor operacij »podporno okolje za delovanje na področju kulture« sofinancirani skupno trije projekti namenjeni invalidom v skupni vrednosti 20.800,00 EUR. Od tega je bil eden, to je

projekt izvajalca Razvoj podjetniških idej invalidov z naslovom »Aktivna udeležba na Zvitorepčevem festivalu« v višini 8.800,00 EUR namenjen usposabljanju pripadnikov različnih skupin invalidov na področju kulturno – umetniških dejavnosti. Sofinancirana sta bila tudi še dva kulturna projekta v skupni višini 12.000,00 EUR, ki sta bila namenjena zaposlovanju invalidov oziroma oseb s posebnimi potrebami ter urejanju dostopnosti do dela knjižničnega gradiva in sicer: (1) projekt Knjižnice Franceta Balantiča Kamnik z naslovom »Ureditev dostopnosti drobnega tiska« v višini 6.000,00 EUR in (2) projekt Društva za kulturo inkluzije z naslovom »S kulturno-umetnostno vzgojo do inkluzije«, prav tako v višini 6.000,00 EUR (*ukrepa 4.5 in 5.2*).

Služba za kulturne raznolikosti in človekove pravice MK je v letih 2016 in 2017 izvajala dvoletni Javni razpis za izbor operacij za večjo socialno vključenost pripadnikov ranljivih družbenih skupin na področju kulture v okviru Evropskega socialnega sklada v letih 2016 – 2017 (oznaka JR-ESS-2016-2017-SOCIALNA VKLJUČENOST - v nadaljevanju Javni razpis ESS 2016 - 2017). V okviru Javnega razpisa ESS 2016 - 2017 je bilo v letih 2016 in 2017 sofinanciranih skupno 12 kulturnih projektov v skupni vrednosti 1.167.643,39 EUR. Od tega je bilo skupno 6 kulturnih projektov v skupni vrednosti 612.065,16 EUR takšnih, ki so bili bodisi deloma, bodisi v celoti namenjeni (tudi) pripadnikom različnih skupin invalidov oziroma oseb s posebnimi potrebami. Od šestih sofinanciranih kulturnih projektov, ki so bili namenjeni (tudi) invalidom, je bil 1 kulturni projekt v skupni vrednosti 90.355,00 EUR namenjen izključno invalidom, ostalih 5 kulturnih projektov v skupni vrednosti 521.710,16 EUR pa je bilo namenjenih tako invalidom, kot tudi pripadnikom narodnih skupnosti (Italijani, Madžari), pripadnikom narodnih skupnosti opredeljenih v Deklaraciji Republike Slovenije o položaju narodnih skupnosti pripadnikov narodov nekdanje SFRJ v Republiki Sloveniji (gre za Albance, Bošnjake, Črnogorce, Hrvate, Makedonce in Srbe), pripadnikom drugih etničnih manjšin, pripadnikom romske skupnosti in priseljencem (prosilcem za azil). Gre za naslednje kulturne projekte:

- a) Projekti namenjeni izključno invalidom:
 - Projekt »Zvitorepec« izvajalca Razvoj podjetniških idej invalidov.
- b) Projekti namenjeni tako invalidom, kot pripadnikom drugih manjšinskih etničnih skupnosti:
 - Projekt »Razkrite roke – humani in poslovni uspehi« izvajalca OLOOP – Zavod za sodobno tekstilno umetnost in oblikovanje Ljubljana,
 - Projekt »Kultura v turizmu« izvajalca ZSR – zavod za socialni razvoj Murska Sobota,
 - Projekt »Scena povezuje« izvajalca Društvo bosansko – hercegovskega in slovenskega prijateljstva Ljiljan,
 - Projekt »KulNit« izvajalca Bošnjaško mladinsko društvo BMKD,
 - Projekt »Khetan tu teme – Stičišče kultur« izvajalca Društvo za promocijo in zaščito prekmurskih dobrot.

Skupna finančna realizacija kulturnih projektov v okviru Javnega razpisa ESS 2016 – 2017 je na dan 31.12.2017 znašala 97,31%, kar pomeni, da je bilo za vseh 12 sofinanciranih kulturnih projektov od 1.199.906,24 EUR sredstev, ki so bila na voljo, porabljenih skupno 1.167.643,39 EUR. Realizacija vseh 6 kulturnih projektov, ki so bili deloma ali v celoti namenjeni invalidom, pa je znašala na dan 31.12.2017 98,44%, kar pomeni da je bilo zanje porabljenih skupno 602.550,34 EUR. V sofinancirane kulturne projekte je bilo vključenih skupno 47 invalidov, od tega 42 iz zahodne slovenske regije in 5 iz vzhodne slovenske regije. Med njimi je bilo skupno 10 moških in 37 žensk. Projekt »Zvitorepec« izvajalca Razvoj podjetniških idej invalidov, ki je bil v celoti namenjen (samo) invalidom, pa je bil na dan 31.12.2017 realiziran 99,78%, kar pomeni, da je bilo porabljenih skupno 90.158,37 EUR. V projekt »Zvitorepec« je bilo vključenih skupno 70 udeležencev, od tega v letu 2016 55, v letu 2017 pa še 15. V okviru Javnega razpisa ESS 2016 – 2017 je bilo usposobljenih skupno 12 koordinatorjev, od tega je bilo 42% moških in 58% žensk. V projekt »Zvitorepec« je bil vključen 1 koordinator (moški) star 40 let, s statusom invalidne osebe in z 8 stopnjo izobrazbe (doktor znanosti). Podrobnejši podatki o posameznih projektih so razvidni iz Priloge k temu poročilu. Trenutno so že v teku postopki (opravila) za nov javni razpis ESS za leti 2018 – 2019. (*ukrepi 4.5, 4.13, pa tudi 5.2*).

Dogodki

Narodna in univerzitetna knjižnica poroča, da je v letu 2017 nadaljevala z izvedbami dobro obiskanih delavnic za usposabljanje knjižničarjev, pedagogov in družinskih članov ter drugih zainteresiranih. Na delavnicah se udeleženci seznanjajo s problemi, s katerimi se srečujejo slepi, slabovidni in osebe z motnjami branja, ko dostopajo do informacij in publikacij ter s postopki, tehnologijo in dobrimi praksami, ki jim dostop omogočajo. Organizacija delavnic je potekala v sodelovanju z javnimi zavodi – knjižnicami in nevladnimi organizacijami. Med aktualna bibliotekarska priporočila, smernice in standarde za strokovno delo za organizacijo knjižnične dejavnosti za posebne skupine prebivalcev, ki so bila za strokovno javnost izdana v zadnjem obdobju, uvrščajo: Smernice za knjižnične storitve za osebe z disleksijo, Smernice za lažje berljivo gradivo, Knjižnice za slepe v informacijski dobi: razvojne smernice in Smernice za dostop do knjižnic za uporabnike z oviranostmi (ukrep 4.6).

Pri **Službi za kulturne raznolikosti in človekove pravice MK** sta se dne 31. avgusta 2017 pristojni svetovalec koordinator za invalidsko problematiko na MK ter pristojna svetovalka za izvajanje Javnega razpisa ESS 2016 – 2017 udeležila v prostorih MDDSZ udeležila Okrogle mize o rezultatih projekta »ZVITOREPEC«, ki je bil v celoti namenjen usposabljanju invalidov na področju izdelave in oblikovanja lutk ter na področju gledališke dejavnosti (lutkovne dejavnosti), pa tudi o možnostih za nadaljevanje projekta po koncu financiranja s strani MK in ESS. Pri tem je šlo za uspešen in inovativen projekt, ki je bil deležen velike pozornosti in ki ima veliko potenciala za nadaljnjo nadgradnjo.

Kvantitativni podatki

MDDSZ (Direktorat za socialne zadeve) poroča, da socialnovarstveni zavodi za usposabljanje, delo in varstvo (CUDV) izvajajo institucionalno varstvo otrok in mladostnikov z zmerno, težjo ali težko motnjo v duševnem razvoju na podlagi 54. člena *Zakona o socialnem varstvu*. V CUDV-je so nameščeni otroci in mladostniki na podlagi odločbe o usmeritvi Zavoda Republike Slovenije za šolstvo. V CUDV-je lahko otroke namestijo tudi sodišča po kazenski zakonodaji in v skladu z 199. členom *Zakona o izvrševanju kazenskih sankcij* in v skladu z *Zakonom o duševnem zdravju*.

CUDV-ji izvajajo:

- program socialnega varstva: osnovno oskrbo (bivanje, organiziranje prehrane, tehnično oskrbo in prevoz) in socialno oskrbo (socialna preventiva, terapija in vodenje);
- program vzgoje in izobraževanja v skladu s predpisi s področja šolske zakonodaje;
- program zdravstvenega varstva v skladu s predpisi s področja zdravstvene zakonodaje.

V 5 CUDV-jev, ki pokrivajo celotno področje Slovenije, je bilo v letu 2017 vključenih 391 otrok in mladostnikov z zmerno, težjo ali težko motnjo v duševnem razvoju. CUDV-ji so dolžni sprejeti vse otroke, ki so z odločbo Zavoda RS za šolstvo usmerjeni v CUDV, in imajo na voljo zadostno število prostorskih kapacitet. Število otrok in mladostnikov vključenih v CUDV z leti upada. V letu 2017 je MDDSZ za financiranje storitve namenilo 11.429.411 EUR.

Storitev institucionalnega varstva je namenjena otrokom, mladostnikom in osebam do 26. leta starosti, ki so na podlagi strokovnega mnenja komisije usmerjeni v posebni program vzgoje in izobraževanja. Vključuje izvajanje programa socialnega varstva, posebnega programa vzgoje in izobraževanja in zdravstvenega varstva. Institucionalno varstvo otrok s posebnimi potrebami vključuje izvajanje in nadaljnji razvoj vseh oblik pomoči v zavodu ali drugih organiziranih oblikah, s katerimi se upravičencem nadomeščajo ali dopolnjujejo funkcije doma in lastne družine.

CUDV-ji se srečujejo s težjo vedenjsko problematiko otrok, ki imajo pridružene težave v duševnem zdravju, zaradi česar potrebujejo visoko specializirano strokovno obravnavo, ki pa je ne morejo zagotoviti v okviru obstoječih kadrovskih standardov in normativov. Ocena je, da je vsako leto približno pet do sedem otrok s takšnimi karakteristikami. Izvajalci so: Center za usposabljanje, delo in varstvo Črna na Koroškem, Center za usposabljanje, delo in varstvo Dobrna, Zavod za usposabljanje, delo in

varstvo Dr. Marijana Borštnarja Dornava, Center za usposabljanje, delo in varstvo Dolfke Boštjančič, Draga in Center za usposabljanje, delo in varstvo Matevža Langusa, Radovljica (*ukrep 4.2*).

Služba za kulturne raznolikosti in človekove pravice MK poroča, da je bilo v okviru Javnega razpisa ESS 2016 – 2017 skupno sofinanciranih 6 kulturnih projektov, ki so bili deloma ali v celoti namenjeni (tudi) invalidom, sofinanciranih v skupnem znesku 612.065,16 EUR z realizacijo v višini 98,44% oziroma 602.550,34 EUR. Od 47 invalidov sta bila 2 vključena že v letu 2016 (od tega 1 moški in 1 ženska), ostalih 45 pa je bilo vključenih v letu 2017, od tega 9 moških in 36 žensk (*ukrepi 4.5, 4.13 ter 5.2 in 5.3*).

Poročevalci nevladnih organizacij: **NSIOS**

Zakonodaja v pripravi

NSIOS poroča, da so bili aktivni predvsem ob pripravi predloga *Zakona o dostopnosti spletišč in mobilnih aplikacij* (ZDSMA), kjer so zahtevali vključitev vzgojno izobraževalnih ustanov, tako pri pripravljavcu zakona, kot tudi na pristojnih odborih in komisijah Državnega zbora in Državnega sveta RS in na Odboru ZN za pravice invalidov.

Uresničevanje četrtega cilja

Oktobra 2017 je bil sprejet *Zakon za urejanje položaja študentov* (ZUPŠ), ki v 7. členu določa spremembo 69.a člena *Zakona o visokem šolstvu*, ki govori o študentih s posebnimi potrebami in posebnim statusom. Člen definira študente s posebnimi potrebami in posebnim statusom ter njihove pravice, ki iz tega statusa izhajajo. ZUPŠ nato v 9. členu določa, da študenti s posebnimi potrebami in študenti s posebnim statusom uveljavljajo pravice iz tretjega odstavka 69.a člena *Zakona o visokem šolstvu* od vpisa v študijskem letu 2019/2020.

MIZŠ je postopno začel reševati problem prevoza gibalno oviranih študentov. Prvi korak je bilo definiranje statusa študenta invalida v omenjenem *Zakonu o visokem šolstvu*, na osnovi katerega bo, po skupnih dogovorih MIZŠ-MDDSZ-MZI leta 2016 in 2017, Ministrstvo za infrastrukturo pa je reševalo vprašanje prilagojenega prevoza študentov invalidov tako, kot ga ureja za ostale študente.

NSIOS poroča, da so v letu 2017 na tem področju kot nevladna organizacija sodelovali predvsem pri pripravi predloga *Zakona o dostopnosti spletišč in mobilnih aplikacij* (ZDSMA).

5. CILJ: DELO IN ZAPOSLOVANJE

Opis cilja

Tako kakor izobrazba sta tudi delo in zaposlitev za invalide ključnega socialno-ekonomskega pomena pri samostojnem življenju. Zaradi nižje izobrazbe imajo običajno manjše izhodiščne možnosti pri zagotavljanju zaposlitve, službo hitreje izgubijo in težko napredujejo. Omejitve pri delu zaradi zmanjšane ali omejene delovne zmožnosti dodatno potiskajo invalida v slabši položaj pri vključevanju na trg delovne sile. Zaradi omejitev potrebuje ustrezne prilagoditve delovnega mesta in delovnega okolja. Zato je treba poskrbeti za ukrepe, ki bodo invalidom omogočali večjo zaposljivost z različnimi programi in usposabljanjem. Delodajalce je treba seznaniti z možnostjo prilagoditve delovnega okolja in delovnega mesta, invalide pa spodbujati k dejavnemu iskanju zaposlitve.

Upoštevati je treba Evropsko direktivo 2000/78/ES o splošnih okvirih enakega obravnavanja pri zaposlovanju in delu, ki prepoveduje diskriminacijo zaradi invalidnosti. Cilji te direktive so povečati zaposljivost invalidov glede na število delovno aktivnega prebivalstva, omogočiti, da pridobijo poklic glede na svoje zmožnosti in sposobnosti, zagotoviti delovno-življenjske razmere, ki bodo vplivale na zmanjšanje možnosti za nastanek invalidnosti, in delovno okolje, ki bo prilagojeno zmožnostim invalida za opravljanje njegovega dela.

Zaradi zagotavljanja prehoda mladih invalidov na trg dela je priprave za vstop na ta trg treba začeti že med šolanjem in jim ponuditi podporo pri prehodu vse dotlej, dokler se ne stabilizirajo na delovnem mestu. Sprejemanje ukrepov za učinkovit razvoj možnosti in priložnosti zaposlovanja mladih invalidov spodbuja tudi Evropska strategija o invalidnosti za obdobje 2010–2020 in Svetovni akcijski program za mladino.

Ukrepi:

- 5.1 poenotenje strokovnih meril in postopkov pri ugotavljanju posebnih potreb ali potrebne pomoči in podpore ter pri ocenjevanju invalidnosti, ki jih uporabljajo v inštitucijah RS (Zavod za pokojninsko in invalidsko zavarovanje Slovenije, ZZZS, ZRSZ, Zavod za šolstvo);
- 5.2 zagotoviti sistem podpore delodajalcem, ki zaposlujejo invalide (spodbujanje pridržanih javnih naročil, kombiniranje zaposlitveno-izobraževalnih programov in začasnega zaposlovanja glede na netržne zaposlitvene možnosti in druge možnosti subvencioniranega zaposlovanja; vzpostavljanje programov izobraževanja, ozaveščanja in obveščanja za delodajalce; omogočanje brezplačnih storitev strokovnega svetovanja delodajalcem in invalidom pri usposabljanju in zaposlovanju invalidov, spodbujanje prilagoditev delovnih mest in podpornega zaposlovanja ter zagotavljanje podpornih storitev za invalide z odločbo o podporni zaposlitvi);
- 5.3 izboljšanje zaposljivosti zaposlenih invalidov; zagotavljanje podpore pri razvijanju poklicne kariere zaposlenega invalida ter zagotavljanju ustreznih tehničnih pripomočkov in prilagoditev delovnih mest za vse invalide; spodbujanje usposabljanja in zaposlovanja invalidov v organih državne uprave, priprava programa za spodbujanje delodajalcev za ohranjanje delovnih mest in novo zaposlovanje invalidov, ki izgubijo delo v postopku odpovedi pogodbe o zaposlitvi;
- 5.4 zagotavljanje čimprejšnje vključitve vseh brezposelnih invalidov v eno od aktivnih oblik obravnave (vseživljenjska karierna usmeritev, programi aktivne politike zaposlovanja, storitve zaposlitvene rehabilitacije, zagotavljanje podpore mladim invalidom pri prehodu iz izobraževanja v zaposlitev, stimulatívni denarni prejemki za vse vključene invalide ne glede na status);
- 5.5 zagotavljanje mreže strokovne podpore za izvajanje zaposlitvene rehabilitacije (izboljšanje razmerja med številom brezposelnih invalidov in številom rehabilitacijskih svetovalcev v območnih službah Zavoda za zaposlovanje; zagotovitev mreže izvajalcev storitev zaposlitvene rehabilitacije, zmanjšanje čakalnih vrst za vključitev v storitve; spodbujanje razvoja mreže delodajalcev za izvajanje usposabljanja, dodatno izobraževanje in usposabljanje vseh

- strokovnih delavcev, vključevanje invalidskih/nevladnih organizacij v sistem podpornih storitev v okviru podpornega zaposlovanja);
- 5.6 vzpostavljane sistema, ki bo omogočal prehod invalida iz statusa uživalca socialnih pravic v status iskalca zaposlitve ali zaposlene osebe in nazaj (omogočiti invalidom mirovanje pridobljenih pravic po *Zakonu o družbenem varstvu duševno in telesno prizadetih oseb*).

Nosilci:

MK (direktorati in službe ter javne kulturne ustanove, kot izhaja iz Preglednice 1), MDDSZ (Direktorat za invalide, vojne veterane in žrtve vojnega nasilja, Direktorat za socialne zadeve, Direktorat za trg dela in zaposlovanje, Javni jamstveni, preživninski in invalidski sklad RS), MJU, Zavod za pokojninsko in invalidsko zavarovanje Slovenije, ZRSZ, URI – Soča, ZIZRS, NSIOS, IRSSV, YHD, Zveza Sonček

Poročevalci ministrstev in javnih zavodov:

Zavod za pokojninsko in invalidsko zavarovanje Slovenije, ZRSZ, MJU, MGRT, URI – Soča, IRSSV, MDDSZ (Direktorat za trg dela in zaposlovanje in Direktorat za invalide, vojne veterane in žrtve vojnega nasilja), MK

Sprejeta zakonodaja

Zavod za pokojninsko in invalidsko zavarovanje Slovenije poroča, da so bile v letu 2017 sprejete tri novele *Zakona o pokojninskem in invalidskem zavarovanju*: *Zakon o spremembi in dopolnitvah Zakona o pokojninskem in invalidskem zavarovanju* (ZPIZ-2C)²⁴, *Zakon o spremembi in dopolnitvi Zakona o pokojninskem in invalidskem zavarovanju* (ZPIZ-2D)²⁵ in *Zakon o spremembah in dopolnitvah Zakona o pokojninskem in invalidskem zavarovanju* (ZPIZ-2E)²⁶. Spremembe in dopolnitve niso posegale na področje pravic iz invalidskega zavarovanja na podlagi preostale delovne zmožnosti.

Programi

MDDSZ (Direktorat za trg dela in zaposlovanje) poroča, da so se v letu 2017 izvajali različni programi aktivne politike zaposlovanja (v nadaljevanju: APZ). Namen aktivne politike zaposlovanja (APZ) je usklajevati ponudbo in povpraševanje na trgu dela, zmanjšati brezposelnost in povečati zaposlenost, okrepiti usposobljenost posameznikov in jim pomagati do zaposlitve. V okviru ukrepov aktivne politike zaposlovanja se lahko delodajalci poslužujejo spodbud za zaposlovanje, usposabljanje ali izobraževanje. Brezposelne osebe in drugi iskalci zaposlitve imajo zaradi povečanja svojih zaposlitvenih možnosti pravico in obveznost, da se vključijo v ukrepe APZ skladno s podlagami za njihovo izvajanje. Po *Zakonu o urejanju trga dela* imajo prednost pri vključevanju v programe APZ prijavljeni brezposelni, ki še niso bili vključeni v noben program. S programi usposabljanja in izobraževanja si lahko brezposelne osebe pridobijo izobrazbo, znanje in veščine za opravljanje določenih poklicev ali nalog na delovnem mestu. V okviru programov APZ osebe lahko pridobijo tudi praktične delovne izkušnje, s katerimi si olajšajo pot do zaposlitve. S programi spodbujanja zaposlovanja pa se brezposelne osebe vključijo v delovno okolje, spoznajo nove ljudi in pridobijo dodatna znanja, veščine in delovne izkušnje.

V letu 2017 je bilo v različne programe APZ vključenih skupaj 2.006 brezposelnih invalidov, kar predstavlja 8 % glede na vse vključene brezposelne osebe (25.038). Delež vključenih brezposelnih invalidov v programe APZ je v letu 2017 ostal na skoraj enakem nivoju kot v letu 2016. Največ brezposelnih invalidov je bilo v letu 2017 vključenih v:

- programe javnih del (ukrep 4): 982,

²⁴ Uradni list RS, št. 23/17.

²⁵ Uradni list RS, št. 40/17.

²⁶ Uradni list RS, št. 65/17.

- različne programe usposabljanja in izobraževanja (ukrep 1): 583 in v
- programe spodbujanja zaposlovanja (ukrep 3): 428 brezposelnih invalidov.

V Spodbujanje samozaposlovanja (program: spodbujanje ženskega podjetništva) pa je bilo v letu 2017 vključenih 10 oseb (**MDDSZ - Direktorat za trg dela in zaposlovanje, ukrep 5.2**).

MDDSZ - Direktorat za trg dela in zaposlovanje tudi poroča, da za pomoč pri zaposlovanju brezposelnih invalidov na Zavodu RS za zaposlovanje skrbijo tudi rehabilitacijski svetovalci na območnih službah Zavoda. Aktivnosti rehabilitacijskega svetovanja in vključevanja v storitve zaposlitvene rehabilitacije se izvajajo z namenom reševanja zaposlitvenih težav populacije invalidov z najbolj kompleksnimi ovirami, posledično pa tudi povečanja izhodov v zaposlitev. Rehabilitacijski načrt je osnova za napotovanje in vključevanje brezposelnih invalidov k izvajalcem storitev zaposlitvene rehabilitacije. Rehabilitacijski svetovalec v okviru spremljanja doseganja ciljev rehabilitacijskega načrta spremlja tudi izvajanje storitev v skladu s standardi storitev. V poglobljeno rehabilitacijsko svetovanje, ki zajema informiranje in svetovanje o pravicah invalidnih oseb, ugotavljanje smiselnosti za začetek in vodenje postopka za ugotavljanje invalidnosti in/ali pravice do zaposlitvene rehabilitacije, napotovanje in spremljanje izvajanja storitev zaposlitvene rehabilitacije in izdelave ocene zaposlitvenih možnosti invalidne osebe, je bilo v letu 2017 vključenih 10.467 brezposelnih oseb.

V letu 2017 je bilo realiziranih 1.873 novih vključitev v storitve zaposlitvene rehabilitacije. Izvajanje storitev zaposlitvene rehabilitacije se zaključuje z oceno zaposlitvenih možnosti osebe, iz katere mora biti razvidno predvsem, ali je invalidna oseba zaposljiva v običajnem delovnem okolju, v podporni ali zaščitni zaposlitvi, za katera dela je usposobljena in kakšne podporne storitve ali prilagoditve potrebuje na delovnem mestu. V letu 2017 je bilo tako izdanih 131 odločb o podporni zaposlitvi, 153 odločb o zaščitni zaposlitvi in 373 odločb o nezaposljivosti.

Število brezposelnih invalidov v evidenci brezposelnih oseb na Zavodu se je glede na leto prej zmanjšalo za 1.177 oseb. Delež brezposelnih invalidov med vsemi brezposelnimi osebami je v letu 2017 znašal 17,2 % in se je glede na leto 2016 povečal za 1,3 odstotne točke.

Večja aktivnost in boljše poslovanje gospodarskih družb sta se tudi v letu 2017 ugodno odražala na trgu dela, kjer so naraščale potrebe delodajalcev po delavcih, odpuščanja delavcev je bilo manj. Na Zavodu se je prijavljalo manj novih brezposelnih oseb, upadali so vsi glavni dotoki v brezposelnost, kar je že povzročalo poslabševanje strukture brezposelnosti. V letu 2017 se je prijavljanje novih brezposelnih oseb glede na predhodno leto zmanjšalo za 8,4 %. Struktura brezposelnosti se je pod vplivom hitrejšega zaposlovanja, vse manjšega števila odpuščenih delavcev kot tudi upadanja števila iskalcev prve zaposlitve, spreminjala. Primerjava strukture brezposelnosti v decembru 2017 s strukturo v decembru 2016 kaže, da se je v letu dni povečal delež starejših od 50 let, delež oseb z osnovnošolsko izobrazbo in delež invalidov. Medtem pa se je hitro zmanjševal delež brezposelnih v starosti do 29 let (v letu dni za 1,7 odstotne točke, na 19,9 %). Pojasnjujejo, da zniževanje brezposelnosti invalidov praviloma ne sledi zniževanju splošne brezposelnosti; tako se je v letu 2017 število brezposelnih zmanjšalo za 14,6 %, invalidov pa zgolj za 7,4 %, kar posledično vpliva na večji delež invalidov.

V letu 2017 se je zaposlilo 68.602 brezposelnih oseb (6.254 oseb manj kot leta 2016). Razlog za manj zaposlitev je predvsem v zmanjšanju števila brezposelnih oseb v evidenci zavoda, ter izrazito strukturno neskladje med ponudbo in povpraševanjem na trgu dela. Od vseh zaposlitev brezposelnih oseb se je v letu 2017 zaposlilo 3.155 invalidov, kar je v primerjavi z letom 2016 za 7 % manj (oziroma za 220 oseb manj). V primerjavi z letom 2015 pa se je v 2017 zaposlilo za 16 % več invalidov (**MDDSZ - Direktorat za trg dela in zaposlovanje, ukrep 5.2**).

Preglednica 3: Brezposelni invalidi 2011-2017

Leto	Število brezposelnih (na dan 31.12)	Število brezposelnih invalidov (na dan 31.12)	Delež invalidov med brezposelnimi (v %)	Število zaposlitev invalidov v posameznem letu
2011	112.754	16.873	15,0	2.107
2012	118.061	17.454	14,8	2.694
2013	124.015	17.936	14,5	2.941
2014	119.458	17.646	14,8	2.929
2015	113.076	16.797	14,9	2.717
2016	99.615	15.836	15,9	3.375
2017	85.060	14.659	17,2	3.155

Vir: ZRSZ

MDDSZ poroča, da so leta 2017 začeli s pripravami na projekt »Razvoj in izvajanje prehoda mladih s posebnimi potrebami na trg dela«. Na ravni celotnega javnega razpisa se predvideva vključitev 2.100 oseb iz ciljne skupine mladih s posebnimi potrebami v projekte prehoda v obdobju 2018-2021, za kar je namenjenih 4.200.000,00 EUR. Prehod iz šolske v delovno sfero je pomemben in pogosto težaven korak za vsakega mladostnika. Mladostnik je soočen s številnimi težavami fiziološke in sociološke narave, ki jih prinaša obdobje adolescence. Če prehod iz šole v delo ni enostaven za povprečnega mladostnika, je še toliko težji za tistega, ki se sooča z invalidnostjo oz. oviranostjo fizične, psihične ali socialne narave. Namen projekta je s celostnim pristopom in sistematičnimi projektnimi vsebinami vplivati na večjo socialno vključenost mladih s posebnimi potrebami ter prispevati k oblikovanju enotnega podpornega okolja kot vmesnika med šolo in trgom dela za opolnomočeni vstop ciljne skupine na trg dela. Za mlade s posebnimi potrebami je ključnega pomena sodelovanje vseh strokovnjakov in institucij, ki pomembno vplivajo na kvaliteto njihovega življenja. Od samega začetka izvajanja projektov prehoda bodo vključeni starši, saj so prav oni pomembni vir informacij, hkrati pa bodo imeli starši zaradi svoje pozitivne komunikacije in zaupnega odnosa z uporabniki vloga svetovalca pri poklicnem odločanju mladostnika.

Ves čas trajanja projekta se bo mlade s posebnimi potrebami spremljalo, nudila se jim bo podpora pri vključevanju v zaposlitev in sicer tako, da se jim bo pomagalo pri razvijanju delovnih veščin in kompetenc, pri učenju postopkov in metod dela, pri razvijanju kvalitete dela ter pri osvajanju delovnih navad in delovne vzdržljivosti. Mlade s posebnimi potrebami se bo motiviralo in spodbujalo za aktivno življenje, omogočilo se jim bo aktivno in enakopravno sodelovanje v procesu, ter soodločanje in prevzemanje kontrole nad lastno situacijo.

Glede na izobrazbo in zmožnost mladih s posebnimi potrebami in tudi glede na njihove poklicne cilje in interese bodo projektni partnerji, ki bodo izvajali projekt prehoda, ustvarili mrežo delodajalcev, ki bodo mladim omogočali spoznavanje realnega sveta dela, delovne prakse, delovni preizkus in usposabljanje ter tudi morebitno zaposlitev (**MDDSZ - Direktorat za invalide, vojne veterane in žrtve vojne nasilja, ukrepa 5.3 in 5.4**).

S ciljem, da bi več zavarovancev, ki uveljavljajo pravico iz invalidskega zavarovanja, pridobilo pravico do poklicne rehabilitacije, je **Zavod za pokojninsko in invalidsko zavarovanje Slovenije** tudi v letu 2017 povabil na splošno predstavitev na posamezno območno enoto zavarovance, ki so v postopkih uveljavljanja pravic iz invalidskega zavarovanja izrazili željo, da bi namesto pravice do premestitve ali pravice do dela s krajšim delovnim časom izbrali pravico do poklicne rehabilitacije in zavarovancem, ki v postopkih uveljavljanja pravic iz invalidskega zavarovanja te želje niso izrazili, po mnenju

predsednikov invalidskih komisij na podlagi preučitve medicinske in delovne dokumentacije pa bi ti zavarovanci lahko pridobili pravico do poklicne rehabilitacije. Po splošni predstavitvi so delavci Zavoda za pokojninsko in invalidsko zavarovanje Slovenije opravili individualni motivacijski pogovor s posameznim zavarovancem (**Zavod za pokojninsko in invalidsko zavarovanje Slovenije, ukrep 5.3**).

MGRT poroča, da je socialno podjetništvo inovativna oblika podjetništva z velikim čutom odgovornosti za družbo in ljudi, za katero je značilno, da so motivi poslovanja v razreševanju socialnih, gospodarskih, okoljskih in drugih problemov družbe na inovativen način. Osnovni namen te alternativne oblike podjetništva je tržno delovanje ob upoštevanju načel socialnega podjetništva. Ustvarja nova delovna mesta za ranljive skupine oseb ter opravlja družbeno koristne dejavnosti. Področje socialnega podjetništva na MGRT sodi v delokrog Direktorata za regionalni razvoj, Sektorja za socialno podjetništvo, zadružništvo in ekonomsko demokracijo. V preteklem letu je bila v okviru prednostne naložbe (PN) »3.1 Spodbujanje podjetništva«, zlasti z omogočanjem lažje gospodarske izrabe novih idej in spodbujanjem ustanavljanja novih podjetij, vključno s podjetniškimi inkubatorji, sprejeta odločitev o podpori za »Javni razpis za izbor operacij za zagon socialnih podjetij in mladinskih zadrug v letih 2016-2018« v skupni vrednosti 1.907.824,86 EUR (EU in SLO udeležba: 1.290.561,99 EUR na vzhodu in 617.262,87 EUR na zahodu).

Namen navedenega javnega razpisa je spodbuditi zagon novih socialnih podjetij oziroma spodbuditi zagon podjetniških podjetij v obstoječih socialnih podjetjih in zagon novih mladinskih zadrug s statusom socialnih podjetij. Podpora je namenjena zagonu novih in izboljšanju poslovanja obstoječih socialnih podjetij, kar bo prispevalo k realizaciji razvojnih potencialov socialnega podjetništva kot celote in tako povečati zmožnosti preživetja socialnih podjetij (oz. ciljnih upravičencev) v začetnem obdobju poslovanja kot tudi prispevati k njihovim dolgoročnim sposobnostim obstoja na trgu, ob hkratnem povečanju konkurenčnosti na relevantnih področjih. Podpora bo prispevala k lažjemu prenosu razvitih inovativnih podjetniških idej v socialno podjetniške projekte, kar je pogoj za dolgoročno preživetje, rast in razvoj podjetja skozi komercializacijo proizvodov, storitev in procesov na trgu. Na javnem razpisu, ki je bil objavljen v letu 2016, je bilo potrjenih 94 operacij (64 na vzhodu in 30 na zahodu). Za obdobje 2017 in 2018 je bilo odobrenih sredstev (sklepi o sofinanciranju) v višini 1.868.893,00 EUR (EU in SLO udeležba: 1.272.313,00 EUR na vzhodu in 596.580,00 EUR na zahodu). Tekom izvajanja operacij v letu 2017 je MGRT zabeležilo 4 odstopa od pogodbe, 3 sklepe o razveljavitvi sklepov, 1 upravičenec pa ni podpisal pogodbe o sofinanciranju. V zaključku leta 2017 je bilo tako aktivnih 86 operacij (58 na vzhodu in 28 na zahodu). Realizacija črpanja sredstev upravičenih stroškov oziroma izplačil je v letu 2017 znašala 959.123,56 EUR (EU in SLO udeležba: 629.427,71 EUR na vzhodu in 329.695,85 EUR na zahodu).

Na javnem razpisu so bila izbrana socialna podjetja tipa A in B, zato so bila sredstva javnega razpisa posredno namenjena tudi invalidom. Invalidi sodijo v skupino najbolj ranljivih ljudi na trgu dela, in sicer predstavljajo eno od skupin ranljivih ljudi skladno z Uredbo Komisije (ES) št. 800/2008, ki jih morajo socialna podjetja tipa B zaposliti v obsegu 1/3 vseh zaposlenih. Socialna podjetja tipa A pa nimajo zakonsko predpisane strukture zaposlenih glede na vključenost v najbolj ranljive skupine ljudi na trgu dela (**MGRT, ukrep 5.2**).

V **Sektorju za muzeje, arhive in knjižnice Direktorata za dediščino MK** poročajo, da se je tudi v letu 2017 v skladu z možnostmi udeležanja prioriteta učinkov evropskega projekta sofinanciranega iz sredstev Evropskega socialnega sklada z naslovom Dostopnost do kulturne dediščine ranljivim skupinam, katerega nosilec je bil javni zavod Slovenski etnografski muzej. Prioriteta temelji na enakih možnostih in spodbujanju socialne vključenosti ranljivih družbenih skupin, usmerjena pa je v dvig zaposljivosti ranljivih skupin na področju kulture in podpora njihovi socialni vključenosti. Sicer pa so se tudi v letu 2017 v izvajanje javne službe vključevale preko projektov javnih del v nekaterih muzejih (npr. Narodni muzej Slovenije) in arhivih ter knjižnicah tudi težje zaposljive in invalidne osebe. Dobre prakse predstavljajo pozitivno izkušnjo (**ukrepa 5.2 in 5.3**).

Arhiv Republike Slovenije (ARS) pa poroča, da se je v letu 2017 za čas trajanja projekta za polni delovni čas pri njih zaposlila ena oseba s statusom invalida, kar predstavlja 1,45 % vseh zaposlenih. V ta namen je bilo ustrezno opremljeno delovno mesto za slepo osebo (tehnična in programska

oprema, podobno kot za čitalnico). Izvajajo pa tudi usposabljanje ene osebe v programu zaposlitvene rehabilitacije (*ukrepi 5.2 in 3.2*).

Po poročanju **Direktorata za ustvarjalnost MK (Sektor za umetnost)** so v strukturi zaposlenih v javnih zavodih tudi invalidi, tako v poslovnem, kot v umetniškem delu javnega zavoda. Skladno z njihovimi interesi in sposobnostmi jim javni zavodi zagotavljajo prilagojeno delo, delovni čas in primerno delovno okolje za čim lažjo vključitev v delovni proces. Javni zavodi vključujejo v svojo dejavnost invalide tudi kot zunanje sodelavce (npr. gledališki lektor) (*ukrepa 5.2 in 3.2*).

Služba za splošne in kadrovske zadeve MK pa je poročala, da so bili v letu 2017 do vključno 31. 8. 2017 zaposleni na MK zaposleni skupno 3 invalidi. Ker se je ena oseba s statusom invalida s 1.9.2017 upokojila, sta bila od tega dne dalje na MK zaposlena samo še dva invalida. Glede kvot zaposlovanja invalidov na MK ugotavljajo, da MK ne izpolnjuje kvote zaposlenih za invalide, to je 2% delež zaposlenih invalidov od celotnega števila zaposlenih, kar bi sicer znašalo 3 zaposlitve s statusom invalida. Pri tem je potrebno pripomniti, da je verjetno zaposlenih uslužbencev / uslužbenk s statusom invalida na MK sicer nekaj več, vendar jih zaradi različnih vzrokov MK ne vodi v svojih uradnih evidencah kot invalide. Po podatkih **Službe za upravno poslovanje, splošne zadeve in informatiko MK** pa je bila v letu 2017 zaposlena ena invalidna oseba, ki v omenjeni službi ni bila diskriminirana (*ukrepa 5.2 in 5.3*).

MK poroča, da je bila **Splošna knjižnica Ljutomer** v letu 2017 uspešna na javnem razpisu za izbor operacij »Podporno okolje za delovanje na področju kulture«, ki ga je razpisalo MK. Projekt so poimenovali »Bralno potovalna malha: ranljivi pomagajo ranljivim«. V projektu so zaposlili delavko iz ranljive socialne skupine, ki hodi do starejših in nemobilnih posameznikov in jim prinese knjige na dom, po potrebi jim jih tudi bere. Ocenjujejo, da s pomočjo knjige iz »malhe« nemobilni posamezniki znova pridobijo občutek upoštevanja in spoštovanja ter hkrati ponovnega vključevanja v družbo (*ukrepi 5.2, 8.1 in 8.2*).

Mestno gledališče Ljubljansko (MGL) je v letu 2017 zaposlovalo skupno tri invalide, od tega dva za polovičen delovni čas, ena pa za polni delovni čas. Delovni prostor je zanje bil urejen v skladu z njihovim statusom, ravno tako so imeli prilagojene delovne naloge (*ukrep 5.2*).

SNG Drama Ljubljana v običajnem delovnem okolju so v letu 2017 imeli zaposlene delavce, ki jim je bila priznana invalidnost. Vsi so zadržali zaposlitev tudi po nastanku invalidnosti, kar so dosegli s prilagoditvijo delovnih mest (prilagoditev ritma delovnega časa oziroma razdelitve delovnih nalog, prilagoditev delovne opreme in pripomočkov) ali pa s prerazporeditvijo na drugo ustrezno delovno mesto v skladu s preostalimi zmožnostmi delavca in v skladu z možnostmi delovnega procesa (zaradi same narave dela namreč nekateri poklici v gledališču niso primerni za zaposlovanje invalidov, kot npr. vzdigovanje in prenašanje težkih bremen, težko fizično delo). V smislu preprečevanja poškodb in posledično invalidnosti so tudi v letu 2017 stalno skrbeli za izvajanje ukrepov iz varstva pri delu, zastarela in neustrezna delovna sredstva in opremo, ki so škodljiva za zdravje, so nadomestili s sodobnejšimi in varnejšimi. Občasno so sodelovali tudi z zunanjimi izvajalci, ki zaposlujejo invalide (npr. urejanje zunanje okolice, tiskarske storitve) (*ukrep 5.2*).

SNG Nova Gorica je v letu 2017 zaposlovalo dva invalida v prilagojenem delovnem okolju (ena redna zaposlitev in ena zaposlitev preko javnih del) (*ukrep 5.2*).

Mestno gledališče Ptuj je v letu 2017 v svoje delo aktivno vključevalo invalide. V eni od aktivnih predstav je tako nastopala oseba z invalidnostjo, prav tako se je v študije predstav pogosto vključil lektor, ki je invalid (*ukrep 5.2*).

Slovenski gledališki inštitut (SLOGI) sicer v letu 2017 ni imel zaposlenega invalida, izvajal pa je program, ki zagotavlja podporo pri pridobivanju znanj in s tem razvijanju poklicne kariere gluhe stalne zunanje sodelavke in izvajalke SLOGI (*ukrep 5.2*).

Na **RTV Slovenija** so tudi v letu 2017 zaposlovali invalide. Konec leta 2017 je bilo tako med skupno 2.239 redno zaposlenimi delavci redno zaposlenih skupno 51 invalidov (to je 2,28% vseh zaposlenih na RTV Slovenija), ki so imeli priznano tretjo ali drugo kategorijo invalidnosti. Med njimi je bilo 30 invalidov, ki so imeli sklenjeno pogodbo o zaposlitvi s polovičnim delovnim časom, 1 pa je imel sklenjeno pogodbo s šesturnim delovnim časom. Od tega jih so bili na Radiu Slovenija zaposleni

skupno 3 invalidi, na TV Slovenija 28 invalidov, na področju glasbene produkcije 2 invalida na RTV Koper – Capodistria 6 invalidov, v enoti Oddajniki in zveze so zaposlovali 2 invalida, na področju skupnih dejavnosti pa še 10 invalidov. Ostale enote RTV Slovenije niso zaposlovale invalidov (*ukrepa 5.2 in 5.3*).

V obdobju od leta 2016 do leta 2019 pa **Javna agencija za knjigo RS** vodi projekt z naslovom »Vključujemo in aktiviramo«, ki je sofinanciran iz Evropskega socialnega sklada v skupni okvirni vrednosti okoli 850.000,00 EUR (od tega prispevek ESS 650.000,00 EUR). Namen projekta je opolnomočenje in socialno vključevanje (vključevanje v družbo in na trg dela) pripadnikov naslednjih štirih ranljivih skupin prebivalcev: (1) osebe z motnjami v duševnem zdravju, (2) osebe z motnjami v duševnem razvoju, (3) zaporniki v fazi odpusta iz zapor in (4) osebe, ki se zdravijo odvisnosti od prepovedanih drog. Vključevanje posameznikov iz omenjenih ranljivih skupin prebivalcev v družbo poteka s pomočjo spodbujanja kulturne in umetniške ustvarjalnosti pripadnikov ranljivih skupin. Gre za aktivnosti, ki potekajo v obliki predavanj in ustvarjalnih delavnic. Program je razdeljen na naslednje module: (1) modul (slovenske) književnosti, (2) modul ilustriranja, (3) modul kreativnega pisanja in izražanja, (4) modul za razvoj digitalne pismenosti in po potrebi (5) dodatni moduli (npr. veščine javnega nastopanja in samopredstavitve). Usposabljanja (delavnice) vodijo priznani slovenski pesniki, pisatelji, literarni kritiki, prevajalci, ilustratorji, kulturologi, novinarji, sociologi, socialni delavci in psihologi oziroma psihoterapevti. Udeležencem omogočajo tudi srečanja z avtorji literarnih del, stripov, karikatur oziroma ilustracij. V letu 2016 so delavnice potekale v Centrih za usposabljanje, delo in varstvo (v nadaljevanju CUDV) Črna na Koroškem, Dobrna in Dolfke Boštjančič Draga ter v Zavodih za prestajanje kazni zapor (v nadaljevanju ZPKZ) na Dob, na Igu in v Mariboru. V letu 2017 je JAK sodeloval z ZPKZ Ig, ZPKZ Maribor, Zavodom za prestajanje mladoletniškega zapor in kazni zapor Celje ter z društvom Altra, Novi paradoks, Projekt Človek in Vezi, nadalje z Dnevним centrom Šent Postojna, Socialno varstvenim zavodom Dutovlje in Zavodom Pelikan – Karitas (Terapevtsko skupnostjo za zasvojene s pridruženimi težavami v duševnem zdravju – ts Sostro). V letih 2016 in 2017 so izšli trije zborniki z literarnimi in likovnimi prispevki udeležencev delavnice ter spremnimi besedami mentorjev (»Človeško srce je čudna stvar«, »Pobeg v literaturo« in »Pot k svobodi«). V času od 08.12.2017 do 20.12.2017 je bila v avli MK odprta razstava likovnih izdelkov udeležencev v projektu. V letu 2016 je bil program izveden v 7 skupinah, v usposabljanje pa je bilo vključenih skupno 66 oseb (od tega 43 iz vzhodne kohezijske regije in 23 iz zahodne kohezijske regije). Od tega je usposabljanje uspešno zaključilo skupno 54 udeležencev ali 81% vseh udeležencev. V letu 2017 je bilo v projekt vključenih 8 skupin z skupno okoli 80 oseb. Vsaka posamezna skupina je imela 80 pedagoških ur na leto ter še dodatnih 10 pedagoških ur ilustriranja na leto. V projekt je poleg oseb iz ranljivih skupin vključenih še okoli 30 mentorjev ter 30 mentorjev ilustratorjev. Cilj je do leta 2019 usposobiti 200 pripadnikov ranljivih družbenih skupin (od tega 80 iz zahodne kohezijske regije in 120 iz vzhodne kohezijske regije). V okviru projekta vsako leto JAK izvede pred začetkom izvajanja posameznega sklopa usposabljanj tudi seminar za mentorje skupin (*ukrepi 4.5, 4.13, 5.1 in 5.2*).

Raziskovalna dejavnost

ZRSZ je tudi v letu 2017 sodeloval z MDDSZ in Razvojnim centrom URI – Soča pri izvedbi naslednjih razvojnih nalog:

- izvajanje postopkov ugotavljanja invalidnosti in priznavanja pravic do zaposlitvene rehabilitacije po *Zakonu o zaposlitveni rehabilitaciji in zaposlovanju invalidov* (v nadaljevanju: ZZRZI) (pridobitev mnenja o ravni znanj, sposobnosti, interesov in delovnih navad, obravnava na Rehabilitacijski komisiji, priprava mnenja RK, priprava odločb o priznanju/zavrnitvi statusa invalida in/ali pravice do storitev zaposlitvene rehabilitacije, izvedba obračuna stroškov) (*ukrep 5.1*),
- vključevanje brezposelnih invalidov v storitve zaposlitvene rehabilitacije (priprava rehabilitacijskih načrtov, izdaja napotnic, sodelovanje na timskih obravnavah, spremljanje, evalvacija poročil, spremljanje prisotnosti, izvedba obračuna stroškov) (*ukrep 5.4*),

- ocenjevanje zaposlitvenih možnosti za brezposelne invalide (priprava ocene zaposlitvenih možnosti, odločb o zaposljivosti v podporni in zaščitni zaposlitvi ter odločb o nezaposljivosti) (*ukrep 5.2*),
- sodelovanje pri pripravi podlag za povečanje števila strokovnih timov za izvajanje storitev zaposlitvene rehabilitacije za obdobje 2014–2020 (*ukrep 5.5*),
- postopna širitev mreže delodajalcev za izvajanje usposabljanja (*ukrep 5.5*),
- sodelovanje pri izvajanju dodatnih izobraževanj in usposabljanj strokovnih delavcev (*ukrep 5.5*),
- vključevanje invalidov v storitve Zavoda po ZUTD in ZZRZI (VKO, APZ, ZR) (*ukrep 5.4*).

IRSSV poroča, da bo treba v okviru sprememb *Zakona o družbenem varstvu duševno in telesno prizadetih oseb* (v nadaljevanju: ZDVTDP) oziroma v okviru priprave novega zakona (*Zakon o socialnem vključevanju invalidov*), ki bo urejal pravice intelektualno ter gibalno/telesno oviranih osebe, ki so nezmožne za samostojno življenje in delo, ustrezno urediti tudi področje dela in zaposlovanje teh oseb. Ena izmed ključnih pomanjkljivosti trenutno obstoječe področne zakonodaje je namreč ta, da ne omogoča prehodov med statusi, ki so povezani z zaposlitvijo. Konkretno to pomeni, da zakonodaja ne omogoča prehodov oseb na trg dela in nazaj.

MDDSZ, kot pripravljavec *Zakona o socialnem vključevanju invalidov*, ki bo nadomestil ZDVTDP, je pri IRSSV v letu 2017 naročil popis tujih praks glede ureditve zgoraj omenjenega področja. Na IRSSV so tako pripravili kratko študijo z naslovom *Participacija intelektualno in gibalno/telesno oviranih oseb v sferi dela v izbranih državah Evropske Unije*. Fokusiran pregled in popis ureditev dela in zaposlovanja zgoraj omenjen skupine invalidov, zlasti oseb z motnjami v duševnem razvoju, v izbranih državah Evropske Unije (Avstrija, Nemčija, Danska, Norveška, Švedska, Nizozemska in Irska), pokaže, da države z različnimi ukrepi vedno bolj spodbujajo participacijo te skupine invalidov v sfero dela. Politike izbranih držav gredo večinoma v smer, da omogočajo kombinacijo različnih statusov (na primer delno zaposlenega in prejemnika nadomestila za invalidnost), kombinacijo prejetega prejemka na podlagi invalidnosti oziroma nezmožnosti ali zmanjšane zmožnosti za delo s prejetjem dohodka, ki ga oseba zasluži z lastnim delom. Gre za rešitve, ki omogočajo, da se delo invalidom izplača. Raziskovalci IRSSV izpostavljajo, da se varstveno delovni centri v večini držav odpirajo v skupnost, preoblikujejo v centre, ki nudijo uporabnikom oziroma zaposlenim invalidom bolj prilagojene programe, različne oddelke, ki so na eni strani usmerjeni bolj v (zaposlitveno) rehabilitacijo, pripravo oseb za vstop v bolj odprt trg dela, mentorstvo in podporo invalidom, ki delajo zunaj varstveno delovnih centrov, na drugi strani pa v zagotavljanje vsaj delne vključitve v delo in zaposlitev za najtežje invalide znotraj centrov. Vsekakor so varstveno delovni centri že dlje časa tudi v drugih evropskih državah deležni številnih kritik in pobud za preoblikovanje v službe, ki v večji meri sledijo načelom socialnega modela skrbi za invalide (*IRSSV, ukrep 5.6*).

Dogodki

Zavod za pokojninsko in invalidsko zavarovanje Slovenije poroča, da je v letu 2017 bilo v zvezi s predlagano uvedbo »trajnejše nezmožnosti za delo« v *Zakonu o zdravstvenem varstvu in zdravstvenem zavarovanju*, po kateri bi se dolgotrajni bolniški stalež prenesel na Zavod za pokojninsko in invalidsko zavarovanje Slovenije, kar nekaj sestankov med vodstvi izvedenskih organov Zavodom za pokojninsko in invalidsko zavarovanje Slovenije, ZZZS in Ministrstvom za zdravje. Med izvedenskimi organi ZZZS in Zavoda za pokojninsko in invalidsko zavarovanje Slovenije je bilo v letu 2017 več sestankov ter posvet imenovanih zdravnikov in predsednikov invalidskih komisij. Že dalj časa je vzpostavljen poseben protokol za sodelovanje med posameznimi invalidskimi komisijami ter imenovanimi zdravniki v okviru območnih enot zavodov. V januarju 2017 je bil izdan nov *Priročnik za ocenjevanje invalidnosti*, ki predstavlja nadaljevanje oblikovanja smernic za potrebe dela senatov invalidskih komisij tudi v smeri poenotenja ocenjevanja invalidnosti (*ukrep 5.1*).

Zavod za pokojninsko in invalidsko zavarovanje Slovenije je v letu 2017 predstavil pravico do poklicne rehabilitacije pri naslednjih delodajalcih: 21. 11. 2017 v UKC Ljubljana, 5. 11. 2017 v Cinkarni Celje, 6. 11. 2017 v Elektro Celje, 23. 10. 2017 v Gorenju Velenje ter 2. 10. 2017 v Premogovniku Velenje. Tako kot v preteklih letih, je Zavod za pokojninsko in invalidsko zavarovanje Slovenije tudi v

letu 2017 sodeloval z ZIZRS. Zavod za pokojninsko in invalidsko zavarovanje Slovenije, ZZSZ in ZIZRS so v letu 2017 pričeli z aktivnostmi za pripravo 5. Mednarodnega kongresa medicinskih izvedencev Slovenije, na katerem bodo glavne teme nevrologija, onkologija ter poklicna in zaposlitvena rehabilitacija. 14. 3. 2017 so iz Sektorja za izvedenstvo in Oddelka za invalidsko zavarovanje in poklicno rehabilitacijo Območne enote Celje v Ljubljani predstavnikom pogodbenih izvajalcev zaposlitvene rehabilitacije predstavili pravico do poklicne rehabilitacije in priložnik Priporočila strokovnim institucijam (izvajalcem zaposlitvene rehabilitacije) za poročilo o poklicni rehabilitaciji, ki ga je Zavod za pokojninsko in invalidsko zavarovanje Slovenije pripravil januarja 2017, 10. 6. 2017 sta predstavnika Zavoda za pokojninsko in invalidsko zavarovanje Slovenije v Zrečah predavala o invalidskem zavarovanju in pravici do poklicne rehabilitacije, 29. 8. 2017 pa so se predstavniki Zavoda za pokojninsko in invalidsko zavarovanje Slovenije udeležili sestanka z izvajalci zaposlitvene rehabilitacije VITIS Ptuj, na katerem so govorili o težavah izvajanja storitve poklicne rehabilitacije in pripravi strokovnih poročil o poklicni rehabilitaciji. Tudi na

Medobčinskem društvu delovnih invalidov Celje je ob dnevu odprtih vrat 12. 9. 2017, predstavnik Zavoda za pokojninsko in invalidsko zavarovanje Slovenije predstavil invalidsko zakonodajo in pravico do poklicne rehabilitacije, 15. 12. 2017 pa sta se na URI Soča predstavnika zavoda udeležila sestanka glede priprav strokovnih poročil o poklicni rehabilitaciji (**Zavod za pokojninsko in invalidsko zavarovanje Slovenije ukrepa 5.2 in 5.3**).

URI – Soča poroča, da delo v intervizijskih skupinah njihovega Razvojnega centra za zaposlitveno rehabilitacijo predstavlja stalno bazo za koordinacijo in usklajevanje strokovnega razvoja zaposlitvene rehabilitacije. V okviru intervizijskih skupin je v letu 2017 potekalo več aktivnosti, ki so povezale strokovne delavce in medinstitucionalno okolje, kar je potrebno iz systemskega vidika. Organizirali so tudi tri intervizijska srečanja za predstavitev strokovnih nalog Razvojnega centra za zaposlitveno rehabilitacijo in intervizijo za področje samozaposlovanja invalidov (**URI – Soča, ukrep 5.5**).

ZRSZ, ZIZRS, URI – Soča in Zavod za pokojninsko in invalidsko zavarovanje Slovenije so kot soorganizatorji (skupaj z **MDDSZ**) sodelovali pri pripravi in izvedbi REHA dnevov, ki so potekali v Portorožu od 26. do 27. septembra 2017 na temo Prihodnost - možnosti in priložnosti dela za invalide.

ZRSZ tudi poroča, da je skupaj z ZIZRS sodeloval še pri pripravi in izvedbi seminarjev s področja zaposlitvene rehabilitacije.

Kvantitativni podatki

Po podatkih **MJU** se v obdobju od 1. 1. 2017 do 31. 12. 2017 v organih državne uprave na novo ni zaposlil noben pripravnik invalid, v praktično usposabljanje pa je bilo vključenih sedem dijakov s posebnimi potrebami. V organih državne uprave je bil v letu 2017 izveden tudi en postopek pridržanega javnega naročila po določbah 31. člena *Zakona o javnem naročanju*²⁷, in sicer na MDDSZ (glej spodnjo preglednico).

Preglednica 4: Praktično usposabljanje za dijake in pridržana javna naročila v letu 2017

Organ državne uprave	Praktično usposabljanje za dijake		Izvedeno javno naročilo po določbah 31. člena ZJN
	Število	Sprejet od–do	
Ministrstvo za pravosodje	1	13.3.–12.5.2017	NE
Ministrstvo za javno upravo	1	3.5.–22.6.2017 in 5.9.–26.10.2017	NE
	1	6.9.–29.12.2017	

²⁷ Uradni list RS, št. 91/15.

Organ državne uprave	Praktično usposabljanje za dijake		Izvedeno javno naročilo po določbah 31. člena ZJN
	Število	Sprejet od–do	
Ministrstvo za izobraževanje, znanost in šport	1	13.2.–24.2.2017	NE
	1	in 4.9.–25.10.2017	
Ministrstvo za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti	1	27.3.–14.4.2017	DA, 68.678,10 EUR
	1	in 3.5.–25.5.2017	

Vir: MJU

MJU navaja tudi podatke **Centralne kadrovske evidence državne uprave** (CKEDU), po katerih je bilo v organih državne uprave (ministrstvih, organih v sestavi, vladnih službah in upravnih enotah) na dan 31. 12. 2017 zaposlenih 998 invalidov, ki so bili razporejeni po naslednjih kategorijah:

Preglednica 5: Število zaposlenih invalidov glede na kategorije

Kategorije invalidnosti	Število na dan 31. 12. 2014	Število na dan 31. 12. 2015	Število na dan 31. 12. 2016	Število na dan 31. 12. 2017
Invalid II. kategorije	117	112	101	94
Invalid III. kategorije	770	786	827	865
Vojni invalid	3	3	3	4
Telesna okvara	37	36	35	29
Drugi invalidi	7	5	5	6
Skupaj	934	942	971	998

Vir: CKEDU (ukrep 5.3).

ZRSZ poroča o številu obravnav, odločb in o invalidih, ki so se zaposlili v letu 2017:

Preglednica 6: Število opravljenih storitev ZRSZ za invalide in število brezposelnih invalidov, ki so se zaposlili

	2014	2015	2016	2017
Število vključenih v delavnice VKO	n. p.	1424	718	1433
Število obravnavanih na rehabilitacijskih komisijah	991	1030	1063	1044
Število vključenih v storitve zaposlitvene rehabilitacije	2110	2228	2253	2228
Število invalidov, ki jim je bila izdana odločba o podporni zaposlitvi	71	57	113	131
Število invalidov, ki jim je bila izdana odločba o zaščitni zaposlitvi	94	98	157	153
Število invalidov, ki jim je bila izdana odločba o nezaposljivosti	305	303	453	373
Število vključenih v APZ	n. p.	1495	1689	2006
Število brezposelnih invalidov, ki so se zaposlili	2929	2717	3375	3155

Vir: ZRSZ (ukrep 5.3 in 5.4).

Zavod za pokojninsko in invalidsko zavarovanje Slovenije poroča, da je v letu 2017 na predstavitev pravice do poklicne rehabilitacije²⁸ povabil 672 zavarovancev, od katerih se jih je 364 odločilo za nadaljevanje postopka v smeri poklicne rehabilitacije, kar je za 19,3 odstotka več kot v letu

²⁸ V skladu s četrtem odstavkom 181. člena ZPIZ-2 invalidska komisija poda izvedensko mnenje o obliki poklicne rehabilitacije na podlagi mnenja strokovne institucije s področja medicine dela in poklicne rehabilitacije.

2016. Zavod za pokojninsko in invalidsko zavarovanje Slovenije je v letu 2017 kontroliral 141 poročil izvajalcev zaposlitvene rehabilitacije o smiselnosti ter obliki in načinu poklicne rehabilitacije. 55,3 odstotka poročil je vsebovalo vse elemente potrebne za kasnejšo izvedbo poklicne rehabilitacije, ostala poročila pa so bila vrnjena v dopolnitev. V letu 2017 je zaključilo poklicno rehabilitacijo 112 zavarovancev, na dan 31. december 2017 pa se je rehabilitiralo 239 zavarovancev. V 77. primerih je bil podpisan aneks k pogodbi o poklicni rehabilitaciji zaradi podaljšanja trajanja rehabilitacije, ker so bili zavarovanci začasno zdravstveno ali drugače objektivno nezmožni za izvajanje le-te.

Struktura zavarovancev, ki so nastopili poklicno rehabilitacijo v letu 2017, se glede na pretekla leta ni bistveno spremenila. Med rehabilitanti še vedno prevladujejo moški (60 odstotkov), največ vključenih je iz starostne skupine od 31 do 40 let (48,4 odstotka), pretežni del zavarovancev pa je zaposlenih (63,2 odstotka). Prizadevanja Zavoda za pokojninsko in invalidsko zavarovanje Slovenije, da bi bila poklicna rehabilitacija enostavna in hitra, v korist zavarovancev pri ohranitvi oziroma pridobitvi zaposlitve ter prilagojena dejanskim potrebam delodajalca oziroma trga dela, se kaže v spreminjanju strukture oblik in načinov poklicne rehabilitacije. Najpogostejši način poklicne rehabilitacije je sicer še vedno izobraževanje, vendar pa je delež iz 54,8 odstotka v letu 2016 padel na 43,2 odstotka v letu 2017. Deleži ostalih načinov pa so se povečali: rehabilitacija s kratkotrajnim usposabljanjem oziroma izobraževanjem iz 31,3 odstotka v letu 2016 na 36,8 odstotka v letu 2017; rehabilitacija z izobraževanjem ob delu iz 1,7 odstotka v letu 2016 na 7,4 odstotka v letu 2017 ter prilagoditev delovnega mesta s tehničnimi pripomočki iz 6,1 odstotka v letu 2016 na 7,3 odstotka v letu 2017. S praktičnim delom pri delodajalcu oziroma z drugimi oblikami pa se je rehabilitiralo 5,3 odstotka zavarovancev (6,1 odstotka v letu 2016).

Izvajanje Sklepa o merilih in postopku za določanje višine sredstev za kritje stroškov prilagoditve prostorov in delovnih sredstev ter usposabljanja za ohranitev zaposlitve delovnega invalida²⁹. Delodajalci lahko uveljavljajo sofinanciranje prilagoditev delovnega mesta tudi v okviru zahtev za sofinanciranje prilagoditev prostorov in delovnih sredstev v zvezi s pravico do premestitve delovnega invalida. Z različnimi delodajalci je bilo v letu 2017 sklenjenih 15 tovrstnih pogodb. Vrednost vseh sklenjenih pogodb je znašala 21.525,54 evra. Najvišji znesek sofinanciranja je znašal 4.477,40 evra, najnižji pa 97,27 evra.

V okviru ukrepov za ohranitev zaposlitve delovnih invalidov je **Zavod za pokojninsko in invalidsko zavarovanje Slovenije** v letu 2017 sofinanciral stroške usposabljanja v 26 primerih. Pogodbe so bile sklenjene s 14. različnimi delodajalci. Največ pogodb je bilo sklenjenih za en mesec (10 pogodb) oziroma tri mesece (devet pogodb). Najdaljše usposabljanje je trajalo deset mesecev. Skupna vrednost sklenjenih pogodb je bila 25.541,02 evra, najvišji znesek sofinanciranja pa je znašal 2.865,90 evra (**Zavod za pokojninsko in invalidsko zavarovanje Slovenije, ukrep 5.3**).

Težave, opozorila, komentarji, predlogi

ZRSZ opozarja na naslednje:

- razmerje med številom brezposelnih invalidov in številom rehabilitacijskih svetovalcev se ne spreminja-večina jih opravlja še druge naloge iz področja (aktivne politike) zaposlovanja, saj novega zaposlovanja ni,
- čakalne dobe za vključitev v storitve zaposlitvene rehabilitacije so pri nekaterih izvajalcih še vedno predolge (več kot 6 mesecev),
- kažejo se potrebe po širitvi mreže delodajalcev, ki jo oblikujejo posamezni izvajalci storitev (možnosti za usposabljanje), in
- potrebe po sistemski ureditvi statusa in pravic iz naslova vključenosti nezaposljivih oseb v programe socialne vključenosti (**ZRSZ, ukrepi 5.1, 5.2, 5.3**).

MDDSZ (Direktorat za trg dela in zaposlovanje) poroča, da je v letu 2017 Svet za invalide podal naslednje sklepe:

²⁹ Uradni list RS, št. 6/14.

- Svet za invalide je predlagal Ministrstvu za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti ustanovitev delovne skupine (znotraj MDDSZ) za preučitev možnosti za poenotenje strokovnih meril na področju ocenjevanja invalidnosti po ZPIZ-2 in ZZRZI, kot tudi možnosti za povečanje deleža aktivnih oblik podpore delodajalcem in invalidom za ohranjanje zaposlitve, posledično pa tudi priprave sprememb oz. dopolnitev pravnih podlag za izvajanje.
- Svet za invalide je Ministrstvu za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti tudi predlagal ustanovitev medministrske delovne skupine za preučitev možnosti za implementacijo pridržanih javnih naročil in kombiniranja zaposlitveno-izobraževalnih programov in začasnega zaposlovanja glede na netržne zaposlitvene možnosti z namenom uresničevanja zakonsko predvidenih možnosti za delodajalce, ki zaposlujejo invalide (**MDDSZ - Direktorat za trg dela in zaposlovanje, ukrep 5.1**).

Poročevalci nevladnih organizacij:

NSIOS, ZIZRS

Dogodki

NSIOS je sodeloval pri organizaciji in izvedbi mednarodne konference o invalidskih podjetjih, ki jo vsako leto pripravlja Zavod invalidskih podjetij Slovenije (ZIPS). Prav tako so se v okviru sodelovanja z ZIPS, podrobno ukvarjali z različnimi praksami implementacije 34. člena *Uredbe o splošnih skupinskih izjemah v kontekstu državnih pomoči* in se tozadevno sestali tudi s pristojnimi na Generalnem direktoratu za konkurenco pri Evropski komisiji, kjer so naleteli na razumevanje in prišli do rešitve te zadeve.

ZIZRS je konec leta 2017 skupaj s 14 projektnimi partnerji nacionalnega projektnega partnerstva pričelo izvajati projekt »Razvoj in izvajanje prehoda mladih s posebnimi potrebami na trg dela« (v nadaljevanju Prehod mladih). Projekt sofinancirata Ministrstvo za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti in Evropska unija iz Evropskega socialnega sklada. Prijavitelj projekta je bil ZIZRS, ki bo izvajal projekt koordinacije, partnerji v projektu pa so kot pomemben deležnik pri usposabljanju in zaposlovanju invalidov na trgu dela vsi izvajalci zaposlitvene rehabilitacije. Namen projekta je s celostnim pristopom in sistematičnimi projektnimi vsebinami vplivati na večjo socialno vključenost mladih s posebnimi potrebami ter prispevati k oblikovanju enotnega podpornega okolja kot vmesnika med šolo in trgom dela za opolnomočen vstop ciljne skupine na trg dela.

Prehod mladih s področja izobraževanja v izbiro ustreznega poklica ter potem v delovno sfero je pogosto težaven za vsakega mladostnika. Mladi s posebnimi potrebami pa imajo pri tem prehodu še toliko večje težave. Podatki kažejo, da jih velika večina po končanem šolanju ostane doma. Nekateri se prijavijo v evidenco Zavoda RS za zaposlovanje, drugi se vključijo v proces zaposlitvene rehabilitacije, le redki se zaposlijo. Med brezposelnostjo pa izgubijo temeljne sposobnosti zaposljivosti, kot so strokovno znanje, delovne navade, samozavest ipd. Reševanju tega problema je namenjen projekt Prehod mladih. Znotraj projekta bodo strokovno usposobljeni delavci, izvajalci zaposlitvene rehabilitacije s pomočjo multidisciplinarnih strokovnih timov mladim s posebnimi potrebami nudili podporo in pomoč za lažji prehod iz šole na trg dela. Projekt Prehod mladih bo omogočal usklajevanje in sodelovanje mladih s posebnimi potrebami, njihovih družin in vseh sodelujočih strokovnjakov od šol do delodajalcev in drugih podpornih ustanov. Projekt Prehod mladih sledi naslednjim ciljem:

- razvoj in izvedba projektov prehoda mladih s posebnimi potrebami na trg, ki bo prispeval k pridobitvi kompetenc mladih s posebnimi potrebami in jih približal trgu dela,
- spodbujanje socialne vključenosti mladih s posebnimi potrebami,
- spodbujanje strokovnih oseb v izobraževalnih institucijah, staršev oziroma skrbnikov za čimprejšnjo aktivacijo mladih s posebnimi potrebami,
- vzpostavitev enotne zaposlitvene mreže za prehod iz šole na trg dela in ozaveščenost in motiviranost delodajalcev za zaposlovanje mladih s posebnimi potrebami.

Projekt Prehod mladih se bo izvajal na območju celotne Slovenije do 31. 12. 2021, vanj pa bo predvidoma vključenih 2100 oseb iz ciljne skupine oziroma mladih s posebnimi potrebami, pri čemer se za mladega šteje oseba, mlajša od 29 let (**ZIZRS**, ukrep 5.4).

Uresničevanje petega cilja

V letu 2017 so bile sprejete tri novele *Zakona o pokojninskem in invalidskem zavarovanju*: *Zakon o spremembi in dopolnitvah Zakona o pokojninskem in invalidskem zavarovanju (ZPIZ-2C)*, *Zakon o spremembi in dopolnitvi Zakona o pokojninskem in invalidskem zavarovanju (ZPIZ-2D)* in *Zakon o spremembah in dopolnitvah Zakona o pokojninskem in invalidskem zavarovanju (ZPIZ-2E)*. Spremembe in dopolnitve niso posegale na področje pravic iz invalidskega zavarovanja na podlagi preostale delovne zmožnosti.

Število invalidov, zaposlenih v organih državne uprave (ministrstvih, organih v sestavi, vladnih službah in upravnih enotah), se je v letu 2017 v primerjavi z letom prej, zvišalo z 971 na 998.

ZRSZ, ZIZRS, URI – Soča in Zavod za pokojninsko in invalidsko zavarovanje Slovenije so kot soorganizatorji (skupaj z MDDSZ) sodelovali pri pripravi in izvedbi *REHA* *dnevov*, ki so potekali v septembru 2017 potekali v Portorožu na temo Prihodnost - možnosti in priložnosti dela za invalide.

NSIOS je sodeloval pri organizaciji in izvedbi mednarodne konference o invalidskih podjetjih, ki jo vsako leto pripravlja Zavod invalidskih podjetij Slovenije (ZIPS).

ZIZRS je konec leta 2017 skupaj s 14 projektnimi partnerji nacionalnega projektnega partnerstva pričelo izvajati projekt »*Razvoj in izvajanje prehoda mladih s posebnimi potrebami na trg dela*«. Projekt sofinancirata MDDSZ in Evropska unija iz Evropskega socialnega sklada.

6. CILJ: FINANČNO-SOCIALNA VARNOST

Opis cilja

Invalidi so izpostavljeni večjemu tveganju revščine kakor drugi ljudje, še posebno se to izraža v zadnjih letih globalne finančno-gospodarske in javnodolžniške krize na evrskem območju. Zato je treba sprejemati ustrezne ukrepe za socialno varnost, da bi zagotovili ustrezno življenjsko raven invalidov. Pri tem je treba upoštevati, da imajo invalidi in njihove družine ali bližnji pogosto višje stroške, ki nastanejo zaradi invalidnosti, kakor drugi ljudje.

Državne podpore, tj. storitve in denarne prejemke za invalide, bi bilo torej treba ustrezno poenotiti ali uskladiti z vrsto in stopnjo invalidnosti. Programi socialne varnosti naj obsegajo spodbude k opiranju na lastne moči in sposobnosti. Zagotavljajo naj tudi razvoj in financiranje poklicnega usposabljanja in zaposlovanja.

Ukrepi:

- 6.1 poenotenje sistema državnih podpor in olajšav, namenjenih storitvam in denarnim prejemkom za pokrivanje dodatnih stroškov zaradi invalidnosti. Sistem naj temelji predvsem na potrebah invalidov;
- 6.2 zagotavljanje dohodka in socialne varnosti tudi osebam, ki skrbijo za invalide;
- 6.3 zagotavljanje primerne minimalnega denarnega prejemka invalidom, ki živijo v ustanovi in nimajo lastnih dohodkov;
- 6.4 omogočanje daljšega porodniškega dopusta in daljšega dopusta za nego otrok invalidnim materam ali očetom;
- 6.5 zagotavljanje posebno ranljivim skupinam invalidov, npr. invalidnim ženskam, starejšim in težjim invalidom, dostop do mehanizmov za večanje socialne varnosti in zmanjšanje tveganja revščine;
- 6.6 vzpostavitev enovitega sistema dolgotrajne oskrbe, ki bo zagotavljal enako dostopnost in pravice za vse invalide.

Nosilci:

MDDSZ (Direktorat za invalide, vojne veterane in žrtve vojnega nasilja, Direktorat za družino, Direktorat za socialne zadeve), MF, NSIOS, IRSSV, YHD, Zveza Sonček

Poročevalci ministrstev in javnih zavodov:

MDDSZ (Direktorat za družino in Direktorat za socialne zadeve), IRSSV

Sprejeta zakonodaja

MDDSZ (Direktorat za družino) poroča, da je bil v letu 2017 sprejet *Pravilnik o spremembah in dopolnitvah Pravilnika o kriterijih za uveljavljanje pravic za otroke, ki potrebujejo posebno nego in varstvo*. S tem pravilnikom se določajo kriteriji za opredelitev otrok, ki potrebujejo posebno nego in varstvo, sestava, delo in plačilo zdravniških komisij, ki dajejo mnenja v postopkih za uveljavljanje pravic za otroke, ki potrebujejo posebno nego in varstvo po *Zakonu o starševskem varstvu in družinskih prejemkih*³⁰ ter seznam težkih bolezni in stanj, ki je kot priloga sestavni del tega pravilnika. Vlada RS je v letu 2017 sprejela tudi *Predlog zakona o spremembah in dopolnitvah zakona o starševskem varstvu in družinskih prejemkih* (v nadaljnjem besedilu tega odstavka: novela), v katerem se predlaga sistemska ureditev pomoči pri nakupu vinjete invalide (tudi otroke, ki potrebujejo posebno nego in varstvo) in invalidske organizacije. Leta 2013 je bil na področju cestninjenja osebnih vozil

³⁰ Uradni list RS, št. 26/14 in 90/15.

(vozila do 3.500 kg največje dovoljene mase) uveden nov cestninski razred, v katerega se uvrščajo vozila, katerih višina nad prvo osjo presega 1,30 metra. V to kategorijo vozil, na katera je potrebno za uporabo cestninskega omrežja namestiti vinjeto 2B, ki je dražja od vinjete za »klasična« osebna vozila, pa se uvrščajo tudi mnoga vozila, ki jih invalidi uporabljajo za zadovoljenje svojih osnovnih osebnih potreb. Da bi preprečili dodatno finančno obremenitev invalidov, se s predlagano novelo sistemsko ureja pravico do pomoči pri nakupu vinjete za invalide in invalidske organizacije. Nadalje je v noveli predlagano, da je do delnega plačila upravičen tudi zakonec ali zunajzakonski partner, kadar dejansko neguje in varuje otroka svojega zakonca ali zunajzakonskega partnerja, če te pravice ne koristi mati oziroma oče otroka in izpolnjuje druge s tem zakonom predpisane pogoje. Prav tako se pravica do delnega plačila ne ukine, če je otrok zaradi zdravljenja v zavodu ali zdravstveni ustanovi, v katerem ima celodnevno brezplačno oskrbo.

Zakonodaja v pripravi

MDDSZ (Direktorat za družino) poroča, da je bila v letu 2017 v pripravi *Resolucija o družinski politiki 2018–2028 »Vsem družinam prijazna družba«* (ReDP18–28), katere ukrepi so naslednji:

- zagotovitev določenega števila ur varstva za otroke iz enostarševskih družin in otroke s posebnimi potrebami na mesečni ravni;
- zvišati znesek delnega plačila za izgubljeni dohodek na znesek minimalne plače po predpisu, ki ureja minimalno plačo;
- zagotoviti, da je do delnega plačila za izgubljeni dohodek upravičen tudi zakonec ali zunajzakonski partner otrokove matere oziroma očeta, ki živi z njima ter neguje in varuje otroka svojega zakonca ali zunajzakonskega partnerja (če te pravice ne izrabi mati oziroma oče otroka);
- vzpostavitev in krepitev storitev za lažje usklajevanje družinskega in poklicnega življenja staršev, ki imajo otroka s posebnimi potrebami, in staršev iz enostarševskih družin;
- zagotovitev ustreznih storitev za odpravo ovir za vstop na trg dela za tiste, ki skrbijo za osebo s posebnimi potrebami;
- zagotavljanje celostne zgodnje obravnave otrok s posebnimi potrebami ter koordinirane pomoči otroku in družini.

IRSSV poroča, da so v letu 2017 končali z izvedbo projekta *Priprava podlag za izvedbo pilotnih projektov, ki bodo podpirali prehod v izvajanje sistemkega zakona o dolgotrajni oskrbi*, ki je med drugim zajemal pripravo orodij za ugotavljanje potreb uporabnikov, metodiko postopka ter ugotavljanje upravičenosti do storitev dolgotrajne oskrbe in pa razvoj spletne aplikacije za spremljanje in načrtovanje storitev dolgotrajne oskrbe (**IRSSV, ukrep 6.6**).

IRSSV poroča, da so tudi v letu 2017 pripravili analizo izvajanja programov osebne asistence z naslovom *Spremljanje programov osebne asistence - analiza izvajanja programov v letu 2016*³¹. Več informacij je navedenih v 2. poglavju (cilj: bivanje in vključevanje).

Težave, opozorila, komentarji, predlogi

MDDSZ (Direktorat za socialne zadeve), poroča, da se v letu 2017 delno plačilo za izgubljeni dohodek za družinskega pomočnika ni usklajevalo zaradi podaljšanja varčevalnih ukrepov skladno z *Zakonom o izvrševanju proračuna (ukrep 6.2)*.

³¹ Poročilo je v celoti dostopno na:

http://irssv.si/upload2/Osebna%20asistenca_koncno%20porocilo%20za%20leto%202016_IRSSV.PDF

Poročevalci nevladnih organizacij:
NSIOS

Težave, opozorila, komentarji, predlogi

NSIOS še vedno opozarja, da tveganje revščine, še bolj pa revščina sama, ostajata osrednji problem povprečnega slovenskega invalida. Posledice so po njihovem mnenju zaskrbljujoče, vendar ostaja pereč problem odsotnosti integralne državne invalidske politike, ki bi z uresničevanjem strategije, ki bi bila kompatibilna s socialnim modelom invalidnosti in realističnimi cilji, invalide že v šolskem procesu usposabljala za samostojno in neodvisno življenje in konkurenčnost na trgu dela. NSIOS tako podpira vse ukrepe znotraj tega cilja in je v stikih s predstavniki resornega ministrstva poudarjal nujnost modernizacije sistema socialnih transferov in olajšav, ki mora temeljiti na načelu enakosti, isto pa veljao glede sistema dolgotrajne oskrbe. (*NSIOS, ukrepi 6.1, 6.2, 6.3, 6.4, 6.5, 6.6*).

Uresničevanje šestega cilja

V letu 2017 je bil sprejet *Pravilnik o spremembah in dopolnitvah Pravilnika o kriterijih za uveljavljanje pravic za otroke, ki potrebujejo posebno nego in varstvo*. S tem pravilnikom se določajo kriteriji za opredelitev otrok, ki potrebujejo posebno nego in varstvo, sestava, delo in plačilo zdravniških komisij, ki dajejo mnenja v postopkih za uveljavljanje pravic za otroke, ki potrebujejo posebno nego in varstvo po *Zakonu o starševskem varstvu in družinskih prejemkih* ter seznam težkih bolezni in stanj, ki je kot priloga sestavni del tega pravilnika. Vlada RS je v letu 2017 sprejela tudi *Predlog zakona o spremembah in dopolnitvah zakona o starševskem varstvu in družinskih prejemkih*, v katerem se predlaga sistemska ureditev pomoči pri nakupu vinjete invalide (tudi otroke, ki potrebujejo posebno nego in varstvo) in invalidske organizacije.

NSIOS še vedno opozarja, da tveganje revščine, še bolj pa revščina sama, ostajata osrednji problem povprečnega slovenskega invalida.

7. CILJ: ZDRAVJE IN ZDRAVSTVENO VARSTVO

Opis cilja

Dostop do ustrezne zdravstvene oskrbe in zagotavljanje zdravja morata biti ena od neodtujljivih človekovih pravic. Zdravstveno varstvo je tako kakor socialno varstvo kazalnik stanja ali statusa razvoja družbe. Zdravje in zdravstveno varstvo sta temeljni človekovi pravici. Zato je treba s praviimi ukrepi zagotoviti zdravstveno varstvo vsem, ne glede na zdravstveno, socialno in ekonomsko stanje ali zmožnosti posameznika. Obenem je temeljna dolžnost vsakega posameznika varovanje zdravja in zdravega življenja. Tudi invalidi lahko s primernimi programi ohranjajo in ustrezno obnovijo svoje zdravstveno stanje.

Invalidom se tako kakor neinvalidom z *Zakonom o zdravstvenem varstvu in zdravstvenem zavarovanju* zagotavljata skrb za zdravje in zdravstveno varstvo.

Ukrepi:

- 7.1 zagotavljanje celostne in usklajene zdravstveno-socialne politike (med drugim uveljavljanje klasifikacije Svetovne zdravstvene organizacije *International Classification of Functioning, Disability and Health*);
- 7.2 spodbujanje inovativnih organizacijskih pristopov, katerih cilj je prožnejše zagotavljanje zdravstvene oskrbe, prilagojene potrebam invalidov;
- 7.3 zagotavljanje čim boljše dostopnosti do zdravstvenih programov in storitev ne glede na spol, obliko in stopnjo invalidnosti (npr. ZZZS financira obnovitveno rehabilitacijo);
- 7.4 spodbujanje dejavne vloge invalidov pri reševanju njihovih zdravstvenih težav, podpiranje programov ozaveščanja o zdravem življenju;
- 7.5 izboljšanje sistemske ureditve glede medicinskih pripomočkov, podporne tehnologije za invalide in ljudi, ki delajo z invalidi;
- 7.6 zagotavljanje zgodnjega odkrivanja in celovite zgodnje obravnave otrok s posebnimi potrebami in njihovih družin s posebnim poudarkom na mobilnih oblikah pomoči, ki omogočajo, da otrok ostane v družini;
- 7.7 zagotavljanje celostne rehabilitacije odraslih oslepelih in slabovidnih, gluhih in naglušnih ter gluho-slepih oseb;
- 7.8 izboljšanje znanja ali védenja osebja v zdravstvenih ustanovah o posameznih vrstah invalidnosti, da bodo invalidi ustrezno obravnavani glede na njihovo invalidnost in potrebe;
- 7.9 sistematično zbiranje podatkov o zdravstvenem stanju in potrebah invalidov in otrok s posebnimi potrebami ter o obstoječih mrežnih povezavah v skupnosti, pa tudi iskanje načinov prilagajanja zdravstvenih zmogljivosti dejanskim potrebam invalidov;
- 7.10 izboljšanje zagotavljanja zdravstvenih storitev za invalide, vključene v socialnovarstvene zavode in zavode za usposabljanje;
- 7.11 vzpostavitev enotnega multidisciplinarnega organa, ki bi združeval postopke ocenjevanja invalidnosti, začasne odsotnosti z dela, zaposljivosti, dolgotrajne oskrbe, poklicne rehabilitacije, prilagoditve delovnega mesta, medicinskih pripomočkov, pomoči in postrežbe drugega pri opravljanju osnovnih življenjskih potreb, zdravstvene rehabilitacije idr.

Nosilci:

MDDSZ (Direktorat za socialne zadeve), MZ, Zavod za pokojninsko in invalidsko zavarovanje Slovenije, ZZZS, SOUS, NSIOS, IRSSV, YHD, Zveza Sonček

Poročevalci ministrstev in javnih zavodov:

Zavod za pokojninsko in invalidsko zavarovanje Slovenije, ZZZS, NIJZ, URI – Soča, MZ, Ministrstvo za pravosodje

Sprejeta zakonodaja

ZZZS poroča, da v letu 2017 ni bilo sprejetih nobenih sprememb in dopolnitev *Pravil obveznega zdravstvenega zavarovanja*³² (v nadaljevanju: *Pravila OZZ*) in tudi nobenih sprememb in dopolnitev ostalih podzakonskih aktov s tega področja (**ZZZS**, ukrep 7.5).

Ministrstvo za pravosodje poroča, da se invalidnim osebam v zaporu zagotavlja enak način dostopa zdravstvenega varstva v javni zdravstveni službi kot ostalim zaprtim osebam. Zdravstvena oskrba zapornikov poteka v regionalnih zdravstvenih centrih, ki zagotavljajo zapornikom splošnega zdravnika, psihiatra, zobozdravnika in center za zdravljenje odvisnosti. Zaporniki se lahko zdravijo tudi zunaj zavoda v specializiranih klinikah in bolnišnicah. Za zdravljenje duševnih motenj se lahko zaporniki zdravijo na oddelku forenzične psihiatrije. V primerih, ko invalidna oseba potrebuje dodatno zdravstveno oskrbo ali prvo pomoč, jo opravljajo medicinske sestre, ki so zaposlene v Upravi RS za izvrševanje kazenskih sankcij (organ v sestavi Ministrstva za pravosodje). Invalidne osebe so prav tako upravičene do vseh medicinskih in ortopedskih pripomočkov, kadar jih odobri zdravnik v javni zdravstveni službi.

Zakonodaja v pripravi

ZZZS poroča, da so tudi v letu 2017 bile v pripravi spremembe in dopolnitve *Pravil OZZ*. S *Predlogom sprememb in dopolnitev pravil* (v nadaljnjem besedilu: *novela pravil*) se zasledujejo naslednji cilji:

- sprememba (zastarelih) ureditev posameznih področij zaradi razvoja medicinske stroke;
- odprava pravnih praznin in nejasnih ureditev z natančnejšo opredelitvijo;
- opustitev nepotrebnih določb;
- uskladitev *Pravil* z zakonodajo;
- odprava notranjih neskladij besedila *Pravil*.

Predlog novele pravil vključuje naslednje vsebinsko zaokrožene sklope, ki se nanašajo na:

- I. pravico do zdravstvenih storitev;
- II. pravico do storitev zobozdravstvene dejavnosti;
- III. pravico do zdraviliškega zdravljenja;
- IV. pravico do obnovitvene rehabilitacije invalidov in udeležbe v organiziranih skupinah za usposabljanje;
- V. pravico do zdravil in živil na recept;
- VI. pravico do spremstva;
- VII. pravico do pripomočkov;
- VIII. pravico do zdravljenja v tujini;
- IX. pravico do zdravljenja v tujini;
- X. pravico do nadomestila plače;
- XI. pravico do povračil potnih stroškov;
- XII. druge določbe glede pravic in njihovega uveljavljanja.

Vsebinski sklopi vključujejo naslednje bistvene spremembe in dopolnitve določb pravil:

I. Pravica do zdravstvenih storitev:

1. sprememba opredelitve zdravstvenih storitev, ki ne sodijo med pravice iz obveznega zdravstvenega zavarovanja (v nadaljnjem besedilu: *OZZ*) zaradi jasnejše opredelitve (estetski posegi) oziroma uskladitve z zakonodajo (cepljenja);
2. sprememba opredelitve pravice do preventivnih zdravstvenih storitev v osnovni zdravstveni dejavnosti zaradi uskladitve z zakonodajo;

³² Uradni list RS, št. 30/03 - uradno prečiščeno besedilo, 35/03 - popr., 78/03, 84/04, 44/05, 86/06, 90/06 - popr., 64/07, 33/08, 7/09, 88/09, 30/11, 49/12, 106/12, 99/13 - ZSVarPre-C, 25/14 - odl. US, 25/14 in 85/14.

3. sprememba opredelitve pravice do oploditve z biomedicinsko pomočjo zaradi medicinske doktrine in uskladitve z medicinsko prakso njenega izvajanja;
4. sprememba uveljavljanja patronažne zdravstvene nege in zdravstvene nege na domu zaradi racionalizacije izvajanja zdravstvenih storitev ter lažje in hitrejše dostopnosti do zdravstvenih storitev;
5. sprememba standarda zdravstvenih storitev po času izvedbe in vrsti zdravstvenih storitev, ki sodijo v ta standard, zaradi uskladitve z zakonodajo in glede na organizacijo dela izvajalcev, ob sočasnem upoštevanju opozoril Varuha človekovih pravic;
6. jasnejša ureditev standarda zdravstvenih storitev izbranega osebnega ginekologa na sekundarni in terciarni ravni zdravstvene dejavnosti po času izvedbe;
7. sprememba ureditve o napotitvi zaradi uskladitve z zakonodajo, večje jasnosti in notranje skladnosti besedila pravil, ki vključuje tudi:
 - spremembo vrst zdravstvenih storitev, za katere se uporablja delovni nalog in napotnica;
 - spremembo opredelitve najdaljše dopustne čakalne dobe;
 - spremembo veljavnosti napotnice;
 - določitev roka za predložitev napotnice in roka za izdajo izvida;
 - spremembo standarda zdravstvenih storitev po času uveljavljanja;
 - spremembo ureditve pravic in obveznosti v zvezi s čakalnimi dobami;
 - določitev pooblastil kliničnega psihologa.

II. Pravica do storitev zobozdravstvene dejavnosti:

1. uskladitev obsega pravice do preventivnih zobozdravstvenih pregledov z zakonodajo;
2. sprememba ureditve pravice do zobno-protetičnih pripomočkov (v nadaljnjem besedilu: ZPP) zaradi napredka medicinske stroke in jasnejše ureditve pravice;
3. nova ureditev pravice do zobno-protetične rehabilitacije (v nadaljnjem besedilu: ZPR) s pomočjo zobnih vsadkov in ZPP na vsadkih z določitvijo podrobnejšega obsega pravice (zdravstvena stanja in starostno obdobje, ki so indikacija; stanja, ki so kontraindikacija; število zobnih vsadkov), njihovih standardov (doba trajanja, garancijska doba), postopka uveljavljanja pravice in začetka izvajanja določb pravil. Predlog je usklajen s predstavniki UKC Ljubljana, Stomatološke klinike in Kirurške klinike, Kliničnega oddelka za maksilofacialno in oralno kirurgijo;
4. podrobnejša ureditev pravice do ortodonskega zdravljenja zaradi jasnejše ureditve pravice, pri čemer je na novo urejena pravica do ortodonskega zdravljenja oseb s težko skeletno nepravilnostjo, ortodonsko zdravljenje pa je potrebno kot priprava na ortognati poseg (ta se zagotavlja v breme OZZ);
5. sprememba standardnih materialov in trajnostne dobe zobozdravstvenih storitev in ZPP zaradi napredka medicinske stroke in jasnejše ureditve pravice;
6. natančnejša ureditev pravice do popravila, prilagoditve in novega ZPP;
7. sprememba postopka uveljavljanja pravic do zobozdravstvenih storitev v zvezi s pooblaščenimi zdravniki, z napotitvami in s predlogom načrta zobno-protetične rehabilitacije, zaradi nove ureditve pravice do ZPR s pomočjo zobnih vsadkov in notranje skladnosti pravil.

III. Pravica do zdraviliškega zdravljenja:

1. nova indikacija za zdraviliško zdravljenje pri boleznih dihal (idiopatska (družinska) in kronična trombembolična pljučna arterijska hipertenzija) zaradi medicinske doktrine;
2. nov razlog za odlog začetka in prekinitev zdraviliškega zdravljenja.
3. podrobnejša ureditev standarda prehrane zavarovane osebe ter nastanitve in prehrane spremljevalca slepe zavarovane osebe med zdraviliškim zdravljenjem, ki se izvaja na stacionarni način, zaradi večje jasnosti pravne ureditve.

IV. Pravica do obnovitvene rehabilitacije invalidov in udeležbe v organiziranih skupinah za usposabljanje:

Opustitev omejitve uveljavljanja zdraviliškega zdravljenja, če je bila predhodno izvedena obnovitvena rehabilitacija invalidov ali udeležba v organiziranih skupinah za usposabljanje, zaradi uskladitve z zdravstvenimi stanji, ki so indikacija za zdraviliško zdravljenje.

V. Pravica do zdravil in živil na recept:

1. sprememba opredelitve magistralnih zdravil zaradi notranje skladnosti besedila pravil;
2. jasnejša opredelitev pravice do magistralnih zdravil na recept glede na njihovo določitev (razvrščana na listo zdravil in določena s Seznamom magistralnih zdravil, ki je Priloga pravi) in posledično predpisovanje njihovih imen;
3. določitev starosti otrok, katerim se lahko predpišejo magistralna zdravila na recept, iz strokovno medicinskih razlogov in enakopravnejše obravnave zavarovanih oseb;
4. sprememba Seznama magistralnih zdravil zaradi spremembe naziva industrijsko izdelane mazilne podlage zaradi novega distributerja;
5. dopolnitev relevantnih določb pravil, ki urejajo zdravila na recept, z ureditvijo živil na recept, zaradi jasnosti ureditve in odprave pravnih praznin;
6. ukinitvev doplačila za izdano zdravilo na recept, ki je predpisano s splošnim imenom, če nima določene najvišje priznane vrednosti zaradi neizvedljivosti;
7. sprememba podrobnejše ureditve pravice do povračila stroškov vrednosti zdravila in živila v skladu, z Direktivo 2011/24/EU o uveljavljanju pravic pacientov pri čezmejnem zdravstvenem (v nadaljnjem besedilu: Direktiva 2011/24/EU) ter zdravila in živila kupljenega v tujini zaradi motnje v preskrbi na slovenskem trgu zaradi uvedbe elektronskega recepta (v nadaljnjem besedilu: e-recept) v Republiki Sloveniji (v nadaljnjem besedilu: RS) zaradi čim hitrejšega začetka zdravljenja in enakopravnejše obravnave zavarovanih oseb pri uveljavljanju pravice do zdravil in živil;
8. ukinitvev možnosti uvedbe potrjevanja receptov za zdravila in živila z omejitvijo predpisovanja zaradi nepotrebnosti glede na možnost določitve omejitev predpisovanja in omejitev izdajanja zdravil in živil;
9. sprememba predpisa zdravila in živila na recept ob odpustu iz bolnišnice zaradi uskladitve s pooblastilom napotnega zdravnika za zdravljenje zavarovane osebe;
10. sprememba količine izdanega zdravila, predpisanega na enoletni obnovljivi recept, zaradi možnosti, da se izda za celotno enoletno obdobje brez dodatnega recepta za manjkajočo količino;
11. sprememba načina predpisovanja receptov za t. i. draga zdravila (cena pakiranja presega 200 evrov) zaradi uvedbe e-recepta in izvajanja pravila mesečne izdaje dragega zdravila;
12. določitev roka za naslednjo (ponovno) izdajo dragega zdravila zaradi izvedbe pravila mesečne izdaje dragega zdravila;
13. sprememba dodelitve in predpisovanja receptov za osebno rabo glede na njihov namen in zaradi zagotavljanja bolj primerne, kakovostne in varne zdravstvene obravnave;
14. sprememba postopka uveljavljanja pravice do zdravil in živil zaradi uvedbe e-recepta, ki vključuje tudi določitev pogojev za predpis recepta na papirnatem obrazcu (v nadaljnjem besedilu: papirnati recept ter spremembo roka za prevzem zdravila in živila v lekarni v RS na podlagi papirnatega recepta.

VI. Pravica do pripomočkov:

1. sprememba opredelitve izraza "medicinski pripomoček", ki označuje le tisti medicinski pripomoček, ki se izda na naročilnico;
2. prenos vseh pogojev za uveljavitev pravice do dihalnih aparatov in medicinskih pripomočkov pri zdravljenju sladkorne bolezni v splošni akt skupščine zavoda iz drugega odstavka 64. člena pravil - Sklep o določitvi zdravstvenih stanj za upravičenost do posameznih medicinskih pripomočkov (v nadaljnjem besedilu: Sklep o določitvi zdravstvenih stanj za medicinskih pripomočkov);
3. uvedba novih medicinskih pripomočkov z namenom sistemske ureditev zagotavljanja medicinskih pripomočkov (vakuumaska opornica z izravnalnim podplatom, sprejemnik za kontinuirano merjenje glukoze) oziroma boljšim nadzorom zavarovanih oseb nad sladkorno boleznijo (testni trakovi tudi za optično določanje ketonov v urinu);
4. izključitev pravice do gonilnika za voziček, saj se več kot 5 let ne predpisuje in izdaja, pri čemer se vozički že več let zagotavljajo v drugačni obliki oziroma z drugimi, ustrežnejšimi ali s sodobnejšimi dodatki;
5. sprememba postopkov zagotavljanja elastomernih črpalk in aparatov za nadomestno komunikacijo zaradi poenostavitve oziroma racionalizacije postopkov;

6. natančnejša ureditev pravice do vzdrževanj, popravil in prilagoditev medicinskih pripomočkov z jasnejšo razmejitvijo;
 7. sprememba obdobja izposoje medicinskih pripomočkov zaradi aktivnega upravljanja pravice do medicinskih pripomočkov;
 8. nova opredelitev cene in cenovnega standarda medicinskih pripomočkov, tudi zaradi uskladitve z zakonsko terminologijo;
 9. nova opredelitev dobe trajanja;
 10. skrajšanje dobe trajanja (npr. inzulinska črpalka, nekatere kanile);
 11. ureditev veljavnosti naročilnice v pravilih in sprememba ureditve obnovljive naročilnice;
 12. sprememba dolžnosti dobaviteljev glede zagotavljanja:
 - minimalnega nabora medicinskih pripomočkov na izdajnih mestih predlog, hlačnih predlog (plenici), posteljnih podlog za enkratno uporabo in fiksirnih hlačk, zaradi optimalnega zagotavljanja zaloga velikega števila volumensko obsežnih medicinskih pripomočkov različnih proizvajalcev;
 - pripomočkov iz skupin medicinskih pripomočkov pri umetno izpeljanem črevesju, pri težavah z odvajanjem seča, pri zdravljenju sladkorne bolezni in obvezilnih materialov zavarovani osebi z namenom, da zavarovane osebe te medicinskih pripomočkov dobijo takoj, ne pa šele po 24 urah;
 13. sprememba podrobnejše ureditve pravice do povračila stroškov vrednosti medicinskih pripomočkov v skladu z Direktivo 2011/24/EU zaradi odprave administrativnih ovir;
 14. delna sprememba prihodnje ureditve celotnih plačil in doplačil medicinskih pripomočkov dobaviteljem, kot je bila sicer v pretežni meri določena že leta 2014.
- Predlogi sprememb in dopolnitev pravil glede medicinskih pripomočkov so usklajeni s klinikami in inštituti, ki sprejemajo strokovne smernice zdravljenja s področja uporabe medicinskih pripomočkov, na katerega se spremembe nanašajo.

VII. Pravica do zdravljenja v tujini:

1. sprememba opredelitve prevoznih stroškov, ki ne sodijo med pravice iz OZZ, zaradi notranje uskladitve besedila pravil;
2. določitev preračuna stroškov zdravstvenih storitev in potnih stroškov iz tuje v domačo valuto zaradi odprave pravne praznine;
3. širitev pravice do spremstva zavarovane osebe, starejše od 18. let, zaradi uskladitve z dosedanja prakso;
4. dopolnitev vprašanj, ki so predmet mnenja konzilija izvajalca na terciarni ravni, zaradi sprememb določb o pravici do potnih stroškov;
5. sprememba ureditve akontacije za potne stroške zaradi spremembe opredelitve pravice do povračila potnih stroškov;
6. sprememba vrste dokazil, ki se predložijo zahtevam za povračilo stroškov, zaradi sprememb oblik posameznih dokazil.

VIII. Pravica do spremstva:

1. izključitev nezdravstvenega ("drugega") razloga za uveljavljanje pravice do spremstva zaradi vezanosti pravic na zdravstveno stanje zavarovane osebe;
2. jasnejša opredelitev zavarovanih oseb, ki imajo pravico do spremstva zaradi duševne ali telesne prizadetosti.

IX. Pravica do nadomestila plače:

1. širitev pravice za spremljevalca zavarovane osebe v primeru zdravljenja v tujini;
2. določitev delovnega koledarja za zavarovance, ki so samostojni zavezanec za plačilo prispevkov, s ciljem enakopravne obravnave zavarovancev;
3. opustitev nepotrebne določbe glede obračuna nadomestila;
4. določitev roka, v katerem mora izbrani osebni zdravnik posredovati predlog imenovanemu zdravniku v primeru predhodno nezaključene začasne zadržanosti od dela, o kateri je odločil imenovani zdravnik oziroma zdravstvena komisija.

X. Pravica do povračil potnih stroškov:

1. sprememba pravice do povračila prevoznih stroškov ter stroškov prehrane in nastanitve v RS in tujini zaradi razlikovanja ureditve, ki velja v RS in tujini, in zaradi natančnejše opredelitve;
2. sprememba vrste dokazil, ki se predložijo zahtevam za povračilo potnih stroškov.

XI. Druge določbe glede pravic in njihovega uveljavljanja:

1. sprememba uveljavljanja zdravstvenih storitev brez kartice zdravstvenega zavarovanja zaradi uskladitve pravil z drugim splošnim aktom zavoda in zaradi sistematike pravil;
2. sprememba dopustnih plačil in doplačil zdravstvenih storitev, vključno z medicinskimi pripomočki, zaradi jasnejše ureditve in notranje skladnosti pravil;
3. sprememba ureditve, kateri imenovani zdravnik odloča v postopkih iz 81. člena *Zakona o zdravstvenem varstvu in zdravstvenem zavarovanju*³³ (v nadaljevanju: ZZVZZ) in katera območna enota zavoda odloča v postopkih iz 84. člena ZZVZZ zaradi enovitosti zavoda.

V pripravi so tudi ostali podzakonski predpisi in spremembe ter dopolnitve podzakonskih predpisov s področja medicinskih pripomočkov, in sicer naslednjih predpisov:

- Spremembe in dopolnitve *Pravilnika o uvrščanju in izločitvi medicinskih pripomočkov na seznam medicinskih pripomočkov*³⁴ - natančneje ureja vsebino
- Seznama medicinskih pripomočkov s podatki o vrstah medicinskih pripomočkov in s podatki o posameznih pripomočkih (artiklih), ki izpolnjujejo določene minimalne zahteve; postopek in merila za uvrščanje posameznih pripomočkov (artiklov) na Seznam medicinskih pripomočkov in za izločitev s Seznama medicinskih pripomočkov; postopek ugotavljanja izpolnjevanja minimalnih zahtev za posamezne pripomočke (artikle), torej 2. fazo;
- Spremembe in dopolnitve *Pravilnika o določitvi izhodišč za cenovne standarde medicinskih pripomočkov in za cene pripomočkov (artiklov) iz obveznega zdravstvenega zavarovanja*³⁵ - določa izhodišča pri določitvi cenovnih standardov za posamezne vrste medicinskih pripomočkov v primerih izdaje in izposoje; pogodbenih cen za pripomočke (artikle), cen v primerih izjemnih odobritev medicinskih pripomočkov (tretji odstavek 259. člena Pravil OZZ). Namen tega pravilnika je tudi zagotavljanje enakih pripomočkov (artiklov) po enaki ceni, ne glede na to, pri katerem dobavitelju (lekarni ali specializirani prodajalni) bodo izdani;
- Spremembe in dopolnitve *Sklepa o določitvi zdravstvenih stanj za upravičenost do posameznih medicinskih pripomočkov*³⁶ - v skladu z določili prvega odstavka 64. člena Pravil OZZ Skupščina ZZS določi medicinskih pripomočkov in zdravstvena stanja, pri katerih ima zavarovana oseba pravico do posameznega medicinskega pripomočka. Določba velja tako v primeru določitve novih medicinskih pripomočkov kot tudi v primeru spremembe zdravstvenih stanj pri posameznih medicinskih pripomočkih, ki so že določeni v okviru natančnejšega obsega pravic do medicinskih pripomočkov;
- Priprava *Sklepa o osnovnih zahtevah kakovosti za medicinske pripomočke iz obveznega zdravstvenega zavarovanja* — v skladu s tretjim odstavkom 111. člena Pravil OZZ Skupščina ZZS v tem sklepu določa materiale, ki zagotavljajo funkcionalno ustreznost pripomočkov, so dosegljivi in najcenejši na slovenskem tržišču in druge zahteve, ki zagotavljajo funkcionalno ustreznost pripomočka (*ZZS, ukrep 7.5*).

Zavod za pokojninsko in invalidsko zavarovanje Slovenije poroča, da so bile aktivnosti glede vzpostavitve enotnega multidisciplinarnega organa v letu 2017 predvsem v zvezi z dejavnostjo delovne skupine za pripravo osnutka *Zakona o dolgotrajni oskrbi, osebni asistenci in zavarovanju za dolgotrajno oskrbo*, ki je bila imenovana s sklepom ministrice za zdravje. V okviru te skupine je bila ustanovljena posebna podskupina za ureditev enotnega izvedenskega organa. V skupino so bili poleg

³³ Uradni list RS, št. 72/06.

³⁴ Uradni list RS, št. 25/14.

³⁵ Uradni list RS, št. 25/14.

³⁶ Uradni list RS, št. 25/14 in 85/14.

Zavoda za pokojninsko in invalidsko zavarovanje Slovenije imenovani predstavniki MZ, MDDSZ, SVZ, ZRSZ, MF in ZZZS. Naloga delovne skupine je bila, da pripravi izhodišča za pripravo predloga *Zakona o enotnem izvedenstvu in predlog postopka za ugotavljanje potreb na področju dolgotrajne oskrbe*. Kasneje je bila s strani MZ podana odločitev, da izvedenci v postopkih v zvezi z dolgotrajno oskrbo ne bodo sodelovali (**Zavod za pokojninsko in invalidsko zavarovanje Slovenije, ukrep 7.11**).

Svet **Zavoda za pokojninsko in invalidsko zavarovanje Slovenije** je na 29. seji dne 21. 12. 2017 sprejel sklep, v katerem opozarja Vlado Republike Slovenije (tudi glede na izdane sodbe Evropskega sodišča za človekove pravice in Ustavnega sodišča Republike Slovenije) na nujnost uvedbe instituta enotnega in neodvisnega izvedenskega organa v Republiki Sloveniji ter sprejem spremembe sistemske zakonodaje na področju pravic iz invalidnosti. Idejo o vzpostavitvi posebnega in neodvisnega izvedenskega organa, ki bi pripravljala strokovne podlage za odločanje o posameznih pravicah iz pokojninskega in invalidskega zavarovanja ter zdravstvenega zavarovanja in bil ločen od Zavoda za pokojninsko in invalidsko zavarovanje Slovenije in ZZZS, je podprl na skupnem pogovoru, ki je potekal dne 11. 12. 2017, tudi Varuh človekovih pravic. Po njegovem mnenju je vprašanje postavitve neodvisnega organa še posebej aktualno po odločitvi Ustavnega sodišča RS (Up-233/15 z dne 19.10.2017) (**Zavod za pokojninsko in invalidsko zavarovanje Slovenije, ukrep 7.11**).

Programi

V skladu s 50. in 51. členom Pravil OZZ **ZZZS** vsako leto sofinancira zavarovanim osebam z določenimi bolezenskimi stanji udeležbo v skupinski in njim prilagojeni rehabilitaciji, ki jo strokovno vodi ustrezna klinika, inštitut ali drug zdravstveni zavod. Udeleženci skupinske obnovitvene rehabilitacije imajo zagotovljeno sofinanciranje fizioterapije in stroške bivanja. Višina sredstev za sofinanciranje skupinske obnovitvene rehabilitacije je vsako leto določena v finančnem načrtu ZZZS, ki ga sprejme Skupščina ZZZS. V letu 2017 je bilo za ta namen porabljenih 3.329.166 EUR, v skupinsko rehabilitacijo pa je bilo vključenih 3.150 oseb (**ZZZS, ukrep 7.3**).

ZZZS je tako v Uradnem listu RS, št. 9/17 z dne 24. 2. 2017 objavil *Javni razpis za izbiro organizatorjev skupinske obnovitvene rehabilitacije v letu 2017*. Predmet javnega razpisa je bila izbira organizatorjev skupinske obnovitvene rehabilitacije:

- za zavarovane osebe s paraplegijo,
- za zavarovane osebe s paralizo,
- za zavarovane osebe z multiplo sklerozo,
- za zavarovane osebe z mišičnimi in živčno-mišičnimi boleznimi,
- za zavarovane osebe s cerebralno paralizo,
- za zavarovane osebe z najtežjo obliko generalizirane psoriaze,
- za otroke z juvenilnim revmatoidnim artritismom, sladkorno boleznijo in fenilketonurijo,
- za otroke s celiakijo (**ZZZS, ukrep 7.3**).

ZZZS je na svoji spletni strani dne 19. 12. 2017 objavil *Javni razpis za izvajanje programa izdaje in izposoje medicinskih pripomočkov*, na katerem so lahko sodelovale lekarne in specializirane prodajalne za izvajanje prometa z medicinskimi pripomočki na drobno, ki so registrirane kot pravne osebe ali samostojni podjetniki za dejavnost, ki je predmet tega javnega razpisa, in izpolnjujejo pogoje, določene z Dogovorom o MTP in pogoje, določene s to razpisno dokumentacijo. Na tem razpisu so lahko sodelovali le ponudniki, ki še niso pogodbeni partnerji ZZZS za dejavnost, ki je predmet tega javnega razpisa (**ZZZS, ukrep 7.3**).

Partnerji za Splošni dogovor (Ministrstvo za zdravje, Zdravniška zbornica Slovenije, Združenje zdravstvenih zavodov Slovenije, Lekarniška zbornica Slovenije, Skupnost slovenskih naravnih zdravilišč, Skupnost socialnih zavodov Slovenije, Skupnost organizacij za usposabljanje Slovenije in **ZZZS** v okviru pogajanj za vsakoletni Splošni dogovor v okviru 25. člena Dogovora vsako leto določijo tudi sredstva za nujne širitve programov oziroma uvajanje novih terapij pri zdravljenju. Širitve

programov so namenjene vsem zavarovanim osebam (tako invalidom kot neinvalidom) - ZZZS ne vodi oziroma ne navaja širitev posebej za invalide. Širitve za leto 2017 so znašale 10,5 milijona EUR (vrednost obveznega zdravstvenega zavarovanja in doplačil skupaj) (**ZZZS**, ukrep 7.5 in 7.7).

NIJZ poroča, da so v letu 2017 v okviru naloge presejanja za raka debelega črevesa in danke - Program Svit pričeli z izdelavo priročnika za zdravstvene delavce, ki jim bo v pomoč pri komuniciranju z gluhi in naglušnimi osebami. V njem bodo na kratko predstavili zakonodajo s tega področja (pravice in obveznosti obeh strani), predvsem pa se bodo osredotočili na napotke za delo v praksi, ki jih bodo podkrepili s primeri iz prakse. V okviru tega so pripravili tudi kratke video posnetke, kjer prikazujejo najpogostejše izraze v zdravstvu v znakovnem jeziku. Priročnik ni mišljen kot orodje, ki bo zdravstvene delavce naučilo samostojne komunikacije z gluhi in naglušnimi, temveč kot orodje za razumevanje pravilne komunikacije s to skupino ljudi. Priročnik bodo dokončali v 2018 (*ukrep 7.8*).

Za vse Svitove kontaktne točke, OE in za našo terensko ekipo so v lanskem letu kupili tudi namizne modele debelega črevesa, ki so načeloma lahko v pomoč tudi pri demonstraciji slepim osebami, saj se lahko modela dotaknejo in otipajo različne spremembe na črevesu. V letu 2017 so tudi nadaljevali z izdelavo navodil za sodelovanje v Programu Svit v obliki stripov, ki bodo uporabna predvsem za osebe s kognitivnimi težavami. Poleg tega imajo kot vsa leta na voljo navodila za sodelovanje v Programu Svit tako v zvočni obliki kakor v znakovnem jeziku, kolonoskopski centri pa naj bi bili dostopni tudi za gibalno ovirane (tega sicer v praksi ne preverjajo) in tudi spletna stran Programa Svit je narejena tako, da je berljiva tudi slepim, ki za pregledovanje spletnih vsebin uporablja posebno orodje za prevajanje besedila v brajico (*ukrep 7.4*).

Vprašanje dostopnosti do zdravstvenih storitev za osebe z oviranostmi so pri NIJZ uvrstili med teme pilotnih projektov Skupaj za zdravje in MoST, katerih široki okvir je prenova preventivne zdravstvene dejavnosti na primarni ravni. Prve ugotovitve kažejo nezavidljivo stanje glede zagotavljanja potreb oseb z oviranostmi pri dostopu do zdravstvenih storitev v zdravstvenih domovih. Izvedena je bila hitra ocena glede stanja arhitekturnih ovir ter glede ovir v kliničnem in strateškem komuniciranju. Za nujne izboljšave bo potrebno animirati različne deležnike v zdravstvu in zdravstveni politiki in za to predvidevajo, da bo nekaj možnosti v projektu MoSt, ki se začne (**NIJZ**, ukrepa 7.2 in 7.3).

URI – Soča poroča, da je v letu 2017 kupil demonstracijsko vozilo z različnimi predelavami za voznike in sopotnike z invalidnostmi. V letu 2017 so vozilo opremili s predelavami, ki so predvsem vezane za potrebe voznika, nekaj predelav pa je na voljo tudi za sopotnika. Demonstracijsko vozilo je namenjeno za prikaz možnosti predelave vozila, demonstracija oziroma prikaz pa bo sestavni del storitve, ki jo že opravljajo. Doslej so te prikaze morali izvajati s pomočjo fotografij ali video posnetkov, sedaj bodo to lahko storili »v živo«. Pacienti-vozniki bodo lahko vadili vožnjo prilagojenega avtomobila ter presedanje v avtomobil in iz avtomobila. Celotna storitev v Ambulanti za predelave vozil (priprava načrta predelave vozila) bo tako dodatno obsegala še predstavitev primerne tehnološke podpore (**URI – Soča**, ukrep 7.5).

MZ poroča, da se je februarja 2017 zaključil projekt, pri katerem se je izvedla rušitev in novogradnja trakta B (oddelkov A2 in C2), adaptacija in delna rušitev ter novogradnja trakta A (oddelkov A in C) ter prenova centralnega dela v objektu Vijolica v URI Soča. MZ je projekt, ki se je začel v marcu 2016, sofinanciralo v višini 400.000,00 €. Namen investicijskega projekta je zmanjšati tveganje za možnost okužb, zadostiti naraščajočemu številu koloniziranih bolnikov, izboljšati kakovost bivanja bolnikov, poleg tega pa zagotoviti ustrezno protipotresno varnost, zadostiti vsem drugim tehničnim zahtevam in pravilom objekta ter izboljšati učinkovitost rabe energije in s tem zmanjšati stroške in negativne vplive na okolje. Namenski cilji pa so: urediti ločene sanitarije za posamezno bolniško sobo, zagotoviti ustrezno protipotresno varnost objekta, zadostiti vsem tehničnim zahtevam in pravilnikom, znižati porabo energije, zagotoviti energijsko vzdržnost objekta ter zmanjšati negativne vplive na okolje (**MZ**, ukrep 7.3).

V letu 2017 je **MZ** pričelo tudi s postopkom javnega naročanja za izvedbo projekta "Novogradnja Oddelka za invalidno mladino in rehabilitacijo na Stari Gori". Predvidoma ob koncu marca 2018 bo podpisana pogodba z izvajalcem del v vrednosti 4.455.685,88€ z DDV od tega je delež EU

financiranja 2.500.000,00€. Predviden zaključek pogodbenih del je 17 mesecev od podpisa pogodbe (**MZ**, ukrep 7.3).

MZ je v letu 2017 izvedlo javni razpis za sofinanciranje programov na področju zdravja v skupni višini 139.000,00 €. Med izvajalci programov za invalide so: Društvo za avtizem Maribor, Društvo trepetlika, Društvo Veronika za asistenco možgansko poškodovanih oseb in družin ter Planinska zveza Slovenije (**MZ**, ukrep 7.4).

MZ poroča še, da Nacionalni center (Celovite rehabilitacije slepih in slabovidnih) zgledno, strokovno in dobro deluje, rehabilitanti so zadovoljni in hvaležni za to pravico iz OZZ. Dodatno so se vzpostavile povezave še z nacionalnimi in občinskimi inštitucijami, centri, društvi, ki bi lahko pripomogli h kvaliteti CRSS (**MZ**, ukrep 7.7).

Raziskovalna dejavnost

URI – Soča poroča, da so na njihovem Razvojnem centru za zaposlitveno rehabilitacijo v letu 2017 pripravili jedrni niz za področje zaposlitvene rehabilitacije na podlagi mednarodne klasifikacije WHO ICF. Jedrni niz je preizkušen način ocenjevanja funkcioniranja, saj je celotna klasifikacija preobširna za ta namen. V letih 2016 in 2017 so jedrni niz preizkušali in dopolnjevali ter na tej podlagi pripravili končni predlog nabora kod, ki bo omogočal uporabo mednarodne klasifikacije na področju zaposlitvene rehabilitacije (**URI – Soča**, ukrep 7.1).

Poročevalci nevladnih organizacij:

NSIOS, SOUS

Sprejeta zakonodaja

SOUS je sodelovala pri sklepanju splošnega dogovora za zdravstveno dejavnost za leto 2017 z namenom izboljševanja zagotavljanja zdravstvenih storitev za invalide vključene v socialnovarstvene zavode in zavode za usposabljanje. Obseg in strošek zdravstvenih storitev za otroke, mladostnike in odrasle osebe s posebnimi potrebami, oziroma osebe s statusom invalida je določen v dogovoru, ki ga vsako leto sklenejo partnerji dogovora in sicer Ministrstvo za zdravje, Zdravniška zbornica Slovenije, Združenje zdravstvenih zavodov Slovenije, Lekarniška zbornica Slovenije, Skupnost slovenskih naravnih zdravilišč, Skupnost socialnih zavodov Slovenije, Zavod za zdravstveno zavarovanje Slovenije (ZZZS) in SOUS. S dogovorom se določi skupen obseg programov zdravstvenih storitev, izhodišča za njegovo izvajanje, standarde ponudbe zdravstvenih storitev, oblikovanje cen ter skupen obseg potrebnih sredstev za plačilo programa na državni ravni. Dogovor skupaj s prilogami predstavlja pravno podlago za sklepanje pogodb z izvajalci zdravstvenih storitev za tekoče leto. Zdravstvene storitve za otroke, mladostnike in odrasle osebe s posebnimi potrebami, obsegajo storitve zdravstvene nege, program logopedske, psihološke, defektološke in avdiološke storitve, fizioterapevtske, delovno terapevtske in druge rehabilitacijske storitve. Skupna realizirana vrednost obsega programov zdravstvenih storitev za izvajalce v okviru SOUS je bila konec leta 2017 v višini 21,17 milijonov evrov. Od tega je bila realizacija zdravstvenih storitev v socialnovarstvenih zavodih za usposabljanje v višini 9,1 milijonov evrov, v centrih za sluh in govor v višini 2,61 milijona evrov, v varstveno delovnih centrih in koncesionarjih v višini 3,03 milijona evrov, v zavodih za usposabljanje v višini 2,28 mio €, v centrih za poškodbo glave v višini 0,31 milijona evrov ter v zavodih za izobraževanje otrok in mladostnikov s posebnimi potrebami in svetovalnem centru v višini 2,27 milijona evrov.

Na področju zdravstvene dejavnosti je bila SOUS aktivno vključena v pripravo sprememb in dopolnitev *Zakona o zdravstveni dejavnosti*, predvsem z vidika pogojev izvajanja zdravstvene dejavnosti za zavode s področja vzgoje in izobraževanja ter socialno varstvene zavode. V sodelovanju z ministrstvom za izobraževanje in zdravje so bili dogovorjeni posebni pogoji pri dovoljenih za opravljanje dejavnosti, posebna odločba ter možnosti izvajanja specialistične dejavnosti. Novela

zakona o zdravstveni dejavnosti uvaja nove pravne podlage za delo tudi izvajalcev preko SOUS. Prav tako se na novo uvaja odgovornega nosilca, ki naj bi bil zaposlen pri izvajalcu. To novost pa bo potrebno posebej usklajevati in dogovoriti zlasti pri manjših izvajalcih.

Glede priprave standardizacije je SOUS v drugi polovici leta 2017 sodelovala v delu posebne medresorske delovna skupine, ki je bila ustanovljena na podlagi sklepa Vlade RS. Ustanovljena je bila kot posebna delovna skupina za pripravo in uskladitev načina višine plačila zdravstvene nege v socialnovarstvenih zavodih in zavodih za usposabljanje oseb s posebnimi potrebami. Predstavljen je bil predlog novih kadrovskih normativov za domsko varstvo delovnih centrov, sicer posredovan v okviru pogajanj za Splošni dogovor za leto 2017 in 2018. Dodatno so bili zbrani in posredovani podatki o uporabnikih (po zdravstvenih negah) ter podatki o sedanjih kadrovski zasedenosti zdravstvenega kadra in pregled kadrov po novem normativu. Podatki so vsebovali tudi podatke o kadrih po pogodbi z ZZS ter dejansko zaposlene zdravstvene delavce, ki izvajajo storitve zdravstvene nege s prikazom virov za njihovo financiranje. Pripravljena je bila tudi skupna ocena potrebnih dodatnih sredstev za nove normative ter dinamika uveljavitve predloga. Za uveljavitev novih normativov v domskem varstvu varstveno delovnih centrov je v naslednjih treh letih potrebnih dodatno sredstev v višini 3.148.258,00 evrov. Predlogi normativov za standardizacijo ostalih treh skupin izvajalcev zdravstvenih storitev (za zavode za poškodbe glave, gibalno ovirane ter gluhe in naglušne) so še v pripravi (**SOUS**, 7.10).

Težave, opozorila, komentarji, predlogi

NSIOS poroča, da se je prek predstavnikov NSIOS v upravnem odboru in skupščini ZZS zavzemal za udeležanje ukrepov znotraj tega cilja, še posebej glede obnovitvene rehabilitacije. S področjem podpornih tehnologij se ukvarjajo tudi kot fokalna točka za nadzor nad uresničevanjem KPI, vendar s strani države to ostaja ena izmed neizpolnjenih zavez. Ukrep 7.2 znotraj tega cilja je sicer predmet redne dejavnosti članic NSIOS. Aktivnosti v kontekstu nekateri drugih ukrepov se vsebinsko prekrivajo z drugimi cilji, npr. 7.11 s poročanjem o dejavnostih v zvezi z osebno asistenco v Cilju 2.

V skladu s pripravo reforme zdravstvenega varstva je NSIOS opozarjal na potrebe invalidov, pri čemer so še posebej poudarili težnje in nevarnost, da se iz sistema zdravstvenega varstva izloči obnovitvena rehabilitacija, in vse negativne učinke, ki bi jih to prineslo, na krčenje pravic in na problem prenosa posameznih pravic iz sistema zdravstvenega varstva v breme državnega proračuna.

SOUS se je kot zainteresirana strokovna javnost aktivno vključevala v razprave na pripravljena besedila za pripravo novega zakona o dolgotrajni oskrbi in obveznem zavarovanju za dolgotrajno oskrbo. V okviru SOUS sta bila na to temo organizirani dva srečanja in sicer konec marca in konec oktobra 2017. Na prvem srečanju s predstavniki članic SOUS so delovno verzijo zakona predstavili sodelavci iz novega direktorata za dolgotrajno oskrbo pri Ministrstvu za zdravje. Na drugem srečanju pa je bila obravnava predloga novega zakona iz javne razprave katerega se je udeležila tudi ministrica za zdravje Milojka Kolar Celarc. Na podlagi razprave in pripomb članic je SOUS, posredovala stališča, da predstavljena strokovna izhodišča ne odgovarjajo na specifične potrebe zelo heterogene skupine oseb s posebnimi potrebami. Predstavljena izhodišča ne kažejo na možnosti nove sistemske zadovoljive ureditve storitev za otroke in mladostnike ter odrasle s posebnimi potrebami, ki so sicer sedaj že vključeni v sistem celovite skrbi po sedanji veljavni zakonodaji. SOUS je pisno predlagala, da se populacije oseb s posebnimi potrebami ne vključi v novi zakon o dolgotrajno oskrbi oziroma zanje ne spreminja sedanje sistemske rešitve obravnave in strokovne podpore populaciji oseb s posebnimi potrebami. Poleg tega je bil sicer ostro zavrnjen predlog, da bodo med izvajalce dolgotrajne oskrbe uvrščeni zavodi za varstvo, usposabljanje, varstvo in delo v katerih so kot uporabniki vključeni tako otroci, mladostniki in odrasle osebe s posebnimi potrebami. Glede na uporabljena strokovna izhodišča predlog zakona o dolgotrajni oskrbi ne prepoznava in obravnava specifičnih potreb populacije otrok in mladostnikov z motnjo v duševnem razvoju oziroma z drugimi/telesnimi ovirami ter odraslih oseb v duševnem razvoju oziroma drugimi ovirami, ki so v populaciji v manjšini. V SOUS so opozorili, da predlog zakona o dolgotrajni oskrbi obravnava in ponuja rešitve primerne predvsem starejšo večinsko populacijo (**SOUS**, 7.10).

Uresničevanje sedmega cilja

Tudi v letu 2017 so bile v pripravi spremembe in dopolnitve *Pravil OZZ*. S *Predlogom sprememb in dopolnitev pravil* se zasledujejo cilji: sprememba (zastarelih) ureditev posameznih področij zaradi razvoja medicinske stroke, odprava pravnih praznin in nejasnih ureditev z natančnejšo opredelitvijo, opustitev nepotrebnih določb, usklajitev *Pravil OZZ* z zakonodajo ter odprava notranjih neskladij besedila *Pravil OZZ*.

Na Razvojnem centru za zaposlitveno rehabilitacijo URI – Soča so v letu 2017 pripravili jedrni niz za področje zaposlitvene rehabilitacije na podlagi mednarodne klasifikacije WHO ICF.

SOUS je kot zainteresirana strokovna javnost aktivno vključevala v razprave na pripravljena besedila za pripravo novega zakona o dolgotrajni oskrbi in obveznem zavarovanju za dolgotrajno oskrbo. V okviru SOUS sta bila na to temo organizirani dve srečanji in sicer konec marca in konec oktobra 2017.

8. CILJ: KULTURNO UDEJSTVOVANJE

Opis cilja

Kultura je nedvoumno ena najpomembnejših človekovih značilnosti, je njegov svet, v njej se človek razvija in po njej se tudi razlikuje od drugih bitij. Kultura je ogledalo naših vrednot in našega sveta. Zato je treba z ustrezno kulturno politiko omogočiti vsem ljudem enake možnosti dostopanja do kulture in njenega sooblikovanja.

Dosedanji projekti so temeljili na *Zakonu o varstvu kulturne dediščine*, *Zakonu o knjižničarstvu*, *Zakonu o uresničevanju javnega interesa v kulturi* in *Zakonu o medijih*. S sofinanciranjem projektov in razvojem tehnične infrastrukture država prispeva k večji komunikacijski dostopnosti in večji raznovrstnosti programov, namenjenih invalidom.

Ukrepi:

- 8.1 ozaveščanje celotnega prebivalstva o kulturnih prispevkih invalidov;
- 8.2 razširjanje možnosti sofinanciranja projektov, namenjenih invalidom, iz proračunskih sredstev;
- 8.3 spodbujanje splošnih knjižnic k zagotavljanju knjig in časopisov ter avdiovizualnega in elektronskega gradiva, prilagojenega slepim in slabovidnim, gluham in naglušnim ter osebam z motnjo v duševnem razvoju;
- 8.4 spodbujanje nastajanja društev in podobnih združenj na kulturnem področju ter spodbujanje združevanja invalidnih umetnikov;
- 8.5 sistemsko zagotavljanje financiranja in izdajanja prilagojenih časopisov (za slepe in slabovidne ter za osebe z motnjo v duševnem razvoju);
- 8.6 priprava zakonodaje, ki bo v skladu z mednarodnim pravom zagotovila, da zakoni o zaščiti intelektualne lastnine niso nerazumna ali diskriminacijska ovira za to, da kulturno gradivo ne bi bilo dostopno invalidom;
- 8.7 zagotavljanje knjig in časopisov ter avdiovizualnega in elektronskega gradiva, prilagojenega slepim in slabovidnim, gluham in naglušnim ter osebam z motnjo v duševnem razvoju, v splošnih knjižnicah;
- 8.8 uvrstitev knjižnice za slepe in slabovidne v državno shemo knjižnic, prav tako pa zagotovitev, da država sistemsko financira njeno delovanje;
- 8.9 spodbujanje sodelovanja med invalidskimi organizacijami, kulturno-umetniškimi skupinami in umetniki invalidi posamezniki pri kulturni in umetniški ustvarjalnosti na lokalni, državni, meddržavni, evropski in mednarodni ravni;
- 8.10 povečanje števila digitaliziranih in spletno dostopnih vsebin, prilagojenih potrebam pripadnikov različnih skupin invalidov.

Nosilci:

MK (direktorati in službe ter javne kulturne ustanove, kot izhaja iz Preglednice 1), NSIOS, IRSSV, YHD, Zveza Sonček

Poročevalci ministrstev in javnih zavodov:

MK

Programi

Direktorat za kulturno dediščino MK (Sektor za muzeje, arhive in knjižnice) poroča, da so se na področju dela muzejev, arhivov in knjižnic tudi v letu 2017 nadaljevale dobre prakse uresničevanja ciljev, ki se nanašajo na ozaveščanje celotnega prebivalstva o kulturnih prispevkih invalidov, v skladu z določili splošne in področne zakonodaje in Nacionalnega programa za kulturo 2014-2017. Javni zavodi s področja muzejske, knjižnične in arhivske dejavnosti so tudi v letu 2017 pri pripravi programov dela upoštevali priporočila in pobude MK. V okviru možnosti javne službe so oblikovali in

izvedli programske vsebine s katerimi so uresničevali pravice invalidov do dostopnosti. Muzeji upoštevajo podlage za doseganje cilja dostopnosti informacij in vsebin iz priročnikov »Dostopen muzej – smernice za dobro prakso« (Mojca Lipec Stopar, Rajka Bračun Sova in Vlasta Vodeb) in »Muzeji, javnost, dostopnost« (Rajka Bračun Sova in Vlasta Vodeb). Iz poročanja javnih zavodov na področju muzejske, arhivske in knjižnične dejavnosti se ugotavlja kljub pomanjkanju proračunskih sredstev zagotavljanje tovrstne dostopnosti. V letu 2017 so bili v okviru proračunskih možnosti tudi implemetirani cilji izvedenih evropskih projektov sofinanciranih iz sredstev Evropskega socialnega sklada. Na področju muzejske dejavnosti projekta z naslovom Dostopnost do kulturne dediščine ranljivim skupinam (Slovenski etnografski muzej). Na področju knjižnične dejavnosti pa deluje Knjižnica slepih, ki je rezultat projekta Vzpostavitev infrastrukture za zagotavljanje enakih možnosti dostopa do publikacij slepim, slabovidnim ter osebam z motnjami branja, ki ga je izvajala Zveza društev slepih in slabovidnih Slovenije. Na področju dela muzejev so se tudi v letu 2017 nadaljevale aktivnosti za uresničevanje 2. člena *Zakona o varstvu kulturne dediščine* (ZVKD-1) (Uradni list RS, št. 16/08 z spremembami in dopolnitvami), ki določa »omogočanje dostopa do dediščine ali do informacij o njej vsakomur, še posebej mladim, starejšimi in invalidom«. Izvajanje ciljev dostopnosti vsebin in sodelovanja med invalidskimi organizacijami ter javnimi zavodi, ki jih programsko financira MK se zasleduje preko rednih letnih poročil. V zadnjem letu je bilo razpoložljivih namenskih proračunskih sredstev, s katerimi bi se cilji dostopnosti uresničevali v celoti (npr. zagotoviti proračunska sredstva za poenotenje in prilagoditev spletnih strani vseh državnih muzejev za senzorno ovirane osebe). Kljub temu strokovni delavci v muzejih, arhivih in knjižnicah v okviru svojih pristojnosti izkazujejo odgovornost, da pridobivanje kakovostnih informacij postaja del izobraževalnega sistema invalidov in posledično tudi temelj za sodelovanje med invalidskimi organizacijami, kulturno-umetniškimi skupinami in umetniki invalidi posamezniki pri kulturni in umetniški ustvarjalnosti na lokalni, državni, meddržavni, evropski in mednarodni ravni. V letu 2017 je na povabilo organizatorjev Interakta, predstavnica Direktorata za kulturno dediščino aktivno (z referatom) sodelovala na predstavitvi smernic novega projekta »COME-IN« / »VSTOPITE!«. Projekt poteka pod okriljem izvršenega sekretariata Srednjeevropske pobude (Interreg Central Europe). V imenu Direktorata za kulturno dediščino je podprla prizadevanja projekta »COME-IN« / »VSTOPITE!«, ki uresničuje cilj usklajenega sodelovanja med različnimi muzeji, društvi oseb z oviranostjo, akademiki, centri za usposabljanje in oblikovalci politik, ki so povezani v mrežo. Skupaj bodo zasnovali inovativen strateški pristop, s katerim bodo spodbujali uveljavljanje načela dostopnosti v muzejih. Po končanem projektu bo oblikovana znamka »VSTOPITE!« (»COME-IN!«). Oznako bodo prejeli muzeji, ki bodo svoje dejavnosti izvajali v skladu s standardi, identificiranimi med triletnim projektom.

Knjižnice v sodelovanju z različnimi društvi, zavodi in ustanovami načrtujejo in izvajajo vsebine za vključevanje uporabnikov s posebnimi potrebami v uporabo knjižnice in knjižničnih storitev. S storitvami za uporabnike s posebnimi potrebami nadaljujejo krepitev svoje socialne vloge v družbi in prispevajo k izboljšanju kakovosti življenja. Tudi v letu 2017 je MK financiralo programe posebnih nalog osrednjih območnih knjižnic, skladne z 9. členom Pravilnika o osrednjih območnih knjižnicah, ki določa knjižnicam izvedbo posebnih aktivnosti za »opredelitev ciljev, koordinacijo in izvedbo knjižničnih storitev za posebne skupine uporabnikov«. S postavk za knjižnično dejavnost je MK v letu 2017 sofinanciralo nakup gradiva, ki vključuje tudi nakup knjižničnega gradiva v invalidom prilagojenih tehnikah (zvočno gradivo, gradivo s povečanim tiskom, gradivo v Braillovi pisavi, taktilne slikanice itd.). Podatki o obsegu nakupa tovrstnega gradiva v knjižnicah bodo dostopni po pridobitvi letnih poročil za leto 2017. Knjižnice ocenjujejo, da zaradi majhne ponudbe knjižničnega gradiva v invalidom prilagojenih tehnikah na trgu, delež tovrstnega gradiva obsega manj kot en odstotek celotne knjižnične zbirke slovenskih splošnih knjižnic. Nakup knjižničnega gradiva je za splošne knjižnice povsem avtonomna naloga, ki jo morajo izvajati strokovno utemeljeno ter skladno s kriteriji, oblikovanimi na podlagi ugotovljenih splošnih in posebnih potreb v njihovem okolju, ki so določeni in javno objavljeni v dokumentu o nabavni politiki knjižničnega gradiva. Gradivo, ki je primerno za slabovidne uporabnike in dislektike imajo knjižnice označene s posebnimi piktogrami, lahko tudi organizirane kot posebne zbirke (*ukrepi 8.2, 8.3, 8.6, 8.7, 8.9., pa tudi 3.2 in 3.3*).

MK poroča, da je namen projekta **Knjižnice slepih in slabovidnih dr. Minke Skaberne** poroča, vzpostavitev in promoviranje mehanizmov in pogojev za celostno informiranost, dostop do kulturnih dobrin ter usposabljanje slepih in slabovidnih kot pogoj za njihovo enakopravno vključevanje v družbo.

S projektom so pri ZDSSS zagotovili pogoje za delovanje osrednje knjižnice za slepe, slabovidne in druge osebe z motnjami branja ter razviti modele usposabljanja in izobraževanja za delo z novo informacijsko-komunikacijsko tehnologijo (*ukrep 8.8*).

Na področju dela **Sektorja za muzeje, arhive in knjižnice (MK)** pa se zaradi omejenih finančnih možnosti državnega proračuna ugotavlja zastoj pri zagotavljanju naložb v izboljšanje obstoječih materialnih pogojev za delo na področju digitalizacije, in sicer v nove tehnologije in njihovo vzdrževanje. Zaradi omejevanja zaposlovanja se le stežka zagotovi kadrovske pogoje in s tem povezane možnosti napredka, tudi glede povečevanja aktivnosti na področju digitalizacije za namen dviga kvalitete dela in učinkovitosti. Še vedno predstavljajo poseben problem poenoteni in sistematični postopki digitalizacije na nacionalnem nivoju (*ukrep 8.10*).

Direktorat za ustvarjalnost MK (Sektor za umetnost) poroča, da na področju uprizoritvene umetnosti MK sofinancira dejavnosti 14 javnih zavodov (od tega 5 nacionalnih) ter programe in projekte nevladnih organizacij. Z dejavnostmi na gledališkem področju se uresničujejo predvsem cilji št. 3.(ukrep 3.3), 4.(ukrepi 4.3, 4.6, 4.7, 4.9, 4.12), 5. (ukrep 5.3) in 8. (ukrep 8.7) Akcijskega programa za invalide 2014-2021 (3. CILJ: invalidom zagotavljati dostopnost do grajenega okolja, prevoza, informacij in komunikacij; 5. CILJ: invalidom zagotavljati dostop do dela in zaposlitve brez diskriminacije v delovnem okolju, ki je invalidom odprto, vključujoče in dostopno; in 8. CILJ: invalidom zagotavljati vključenost v kulturne dejavnosti in sodelovanje na področju dostopnosti do kulturnih dobrin na enakopravni podlagi). Javni zavodi tudi redno sodelujejo z različnimi društvi tako, da se odzivajo na njihove pobude in prošnje ter z njimi aktivno sodelujejo tudi pri izvedbi posameznih dogodkov. Iz poročil gledališč je razvidno, da se sodelovanje z invalidi iz leta v leto izboljšuje, saj se zaposleni v javnih zavodih trudijo, da svojo dejavnost in infrastrukturo prilagajajo različnim skupinam obiskovalcev s posebnimi potrebami. V letu 2017 je bil v okviru Javnega razpisa za izbor kulturnih projektov na področjih umetnosti, ki jih bo v letu 2017 sofinancirala Republika Slovenija iz proračuna namenjenega za kulturo (oznaka JPR-UM-2017) na področju vizualne umetnosti v skupni višini 2.880,00 EUR tudi sofinanciran projekt izvajalca OLOOP – Zavoda za sodobno tekstilno umetnost in oblikovanje Ljubljana z naslovom »ROKE GLEDAJO, OČI TIPAJO«, ki je bil namenjen ustvarjanju slepih in slabovidnih oseb na področju izdelave umetniških izdelkov iz tekstila (*ukrepi 8.1, 8.2, 8.9 ter tudi 5.2*).

Pri **Službi za slovenski jezik (MK)** pa navajajo, da je bil v letu 2017 je bil objavljen javni razpis za izbor operacij na področju slovenskega jezika z naslovom »Jezikovna integracija ranljivih skupin govorcev v Republiki Sloveniji« (JR-ESS-RANLJIVE SKUPINE GOVORCEV). Namen javnega razpisa je bil omogočiti govorcem s posebnimi potrebami (gluhi/naglušni, slepi/slabovidni, gluhoslepi, osebe z motnjami v duševnem razvoju, osebe s specifičnimi motnjami, npr. disleksijo in druge osebe s težavami pri branju in pisanju, polno razviti sporazumevalno zmožnost za dejavnejše vključevanje v družbo, in sicer z razvojem metod in gradiv izobraževanja, gradnjo specifičnih jezikovnih orodij za učinkovitejše sporazumevanje, omogočanjem alternativnih poti sporazumevanja (npr. tiskanje v brajici, uveljavljanje znakovnega jezika) ter dejavnim udejstvovanjem govorcev s posebnimi potrebami na področju kulture (sodelovanje pri npr. filmski in gledališki produkciji, na bralnih ali pogovornih urah o leposlovju, razstavah, filmih ipd.). Namen razpisa je tudi ozaveščati javnost o specifični sporazumevalni potrebi omenjenih govorcev in o sprejemljivosti drugih (in drugačnih) poti komuniciranja, kar je eden od pogojev, da se alternativnim potem sporazumevanja prizna enakovreden položaj, kot ga ima slovenščina. Osebe s posebnimi potrebami morajo namreč svoje sporazumevalne potrebe uresničevati po drugih poteh. Možnost takšnega alternativnega izražanja je nujna za preprečitev njihove izolacije. Cilj javnega razpisa je bil sofinanciranje (operacij) projektov, ki bodo govorcem s posebnimi potrebami omogočili dvig jezikovne zmožnosti in njihovo dejavnejše vključevanje v družbo. V okviru Javnega razpisa za ranljive skupine govorcev katerega sta bila sofinancirana skupno 2 projekta v skupni vrednosti 405.812,00 EUR. Prvi je bil projekt Zveze društev gluhih in naglušnih Slovenije z naslovom »Priročna video slovnica slovenskega znakovnega jezika (PRVI-SZJ)« v skupni vrednosti 195.470,00 EUR, drugi pa projekt Zavoda Risa, Centra za splošno, funkcionalno in kulturno opismenjevanje z naslovom »Lahko brati: Razvoj temeljnih usmeritev, metod, didaktičnih gradiv in spremljajočih orodij za lahko branje v Sloveniji« v skupni vrednosti 210.342,00 EUR (več v prilogi poročila) (*ukrepi 8.1, 8.2 in 8.5*).

SNG Drama Ljubljana je v letu 2017 izvajala za invalide oziroma za obiskovalce s posebnimi potrebami naslednje aktivnosti:

- različnim skupinam ljudi s posebnimi potrebami in dobrodelnim skupnostim je nudila brezplačne vstopnice za gledališke predstave, ki so bile v nekaterih primerih tudi del terapevtskih in vzgojnih programov. SNG Drama Ljubljana že vrsto let sodeluje z več kot tridesetimi dobrodelnimi društvi, kot so Altra, Društvo onkoloških bolnikov Slovenije, Zveza paraplegikov Slovenije, Up, Vita, Društvo za preventivno delo, SOS telefon, Šent, Ozara Slovenija, Rdeči križ Slovenije, Materinski dom idr. Kot prejšnja leta, so obiskovalcem iz zgoraj omenjenih društev in organizacij namenili okoli 1000 brezplačnih vstopnic za ogled predstav.
- sodelovala je tudi s Centrom za izobraževanje, rehabilitacijo in usposabljanje Kamnik (CIRIUS Kamnik), ki je specializiran za vzgojo, izobraževanje in celostno usposabljanje otrok in mladostnikov z gibalno oviranostjo ali z različnimi dolgotrajnimi obolenji. Posebej zanje so organizirali zaključeno predstavo, za katero so ustrezno prilagodili prostor za obiskovalce – del sedežev za obiskovalce so odstranili in jih nadomestili z ustreznimi posteljami, vozički in drugimi tehničnimi pripomočki.
- občasno so v letu 2017 gostili tudi učence Zavoda za gluhe in naglušne iz Ljubljane, ki so jim v okviru šolskega programa posebej prilagodili gledališke in bralne uprizoritve na način, da so jih z lahkoto spremljali tudi gluhi in naglušni. To vključuje tudi prisotnost tolmača za slovenski znakovni jezik (*ukrepi 8.1, 8.2 in 8.4*).

Mestno gledališče Ljubljane (MGL) je tudi v letu 2017 redno sodelovalo z naslednjimi društvi in zavodi, ki jim omogoča brezplačne ogled predstave: Filantropija, Kralji ulice, Društvo za preventivno delo, Društvo zaupni telefon Samarijan, Ozara Slovenija, Zavod Pelikan (*ukrep 8.4*).

Gledališke predstave in druge prireditve v **Gledališču Koper** so si v letu 2017 ogledale naslednje skupine iz zavodov oziroma centrov:

- Centra za komunikacijo, sluh in govor Portorož,
- Centra za izobraževanje, rehabilitacijo in usposabljanje Vipava (CIRIUS Vipava).
- Centra za usposabljanje Elvira Vatovec, Strunjan,
- Dnevne centra Šentmar iz Kopra (*ukrepi 8.1, 8.4, pa tudi 3.2*).

Kot poroča **MK**, je v letu 2017 na področju knjižnične dejavnosti uspešno delovala tudi **Knjižnica slepih in slabovidnih Minke Skaberne**, ki je rezultat projekta z naslovom »Vzpostavitev infrastrukture za zagotavljanje enakih možnosti dostopa do publikacij slepih, slabovidnih ter osebam z motnjami branja«, ki ga je izvajala Zveza društev slepih in slabovidnih Slovenije (v nadaljevanju KSS) (*ukrep 8.8*).

RTV Slovenija poroča, da je v letu 2017 bilo v Sloveniji povprečno število zavezancev za plačilo RTV prispevka 619.971 oziroma skoraj za 1.500 manj kot leta 2016. Višina RTV prispevka je znašala 12,75 EUR. Plačila prispevka je bilo zaradi invalidnosti ali socialne ogroženosti oproščenih skupno okoli 15.100 zavezancev ali 2,44% vseh zavezancev. To je za 1.300 več kot leta 2016.

V letu 2017 so na RTV Slovenija posneli posebno oddajo z naslovom »Posebne zgodbe« (gre za zgodbe o otrocih z avtizmom), ki bo objavljena v letu 2018. Prav tako so posneli tudi skupno 32 (od 40 predvidenih) delov otroško – mladinske serije oddaj za gluhe in naglušne z naslovom »Zgodbe iz školjke« (*ukrepi 8.1, 8.2 in 3.3*).

V letu 2017 so v Mediateki RTV Slovenija tudi izvedli investicije v tehnično infrastrukturo, s katerimi so izboljšali in pospešili delovne procese digitalizacije avdiovizualnega gradiva, izboljšali klimatske pogoje za optimalno delovanje tehnološke opreme in povečali prostor v LTO-arhivski knjižnici za trajno hrambo digitaliziranega avdiovizualnega gradiva. Ključne investicije so bili tehnološki računalniki za kontrolo in obdelavo digitaliziranega avdiovizualnega gradiva, kovinske omare za hrambo varnostnih kopij na LTO-kasetah, optični čitalci A3 formata za skeniranje pisne dokumentacije, razvlažilci zraka za uravnavanje klimatskih pogojev v prostorih s tehnološko opremo, ultrasonični čistilec gramofonskih plošč in zamenjava konverterja za digitalizacijo avdio gradiva. V letu 2017 je bila glavna pozornost pri digitalizaciji namenjena digitalizaciji video vsebin s kaset in digitalizacija filmskega gradiva. Konec leta 2017 je bilo digitaliziranih skupno več kot 10.000 video kaset in 1.000 ur filmskega gradiva. Poleg tega so vsak teden arhivirali in katalogizirali več kot 300 radijskih vsebin z vseh enot Radia Slovenija. V skladu s potrebami posameznih uredništev so digitalizirali tudi avdio zapise na vinilnih ploščah.

Trenutno je v katalogu Mediateke na voljo že več kot 180.000 urejenih radijskih oddaj, 6.000 koncertov, nenehno pa se povečuje tudi zbirka glasbenih skladb, ki je namenjena predvajanju v programih Radia Slovenija (*ukrepi 8.1, 8.2 in 3.3*).

MK poroča, da je **Javni sklad RS za kulturne dejavnosti (JSKD)** v letu 2017 v okviru Javnega razpisa za izbor kulturnih projektov na področju ljubiteljskih kulturnih dejavnosti, ki jih bo v letu 2017 sofinanciral Javni sklad RS za kulturne dejavnost (PR-2017) sofinanciral skupno 19 kulturnih projektov v skupni vrednosti 9.750,00 EUR, ki so bili namenjeni invalidom in starejšim osebam (upokojencem, med katerimi se nahajajo tudi osebe s posebnimi potrebami oziroma osebe z različnim vrstami in stopnjami oviranosti). Od sofinanciranih projektov jih je bilo 6 v skupni vrednosti 1.700,00 EUR namenjenih paraplegikom, 1 v skupni vrednosti 500,00 EUR delovnim invalidom, 1 v skupni vrednosti 2.500,00 EUR gluhim in naglušnim, 1 v skupni vrednosti 300,00 EUR slepim in slabovidnim ter 10 projektov v skupni vrednosti 4.750,00 EUR upokojencem. Šlo je predvsem za likovne, literarne in glasbene aktivnosti (več podrobnosti v prilogi) (*ukrepa 8.1 in 8.2*).

Raziskovalna dejavnost

V **Arhivu Republike Slovenije (ARS)** so v letu 2017 izvedli analize dobrih praks prilagoditev arhivskih gradiv za ranljive skupine (invalidne). Prilagoditve različnih tipov arhivskih gradiv (vključno z digitalizacijo z OCR, pretvorbo v brajico ali zvok, pretvorbo zvoka v tekst, tolmačenje npr. filmskega gradiva v slovenski znakovni jezik, izdelavo kopij in replik ipd.) bodo pričeli izvajati v letu 2018 (*ukrepi 8.1, 8.2, 8.5 in 3.3*).

Dogodki

Služba za slovenski jezik (MK) poroča, da je bil v letu 2017 organiziran *Javni posvet o novem nacionalnem programu za jezikovno politiko*. Sodelujoči so izpostavili različne teme, ki jih vključuje jezikovna politika: jezikovna zmožnost vseh skupin govorcev, sporazumevalne potrebe ljudi z invalidnostmi, raziskovanje jezikovne situacije, jezikovna opremljenost za slovenščino, različni vidiki slovenščine v javni rabi (državna uprava, RTV, visokošolski prostor, problematika jezikovnega svetovanja). Posveta so se udeležili tudi nekateri aktivni predstavniki govorcev s posebnimi potrebami (*ukrepa 8.1 in 8.2*).

Iz **Službe za kulturne raznolikosti in človekove pravice (MK)** pa se je dne 14. novembra 2017 pristojni svetovalec koordinator za invalidsko problematiko udeležil slavnostnega dogodka ob Dnevu slovenskega znakovnega jezika, ki je tokrat potekal v avli Slovenskega etnografskega muzeja in na katerem je imel slavnostni govor tudi minister za kulturo, Anton Peršak. V okviru dogodka so bile med drugim predstavljene novosti v zvezi z novim spletnim slovarjem slovenskega znakovnega jezika in sicer za mobilno aplikacijo za pametne telefone z operacijskim sistemom Android. Prav tako sta bila predstavljena razvoj slovenskega znakovnega jezika na območju RS ter nova slikanica za gluhe in naglušne ter slepe in slabovidne otroke v slovenskem znakovnem jeziku in v Braillovi pisavi avtorice Aksinje Kermauner z naslovom »Žiga špaget je za punce magnet«. 30. novembra 2017 pa se je pristojni svetovalec za invalidsko problematiko na MK v prostorih Univerzitetnega kliničnega inštituta Republike Slovenije za rehabilitacijo – Soča (v nadaljevanju URI – Soča) udeležil Okrogle mize za ureditev pravic oseb z gluhoslepoto, ki sta jo skupaj organizirala Društvo gluhoslepih Slovenije DLAN (dne 29.11.2017 se je to preimenovalo v Združenje gluhoslepih Slovenije DLAN – v nadaljevanju ZGSSD) in Razvojni center za zaposlitveno rehabilitacijo na URI – Soča. Na njej je bila predstavljena pereča problematika otrok in mladostnikov s prirojeno gluhoslepoto ter problematika starejših oseb s starostno obliko pridobljene gluhoslepote, predvsem z vidika medicinske obravnave ter socialne vključenosti oziroma izključenosti. Na okrogli mizi so bili predstavljeni tudi rezultati analize o stanju pravic gluhoslepih v različnih državah EU in Sloveniji z naslovom »*Zakon o izenačevanju možnosti invalidov – Analiza stanja gluhoslepote v evropskih državah s predlogi za izenačevanje možnosti gluhoslepih*«. Ob koncu okrogle mize so starši gluhoslepih otrok in mladostnikov spregovorili o številnih birokratskih ovirah, zakonskih omejitvah ter o številnih drugih problemih, s katerimi se

soočajo starši gluhoslepih otrok in mladostnikov na področjih socialnega in zdravstvenega varstva gluhoslepih, vzgoje in izobraževanja ter zaposlovanja. Ti so spregovorili tudi o svojih potrebah in podali svoje predloge za ustrezno rešitev problematike gluhoslepih oseb (*ukrepi 8.1, 8.2, 8.4 in 4.13*).

Kvantitativni podatki

MK poroča, da je **Javni sklad RS za kulturne dejavnosti (JSKD)** v letu 2017 v okviru Javnega razpisa za izbor kulturnih projektov na področju ljubiteljskih kulturnih dejavnosti, ki jih bo v letu 2017 sofinanciral Javni sklad RS za kulturne dejavnost (PR-2017) sofinanciral skupno 19 kulturnih projektov v skupni vrednosti 9.750,00 EUR, ki so bili namenjeni invalidom in starejšim osebam (*ukrepa 8.1 in 8.2*).

Težave, opozorila, komentarji, predlogi

Sektor za umetnost Direktorata za ustvarjalnost (MK) poroča, da bi bila potrebna dodatna finančna sredstva tudi za specifično prilagajanje vsebin, programov javnih zavodov, ki bi omogočala dostopnost vsebin različnim ciljnim skupinam invalidov (*ukrepi 8.2, 3.2 in 3.3*).

V **Službi za slovenski jezik MK** pa navajajo, da delovno področje službe zadevata dva cilja in dva ukrepa, predvidena v API (ukrep 13 4. Cilja API: spodbujanje učenja znakovnega jezika in dvojezičnega izobraževanja gluhih; ukrep 10 8. Cilja API: povečanje števila digitaliziranih in spletno dostopnih vsebin, prilagojenih potrebam pripadnikov različnih skupin invalidov). Kot so opozorili že v poročilih iz prejšnjih let, na delovnem področju službe pri implementaciji že opredeljenih ciljev ni mogoče pričakovati bistvenih sprememb ali premikov. Menijo, da bi morda s povečanjem sredstev, namenjenih javnemu razpisu oziroma uresničevanju ukrepov iz resolucije, lahko finančno podprli večji obseg z njimi povezanih aktivnosti, čeprav je to predvsem pri sedanji zasnovi razpisnega postopka iskanja izvajalcev ali ponudnikov posameznih projektov spet odvisno od odzivnosti njihovih potencialnih izvajalcev, od kvalitetne priprave predlogov za projekte s tega področja ter nenazadnje od dejstva, da je glede na razpoložljive kvalificirane izvajalce zamejen tudi letni obseg uresničitve tovrstnih aktivnosti. V relaciji do API se Služba za slovenski jezik srečuje s problematiko različnih skupin govorcev s posebnimi potrebami. Kot so navajali že v vseh prispevkih v minulih letih, Služba za slovenski jezik doslej ni razpolagala z namenskimi sredstvi za aktivnosti, s katerimi bi neposredno implementirali posamezne cilje API. Poleg tega delovno področje, naloge in pristojnosti službe ter tudi njen finančni, kadrovski in organizacijski položaj ne omogočajo bistvenega spreminjanja ali širjenja aktivnosti v razmerju do ciljev, zapisanih v API 2014 - 2021. Zaposleni v Službi za slovenski jezik so med letom komunicirali s predstavniki posameznih invalidskih organizacij gluhih in naglušnih, slepih in slabovidnih ter gluhoslepih oziroma se z njimi večkrat sestali ter se tako sproti seznanjali s problematiko posameznih skupin govorcev (*ukrepi 8.1, 8.2, 8.5, 8.10 in 4.13*).

Pri Narodni in univerzitetni knjižnici Ljubljana (NUK) si prizadevajo, da bi izvajanje storitev za osebe s posebnimi potrebami nenehno izboljševali, zlasti z individualnim pristopom k uporabnikom in personalizacijo storitev ter dodelitvijo osebnega knjižničarja v skladu s priporočili IFLA. Veliko oviro pri uresničevanju tega cilja predstavlja nezadostna kadrovska zasedba. V zvezi z digitalizacijo so opozorili na dejstvo, da v letu 2017 niso digitalizirali gradiv oziroma vsebin v prilagojenih tehnikah, ker za izvajanje te naloge niso imeli na voljo zadostnih (posebnih) finančnih sredstev (*ukrepi 8.1, 8.2, 8.3, 8.10 in 3.3*).

Poročevalci nevladnih organizacij:
NSIOS

Programi

NSIOS poroča, da so dejavnosti znotraj tega cilja v večji meri izvajale njihove članice kot pa NSIOS sam, ki je članicam ob tem nudil ustrezno strokovno in drugo podporo. Invalidskim organizacijam, članicam, so pomagali pri organizaciji in izvedbi njihovih kulturnih dogodkov.

NSIOS je z **MDDSZ** v skladu z razpisom Evropske komisije izvajal projekt *Evropske kartice ugodnosti za invalide* (ki se nanaša tudi na API cilj 9). V tem projektu, ki je namenjen medsebojnemu izenačevanju ugodnosti državljanov članic, so pripravili interaktivno bazo podatkov ponudnikov ugodnosti za invalide v Sloveniji s področja kulture, športa, transporta, turizma in drugih dejavnosti in jo podprli z dostopno spletno stranjo in aplikacijo za standardne platforme ter promocijo tega projekta v javnosti. (**NSIOS**, 8.10).

Uresničevanje osmega cilja

Po podatkih MK so tudi v letu 2017 potekale številne dejavnosti na področju kulture, povezane predvsem s kulturno dostopnostjo in udejstvovanjem (npr. izvajanje kulturnih projektov na področju knjižnične dejavnosti, avdiovizualnih vsebin, glasbene, gledališke in vizualne umetnosti idr., realizacija radijskih in televizijskih oddaj, pri katerih so posebno pozornost namenili vsebinam, povezanim z invalidsko problematiko, tolmačenje in podnaslavljanje vsebin, bralne in koncertne uprizoritve dramskih del ipd.).

V Arhivu Republike Slovenije (ARS) pa so v letu 2017 izvedli analize dobrih praks prilagoditev arhivskih gradiv za ranljive skupine (invalide). Prilagoditve različnih tipov arhivskih gradiv (vključno z digitalizacijo z OCR, pretvorbo v brajico ali zvok, pretvorbo zvoka v tekst, tolmačenje npr. filmskega gradiva v slovenski znakovni jezik, izdelavo kopij in replik ipd.) so pričeli izvajati v letu 2018.

9. CILJ: ŠPORT IN PROSTOČASNE DEJAVNOSTI

Opis cilja

Osnovni namen športnih in prostočasnih dejavnosti je: kar najbolj dvigniti psihosomatski status, preventiva, ohranjanje in izboljšanje zdravstvenega stanja, učinkovit počitek in okrevanje, vsebinsko in kulturno bogato izkoriščanje prostega časa. Športne in prostočasne dejavnosti so poleg dobrega učinka na zdravje tudi pomemben dejavnik pri zaviranju in preprečevanju nadaljnjih bolezni.

Poskrbeti je treba za uresničevanje ukrepov, ki bodo invalidom pri športu in prostočasnih dejavnostih dajali enake možnosti in izboljšanje kakovosti življenja. Zato jim je treba omogočiti tudi dostop do krajev, v katerih potekajo športne in prostočasne dejavnosti. Šport in prosti čas morata postati sestavni del rehabilitacije invalida, ne glede na vrsto in stopnjo njegove invalidnosti, starost ali raven telesne zmogljivosti, saj je rekreacijo treba prilagajati njegovim posebnim potrebam.

Ukrepi:

- 9.1 uvajanje védenja o posebnostih športa invalidov v izobraževalne programe strokovnih športnih strokovnjakov, tako pa zagotoviti kakovostno športno vzgojo za invalide;
- 9.2 dostopnost športnih objektov invalidom, ki se ukvarjajo s športom, in invalidom, ki športne prireditve obiskujejo kot gledalci (vhod, sanitarije, oznake, informacije in komunikacije);
- 9.3 spodbujanje rekreativnih dejavnosti v invalidskih organizacijah in drugih društvih, primernih vrsti ali stopnji invalidnosti in starosti invalida;
- 9.4 učenje športnih elementov naj postane sestavni del izobraževanja in rehabilitacije vseh invalidov;
- 9.5 spodbujanje izvajanja panožnih športnih tekmovanj za vse invalide na ravni države (v šolskem sistemu);
- 9.6 statusno/pravno izenačevanje športnikov in športnikov invalidov (kategorizacija, bonitete idr.).

Nosilci:

MIZŠ (direktorati in službe, Olimpijski komite Slovenije – Združenje športnih zvez (OKS-ZŠZ)), NSIOS, IRSSV, YHD, Zveza Sonček

Poročevalci ministrstev in javnih zavodov:

MIZŠ (Sektor za šport), Olimpijski komite Slovenije

Sprejeta zakonodaja

MIZŠ (Sektor za šport) poroča, da je bil v 30. maja 2017 sprejet nov *Zakon o športu* (ZŠpo-1)³⁷, ki določa krovno organizacijo za šport invalidov, katera imenuje člana Strokovnega sveta RS za šport in člana akreditacijske komisije za programe usposabljanj v športu ter je pristojna za pripravo in organiziranje programov usposabljanja za šport invalidov. V zakonu je prvič v RS Sloveniji določena ZŠIS-POK kot krovna organizacija za področje športa invalidov, prav tako pa so v novem zakonu vse pravice športnikov invalidov in neinvalidov izenačene. Skladno z novo sprejetim zakonom je v novo sestavo Strokovnega sveta že imenovana predstavnica ZŠIS POK, predstavnica ZŠIS POK v akreditacijski komisiji pa bo skupaj z ostalimi člani imenovana v kratkem (postopek je pred zaključkom). ZŠIS POK je skladno z ZŠpo odgovorna za pripravo programa usposabljanja za področje športa invalidov. Na podlagi novo sprejetega *Zakona o športu* je bil v Državnem zboru sprejet tudi *Zakon o dodatku k pokojnini*, kjer so do dodatka k pokojnini upravičeni tudi športniki invalidi dobitniki medalj s Paraolimpijskih iger ter Olimpijskih iger gluhih in naglušnih. Nekateri športniki paraolimpijci so tako že dobili odločbo o dodelitvi dodatka (*ukrep 9.6*).

³⁷ Uradni list RS, št. 29/17.

Zakonodaja v pripravi

MIZŠ (Sektor za šport) poroča, da je sklepni pripravi *Zakon o Fundaciji za financiranje invalidskih in humanitarnih organizacij v RS* in o *Fundaciji za financiranje športnih organizacij v RS*, s katerima se med drugim sledi ciljem kot so enotna ureditev ustroja, delovanja in posloводства FIHO in Fundacije za financiranje športnih organizacij v RS (FŠO), avtonomnost delovanja sveta (tudi) FIHO in trajen in stabilen vir financiranja invalidskih, humanitarnih in športnih organizacij, kjer se poudarja tudi načelo demokratičnosti in vključevanja civilne družbe, ki izhaja iz dejstva, da bodo večino članov v svet fundacij imenovali predstavniki civilne sfere na področju invalidskih in humanitarnih organizacij ter športa v Republiki Sloveniji. Nov letni program športa pa tudi predvideva povečano financiranje športa invalidov in otrok s posebnimi potrebami.

Dogodki

Olimpijski komite Slovenije poroča, da je statusno izenačevanje športnikov invalidov z drugimi športniki v letu 2017 potekalo na naslednjih področjih (**Olimpijski komite Slovenije, ukrep 9.6**):

- kategorizacija športnikov pri OKS-ZŠZ,
- zaposlovanje športnikov invalidov v državni upravi (Finančni upravi RS),
- štipendije športnikom,
- štipendije iz sklada za socialno ogrožene športnike,
- zaposlovanje trenerjev v projektu Razvoj kadrov v športu (sredstva ESS),
- priznanja najuspešnejšim športnikom invalidom in trenerjem.

Poročevalci nevladnih organizacij:

NSIOS

Težave, opozorila, komentarji, predlogi

NSIOS poroča, da so v okviru športa in prostočasnih dejavnosti konkretne aktivnosti izvajale predvsem članice same, zlasti Zveza za šport invalidov Slovenije – Paraolimpijski komite.

Uresničevanje devetega cilja

Konec maja 2017 je bil sprejet nov *Zakon o športu* (ZŠpo-1), ki določa krovno organizacijo za šport invalidov, katera imenuje člana Strokovnega sveta RS za šport in člana akreditacijske komisije za programe usposabljanj v športu ter je pristojna za pripravo in organiziranje programov usposabljanja za šport invalidov. V zakonu je prvič v RS Sloveniji določena ZŠIS-POK kot krovna organizacija za področje športa invalidov, prav tako pa so v novem zakonu vse pravice športnikov invalidov in neinvalidov izenačene.

10. CILJ: VERSKO IN DUHOVNO ŽIVLJENJE

Opis cilja

Verska svoboda posameznika je kot svoboda vesti urejena v 41. členu Ustave RS ter zagotavlja pravico vsakega posameznika do svobodnega izpovedovanja vere in drugih opredelitev v zasebnem in javnem življenju. Invalidi pa se kljub svobodi izražanja, ki je ustavno opredeljena, zaradi številnih ovir s težavo udeležujejo verskega in duhovnega življenja ter se vključujejo vanj.

Zato so potrebni ukrepi, ki jim bodo omogočali enakopravno udeležbo v verskem in duhovnem življenju. Pri tem je treba zagotavljati, da se lahko vključujejo v verske in duhovne skupnosti v svojih lokalnih skupnostih ali širšem okolju.

Ukrep:

- 10.1 omogočanje trajne duhovne oskrbe invalidom, ki to želijo, posebno tistim, ki so negibljivi, v trajni negovalni oskrbi v domačem ali drugem okolju ali institucijah, z obiski verskega delavca ali drugega duhovnega vodje registrirane verske skupnosti po lastni izbiri.

Nosilci:

MK (Urad za verske skupnosti)

Poročevalci ministrstev in javnih zavodov:

IRSSV, MK

Težave, opozorila, komentarji, predlogi

IRSSV na podlagi sekundarnih virov poroča, da se v vseh oblikah institucionalnega varstva za starejše omogoča duhovna oskrba invalidom; nekateri domovi za starejše imajo tudi posebne namenske prostore za izvajanje verske oz. duhovne dejavnosti ali pa večnamenske prostore, saj 42. člen *Pravilnika o minimalnih tehničnih zahtevah za izvajalce socialnovarstvenih storitev*³⁸ določa zagotovitev prostora za duhovno oskrbo stanovalcev socialnih zavodov (duhovna oskrba lahko poteka bodisi v večnamenskem prostoru bodisi v samostojnem prostoru). Skupnost socialnih zavodov Slovenije poroča, da so bili verski obredi in tudi individualni obiski duhovnikov oz. predstavnikov verskih skupnosti za stanovalce vedno zagotovljeni in niso bili nikoli sporni, potekajo pa praviloma povsod vsaj enkrat tedensko ter ob vseh (večjih) verskih praznikih (*ukrep 10.1*).

Iz **Urada Republike Slovenije za verske skupnosti (MK)** so sporočili, da zadevnih težav in opozoril niso mogli formulirati. Navajajo, da država ne zagotavlja trajne verske duhovne oskrbe invalidom. Versko duhovno oskrbo prebivalcev Republike Slovenije zagotavljajo verske skupnosti, na uradu pa menijo, da bi versko duhovno oskrbo invalidov nemara lahko usklajeval javni uslužbenec, na primer koordinator za versko duhovno oskrbo invalidov na katerem izmed ministrstev. Po zgledu ureditve primerljive dejavnosti (na primer verske duhovne oskrbe v zaporih in Policiji) bi bila za ureditev tega vprašanja najprimernejša sprememba *Zakona o verski svobodi* in uveljavitev pravilnika resornega ministrstva. Na Uradu RS za verske skupnosti sicer v letu 2018 ne načrtujejo nobenih sprememb *Zakona o verski svobodi* (*ukrep 10.1*).

³⁸ Uradni list RS, št. 67/06.

Poročevalci nevladnih organizacij:
Slovenska Karitas

Programi

Slovenska Karitas poroča, da je društvo Malteška pomoč Slovenija v letu 2017 nadaljevalo s projektom *Cerkev, prijazna invalidom*. V okviru projekta je bila ocenjena dostopnost 6 stolnih cerkva in 6 cerkva v osrednjih romarskih središčih po Sloveniji. Poleg tega je bilo izvedenih 6 delavnic namenjenih ozaveščanju in izobraževanju mladih o invalidnosti. Vanje je bilo vključenih neposredno več kot 200 mladostnikov, posredno pa je delavnica dosegla skoraj 9000 mladih. Malteška pomoč je tudi v letu 2017 nudila prvo laično pomoč invalidom in ostarelim v Slovenskem Marijinem narodnem svetišču Marija Pomagaj na Brezjah, na Sveti Gori in v stolnici v Ljubljani (***Slovenska Karitas, ukrep 10.1***).

Uresničevanje desetega cilja

Na Uradu Republike Slovenije za verske skupnosti (MK) so sporočili navajajo, da država ne zagotavlja trajne verske duhovne oskrbe invalidom. Versko duhovno oskrbo prebivalcev Republike Slovenije zagotavljajo verske skupnosti, na uradu pa menijo, da bi versko duhovno oskrbo invalidov nemara lahko usklajeval javni uslužbenec. Po zgledu ureditve primerljive dejavnosti bi bila za ureditev tega vprašanja najprimernejša sprememba *Zakona o verski svobodi* in uveljavitev pravilnika resornega ministrstva.

Društvo Malteška pomoč Slovenija je v letu 2017 nadaljevalo s projektom *Cerkev, prijazna invalidom*. V okviru projekta je bila ocenjena dostopnost 6 stolnih cerkva in 6 cerkva v osrednjih romarskih središčih po Sloveniji, poleg tega pa je bilo izvedenih 6 delavnic namenjenih ozaveščanju in izobraževanju mladih o invalidnosti.

11. CILJ: SAMOORGANIZIRANJE INVALIDOV

Opis cilja

Invalidi se samoorganizirajo v invalidskih organizacijah in drugih oblikah. V invalidske organizacije se prostovoljno združujejo interesno povezani invalidi in njihovi zakoniti zastopniki, da ugotavljajo, zagovarjajo in zadovoljujejo posebne potrebe invalidov ter zastopajo njihove interese. Cilji delovanja invalidskih organizacij za doseganje kakovosti življenja invalidov so:

- uveljavljanje človekovih pravic invalidov,
- opozarjanje na načelo nediskriminacije invalidov,
- spodbujanje vključenosti invalidov v družbeno življenje,
- prispevanje k ozaveščanju javnosti,
- sodelovanje pri preprečevanju in odpravljanju ovir itd.

Pri zastopanju interesov posameznih in skupnih vsebin invalidov je treba invalidskim organizacijam v skladu z *Zakonom o invalidskih organizacijah* zagotavljati krepitev stalne svetovalne in predstavniške vloge na državni, regionalni in lokalni ravni. Zakon opredeljuje tudi vlogo nacionalnega sveta invalidskih organizacij.

S sistemskimi zakonskimi in podzakonskimi ukrepi je treba za delovanje invalidskih organizacij zagotavljati trajna, zadostna in neodvisna sredstva za izvajanje posebnih socialnih programov in njihove razvojne naložbe.

Ukrepi:

- 11.1 razvijanje vloge invalidskih organizacij s trajnim, stabilnim, zadostnim in neodvisnim financiranjem iz Fundacije za financiranje invalidskih in humanitarnih organizacij ter drugih virov;
- 11.2 ureditev pravnega statusa in zagotavljanje sofinanciranja delovanja nacionalnega sveta invalidskih organizacij po zgledu financiranja Evropskega invalidskega foruma;
- 11.3 izpopolnjevanje meril in pogojev za dodelitev statusa reprezentativnosti invalidskih organizacij ter občasno preverjanje izpolnjevanja teh pogojev;
- 11.4 izpopolnjevanje meril in pogojev za programsko financiranje IO.

Nosilci:

MDDSZ (Direktorat za invalide, vojne veterane in žrtve vojnega nasilja), NSIOS, IRSSV, YHD, Zveza Sonček

Poročevalci ministrstev in javnih zavodov:

/

Poročevalci nevladnih organizacij:

NSIOS

Težave, opozorila, komentarji, predlogi

NSIOS poroča, da so v okviru tega cilja tudi v letu 2017 različne deležnike redno opozarjali na nujnost doslednega spoštovanja obveznosti o temeljitem posvetovanju s predstavniki invalidov v vseh procesih odločanja o zadevah, ki zadevajo invalide. Podobno naj bi zahtevala tudi *Resolucija o*

*normativni dejavnosti*³⁹, vendar se še vedno dogaja, da mora **NSIOS** odločevalce posebej opozarjati na obveznost posvetovanja. Drugi del te težave pa je enosmernost komunikacije v primerih, ko je ta obveznost spoštovana samo formalno.

Ob tem je **NSIOS** opozarjal tudi na določbe *Zakona o ratifikaciji Konvencije o pravicah invalidov* in *Izbirnega protokola h Konvenciji o pravicah invalidov*⁴⁰, še posebej njegov 29. člen, s katerim se je Republika Slovenija zavezala zagotavljati invalidom pravice in možnost ustvarjanja okolja, v katerem lahko učinkovito in polno sodelujejo pri upravljanju javnih zadev, kar obsega tudi sodelovanje v nevladnih organizacijah in združenjih, ter ustanavljanje in vključevanje v invalidske organizacije, ki zastopajo invalide na mednarodni, državni, regionalni in lokalni ravni, ter 32. člen, ki določa obveznost držav pogodbenic, da zagotavljajo mednarodno sodelovanje, ki vključuje invalide. Slednje je povezano s članstvom v mednarodnih organizacijah, predvsem v Evropskem invalidskem forumu (European Disability Forum – EDF), kjer je zahtevana pravna subjektiviteta nacionalnih svetov invalidskih organizacij (*Statutes of the European disability Forum, Article 10*). Opozarjali so tudi, da je ureditev pravnega statusa predvidena v *Akcijskem programu za invalide 2014–2021*, v ukrepih pod točko 11.2, ter da je za neodvisno delovanje in poslovanje združenja, ki ga zahtevajo KPI in drugi predpisi, nujno potrebna oblika pravne subjektivitete. Temu pritrjuje tudi mnenje Računskega sodišča RS (št. 1218-2/2007-24), iz katerega je razvidno, da naj tožnik pridobi pravno subjektiviteto. V nadaljevanju je **NSIOS** tudi opozarjal, da *Zakon o invalidskih organizacijah* predvideva možnost združevanja reprezentativnih in drugih invalidskih organizacij, ki delujejo na državni ravni. Četudi ne določa konkretno, da se lahko nacionalni svet registrira po določbah *Zakona o društvih*⁴¹, pa je po mnenju **NSIOS** že iz posameznih določb jasno razvidno, da gre za zvezo društev, saj se v svet invalidskih organizacij povezujejo društva in zveze, ter da je ustanovitev in delovanje nacionalnega sveta v skladu s temeljnimi načeli, ki jih za društva določa *Zakon o društvih*, zato je takšna statusnopravna oblika za društvo Nacionalni svet invalidskih organizacij Slovenije edina primerna. **NSIOS** je tudi navajal, da je v zadevi pridobil mnenje Ministrstva za notranje zadeve in Ministrstva za delo, da je ime Nacionalni svet invalidskih organizacij Slovenije, glede na določbe 25. in 26. člena *Zakona o invalidskih organizacijah*, kot pravno podlago, mogoče šteti kot izjemo od pravila, določenega v drugem odstavku 10. člena *Zakona o društvih*, dve mnenji Sveta vlade za invalide, da le Nacionalni svet invalidskih organizacij Slovenije izpolnjuje vse zahteve, izhajajoče iz *Zakona o invalidskih organizacijah*, in je na tej podlagi nacionalni svet v smislu zakonskih določil, ter mnenje Direktorata za invalide, da Nacionalni svet invalidskih organizacij Slovenije deluje v skladu s 25. in 26. členom zakona o invalidskih organizacijah. V letu 2017 so posebej opozarjali tudi na pomanjkanje sredstev za samoorganiziranje invalidov skozi invalidske organizacije in njihove posebne socialne programe ter povezanega nižanja sredstev FIHO, v povezavi z negativnimi učinki davka na srečke (**NSIOS**, ukrepi 11.1, 11.2, 11.3).

Uresničevanje enajstega cilja

Pri **NSIOS** so v okviru tega cilja, tudi v letu 2017 različne deležnike redno opozarjali na nujnost doslednega spoštovanja obveznosti o temeljitem posvetovanju s predstavniki invalidov v vseh procesih odločanja o zadevah, ki zadevajo invalide. Podobno naj bi zahtevala tudi *Resolucija o normativni dejavnosti*, vendar se še vedno dogaja, da mora **NSIOS** odločevalce posebej opozarjati na obveznost posvetovanja. Drugi del te težave pa je enosmernost komunikacije v primerih, ko je ta obveznost spoštovana samo formalno. Ob tem je **NSIOS** opozarjal tudi na določbe *Zakona o ratifikaciji Konvencije o pravicah invalidov* in *Izbirnega protokola h Konvenciji o pravicah invalidov*.

³⁹ Uradni list RS, št. 95/09.

⁴⁰ Uradni list RS – Mednarodne pogodbe, št. 10/08.

⁴¹ Uradni list RS, št. 64/11 – uradno prečiščeno besedilo.

12. CILJ: NASILJE IN DISKRIMINACIJA

Opis cilja

Poleg fizičnega, spolnega, psihičnega ali ekonomskega nasilja in zanemarjanja ali zlorabe, čemur so invalidi večkrat izpostavljeni, se kot nasilje šteje tudi vsako diskriminacijsko razlikovanje zaradi invalidnosti ter izključevanje ali omejevanje človekovih pravic in temeljnih svoboščin na vseh področjih življenja. Invalidi so ravno zaradi svojih posebnih ovir, ki so posledica gibalnih, senzornih ali komunikacijskih okvar in motenj v duševnem razvoju, zelo ranljiva skupina, ki je bolj kakor druge izpostavljena vsem oblikam nasilja in diskriminacije. Nasilje se lahko dogaja v družini in v institucijah.

Pomoč države, lokalnih skupnosti in socialnih mrež nevladnega sektorja je zato nujno potrebna. Varstvo osebne nedotakljivosti mora biti invalidom zagotovljeno tudi pri prisilni hospitalizaciji in neprostovoljnem zdravljenju. Posebno pozornost pri uresničevanju tega cilja je treba usmeriti na ženske, starejše in otroke, saj so ti še posebno izpostavljeni nasilju in diskriminaciji v družbi.

Ukrepi:

- 12.1 ozaveščanje invalidov o njihovih pravicah in možnostih ukrepanja ob morebitnih zlorabah in nasilju, tudi z zagotavljanjem priročnikov o odkrivanju in preprečevanju nasilja nad invalidi v invalidom prilagojeni obliki;
- 12.2 opozarjanje javnosti na nasilje in zlorabe (posebno na nasilje nad invalidnimi otroki, invalidnimi ženskami in starimi invalidi);
- 12.3 ozaveščanje in preprečevanje šikaniranja na delovnem mestu zaradi invalidnosti;
- 12.4 zagotavljanje izobraževanja za strokovne delavce o prepoznavanju zlorab, preprečevanju nasilja in ukrepanju;
- 12.5 zagotavljanje programov in storitev za pomoč invalidom in njihovo samopomoč glede odkrivanja, razreševanja in preprečevanja nasilja nad njimi;
- 12.6 zagotavljanje prepovedi zdravstvenih ali znanstvenih poskusov na invalidih brez njihove prostovoljne in zavestne privolitve;
- 12.7 zbiranje statističnih podatkov o nasilju in diskriminaciji nad invalidi.

Nosilci:

MK (Inšpektorat za kulturo in medije), MDDSZ (Direktorat za družino, Direktorat za delovna razmerja in pravice iz dela, Služba za enake možnosti in evropsko koordinacijo), MNZ (Policija), NSIOS, IRSSV, YHD, Zveza Sonček

Poročevalci ministrstev in javnih zavodov:

IRSSV, MDDSZ (Direktorat za družino in Direktorat za socialne zadeve), Ministrstvo za pravosodje, MK

Sprejeta zakonodaja

Ministrstvo za pravosodje poroča, da Uprava RS za izvrševanje kazenskih sankcij namenja veliko pozornosti prepoznavanju in preprečevanju diskriminacije ali kakršnekoli oblike nasilja nad invalidi ter vsemi ostalimi zaporniki z ustreznimi ukrepi. Od leta 2013 naprej sistematično zagotavljajo znanje in usposabljanje pri prepoznavanju in reševanju problematike nasilja v zaporih. Z namenom zaščite morebitnih žrtev nasilja in zagotavljanja varnosti v zaporih je bilo sprejetih več ukrepov (redna prisotnost pravosodnih policistov, umik osebe, ki povzroča nasilna dejanja in strokovno ravnanje z njo ter prav tako nudenje strokovne pomoči žrtvi nasilja.

Programi

MDDSZ (Direktorat za socialne zadeve) poroča, da so z namenom zagotavljanja pomoči žrtvam nasilja, izvajanja interventne službe, povezovanja dejavnosti organov in organizacij, spremljanja in analiziranja pojavov nasilja v regiji, pri 12 centrih za socialno delo oblikovane regijske službe za koordinacijo in pomoč žrtvam nasilja. Regijska služba vključuje interventno službo, krizne centre in regijskega koordiniratorja za preprečevanje nasilja. Koordinatorji nudijo strokovno podporo delavcem – nosilcem posameznih zadev, ki obravnavajo primere nasilja, pomagajo pri vzpostavitvi in organizaciji splošnega kriznega tima na lokalnem nivoju, kot zunanji strokovnjaki po potrebi sodelujejo v teh skupinah, organizirajo in vodijo delovanje enotnega medinstitucionalnega tima za obravnavo odraslih žrtev nasilja, v primeru izreka prepovedi približevanja določenemu kraju ali osebi vodijo in koordinirajo delo interventne službe. Koordinirajo in po potrebi izvajajo naloge po *Pravilniku o prepovedi približevanja določenemu kraju ali osebi* za odrasle žrtve nasilja in storilce, lahko pa nudijo tudi konkretno pomoč, če je to predhodno dogovorjeno na kriznem timu. Koordinatorji pomagajo tudi pri organizaciji in vzdrževanju mreže izvajalcev in programov na področju socialnega varstva za preprečevanje in širjenje nasilja, prenašajo nova znanja tako, da organizirajo in načrtujejo specializirana usposabljanja strokovnih delavcev, vplivajo na strokovno ter laično javnost glede vzpostavljanja odnosa do različnih oblik in obsega nasilja (organizacija okroglih miz, delo s ciljnimi skupinami npr. otroci, starimi,...) (*ukrep 12.5*).

Raziskovalna dejavnost

IRSSV je v letih 2016 in 2017 izvajal raziskavo o nasilju nad invalidi. Namen raziskave je pridobiti vpogled v stanje na področju nasilja nad invalidi, in sicer ugotoviti oziroma oceniti število invalidov, ki se soočajo z nasiljem, ugotoviti razširjenost in dostopnost različnih programov pomoči invalidom, ki so žrtve nasilja, prepoznati največje težave pri odkrivanju nasilja nad invalidi, opredeliti vlogo države, lokalnih skupnosti in nevladnih organizacij pri preprečevanju nasilja in pomoči žrtvam nasilja kot tudi povzročiteljem nasilja, oceniti potrebe in določiti vsebine potrebnih usposabljanj za strokovne delavce na tem področju in priprava predlogov za ustrezno sistemsko ureditev področja.

Ugotovitve drugih raziskav na področju nasilja nad invalidi kažejo, da imajo izkušnjo z nasiljem v družini večinoma ženske. Glede na podatke opravljene ankete pa rezultati izvedene raziskave kažejo, da imajo izkušnje z nasiljem tako moški kot ženske. Moški predstavljajo celo večji delež (52,4 %) med vsemi invalidi, žrtvami nasilja. Ker anketa ni bila izvedena na reprezentativnem vzorcu invalidov, ni mogoče reči, da se ugotovitve nanašajo na celotno populacijo invalidov v Sloveniji; vzorec je morda bil nekoliko pristranski, v smislu, da so odgovarjale večinoma osebe, ki so doživele oziroma doživljajo nasilje.

Na podlagi podatkov CSD in izvajalcev JSVP se kaže nekoliko drugačna slika, saj so CSD v letu 2016 med invalidi, žrtvami nasilja, obravnavali 68 % žensk, izvajalci JSVP pa poročajo, da ženske predstavljajo kar 95 % invalidov, žrtev nasilja, ki jim nudijo pomoč. Ta podatek ni presenetljiv, saj so ti programi večinoma namenjeni ženskam, žrtvam nasilja (na primer Materinski domovi, Varne hiše). Na vprašanje ali med invalidi, žrtvami nasilja prevladujejo ženske, se torej ne da jasno odgovoriti, saj anketa ni bila izvedena na reprezentativnem vzorcu invalidov. Možno pa je reči, da se nasilje nad invalidi vrši tako nad ženskami kot nad moškimi, pri slednjih pa je še v večji meri prikrito kot pri ženskah.

Najpogostejši povzročitelj fizičnega in spolnega nasilja nad invalidi (po podatkih ankete) je partner/mož (slabih 23 %) oziroma bivši partner/bivši mož (dobrih 19 %). Med pogostimi povzročitelji nasilja so tudi starši, in sicer oče (slabih 16 %), mama (dobrih 10 %). Glavni povzročitelji fizičnega in spolnega nasilja nad ženskami so (bivši) partnerji, nad moškimi pa starši. Glede na ekonomsko nesamostojnost kot dejavnika tveganja za nasilje IRSSV ugotavlja, da tisti, ki so ekonomsko bolj nesamostojni v smislu brezposelnosti ali nezmožnosti za delo, niso izpostavljeni večjemu tveganju za nasilje. Podatki kažejo, da ima med tistimi, ki so zaposleni izkušnje z nasiljem 79,3 % oseb, med brezposelnimi 82 %, med upokojenimi 87,5 % ter med drugimi (nezmožni za delo, dijaki, učenci) 56 % oseb. Na vprašanje, ali so invalidi, ki imajo nizke mesečne prejemke bolj izpostavljeni nasilju kot drugi, pa je odgovor pritrdilen. IRSSV ob tem izpostavlja tudi problem pomanjkanja podatkov o razširjenosti

nasilja nad invalidi, ki lahko vodi v napačne sklepe o »neobstoju« potreb po pomoči invalidom, ki se soočajo z nasiljem (*IRSSV, ukrep 12.7*).

Dogodki

MDDSZ (Direktorat za družino) poroča, da je knjižica *Kam in kako po pomoč v duševni stiski* namenjena kot dopolnilo obstoječe literature s področja duševnih motenj, predvsem v smislu posredovanja določenih pomembnih informacij. Publikacija je zaradi strokovnosti, ažurnih informacij in kontinuiranosti dosegla velik vpliv in prepoznavnost pri uporabnikih storitev CSD ter strokovnih delavcev. Vsebina tokratne izdaje v letu 2017 je bila posvečena družinski tematiki, konkretno družinskemu nasilju v povezavi s posledicami na telesno in duševno zdravje.

Poročevalci nevladnih organizacij:

NSIOS

Težave, opozorila, komentarji, predlogi

NSIOS sicer pri tem cilju aktivnosti ni beležil, še vedno pa opozarja na problem pomanjkanja statističnih podatkov pri tej problematiki.

Uresničevanje dvanajstega cilja

IRSSV je v letu 2017 zaključil raziskavo o nasilju nad invalidi. Glede na podatke opravljene ankete rezultati izvedene raziskave kažejo, da imajo izkušnje z nasiljem tako moški kot ženske. Ker anketa ni bila izvedena na reprezentativnem vzorcu invalidov, ni mogoče reči, da se ugotovitve nanašajo na celotno populacijo invalidov v Sloveniji. Na podlagi podatkov CSD in izvajalcev JSVP se kaže nekoliko drugačna slika, saj so CSD v letu 2016 med invalidi, žrtvami nasilja, obravnavali 68 % žensk, izvajalci JSVP pa poročajo, da ženske predstavljajo kar 95 % invalidov, žrtev nasilja, ki jim nudijo pomoč. Ta podatek ni presenetljiv, saj so ti programi večinoma namenjeni ženskam, žrtvam nasilja (na primer Materinski domovi, Varne hiše). Na vprašanje ali med invalidi, žrtvami nasilja prevladujejo ženske, se torej ne da jasno odgovoriti, saj anketa ni bila izvedena na reprezentativnem vzorcu invalidov. Možno pa je reči, da se nasilje nad invalidi vrši tako nad ženskami kot nad moškimi, pri slednjih pa je še v večji meri prikrito kot pri ženskah. Najpogostejši povzročitelj fizičnega in spolnega nasilja nad invalidi (po podatkih ankete) je partner/mož (slabih 23 %) oziroma bivši partner/bivši mož (dobrih 19 %). Glavni povzročitelji fizičnega in spolnega nasilja nad ženskami so (bivši) partnerji, nad moškimi pa starši. Glede na ekonomsko nesamostojnost kot dejavnika tveganja za nasilje IRSSV ugotavlja, da tisti, ki so ekonomsko bolj nesamostojni v smislu brezposelnosti ali nezmožnosti za delo, niso izpostavljeni večjemu tveganju za nasilje. Na vprašanje, ali so invalidi, ki imajo nizke mesečne prejemke bolj izpostavljeni nasilju kot drugi, pa je odgovor pritrdilen. IRSSV ob tem izpostavlja tudi problem pomanjkanja podatkov o razširjenosti nasilja nad invalidi, ki lahko vodi v napačne sklepe o »neobstoju« potreb po pomoči invalidom, ki se soočajo z nasiljem.

13. CILJ: STARANJE Z INVALIDNOSTJO

Opis cilja

Nekateri z invalidnostjo živijo vse življenje, druge prizadene šele proti koncu življenja, oboji pa imajo skupno starost in invalidnost ter mnogokrat neenakopravne življenjske, delovne in druge razmere. Staranje prebivalstva se tudi v Republiki Sloveniji občutno povečuje in zato, tako kot v drugih državah Evrope, zaseda pomembno mesto v državni politiki pri zagotavljanju ustreznih možnosti za starajoče se prebivalstvo.

Zato je treba sprejemati ustrezne in učinkovite ukrepe, s katerimi bi država omogočila starejšim in starajočim se invalidom doseganje in ohranjanje največje mogoče samostojnosti ter polno vključenost in sodelovanje na vseh področjih življenja. Treba je krepiti medsebojno pomoč in medgeneracijsko sodelovanje. Organizirati, krepiti in širiti moramo storitve v zvezi z zdravjem, zaposlovanjem, izobraževanjem in socialnim varstvom, s celostno rehabilitacijsko storitvijo in storitvami socialnih služb vred.

S tem pa je povezano zagotavljanje in uresničevanje ukrepov, ki bodo vzpostavili ustrezno institucionalno varstvo ali pomoč na domu, spodbujali samopomoč in podporo družine ter ne nazadnje zagotovili usposabljanje strokovnim delavcem. Pri tem pa morajo usklajeno delovati država, stroka in nevladne organizacije.

Ukrepi:

- 13.1 ozaveščanje o staranju ter spodbujanje spoštovanja pravic in dostojanstva starejših, predvsem z bojem proti stereotipom in predsodkom;
- 13.2 vključevanje izobraževalnih vsebin o potrebah starejših in invalidov v programe, ki izobražujejo za poklice v zdravstvu in socialnem varstvu, ter ponujeno dodatno izobraževanje za strokovno osebje v domovih za starejše, rehabilitacijskih centrih in drugih zavodih;
- 13.3 gradnja primernih bivalnih prostorov za starejše in starajoče se invalide, ki so lokacijsko bližje urbanemu okolju;
- 13.4 zagotavljanje starejšim invalidom, ki živijo v ustanovah, spoštovanje njihove zasebnosti in sodelovanje pri odločitvah, ki se nanašajo na življenjske razmere v ustanovi;
- 13.5 zagotavljanje socialne varnosti za starejše in starajoče se invalide, tudi programov za zmanjševanje tveganja revščine ter financiranje in vzpostavitev služb, katerih namen je skrb za osebe v njihovem običajnem okolju;
- 13.6 ureditev strokovne pomoči na centrih za socialno delo (poseben koordinator) za starejše in starajoče se invalide ter vzpostavitev instituta spremljevalca in zagovornika na lokalni ravni, ki bi bil v pomoč pri urejanju različnih zadev ter pri preprečevanju nasilja in zlorab, pa tudi pri ukrepanju ob njihovem morebitnem pojavu;
- 13.7 zagotavljanje zdravstvenih storitev, ki jih starejši (invalidi) zaradi starostnih težav in invalidnosti najpogosteje potrebujejo;
- 13.8 spodbujanje medgeneracijskih oblik sodelovanja, prostovoljstva in javnih del za pomoč starejšim in starajočim se invalidom;
- 13.9 spodbujanje delovanja organizacij, ki zastopajo starejše in starajoče se invalide, na mednarodni, državni, regionalni in lokalni ravni;
- 13.10 zagotavljanje pravnega varstva starejšim, ki postanejo invalidi.

Nosilci:

MDDSZ (Direktorat za invalide, vojne veterane in žrtve vojnega nasilja, Direktorat za socialne zadeve), MZZ, SOUS, NSIOS, ZDUS, IRSSV, YHD, Zveza Sonček

Poročevalci ministrstev in javnih zavodov:
MDDSZ (Direktorat za socialne zadeve), MZZ

Programi

MDDSZ (Direktorat za socialne zadeve) poroča, da ozaveščanje okolja ter spodbujanje spoštovanja pravic ter zavedanje, da med nami živijo ljudje z različnimi potrebami, z vidika razumevanja, pomoči in ustvarjanja pogojev za boljšo kvaliteto njihovega bivanja, postaja vedno bolj pomembna naloga lokalnih skupnosti. Da bi zmanjševali stereotipe o starejših ter povečali razumevanje za potrebe starejših ter okrepili koordinacijo različnih institucij v lokalni skupnosti (javne mreže in nevladne organizacije), ministrstvo že nekaj let namenja veliko pozornost omenjenim temam in jih vključuje v programe izobraževanja, ki potekajo v sodelovanju s Socialno zbornico Slovenije, Skupnostjo CSD in Skupnost socialnih zavodov Slovenije. Ohranjanje dostojanstva starejših je med pomembnimi nalogami izvajalcev socialnovarstvenih storitev in programov, zato je ta tema uvrščena tudi na izobraževanja, ki jih za izvajalce pripravlja resorno ministrstvo. Izvajalce so seznanili tudi z Evropsko listino pravic in dolžnosti starejših, potrebnih dolgotrajne oskrbe in podpore (*ukrep 13.1*).

Porast starejših med svojimi uporabniki beležijo tudi centri za socialno delo, zato so centri v večini primerov (predvsem večji centri) določili strokovne delavce, ki so delali s starejšo populacijo. Ministrstvo pa je v sodelovanju s Socialno zbornico Slovenije in skupnostim izvajalcem zanje organiziralo vsakoletna izobraževanja (*ukrep 13.6*).

MDDSZ že vrsto let financira Program Starejši s prostovoljnim delom za večjo kvaliteto lastnega življenja in življenja vrstnikov - vključevanje starejših v aktivnosti pomoči starejšim na domu (skrajšano "Starejši za starejše"). Nosilka projekta je Zveza društev upokojencev Slovenije, izvajajo pa ga društva upokojencev iz celotne Slovenije. Cilj in namen projekta je ugotavljati potrebe po različnih oblikah pomoči in storitev za starejše od 65 let, ki še živijo doma ter jim z organiziranjem potrebne pomoči omogočiti, da bi lahko čim dlje ostali v domačem okolju. Na obiskih starejših v domačem okolju dobijo prostovoljci najrazličnejše informacije o življenju starejših, o življenjskih pogojih in o stiskah, s katerimi se srečujejo. Te stiske rešujejo v sodelovanju s centri za socialno delo, izvajalci pomoči na domu, patronažno službo, Rdečim križem in Karitasom ter prostovoljci iz društev upokojencev (*ukrep 13.8*).

MDDSZ tudi spodbuja razvoj medgeneracijskih centrov in financira regijske medgeneracijske centre, ki morajo poleg aktivnega preživljanja prostega časa in srečevanja generacij na skupnih aktivnostih zagotoviti tudi vrsto drugih nalog: osveščanja, izobraževanja, telefonskega svetovanja in podobno. So prostor, kjer lahko na področju preprečevanja nasilja veliko naredijo za osveščanje o ničelni toleranci nasilja ter svetujejo o prepoznavanju nasilja ter informirajo o možnostih pomoči, opravljajo pa lahko tudi naloge varne točke, kamor se zatečejo žrtve nasilja (*ukrep 13.6*).

Dogodki

MDDSZ (Direktorat za socialne zadeve) poroča, da MDDSZ vsako leto sofinancira tudi Festival za 3. življenjsko obdobje. Bogata vsebina Festivala vsako leto daje priložnost predstavitve, izmenjave pogledov in možnost sodelovanja organizacij, ki vključujejo starejše in invalide. Festival ponuja tudi možnost sodelovanja predstavnikov na ravni države in sodelovanje s predstavniki udeležencev drugih držav (*ukrep 13.9*).

MZZ poroča, da Slovenija v mednarodnih forumih spodbuja in podpira obravnavo varstva in uveljavljanja človekovih pravic in dostojanstva starejših, vključno z bojem proti stereotipom in predsodkom. Pri tem opozarja tudi na večplastno, presečno in strukturno diskriminacijo, ki so ji lahko izpostavljeni posamezniki, ki jih več osebnih okoliščin hkrati postavlja v ranljivejši položaj. Ozaveščanje poteka tudi v okviru izvajanja javne diplomacije z ustrezno obeležitvijo mednarodnih dni. V letu 2017 je MZZ pričelo s pripravo dvojezične razstave za ozaveščanje o spoštovanju človekovih pravic starejših oseb na različnih področjih (*ukrep 13.1*).

Poročevalci nevladnih organizacij:

ZDUS

ZDUS poroča, da se v Zvezi DUS združujejo starejši med katerimi so tudi invalidni, zato so jim njihove pravice in dostojanstvo zelo pomembna vrednota ter jih upoštevajo pri svojih izobraževanjih za članstvo in širšo javnost. Z osebnim zgledom vodstva na lokalnem, regijskem in državnem nivoju se trudijo premagovati predsodke in stereotipe, ki se v javnosti pojavljajo.

Prostovoljstvo je temeljna oblika delovanja članstva v ZDUS. V zvezi s tem ukrepom izvajajo naslednje aktivnosti: društva upokojencev na lokalni ravni imajo svoje poverjenike, ki obiskujejo članstvo na domovih in jim po potrebi nudijo ali organizirajo pomoč, Zveza DUS pa preko vključenih društev upokojencev izvaja program Starejši za starejše. Osnovni namen programa je, da se s pomočjo prostovoljcev ugotovijo potrebe po pomoči starejših, tudi invalidov na domu, in se jim le-to zagotovi. V Zvezi DUS tudi spodbujajo medgeneracijsko sodelovanje z ustanavljanjem medgeneracijskih centrov, v katerih se družijo otroci, mladi in starejši, ki si izmenjujejo svoja znanja in veščine. Večino del se v Zvezi DUS in v Društvih upokojencev na lokalni ravni opravi prostovoljno, kadar in kjer je mogoče, pa zaposlijo javne delavce. V Zvezi DUS sodelujejo z vsemi organizacijami na vseh nivojih, ki zastopajo starejše, tudi starejše invalide. To so predvsem patronažne službe, Centri za socialno delo, Zavod za oskrbo na domu in sorodne službe v drugih občinah, Rdeči Križ, Karitas in druge. Pravnega varstva starejšim in invalidom v Zvezi DUS sicer ne morejo nuditi in izvajati, vendar pa posameznikom svetujejo ustrezna ravnanja, če je to mogoče (**ZDUS, ukrep 13.1,13.8,13.9 in 13.10**).

Uresničevanje trinajstega cilja

Tudi v letu 2017 je potekal *Program Starejši s prostovoljnim delom za večjo kvaliteto lastnega življenja in življenja vrstnikov - vključevanje starejših v aktivnosti pomoči starejšim na domu* (skrajšano "Starejši za starejše"), katerega nosilka je ZDUS, sofinancira pa ga MDDSZ. Izvajajo ga društva upokojencev iz celotne Slovenije. MDDSZ vsako leto sofinancira tudi Festival za 3. življenjsko obdobje. V ZDUS tudi spodbujajo medgeneracijsko sodelovanje z ustanavljanjem medgeneracijskih centrov, v katerih se družijo otroci, mladi in starejši, ki si izmenjujejo svoja znanja in veščine.

RAZISKAVE IN OBJAVE, KI SE NANAŠAJO NA VEČ RAZLIČNIH CILJEV API OZ. NA VSE CILJE

Pri uresničevanju ciljev v zvezi z invalidi za leto 2017 je posredno sodeloval tudi **Statistični urad Republike Slovenije** (v nadaljevanju: SURS),⁴² in sicer:

- SURS je tako kot prejšnja leta tudi v letu 2017 opravil in objavil nekatere statistične raziskave, ki so bile vsebinsko bolj ali manj povezane z invalidi oz. invalidnostjo. SURS je do omenjenih podatkov prišel s pomočjo lastnih raziskovanj ali pa jih je pridobil od nosilcev uradnih evidenc. Vsi podatki so bili objavljeni v različnih publikacijah. Vsa raziskovanja, ki jih izvaja SURS oz. zanje pridobi podatke od drugih nosilcev uradnih evidenc, imajo zakonsko podlago v *Letnem programu statističnih raziskovanj – LPSR*,⁴³ ki je vsako leto ažuriran in objavljen v Uradnem listu.
- SURS sicer sam ne sodeluje neposredno pri uresničevanju posameznih ciljev oz. ukrepov, določenih v API 2014–2021, pač pa različnim nosilcem teh nalog omogoča, da imajo na voljo določene informacije in podatke pri vrednotenju narejenega v smeri uresničevanja ciljev, ki so postavljeni v programu.
- SURS redno objavlja rezultate vseh svojih raziskovanj elektronsko, s podanim kratkim komentarjem (v t. i. Prvi objavi), podrobni podatki pa so uporabnikom na voljo v spletni podatkovni bazi (t. i. podatkovnem portalu SI-STAT).
- Podatke, povezane s področjem invalidnosti, SURS večinoma objavlja na področjih socialna zaščita, kakovost življenja (zdravje in zdravstvo), delo in brezposelnost ter izobraževanje. SURS pa občasno izda tudi posebne publikacije (brošure), ki podrobno prikazujejo oz. razčlenjujejo aktualne vsebine (npr. leta 2007 je izšla takšna publikacija, namenjena invalidom in drugim osebam s posebnimi potrebami; povezava na publikacijo je navedena v nadaljevanju).

V nadaljevanju so navedene vse objave oz. povezave do njih (različne vrste publikacij – tiskane ali elektronske, spletna aplikacija, povezava do podatkovne baze SI-STAT), ki obsegajo podatke s področja invalidov oz. invalidnosti:

- STATOPIS – statistični pregled Slovenije 2017⁴⁴
- SLOVENSKE STATISTIČNE REGIJE IN OBČINE V ŠTEVILKAH 2017⁴⁵
- REGIJE V ŠTEVILKAH – PORTRET SLOVENSКИH REGIJ V 2017⁴⁶
- PRVA OBJAVA in podatkovna baza SI-STAT: publikacija Prva objava označuje prvo kratko objavo podatkov s komentarjem, hkrati s podrobnejšo objavo podatkov v podatkovnem portalu SI-STAT ali brez nje:
 - Javni socialnovarstveni zavodi, Slovenija, 2013; *SI-STAT podatkovna baza*⁴⁷
 - Zavodi, domovi in druge ustanove za nastanitev otrok in mladostnikov s posebnimi potrebami, Slovenija, 2014. 5. junij 2015;⁴⁸ *Prva objava*
 - Izdatki in viri financiranja programov socialne zaščite, Slovenija, 2015 – končni podatki. 18. oktober 2017;⁴⁹ *Prva objava in SI-STAT podatkovna baza*
 - Izdatki in viri financiranja zdravstvenega varstva, Slovenija, 2015. 15. junij 2017;⁵⁰ *Prva objava*

⁴² Povezave, na katerih so dostopni rezultati vseh raziskovanj: <http://www.stat.si> (različne publikacije po področjih), <http://pxweb.stat.si/pxweb/Dialog/statfile2.asp> (podatkovna baza SI-STAT).

⁴³ Vse statistične raziskave potekajo v skladu z zakonom, ki ureja delovanje državne statistike. Delijo so na redne in razvojne naloge; izvajajo jih v okviru dejavnosti državne statistike SURS in pooblašeni izvajalci.

⁴⁴ http://www.stat.si/StatWeb/File/DocSysFile/9743/statopis_2017.pdf

⁴⁵ <http://www.stat.si/obcine>

⁴⁶ <http://www.stat.si/StatWeb/File/DocSysFile/9374>

⁴⁷ http://pxweb.stat.si/pxweb/Database/Dem_soc/12_socialna_zascita/90_arhiv/12623-socio-DOM/12623-socio-DOM.asp; http://pxweb.stat.si/pxweb/Database/Dem_soc/12_socialna_zascita/90_arhiv/12624-socio-POS/12624-socio-POS.asp; http://pxweb.stat.si/pxweb/Database/Dem_soc/12_socialna_zascita/90_arhiv/12625-socio-VDC/12625-socio-VDC.asp; SURS je zadnje podatke s področja javnih socialnovarstvenih zavodov objavil v letu 2014 za 2013. Za novejšje podatke se obrnite na MDDSZ oz. na Skupnost socialnih zavodov Slovenije.

⁴⁸ <http://www.stat.si/StatWeb/prikazi-novico?id=5223&idp=9&headerbar=7>

⁴⁹ <http://www.stat.si/StatWeb/News/Index/7028>

- Invalidska podjetja, Slovenija, 2016. 12. september 2017;⁵¹ *Prva objava*
- POSEBNE PUBLIKACIJE (BROŠURE) (nimajo stalne periodike objavljanja, zato podatki niso ažurni):
 - Izobraževanje v Sloveniji.⁵² April 2012. SURS
 - Zdravje in zdravstveno varstvo v Sloveniji⁵³. Marec 2009. SURS in IVZ
 - Invalidi, starejši in druge osebe s posebnimi potrebami v Sloveniji.⁵⁴ December 2007. SURS.

⁵⁰ <http://www.stat.si/StatWeb/News/Index/6752>

⁵¹ <http://www.stat.si/StatWeb/News/Index/6904>

⁵² <http://www.stat.si/StatWeb/Arhiv/glavnanavigacija/podatki/publikacije/spletni-katalog-publikacij/iskalnik-publikacij?id=3680>

⁵³ <http://www.stat.si/doc/pub/Zdravje%20in%20zdravstveno%20varstvo-slo.pdf>

⁵⁴ <https://www.stat.si/doc/pub/invalidi-2007-SLO.pdf>

SKLEPI

V tem poročilu in pripadajočih prilogah je prikazano redno letno spremljanje izvajanja API 2014–2021 za leto 2017. Kot vsako leto so pri pripravi sodelovali predstavniki resornih ministrstev, strokovnih organizacij in nevladnih organizacij.

Ažurno spremljanje akcijskega programa je pomembno za preverjanje doseganja zastavljenih ciljev in ukrepov in je dobra podlaga za pripravo ustrezne politike invalidskega varstva.

V poročilu je predstavljeno izvajanje posameznih ciljev in ukrepov za poročevalsko leto 2017, o katerih so poročali v API posamezni poročevalci. Kot smo omenili že v preteklih letih, na podlagi poročanja o izvajanju posameznih ciljev API težko podamo aplikativne sklepe, saj sta kakovost in obseg⁵⁵ poročanja zelo različna. Tako o največ izvedenih dejavnostih v letu 2017 poročajo na področju dostopnosti, dela in zaposlovanja ter kulturnega udejstvovanja. Podobno kot v prejšnjih letih o najmanj ali nič aktivnostih poročajo s področja verskega in duhovnega življenja ter staranja. Naše ugotovitve se zato opirajo zgolj na podane informacije poročevalcev.

Na podlagi izvedenih dejavnosti v letu 2017 na področju invalidskega varstva povzemamo naslednje sklepe:

1. CILJ: OZAVEŠČANJE IN INFORMIRANJE

Na področju ozaveščanja in informiranja je tudi v letu 2017 potekalo več nacionalnih in mednarodnih projektov in dejavnosti (seminarjev, delavnic, strokovnih srečanj idr.), kjer so med drugim sodelovali URI – Soča, MZZ, ZIZRS, ZRSZ, MDDSZ in Zavod za pokojninsko in invalidsko zavarovanje Slovenije.

MZZ je v letu 2017 med drugim sodelovalo pri več dogodkih v okviru Organizacije združenih narodov in Evropske unije. Slovenija je podprla resoluciji o mandatu posebnega poročevalca za človekove pravice invalidov ter "Konvencijo o pravicah invalidov in Izbirni protokol: položaj žensk in deklic z invalidnostjo". Prva je bila sprejeta na 35. zasedanju SČP v Ženevi (junij 2017), druga pa na zasedanju 3. Odbora Generalne skupščine OZN, ki se je odvijala v oktobru in novembru 2017.

SOUS je z skupaj z Društvom specialnih in rehabilitacijskih pedagogov Slovenije organizirala vsakoletne izobraževalne dneve, ki so potekali v marcu 2017 v Portorožu. Kot soorganizator se je pridružil Zavod RS za šolstvo.

NSIOS je medije in nosilce javnih funkcij še naprej opozarjal na pomembnost odpravljanja predsodkov in stereotipov, povezanih z invalidnostjo, ter nedoslednosti pri uporabi terminologije na tem področju.

2. CILJ: BIVANJE IN VKLJUČEVANJE

V oktobru 2017 je Svet za invalide RS zaključil svoj prvi mandat in izbrani so bili novi člani Sveta, januarja 2018 pa je bilo potrjeno novo vodstvo.

Državni zbor je v februarju 2017 sprejel Zakon o osebni asistenci (ZOA), ki se začne uporabljati s 1. januarjem 2019 in ki sistemsko ureja pravico do osebne asistencije in način njenega uveljavljanja z namenom omogočiti posamezniku z dolgotrajnimi telesnimi, duševnimi, intelektualnimi ali senzoričnimi

⁵⁵ Podrobnosti o poročanju glej v Preglednici 1.

okvarami, ki ga omejujejo, da bi enako kot drugi polno in učinkovito sodeloval na vseh področjih družbenega življenja, enake možnosti, večjo neodvisnost, aktivnost in enakopravno vključenost v družbo skladno z določbami Konvencije o pravicah invalidov. Po zakonu je osebna asistenca pomoč uporabniku pri vseh tistih opravilih in dejavnostih, ki jih ne more izvajati sam zaradi vrste in stopnje invalidnosti, a jih vsakodnevno potrebuje doma in izven doma, da lahko živi neodvisno, aktivno in je enakopravno vključen v družbo. Pri pripravi zakona so aktivno sodelovale tudi nekatere nevladne organizacije, kot sta YHD in NSIOS.

Na MDDSZ so pripravili Zakon o socialnem vključevanju invalidov, ki je tik pred sprejemom, in bo nadomestil Zakon o družbenem varstvu duševno in telesno prizadetih oseb iz leta 1983. pripravlja predlog spremembe Zakona o duševnem zdravju (ZDZdr) , v 4. delu, ki se nanaša na obravnavo v skupnosti. Pripravljajo se spremembe Pravilnika o načinu in vsebini obravnave v skupnosti ter vsebini, pogojih in načinu opravljanja izpita za koordinatorja obravnave v skupnosti . V obravnavi v državnem zboru je tudi Resolucija o nacionalnem programu duševnega zdravja, ki daje podlago za zagovorništvo.

3. CILJ: DOSTOPNOST

V letu 2017 je bil sprejet nov Gradbeni zakon, ki je univerzalno dostopnost in uporabo objektov uvrstil med bistvene zahteve objektov, hkrati pa natančneje opredelil obveznost upoštevanja določb glede dostopnosti za javne objekte kot tudi obveznost gradnje prilagodljivih stanovanjskih objektov.

Konec leta 2017 je bil sprejet Zakon o motornih vozilih (ZMV-1), ki med drugim vsebuje tudi nove določbe, ki bodo olajšale obveznosti oseb z invalidnostjo.

Aprila 2017 je bila sprejeta novela Zakona o spremembi zakona o volitvah v državni zbor, na podlagi katere je bila odpravljena protiustavnost, ki jo je Ustavno sodišče ugotovilo z odločbo iz leta 2007 in se nanaša na ureditev volitev po pošti in protiustavnost, ki jo je Ustavno sodišče ugotovilo z odločbo iz leta 2014, ki se nanaša na volišča, dostopna invalidom, in glasovanje na teh voliščih s posebej prilagojenimi glasovalnimi napravami za invalide. Tudi NSIOS navaja, da je po izteku roka, ki ga je Ustavno sodišče po uspešni pobudi s strani NSIOS, za presojo Zakona o volitvah v državni zbor, naložilo zakonodajalcu, da uskladi zakon z ustavo (dostopnost volišč), zakonodajalec to storil, dejanska dostopnost vseh volišč in tudi informacij, povezanih z volitvami, pa se izboljšuje počasi in upajo, da bodo skupaj z Državno volilno komisijo oblikovali delovno skupino za analizo stanja in predloge rešitev.

Tudi MK poroča o številnih aktivnostih, ki so v letu 2017 potekale na tem področju.

4. CILJ: VZGOJA IN IZOBRAŽEVANJE

Oktobra 2017 je bil sprejet Zakon za urejanje položaja študentov (ZUPŠ), ki v 7. členu določa spremembo 69.a člena Zakona o visokem šolstvu, ki govori o študentih s posebnimi potrebami in posebnim statusom. Člen definira študente s posebnimi potrebami in posebnim statusom ter njihove pravice, ki iz tega statusa izhajajo. ZUPŠ nato v 9. členu določa, da študenti s posebnimi potrebami in študenti s posebnim statusom uveljavljajo pravice iz tretjega odstavka 69.a člena Zakona o visokem šolstvu od vpisa v študijskem letu 2019/2020.

MIZŠ je postopno začel reševati problem prevoza gibalno oviranih študentov. Prvi korak je bilo definiranje statusa študenta invalida v omenjenem Zakonu o visokem šolstvu, na osnovi katerega bo, po skupnih dogovorih MIZŠ-MDDSZ-MZI leta 2016 in 2017, Ministrstvo za infrastrukturo pa je reševalo vprašanje prilagojenega prevoza študentov invalidov tako, kot ga ureja za ostale študente.

NSIOS poroča, da so v letu 2017 na tem področju kot nevladna organizacija sodelovali predvsem pri pripravi predloga Zakona o dostopnosti spletišč in mobilnih aplikacij (ZDSMA).

5. CILJ: DELO IN ZAPOSLOVANJE

V letu 2017 so bile sprejete tri novele Zakona o pokojninskem in invalidskem zavarovanju: Zakon o spremembi in dopolnitvah Zakona o pokojninskem in invalidskem zavarovanju (ZPIZ-2C), Zakon o spremembi in dopolnitvi Zakona o pokojninskem in invalidskem zavarovanju (ZPIZ-2D) in Zakon o spremembah in dopolnitvah Zakona o pokojninskem in invalidskem zavarovanju (ZPIZ-2E). Spremembe in dopolnitve niso posegale na področje pravic iz invalidskega zavarovanja na podlagi preostale delovne zmožnosti.

Število invalidov, zaposlenih v organih državne uprave (ministrstvih, organih v sestavi, vladnih službah in upravnih enotah), se je v letu 2017 v primerjavi z letom prej, zvišalo z 971 na 998.

ZRSZ, ZIZRS, URI – Soča in Zavod za pokojninsko in invalidsko zavarovanje Slovenije so kot soorganizatorji (skupaj z MDDSZ) sodelovali pri pripravi in izvedbi REHA dnevvov, ki so potekali v septembru 2017 potekali v Portorožu na temo Prihodnost - možnosti in priložnosti dela za invalide.

NSIOS je sodeloval pri organizaciji in izvedbi mednarodne konference o invalidskih podjetjih, ki jo vsako leto pripravlja Zavod invalidskih podjetij Slovenije (ZIPS).

ZIZRS je konec leta 2017 skupaj s 14 projektnimi partnerji nacionalnega projektnega partnerstva pričelo izvajati projekt »Razvoj in izvajanje prehoda mladih s posebnimi potrebami na trg dela«. Projekt sofinancirata MDDSZ in Evropska unija iz Evropskega socialnega sklada.

6. CILJ: FINANČNO-SOCIALNA VARNOST

V letu 2017 je bil sprejet Pravilnik o spremembah in dopolnitvah Pravilnika o kriterijih za uveljavljanje pravic za otroke, ki potrebujejo posebno nego in varstvo. S tem pravilnikom se določajo kriteriji za opredelitev otrok, ki potrebujejo posebno nego in varstvo, sestava, delo in plačilo zdravniških komisij, ki dajejo mnenja v postopkih za uveljavljanje pravic za otroke, ki potrebujejo posebno nego in varstvo po Zakonu o starševskem varstvu in družinskih prejemkih ter seznam težkih bolezni in stanj, ki je kot priloga sestavni del tega pravilnika. Vlada RS je v letu 2017 sprejela tudi Predlog zakona o spremembah in dopolnitvah zakona o starševskem varstvu in družinskih prejemkih, v katerem se predlaga sistemska ureditev pomoči pri nakupu vinjete invalide (tudi otroke, ki potrebujejo posebno nego in varstvo) in invalidske organizacije.

NSIOS še vedno opozarja, da tveganje revščine, še bolj pa revščina sama, ostajata osrednji problem povprečnega slovenskega invalida.

7. CILJ: ZDRAVJE IN ZDRAVSTVENO VARSTVO

Tudi v letu 2017 so bile v pripravi spremembe in dopolnitve Pravil OZZ. S Predlogom sprememb in dopolnitev pravil se zasledujejo cilji: sprememba (zastarelih) ureditev posameznih področij zaradi razvoja medicinske stroke, odprava pravnih praznin in nejasnih ureditev z natančnejšo opredelitvijo, opustitev nepotrebnih določb, usklajitev Pravil OZZ z zakonodajo ter odprava notranjih neskladij besedila Pravil OZZ.

Na Razvojnem centru za zaposlitveno rehabilitacijo URI – Soča so v letu 2017 pripravili jedrni niz za področje zaposlitvene rehabilitacije na podlagi mednarodne klasifikacije WHO ICF.

SOUS je kot zainteresirana strokovna javnost aktivno vključevala v razprave na pripravljena besedila za pripravo novega zakona o dolgotrajni oskrbi in obveznem zavarovanju za dolgotrajno oskrbo. V okviru SOUS sta bila na to temo organizirani dve srečanja in sicer konec marca in konec oktobra 2017.

8. CILJ: KULTURNO UDEJSTVOVANJE

Po podatkih MK so tudi v letu 2017 potekale številne dejavnosti na področju kulture, povezane predvsem s kulturno dostopnostjo in udejstvovanjem (npr. izvajanje kulturnih projektov na področju knjižnične dejavnosti, avdiovizualnih vsebin, glasbene, gledališke in vizualne umetnosti idr., realizacija radijskih in televizijskih oddaj, pri katerih so posebno pozornost namenili vsebinam, povezanim z invalidsko problematiko, tolmačenje in podnaslavljanje vsebin, bralne in koncertne uprizoritve dramskih del ipd.).

V Arhivu Republike Slovenije (ARS) pa so v letu 2017 izvedli analize dobrih praks prilagoditev arhivskih gradiv za ranljive skupine (invalidi). Prilagoditve različnih tipov arhivskih gradiv (vključno z digitalizacijo z OCR, pretvorbo v brajico ali zvok, pretvorbo zvoka v tekst, tolmačenje npr. filmskega gradiva v slovenski znakovni jezik, izdelavo kopij in replik ipd.) so pričeli izvajati v letu 2018.

9. CILJ: ŠPORT IN PROSTOČASNE DEJAVNOSTI

Konec maja 2017 je bil sprejet nov Zakon o športu (ZŠpo-1), ki določa krovno organizacijo za šport invalidov, katera imenuje člana Strokovnega sveta RS za šport in člana akreditacijske komisije za programe usposabljanj v športu ter je pristojna za pripravo in organiziranje programov usposabljanja za šport invalidov. V zakonu je prvič v RS Sloveniji določena ZŠIS-POK kot krovna organizacija za področje športa invalidov, prav tako pa so v novem zakonu vse pravice športnikov invalidov in neinvalidov izenačene.

10. CILJ: VERSKO IN DUHOVNO ŽIVLJENJE

Na Uradu Republike Slovenije za verske skupnosti (MK) so sporočili navajajo, da država ne zagotavlja trajne verske duhovne oskrbe invalidom. Versko duhovno oskrbo prebivalcev Republike Slovenije zagotavljajo verske skupnosti, na uradu pa menijo, da bi versko duhovno oskrbo invalidov nemara lahko usklajeval javni uslužbenec. Po zgledu ureditve primerljive dejavnosti bi bila za ureditev tega vprašanja najprimernejša sprememba Zakona o verski svobodi in uveljavitev pravilnika resornega ministrstva.

Društvo Malteška pomoč Slovenija je v letu 2017 nadaljevalo s projektom Cerkev, prijazna invalidom. V okviru projekta je bila ocenjena dostopnost 6 stolnih cerkva in 6 cerkva v osrednjih romarskih središčih po Sloveniji, poleg tega pa je bilo izvedenih 6 delavnic namenjenih ozaveščanju in izobraževanju mladih o invalidnosti.

11. CILJ: SAMOORGANIZIRANJE INVALIDOV

Pri NSIOS so v okviru tega cilja, tudi v letu 2017 različne deležnike redno opozarjali na nujnost doslednega spoštovanja obveznosti o temeljitem posvetovanju s predstavniki invalidov v vseh procesih odločanja o zadevah, ki zadevajo invalide. Podobno naj bi zahtevala tudi Resolucija o normativni dejavnosti, vendar se še vedno dogaja, da mora NSIOS odločevalce posebej opozarjati na obveznost posvetovanja. Drugi del te težave pa je enosmernost komunikacije v primerih, ko je ta

obveznost spoštovana samo formalno. Ob tem je NSIOS opozarjal tudi na določbe Zakona o ratifikaciji Konvencije o pravicah invalidov in Izbirnega protokola h Konvenciji o pravicah invalidov.

12. CILJ: NASILJE IN DISKRIMINACIJA

IRSSV je v letu 2017 zaključil raziskavo o nasilju nad invalidi. Glede na podatke opravljene ankete rezultati izvedene raziskave kažejo, da imajo izkušnje z nasiljem tako moški kot ženske. Ker anketa ni bila izvedena na reprezentativnem vzorcu invalidov, ni mogoče reči, da se ugotovitve nanašajo na celotno populacijo invalidov v Sloveniji. Na podlagi podatkov CSD in izvajalcev JSVP se kaže nekoliko drugačna slika, saj so CSD v letu 2016 med invalidi, žrtvami nasilja, obravnavali 68 % žensk, izvajalci JSVP pa poročajo, da ženske predstavljajo kar 95 % invalidov, žrtev nasilja, ki jim nudijo pomoč. Ta podatek ni presenetljiv, saj so ti programi večinoma namenjeni ženskam, žrtvam nasilja (na primer Materinski domovi, Varne hiše). Na vprašanje ali med invalidi, žrtvami nasilja prevladujejo ženske, se torej ne da jasno odgovoriti, saj anketa ni bila izvedena na reprezentativnem vzorcu invalidov. Možno pa je reči, da se nasilje nad invalidi vrši tako nad ženskami kot nad moškimi, pri slednjih pa je še v večji meri prikrito kot pri ženskah. Najpogostejši povzročitelj fizičnega in spolnega nasilja nad invalidi (po podatkih ankete) je partner/mož (slabih 23 %) oziroma bivši partner/bivši mož (dobrih 19 %). Glavni povzročitelji fizičnega in spolnega nasilja nad ženskami so (bivši) partnerji, nad moškimi pa starši. Glede na ekonomsko nesamostojnost kot dejavnika tveganja za nasilje IRSSV ugotavlja, da tisti, ki so ekonomsko bolj nesamostojni v smislu brezposelnosti ali nezmožnosti za delo, niso izpostavljeni večjemu tveganju za nasilje. Na vprašanje, ali so invalidi, ki imajo nizke mesečne prejemke bolj izpostavljeni nasilju kot drugi, pa je odgovor pritrdilen. IRSSV ob tem izpostavlja tudi problem pomanjkanja podatkov o razširjenosti nasilja nad invalidi, ki lahko vodi v napačne sklepe o »neobstoju« potreb po pomoči invalidom, ki se soočajo z nasiljem.

13. CILJ: STARANJE Z INVALIDNOSTJO

Tudi v letu 2017 je potekal Program Starejši s prostovoljnim delom za večjo kvaliteto lastnega življenja in življenja vrstnikov - vključevanje starejših v aktivnosti pomoči starejšim na domu (skrajšano "Starejši za starejše"), katerega nosilka je ZDUS, sofinancira pa ga MDDSZ. Izvajajo ga društva upokojencev iz celotne Slovenije. MDDSZ vsako leto sofinancira tudi Festival za 3. življenjsko obdobje. V ZDUS tudi spodbujajo medgeneracijsko sodelovanje z ustanavljanjem medgeneracijskih centrov, v katerih se družijo otroci, mladi in starejši, ki si izmenjujejo svoja znanja in veščine.

Kljub vsem naštetim pomanjkljivostim je to poročilo s prilogami pomemben pregled stanja na področju invalidskega varstva v Sloveniji in omogoča prepoznavanje dobrih praks, obenem pa opozarja na pomanjkljivosti, katerim bi bilo treba tudi v prihodnje nameniti več pozornosti.

Seznam spremenjenih, dopolnjenih in sprejetih predpisov na področju invalidskega varstva v obdobju izvajanja API 2014–2021, po letih

Zakoni

Leto	Naziv
2014	Novela Zakona o izenačevanju možnosti invalidov (Uradni list RS, št. 94/10, 50/14)
2014	Novela Zakona o zaposlitveni rehabilitaciji in zaposlovanju invalidov (ZZRZI-D) (Uradni list RS, št. 16/07 – uradno prečiščeno besedilo, 87/11, 96/12 – ZPIZ-2 in 98/14)
2014	Spremembe in dopolnitve Pravil obveznega zdravstvenega zavarovanja (Uradni list RS, št. 25/14)
2014	Spremembe in dopolnitve Pravil obveznega zdravstvenega zavarovanja (Uradni list RS, št. 85/14)
2014	Zakon o delovnih razmerjih (Uradni list RS, št. 21/13, 78/13 – popr.)
2014	Zakon o Radioteleviziji Slovenija (Uradni list RS, št. 96/05, 109/05 – ZDavP-1B, 105/06 – odl. US, 26/09 – ZIPRS0809-B in 9/14)
2014	Zakon o spremembah in dopolnitvah Zakona o zdravstvenem varstvu in zdravstvenem zavarovanju (Uradni list RS, št. 91/13)
2014	Zakon o starševskem varstvu in družinskih prejemkih (Uradni list RS, št. 26/2014)
2014	Zakon o štipendiranju (ZŠtip-1) (Uradni list RS, št. 56/13 in 99/13 – ZUPJS-C)
2014	Zakon o urejanju trga dela (Uradni list RS, št. 80/10, 40/12 - ZUJF, 21/13, 63/13, 100/13 in 32/ 14 – ZPDZC-1)
2014	Zakon o zdravstvenem varstvu in zdravstvenem zavarovanju (Uradni list RS, št. 72/06 – uradno prečiščeno besedilo, 114/06 - ZUTPG, 91/07, 76/08, 62/10 – ZUPJS,87/11, 40/12 – ZUJF, 21/13 – ZUTD-A, 91/13, 99/13 – ZUPJS-C, 99/13 – ZSVarPre-C, 111/13 – ZMEPIZ-1 in 95/14 – ZUJF-C)
2014	Zakon za uravnoteženje javnih financ (Uradni list RS, št. 40/12, 96/12 – ZPIZ-2, 104/12 – ZIPRS 1314, 105/12, 25/13 – odl. US, 46/13 – ZIPRS1314-A, 56/13 – ZŠtip-1,63/13 – ZOsn-I, 63/13 – ZJAKRS-A, 99/13 – ZUPJS-C, 99/13 – ZSVarPre-C, 101/13 – ZIPRS1415, 101/13 – ZDavNepr, 107/13 – odl. US, 85/14 in 95/14)
2015	Zakon o motornih vozilih (Uradni list RS, št. 106/10 in 23/15)
2015	Zakon o spremembah in dopolnitvah Zakona o pokojninskem in invalidskem zavarovanju, ZPIZ-2B (Uradni list RS, št. 102/15)
2016	Zakon o spremembah in dopolnitvah Zakona o preprečevanju nasilja v družini – ZPND-A (Uradni list RS, št. 68/16)
2017	Zakon o osebni asistenci (Uradni list RS, št. 10/17)

Pravilniki

Leto	Naziv
2014	Pravilnik o določitvi izhodišč za cenovne standarde medicinskih pripomočkov in za cene pripomočkov (artiklov) iz obveznega zdravstvenega zavarovanja (Uradni list RS, št. 25/14)
2014	Pravilnik o kriterijih za uveljavljanje pravic za otroke, ki potrebujejo posebno nego in varstvo (Uradni list RS, št. 89/2014)
2014	Pravilnik o postopkih za uveljavljanje pravic do družinskih prejemkov (Uradni list RS, št. 89/2014)
2014	Pravilnik o postopkih za uveljavljanje pravic iz zavarovanja za starševsko varstvo (Uradni list RS, št. 89/2014)
2014	Pravilnik o subvencioniranju bivanja študentov (Uradni list RS, št. 22/01, 35/06, 75/08, 97/10, 46/12 in 55/13)
2014	Pravilnik o uvrščanju in izločitvi medicinskih pripomočkov na seznam medicinskih pripomočkov (Uradni list RS, št. 25/14)

2014	Pravilnik o tehničnih pripomočkih in prilagoditvi vozila (Uradni list RS, št. 71/14)
2014	Pravilnik o komisijah za medicinske pripomočke (Upravni odbor ZZZS, št. 9001-12/2014-DI/8 z dne 18. 6. 2014)
2015	Novela Pravilnika o razpisu za vpis in izvedbi vpisa v visokem šolstvu (Uradni list RS, št. 7/10, 3/11, 6/12, 7/13, 6/14 in 5/15)
2015	Spremembe in dopolnitve Pravilnika o organizaciji in načinu delovanja izvedenskih organov Zavoda za pokojninsko in invalidsko zavarovanje Slovenije (Uradni list RS, št. 6/15)

Resolucije

Leto	Naziv
2014	Resolucija o nacionalnem programu za kulturo 2014–2017 (Uradni list RS, št. 99/13)
2014	Resolucija o nacionalnem programu za jezikovno politiko 2014–2018 (Uradni list RS, št. 62/13)

Drugo

Leto	Naziv
2014	Uspešna pobuda za ustavno presojo Zakona o volitvah v državni zbor (Uradni list RS, št. 109/06 – uradno prečiščeno besedilo in 54/07 – odl. US)
2014	Sklep o merilih in postopku za določanje višine sredstev za kritje stroškov prilagoditve prostorov in delovnih sredstev ter usposabljanja za ohranitev zaposlitve delovnega invalida (Uradni list RS, št. 6/14)